משנה · אחרונים

אור הישר (טהרות)

הרב שמואל יצחק הילמן

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אור הישר (טהרות)

הרב שמואל יצחק הילמן

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אור-הישר-טהרות/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

כלים 5
פרק ראשון 5
פרק שני 7
פרק שלישי 9
פרק רביעי 11
פרק חמישי 12
פרק ששי 14
פרק שביעי 15
פרק שמיני 15
פרק תשיעי 18
פרק עשירי 19
פרק אחד עשר 21
פרק שנים עשר 23
פרק שלשה עשר 24
פרק ארבעה עשר 26
פרק חמשה עשר 27
פרק ששה עשר 29
פרק שבעה עשר 30
פרק שמונה עשר 33
פרק תשעה עשר 34
פרק עשרים 36
פרק אחד ועשרים 37
פרק שנים ועשרים 38
פרק שלשה ועשרים 39
פרק ארבעה ועשרים 39
פרק חמשה ועשרים 42
פרק ששה ועשרים 43
פרק שבעה ועשרים 45
פרק שמונה ועשרים 47
פרק תשעה ועשרים 48
פרק שלשים 49
אהלות 50
פרק ראשון 50
פרק שלישי 54
פרק רביעי 56
פרק חמישי 57
פרק ששי 59
פרק שביעי 61
פרק שמיני 63
פרק תשיעי 64
פרק עשירי 67
פרק אחד עשר 68
פרק שנים עשר 70
פרק שלשה עשר 71
פרק ארבעה עשר 73
פרק חמשה עשר 74
פרק ששה עשר 76
פרק שבעה עשר 77
פרק שמונה עשר 78
נגעים 80
פרק ראשון 80
פרק שני 81
פרק שלישי 82
פרק רביעי 83
פרק חמישי 86
פרק ששי 87
פרק שביעי 88
פרק שמיני 89
פרק תשיעי 91
פרק עשירי 91
פרק אחד עשר 93
פרק שנים עשר 96

פרק שלשה עשר 98
פרק ארבעה עשר 100
פרה 103
פרק ראשון 103
פרק שני 104
פרק שלישי 105
פרק רביעי 107
פרק חמישי 109
פרק שישי 111
פרק שביעי 112
פרק שמיני 114
פרק תשיעי 116
פרק עשירי 119
פרק אחד עשר 120
טהרות 124
פרק ראשון 124
פרק שני 126
פרק שלישי 128
פרק רביעי 129
פרק חמישי 133
פרק שישי 134
פרק שביעי 136
פרק שמיני 138
פרק תשיעי 140
פרק עשירי 141
מקואות 143
פרק ראשון 143
פרק שני 144
פרק שלישי 146
פרק רביעי 148
פרק חמישי 150
פרק ששי 151
פרק שביעי 153
פרק שמיני 155
פרק תשיעי 156
פרק עשירי 157
מכשירין 159
פרק ראשון 159
פרק שני 161
פרק שלישי 163
פרק רביעי 165
פרק חמישי 167
פרק ששי 168
זבים 170
פרק ראשון 170
פרק שני 171
פרק שלישי 172
פרק רביעי 173
פרק חמישי 174
טבול יום 176
פרק ראשון 176
פרק שני 178
פרק שלישי 180
פרק רביעי 182
ידים 184
פרק ראשון 184
פרק שני 185
פרק שלישי 186
פרק רביעי 188
עוקצים 190
פרק ראשון 190
פרק שני 191
פרק שלישי 194

כלים

פרק ראשון

מ"א אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת כו'. הא דלא תני הכא מנין כהא דתנן ארבעה אבות נזיקין או אבות מלאכות מ' חסר אחת, משום דהכא אין דינם שוה שאין ש"ז של שאר בני אדם כש"ז של זב וכן בטומאות האחרות כדביאר רב האי גאון בפתיחתו לפירושו דסדר טהרות ע"ש, וע"ע תוס'. ב"ב ד"ט ריש ע"ב.

שם ומי חטאת שאין בהם כדי הזאה הרי אלו מטמאין אדם וכלים במגע, ע' גבורת ארי ליומא י"ד ריש ע"א ובתוי"ט מקואות פ"י סוף מ"ו וברש"ש זבים פ"ה מ"א.

שם ואינם מטמאין במשא, ע' במשנ"א לאהלות פט"ו מ"ב ומ"י וע"ע בתוי"ט טהרות רפ"י.

מ"ב. למעלה מהם נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזייה שהם מטמאין את האדם במשא לטמא בגדים במגע וחשובי בגדים במגע. ע' ר"ש זבים פ"ה מ"ג ושם מ"ז ומ"ח ובפרה פ"ח מ"ד ובהתוה"מ פ' חקת סי' ס"ח ובתוס' ר"ע פרה פ"ד מ"ד ובבועז שם ובמשנ"א זבים פ"ה מ"י.

בר"ב ד"ה מטמאים. ואין לך טמא טומאת משא אלא האדם בלבד ולא כלים ולא אוכלים ומשקים, ע' במשנ"א פרה פ"י מ"א ובטהרות פ"ה מ"ז ובזבים פ"ד מ"ו ובמשנ"א שם פ"ה סמ"א ושם מ"ב ומ"ה.

מ"ג למעלה מהן בועל נדה שהיא מטמא משכב תחתון כעליון כו'. וכ' באליהו רבא וז"ל אע"ג דבועל נדה אינו מטמא במשא כי הנך חמשה דברים דקתני ברישא כו', ע' תוס' נדה ע"א ע"ב ד"ה מערה ובת' בית אפרים חי"ד סי' נ"ב וע"ע ברש"ש זבים פ"ה מי"א ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל בפ"ח ה"ד ממטמאי מו"מ.

שם למעלה מהן זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו, ע' במשנ"א זבים פ"ב מ"ב.

שם ודם הנדה שהן מטמאין במגע ובמשא, ע' מכשירין פ"ו מ"ו ושם במשנ"א סוף מ"ה.

שם למעלה מהן מרכב שהוא מטמא תחת אבן מסמא, ע' אור שמח פ"ו ה"ה מה' מטמאי מו"מ ובמפרשי המשנה לקמן פכ"ג מ"ג ובמשנ"א טהרות פ"ח מ"ב וע"ע תשב"ץ ח"א סי' ק"כ.

שם שהזב עושה משכב ואין משכב עושה משכב, ע' משנ"א זבים ספ"ב.

בר"ש. ומיהו מגע בועל נדה תניא התם בהדיא כו', ע' בת' בית אפרים חי"ד סי' נ"ב.

מ"ד למעלה מן הזב זבה שהיא מטמא את בועלה למעלה מן הזבה מצורע כו'. ע' בר"ש נגעים פי"ד מ"ב.

שם למעלה מן הזבה מצורע שהוא מטמא בביאה, ע' משנ"א לנגעים פי"ג מ"ז ופי"ד מ"ב.
שם חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל מה שאין כולם מטמאין. הא דלא קאמר חמור מכולם שמטמא בהיסט ע' בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' ק"ח ובאור זרוע ח"ב סי' תכ"ה ובתוי"ט טהרות רפ"ז.
בר"ש ד"ה תניא בתוספתא. חומר בנבלה שאין במי חטאת כו' שמי חטאת כו' ואין מטמאין בצרופן משא"כ בנבלה ע"כ. האי צרופן כוונתו שהגלידו שאז בטלה טומאתן וטהורין. וע' בתוי"ט זבים פ"ה מ"י ובמשנ"א טהרות רפ"נ.
ובמש"כ בתר הכי מי חטאת שיבשו הרי אלו טהורים נבלה שיבשה אם יכולה היא לשרות ולחזור לכמות שהיה הרי זו טמאה ע"כ, לכאורה אין בזה צד חומר וקלות, דמי חטאת שיבשו הרי בטלה מציאותן, משא"כ בנבלה שיבשה, לכן אנו מתחשבין עם אפשרות החזרה לכמות שהיה, ואולי כוונתו דגם בכלי שהיה המי חטאת אם נעמיד כלי זה במקום לח וקר באופן שעי"ז יהיה חוזר וניעור לחות בפנים הכלי. אפ"ה אם יגע בפנים טהור ולא תתעורר הטומאה מפני אפשרות התעוררות הלחלוחית כמו בנבלה ע"י השרייה.
מ"ה עשר טומאות פורשות מן האדם מחוסר כפורים אסור בקדש ומותר בתרומה ובמעשר חזר להיות טבו"י אסור בקדש ובתרומה ומותר במעשר חזר להיות בעל קרי אסור בשלשתן כו', ע' אור זרוע ח"א סי' קי"ח.
שם חזר להיות מצורע מוסגר מטמא בביאה ופטור מן הפריעה ומן הפרימה כו' ואם היה מוחלט חייב בכולן, ע' נגעים פ"ח מ"ח ובמפרשים שם.
מ"ו עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה **שמביאין** ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם מה שאין מביאין כן מכל הארצות, הנה הני דחשיב במשנתנו הן שנזכרו בתורה דקיום מצותן נקשרו דוקא באדמת ארץ ישראל, אבל סתם חשיבות א"י לגבי כל הארצות כבר הוזכרו במשנה ובריייתא ובמימרות האמוראים כדתנן בכתובות ק"י ע"ב הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין, ותניא בב"ק ד"פ ע"ב הלוקח בית בא"י כותבין עליו אונו אפילו בשבת ע"י נכרי ואע"ג דבעלמא אמירה לנכרי שבות ורק משום ישוב א"י לא גזרו בה רבנן וכן בכמה וכמה דברים, ובהכרח דמטעם קדושתה עבוד לה רבנן כל המעלות. ובמשנתנו לא חשבו אלא הני דכתיבין בתורה כנ"ל, ומה מאד הפליגו חז"ל בשבח א"י עד שקבעו מתנת א"י לעם ישראל בין תורה ועוה"ב שנתנו ע"י יסורים כדאמרינן בברכות ד"ח ע"א. ואף ללימוד התורה מועלת

זכותה יותר לכוון לאמיתה כדאמרינן בתמורה כ"ט ע"א ובכ"מ וע"ע בס' התרומה סי' רי"ג ובכפתור ופרח פ"י ושם פ"ו.

מ"ז עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה שמשלחים מתוכן את המצורעין ומסבבין לתוכה מת עד שירצו יצא אין מחזירין אותו. ע' בס' יראים סי' שכ"ה ובתוס' כתובות מ"ה ע"ב ד"ה על פתח.

מ"ח לפנים מן החומה מקודש מהם שאוכלים שם קדשים קלים ומעשר שני כו'. הנה מכאן מתחילין העשר קדושות שנשנו במ"ו, אבל קדושת א"י ועיירות המוקפות חומה אינן מן המנין, דאל"ה טפי מעשר נינהו כדכתב בכפתור ופרח פ"ו וע"ע בת' ברית יעקב סי' ט"ז.

שם הר הבית מקודש ממנו שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם, ע' בסה"מ ל"ת ע"ח.

שם עזרת נשים מקודשת ממנו שאין טבו"י נכנס לשם ואין חייבים עליה כו', ע' בר"ב ותוי"ט פרה פי"א מ"ד.

בר"ש ד"ה לפנים מן החומה. ולענין שוחט על חמץ לר"י דאמר בפ' התודה ובפ' תמיד נשחט חוץ לחומת בית פאגי, ע' בת' הגרע"א סי' קע"ו.

מ"ט בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם. ע' סה"מ להרמב"ם ל"ת ס"ט ובמפרשים שם ושם ל"ת ע"ג וע"ע רש"י סוכה מ"ד ע"א ד"ה כהנים בעלי מומין ובאור זרוע ח"ב סי' שט"ו ובמעין החכמה דף ס"ב ע"ב ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"א הט"ו מביאת מקדש.

שם ההיכל מקודש ממנו שאין נכנס לשם שלא רחוץ ידים ורגלים. ע' הרחב דבר לפ' תשא בפסוק בבואם אל אה"מ.

פרק שני

מ"א כלי עץ וכלי עור וכלי עצם וכלי זכוכית פשוטיהם טהורים ומקבליהן טמאים נשברו טהרו חזר ועשאן מהם כלים מקבלין טומאה מכן ולהבא. ע' מש"כ בחידושי לשבת ט"ז ע"א, וע"ע נובי"ק חי"ד סי' צ"ח ובתוס' אנשי שם לקמן רפכ"ז וע"ע רפט"ו ורפ"ל ובמפרשים שם.

שם כלי חרס וכלי נתר טומאתן שוה מיתטמאין ומטמאין באויר ומטמאין מאחוריהן ואינן מטמאין מגביהן ושבירתן היא טהרתן. ע' ראב"ן סי' נ"ו ובמל"מ פ"א הי"ג מה' כלים ובס' המכריע חי"ד סי' כ"ז דפוס לובלין ובת' עין יצחק אה"ע ח"א ס"ס ל"ד.

בר"ב ד"ה כלי עץ. ובפ' שמיני איתקוש כלי עור וכלי עץ לשק כו' הלכך פשוטיהן טהורים כו', וע"ל רפי"א ובמפרשים שם.
בר"ב ד"ח ואין מיטמאין מגביהן דכתיב וכלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו מתוכו הוא מיטמא ואינו מיטמא מגבו, ע' תורה תמימה פ' שמיני סי' י"א אות קכ"א.
מ"ב הדקין שבכלי חרס וקרקרותיהן ודפנותיהן יושבין שלא מסומכין שיעורן מכדי סיכת קטן ועד לוג מלוג ועד סאה ברביעית כו', ע' ספרא שמיני פרשה ז' ובתוס' שבת ט"ז ע"ב ד"ה אחד כלים ושם צ"ה ע"ב ד"ה ניקב ובר"ש מקואות פ"ד מ"ג ובמשנה אחרונה לקמן פי"ז מט"ו ובר"ב ותוי"ט לקמן ספכ"ח ובמקואות רפ"ד ובא"ר שם מ"ג ובמשנ"א ידים פ"א מ"ב ובת' חוט השני סי' צ"ז דף קי"א ע"א וע"ע בדורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ח. בר"ש והא דאמרינן בספ"ק דשבת דגזור טומאה אכלי זכוכית כו' ולא אמרינן כיון דנקבו טהרו כו', ע' בת' הגרע"א ס"ס ר"י.
מ"ג הטהורים שבכלי חרס טבלא אין לה לזביז ומחתה פרוצה כו', ע' בר"ש מקואות פ"ד מ"ב ובמפרשי המשנה לקמן פי"ב מ"ו ובבועז אהלות פי"ב סי' ב'.
שם ואבוב של קלאין, ע' באליהו רבא לאהלות רפ"ט ובתפא"י שם.
שם וסילונות אע"פ כפופין אע"פ מקבלין, ע' בס' תשובות לשואל סי' י"ב ובמשנ"א מקואות רפ"ד ושם סוף מ"ג.
שם וחבית של שייטין, ע' בבועז לקמן ר"פ כ"ג ובתוי"ט לאהלות פ"ט מט"ז ובתפא"י שם סי' י"ז וע"ע בתוי"ט ובתוס' אנשי שם לאהלות פט"ו מ"ג.
שם וחבית דפונה בשולי המחץ, ע' במפרשי המשנה ידים פ"א מ"ב.
שם והמטה והכסא והספסל והשלחן והספינה והמנורה של חרס הרי אלו טהורים כו', ע' ספרא שמיני פרשה ז' מ"ד ובראב"ן סי' נ"ו.
שם זה הכלל כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים, ע' בתוי"ט כאן ולקמן פט"ו מ"ד ה' ובמשנה אחרונה שם ובתוי"ט פכ"ז מ"א ובמשנה שם. וע"ש עוד מ"ג ובמס' פרה פ"ח מ"ו ופ"י מ"ג.
מ"ד מגופת היוצרין שהוא פותח בה טהורה כו', ע' לקמן פ"ג מ"ו ובמשנה אחרונה שם.
שם משפך של בע"ב טהור ושל רוכלין טמא מפני שהוא של מידה דברי ר"י בן בתירא רע"א מפני שהוא מטהו על צדו ומריח בו ללוקח, ע' דורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ח.
מ"ה כסוי כדי יין וכדי שמן וכסוי חביות ניירות טהורין. ע' מה שהאריכו בזה בר"ב ותוי"ט ותוס' רע"ק וע"ע בת' שיבת ציון סי' ט"ל וע"ע בנובי"ת הי"ד סי' ק"ה ובמשנ"א אהלות פי"ב מ"ב בד"ה סרידה.

שם ואם התקינו לתשמיש טמאים ע' לקמן בתפא"י פט"ז סי' נ"ח ובמשנ"א מ"ז שם. בתוי"ט ד"ה כסוי כדי יין. לשון הר"ב וכל המשמש כסוי כו' ולעיל מ"ג נקט כפוי כו' ע"כ. ע' בבועז לאהלות רפ"ט.

מ"ו טיטרוס ר"א ב"ר צדוק מטהר ר' יוסי מטמא מפני שהוא כמוציא פרוטות, ע' לקמן ספכ"ב ובתפא"י שם סי' ע"ז ובמשנ"א מקואות פ"ו מ"י וע"ע בת' הרא"ש כלל מ"ח סי' וי"ו.

מ"ז הטמאין שבכלי חרס טבלה שיש לה לבזביז ומחתה שלמה וטבלה שהיא מלאה קערות נטמאת אחת מהן בשרץ לא נטמאו כולם כו', ע' במשנה אחרונה לקמן פ"ה מ"ג ובתפא"י פ"ז מ"א ופ"ח מ"ט וע"ע פי"ב מ"ו ושם במפרשים ובפכ"ו מ"ב ובמפרשי המשנה עוקצין ספ"ב.

שם ר' יוחנן בן נורי אומר חולקין את עוביו המשמש לטמא טמא המשמש לטהור טהור, ע' בר"ש לקמן פכ"ה מ"ה ובמלאכת שלמה שם.

ר"ב ד"ה שנטמא. אבל בטומאת שרץ דאורייתא דכל היכא דנגע בכלי עץ בין מאחוריו בין מתוכו נטמא כולו אם נטמא אחד מהן נטמא חבירו כו', ע' בתפא"י אהלות פ"ד מ"א סי' ה' ושם מ"ב סי' כ'.

מ"ח הלפיד טמא, וכ' הר"ב סד"א שלא תטמא מדאינה יכולה לעמוד בפני עצמה קמ"ל דהואיל ומקום מושבה מתוקן ומיוחד להושיבה בראש הקונדס הרי זו מטמאה ע"כ, כה"ג לקמן פ"ד סוף מ"ג וע"ל פי"ח סוף מ"ב ובתפא"י שם ובפ"ל סי' כ"א וסי' כ"ב.

שם המסרק של צרצור כו', כה"ג במשנה מקואות פ"ג מ"ג וע"ש בתפא"י סי' כ"ב.

פרק שלישי

מ"א שיעור כלי חרס ליטהר העשוי לאוכלין שיעורן כזיתים העשוי למשקין שיעורו כמשקין העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו בזיתים, ע' תוס' עירובין ד"ד ע"ב ד"ה כל כלי וע"ע במשנה אחרונה לקמן פ"ד מ"ב ופ"ח מ"ב בתוי"ט ובאליהו רבא פ"י מ"ח ובמלאכת שלמה רפי"ז ובשאר מפרשים שם.

מ"ב חבית שיעורה בגרוגרות דברי ר"ש ר"י אומר באגוזים ר"מ אומר בזיתים, וכ' הר"ב דהלכה כר' יהודא לגבי דר"מ ור"ש וע' מה שהאריך בזה בתוי"ט כאן ולקמן פ"ח מ"י, ומה שהביא בשם המהרי"ק דהני כללות דהלכה כמר לגבי מר לא אמרו על הדינים הבלתי נוהגים בדורנו וכ' דהוא בשרש קפ"ה, ט"ס הוא וצ"ל קס"ה ובמק"א הארכתי בזה, וע"ע לקמן פ"י מ"ד בתפא"י בועז סי' ג' ובתוס' אנשי שם לנגעים פ"א מ"ד ובת' חו"י ר"ס צ"ד.

שם הלפס והקדירה שיעורן בזיתים, ע' במשנה אחרונה פ"י מ"ח ובס' המכריע חי"ד סי' כ"ז דפוס לובלין.
שם נר שיעורו בשמן רא"א בפרוטה קטנה, ע' לקמן רפי"ד ובתוס' חדשים ובתפא"י שם סי' ט' ובמשנ"א שם.
שם ושל אדמה שהוסק פיו בפתילה טהור, ע' תוי"ט לקמן פ"י מ"א.
בתוי"ט ד"ה חבית, מצינו שהגרוגרות יתירה מכזית כו', וע"ע בתוי"ט לקמן פי"ז מי"א.
מ"ג חרס שניקב ועשאו בזפת אע"פ שמחזיק רביעית טהור מפני שבטל שם כלי מעליו, ע' במשנה אחרונה לקמן רפ"ד וע"ע בתוי"ט ספ"ט ובתפא"י פ"י סי' מ"ו ובבועז שם סי' ד'.
מ"ד חבית שנתרועעה, וכ' הר"ב כמו כותל רעוע שלא נפלו חרסיה אבל היא רעוע כל כך שאם יטלטלוה וחצי קב גרוגרות בתוכה תשבר לגמרי כו', ע' משנה אחרונה לקמן פי"ד מ"א וע"ע תשב"ץ ח"א סי' קכ"א.
שם היה בה חרס מחזיק רביעית כולה מטמא במגע וכנגדו מטמא באויר, וכ'
הר"ש דאין אויר ליד כלי חרס, ואחריו נמשך הר"ב בפירושו הכא וכ"כ לקמן פ"ז מ"ג דיד יש לו מגע ואין לו אויר וע"ש במפרשים.
מ"ה הטופל כלי חרס הבריא ר"מ ור"ש מטמאים והכ"א הטופל את הבריא טהור ואת הרעוע טמא וכן בחידוק הקרויה. ע' בת' שאילת דוד חא"ח סוף סי' ב' בהנח"ה.
מ"ו יבלית שטופלין בה הפטסין הנוגע בה טמא מנופת חבית אינה חיבור הנוגע בטיפולו של תנור טמא. הנה בביאור משנתינו נחלקו הרמב"ם והראב"ד בפ"כ ה"ד וה"ז מה' כלים, ועמש"כ על דבריהם בכ"מ ובחזון איש לכלים סי' ו' סקי"ד.
מ"ז קומקום שניקב ועשאו בזפת ר' יוסי מטהר שאינו יכול לקבל את החמין כצונן. עמש"כ הגר"א ז"ל בא"ר לקמן פ"ל מ"ג.
שם וכן היה אומר בכלי זפת כלי נחושת שזפתן טהורין ואם ליין טמאין, ע' לקמן פ"י בועז סי' ד'.
בר"ב ד"ה קומקום יותר גדול ממיחם, ע' בר"ב ותוי"ט לקמן רפי"ד ד"ה מיחם וברש"י שבת מ"א סע"א ד"ה המיחם.
מ"ח ר' יוסי מטהר בשניהם, וכ' הגר"א ז"ל בא"ר וז"ל ר"י לטעמיה דאמר כל שאינו יכול לקבל חמין כצונן טהור ע"כ, פי' דר"י נמשך אחרי שיטתו במשנה הקודמת. וכ' בחזון איש לכלים סי' ו' סקי"ד דלפי הא"ר הא דאר"י לקמן פ"ל מ"ג בכוס שניקב ועשאו בזפת

טהור היינו נמי טעמא שאין יכול לקבל חמין ע"כ. ובאמת הא"ר גופיה כתב הכי בשילהי מכילתין שם כדהזכרתיו לעיל במ"ז.
מ"ט חבית שנקבה ועשאה בזפת יתר מצרכה הנוגע בצרכה טמא יתר מצרכה טהור. ע' במשנה אחרונה ספכ"ט.

פרק רביעי

מ"א חבית שנפחתה והיא מקבלת על דפנותיה או שנחלקה כמין שתי עריבות ר' יהודא מטהר וחכמים מטמאין. ע' לקמן רפט"ז ובמפרשים שם ובמשנ"א רפכ"ב ובבועז שם סי' ז'.
מ"ב חבית שנתרועעה ואינה יכולה להטלטל בחצי קב גרוגרות טהורה גיסטרא שנתרועעה ואינה מקבלת משקין כו'. ע' לקמן פ"ט מ"ז במשנה אחרונה ד"ה נסדק.
בר"ב ד"ה גיסטרא כלי חרס שנחלק לשנים ונעשה גיסי תרי, ע' במפרשי המשנה מקואות פ"ו מ"ו.
מ"ג איזו היא גיסטרא כל שניטלו אזניה כו'. ע' לעיל פ"ב מ"ו ובמפרשים שם.
שם היו בה חדודים יוצאין כל המקבל עמה בזתים מטמא במגע וכנגדו מטמא באויר וכל שאינו מקבל עמה בזיתים מטמא במגע ואין כנגדו מטמא באויר ע' בבועז מקואות פ"ו סי' ז'.
שם היתה מוטה על צדה כמין קתדרה, ע' לקמן פכ"ב מ"ג ובמפרשים שם וכן בפכ"ד מ"ב ובמשנ"א מקואות פ"ד מ"ב.
שם שולי קורפיות ושולי קוסים הצידוניים אע"פ שאינם יכולים לישב שלא מסומכין טמאין שלכך נעשו מתחילתן, ע' במשנה אחרונה לעיל פ"ב מ"ב ובתפא"י לקמן פי"ח סי' כ"ג ובפ"ל סי' כ"א כ"ב וע"ע בת' הרא"ש כלל מ"ח סי' וי"ו.
מ"ד כלי חרס שיש לו שלש שפיות הפנימית עודפת הכל טהור החיצונה עודפת הכל טמא כו'. ע' בתוס' אנשי שם לקמן פ"ח מ"ד.
שם היו שוות ר' יהודא אומר חולקין האמצעית וחכ"א הכל טהור, ע' בר"ש ותוי"ט לקמן פ"י מ"ח.
שם כלי חרס מאימתי מקבלין טומאה משיצרפו בכבשן והיא גמר מלאכתן. כה"נ לקמן ספ"כ, ובזה מובן הא דתנן רפ"ה דפרה המביא כלי חרס לחטאת טובל ולן על הכבשן וע"ש במפרשים.

פרק חמישי

מ"א תנור תחילתו ארבעה ושיריו ארבעה דר"מ וחכ"א בד"א בגדול אבל בקטן תחילתו כל שהוא ושיריו רובו משתגמור מלאכתו כו', ע' תוס' חולין קכ"ד ע"א ד"ה ה"נ וד"ה הא בתנורא ובנדה כ"ו ע"ב ד"ה אבל וד"ה תחילתו ובתפא"י לקמן פכ"ז סי' כ"ט ובמשנ"א מקואות פ"ו מ"ה.

שם איזהו גמר מלאכתו משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין כו', ע' במפרשי המשנה אהלות רפי"ב.

בר"ב ד"ה תנור. ואע"פ שמעצמו אין לו בית קבול אעפ"כ טמא דבתוכו תלה רחמנא והרי יש לו תוך, וכ"כ הר"ב לעיל רפ"ב וע"ש בתוס' רע"ק אות י"א ובמשנה אחרונה שם.

מ"ב איזהו נמר מלאכתה משיסיקנה בדי לבשל עליה ביצה קלה שבבצים, ע' תוי"ט לקמן פ"ו סוף מ"ג ולקמן פי"ז מ"ו ובמפרשים שם.

שם האבן היוצא מן התנור טפח מן הכירה שלש אצבעות חיבור. ע' תוס' נדה כ"ו סוף ע"א ובראבי"ה סי' קע"ז ובמל"מ ר"פ י"ז מה' כלים ובר"ב לקמן פ"ז מ"ה.

שם היו שני תנורין סמוכים זה לזה נותן לזה טפח ולזה טפח והשאר טהור, ע' במשנה אחרונה לקמן פי"ט מ"ב.

בר"ב ד"ה האבן היוצא. מפני שהוא יד לתנור וכתיב תנור וכירים יותץ וגו' טמאים יהיו לכם לכל שבצרכיכם לרבות את הידות שהן צורך לכלי ע"כ, מקור לדבריו הוא בחולין קי"ח ע"א ועמש"כ בחידושי שם, וע"ע במשנה אחרונה לקמן רפכ"ט ובתוי"ט שם מ"ח.

בר"ב ד"ה לא אמרו. הלכך יותר מטפח עומדת לינטל היא, ע' אהלות פט"ו סוף מ"ח ובמפרשים שם ובמשנ"א מקואות פ"י מ"ה.

מ"ג עטרת כירה טהורה טירת התנור בזמן שהיא גבוהה ד' טפחים מטמאה במגע ובאויר כו', ע' לקמן במשנה אחרונה פ"ז מ"ג ד"ה ואינה ובתפא"י שם.

שם בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה מטמאין במגע ואינן מטמאין באויר דר"מ ר' ישמעאל מטהר. ע' חזקה רבה חי"ד סי' נון ובמשנה אחרונה פ"ז מ"ג ד"ה ראב"י ובפט"ו מ"ד.

בתוי"ט ד"ה ר' ישמעאל. נ"א ר"ש כו' ע"כ, קצת סמך לגרסת ר"ש מהא דעירובין י"ג וסוטה ד"כ דר"מ היה תלמידו דר' ישמעאל ואיך הוה פליג ומסדר המשנה ג"כ הקדימו.

מ"ד תנור שהוסק מאחוריו או שהוסק שלא לדעתו או שהוסק בבית האומן טמא מעשה שנפלה דליקה בתנורי כפר סנגה ובא מעשה ליבנה וטימאן ר"נ. הנה ברמב"ם פט"ו ה"ג מה' כלים כתב טמא, ובזה הכריע דלא כמו שיש גורסין במשנתנו טהור כדהביאו הר"ב והתוי"ט, ובמקום לשון המשנה ובא מעשה ליבנה וטימאן רבן גמליאל כ' הוא ובא

מעשה לפני בית דין ואמרו מקבל טומאה, ובזה ג"כ הכריע בדבריו דלא נימא שהיתה בזה פלוגתא כדכ' בר"ש, ועפ"ז ניחא מה שהרמב"ם הביא בכלל המעשה הלא בתור פוסק לא הי"ל רק להביא דעתו דמקבל טומאה. אולם אם היה עוד מקום להסתפק אולי פליגי רבנן אר"ג תקשה האיך נטה דעתו לדעת היחיד נגד הרבים, לכן הביא דכלל הב"ד אמרו דמקבל טומאה. וע' במלאכת שלמה.

מ"ה מוסף התנור של בעלי בתים טהור ושל נחתומין טמא מפני שהוא סומך עליו את השפוד, וכ' הר"ב שרגילים לצלות בו בשר והוי דבר צורך לתנור ורחמנא אמר וטמאים יהיו לכם לכל שבצרכיכם, ע' מה שהארכתי בזה בחידושי לעדיות פ"ז מ"ח.

שם כיוצא בו מוסף היורה של שולקי זיתים טמא ושל צבעים טהור. ע' בר"ש פרה פי"ב מ"ב.

מ"ו תנור שנתן בו עפר עד חציו מעפר ולמטן מטמא במגע כו', ע' לקמן פ"ט מ"ג ובתפא"י שם סי' ל"ג.

שם נתנו ע"פ הבור או ע"פ הדות ונתן שם אבן ר' יהודה אומר אם מסיק מלמטן והוא נסוק מלמעלן טמא וחכ"א הואיל והוסק מ"מ טמא, ע' דורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ט

מ"ז תנור שנטמא כיצד מטהרין אותו חולקו לשלשה וגורר את הטפלה עד

שיהא בארץ רמ"א א"צ לגרור את הטפלה ולא עד שיהא בארץ אלא ממעטו מבפנים ארבעה טפחים כו', ע' ראב"ד לתו"כ שמיני פרק יוד ובמלאכת שלמה לעיל בפרקין מ"א.

שם חלקו לשנים אחד גדול ואחד קטן הגדול טמא והקטן טהור כו', ע' במשנה אחרונה לקמן פ"ז מ"ג ובפי"ב מ"ו ובתפא"י שם.

מ"ח חתכו חוליות לרחבו פחות מארבעה טפחים טהור מרחו בטיט מקבל טומאה משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין כו', ע' תוס' ב"מ נ"ט סוף ע"א

בר"ש וזפת וגפרית שעוה ושמרים בצק וגללים וכל דבר שאין עושין בו תנורים טהור כללו של דבר דבר

שאין עושין. ממנו תנורים אינו מחבר את הסדקין כו', וע' בר"ש לעיל פ"ג מ"ד.

מ"ט תנור שבא מחותך מבית האומן ועשה בי למודין ונותנו עליו והוא טהור נטמא וסילק את למודיו טהור כו'. ע' קרבן אהרן לספרא שמיני פרק יוד משנה ד'.

מ"י חתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר"א מטהר וחכמים מטמאין כו' וכ' הר"ש ומטהר ר"א משום דדמי ליה להיא דלעיל שהרחיק את הטפילה ונתן חול בינתים כו' ע"כ. ויל"ד טובא ל"ל להר"ש לתלות משנה זו בהא דלעיל, אטו אין מקום לחלות מחלוקת דר"א וחכמים דמשנתנו אף אם משנה דהתם לא היתה נשנית כלל, ומכש"כ

דבעצם ל"ד לדעיל דהתם היתה הטפילה מרוחקת מן התנור, ולהכי נחשב התנור כשהוא לעצמו כשבור, משא"כ הכא דהטפילה מחברת ממש את חוליות התנור, כדמחלק בתוס' שאנץ לעדיות פ"ז מ"ז ע"ש, הרי מחלקותן מבוררת גם בזולת המשנה דלעיל. דר"א ממהר מפני הבדל החול שבין החוליות, וחכמים מטמאין משום חיבור הטיט בכל החוליות מכלל התנור.

כן בלתי מובן לע"ד דברי רש"י בברכות י"ט ובב"מ נ"ט דשם משמע מדבריו, דאם רק היה נצרף תנור זה בכבשן אפילו כמו שהוא עם החול. ג"כ היה ר"א מטמא ושיטה כזו בלתי מבוררת לע"ד, אם יועיל צירוף הכבשן לעשות את התנור לכלי ע"י החוליות והטפילה אע"ג שהחול חוצץ בין החוליות. ובכ"ז צ"ע, וע' מש"כ בחידושי לעדיות פ"ז מ"ז.

בר"ב ד"ה וזהו תנורו. ולבסוף מפני שהיה ר"א יחיד כנגד רבים נפסקה ההלכה כרבים כו', ע' בתוס' אנשי שם לקמן פט"ו מ"ב.

מי"א תנור של אבן ושל מתכות טהור וטמא משום כלי מתכות ניקב נפגם נסדק כו', ע' בהתורה והמצוה פ' שמיני סי' קס"א.

פרק ששי

מ"א העושה שלשה פטפוטים בארץ וחברן בטיט להיות שופת עליהן את הקדירה טמאה כו' העושה שתי אבנים כירה וחברם בטיט ממאה כו', ע' במשנה אחרונה לקמן פ"ז מ"ה ד"ה ולגרסת

מ"ב האבן שהיה שופת עליה ועל התנור עליה ועל הכירה עליה ועל הכופח טמאה עליה ועל האבן עליה ועל הסלע עליה ועל הכותל טהורה, וכ' הר"ב דכתיב יותץ טמאים הם את שיש לו נתיצה יש לו טומאה את שאין לו נתיצה אין לו טומאה כו' וכן פי' נמי הר"ב לעיל פ"ה מי"א וע"ש בתוי"ט ובמשנה אחרונה.

מ"ג שלש אבנים שעשאן שתי כירים נטמאת אחת מן החיצונה האמצעית המשמשת את הטמאה טמאה המשמשת הטהורה טהורה ניטלה הטהורה הוחלטה האמצעית לטומאה ע' בתפארת ישראל שילהי פרקין ובבועז שם סי' ו'

מ"ד שתי אבנים שעשאם כירה ונטמאו סמך לזו אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן כו', וכ' בתוי"ט ואלו האבנים כולן ממורחין בטיט כמו שקדם בראש הפרק כו' ע"כ, ואין להקשות הלא במשנה הקודמת קתני מירחה בטיט כו', ולא יספיק להו מה שהקדים בראש הפרק, די"ל דהתם קאי רק על הבבא הפרטית דהחזירה טהורה, דהיה מקום לאמר שם כיון דכולה פרקין איירי במירחה בטיט גם בבא זו איירי הכי, משו"ה היה

מוכרח התנא בזה להורות דהאי החזירה הוא בלא טיט דוקא אבל אם מירחה בטיט מקבלת טומאה משיסיקנה כו', ולפ"ז אדרבה מהתם ראיה גמורה לדברי התוי"ט.

פרק שביעי

מ"א הקלתות של בעלי הבתים שנפחתה פחות משלשה טפחים טמאה שהוא מסיק מלמטן וקדירה בשלה מלמעלן כו'. ע' מה שהאריך בביאור מפרשי משנתנו בס' חזון איש לכלים ריש סי' ט' וע"ע בדורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ט.

מ"ב דכון שיש בו בית קבול קדרות טהור משום כירה וטמא משום כלי קבול הצדדין שלו הנוגע בהם אינו טמא משים כירה הרחב שלו ר"מ מטהר ור"י מטמא. וכ' הר"ב הרחב שלו הוא כותל הכירה עצמה כו', וע' במשנה אחרונה לקמן פ"ח מ"ח.

מ"ג כירה שנחלקה לארכה טהורה ולרחבה טמאה כו'. ע' תוי"ט לקמן פי"ב מ"ו. שם חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות מטמאה במגע ובאויר פחותה מכאן מטמאה במגע ואינה מטמאה באויר כו', ע' תוי"ט לעיל פ"ה מ"ג ובאור שמח פט"ז הי"ב מה' כלים.

מ"ד היתה מופרשת מן הכירה בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות מטמא במגע ובאויר כו'. ע' במשנה אחרונה לעיל פ"ה מ"ג.

מ"ה עשה שנים זה כנגד זה מטמאין במגע ובאויר דברי ר"מ, ע' במשנה אחרונה לעיל פ"ו מ"א.

מ"ו כיצד משערין אותן רשב"ג אומר נותן את הכנה ביניהן כו'. ע' במפרשי המשנה לקמן פי"ב מ"ח.

פרק שמיני

מ"א אמרו לו אם הצילה במת החמור שכן חולקין אהלים תציל בכלי חרס הקל שאין חולקים כלי חרס, ע' תוס' זבחים ד"ג ע"ב ד"ה שכן ובמשנה אחרונה ל לעיל פ"ב מ"ז ובדורות הראשונים ח"א כרך ג' פכ"ט.

בר"ב ד"ה ופקוקה בקש. לרבותא נקטה דאע"ג דפתיחתה פקוקה בקש לא הויא כלי ואין מצלת על אוכלים שבתוכה, ע' אהלות פ"ט מ"ג ובמשנ"א שם בד"ה ופקוקה בקש.

מ"ב היתה שלימה וכן הקופה וכן החמת השרץ בתוכה התנור טהור השרץ בתנור אוכלין שבתוכה טהורין, ע' תוי"ט לקמן ספ"ט.

שם נקבו העשוי לאוכלין שיעורן בזיתים. וכ' הר"ב נקבו נקב המטהר אותן מידי טומאתן שוב אין תורת כלי עליהן ואינן חוצצים כו', ע' בתוס' רע"ק לעיל פ"ג אות כ"ב.

שם העשוי למשקין שיעורן כמשקים העשוי לכך ולכך מטילים אותו לחומרו בכונס משקה, ע' לעיל ריש פ"ג ובמפרשים שם ובאליהו רבא לקמן ספ"ט ובפ"י מ"ח ובתוי"ט שם.

מ"ג סרידה שהיא נתונה על פי התנור ושוקעת לתוכו ואין לה גפיים כו'. וכ' הרב גפיים אוננים ואזנים ע"כ. כה"ג לקמן במשנה פי"ז מ"ג ובתוספתא המובא בר"ש לקמן פכ"ה מ"ג וע"ע במשנה לקמן פ"ט מ"ז ובמפרשים שם ולקמן פט"ו מ"ב ובאהלות פ"ה מ"ו ופ"ח מ"ג.

שם השרץ בתנור אוכלים שבתוכה טמאין. ע"ל פ"י סוף מ"ג ובתפא"י שם.

שם שאין מצילין מיד כלי חרס אלא כלים, כה"ג במס' פרה פ"ה מ"ה וע"ש במפרשים.

מ"ד קדירה שהיא נתונה בתנור השרץ בתנור הקדירה טהורה שאין כלי חרם מטמא כלים. ע' במשנה פרה פ"ה מ"ו ובמפרשים שם.

שם היה בה משקה טופח נטמא וטמאה הרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני, ע' לקמן פ"ט מ"ב ובתפא"י בועז שם ובפי"ח סי' ט' ובבועז אהלות פי"ח סי' א' ובמשנ"א טהרות ספ"א ובבועז שם פ"ב סי' י"א.

בתוי"ט ואמר בתו"כ יכול אף כלים מיטמאים באויר כלי חרס ת"ל אוכל יטמא אוכלים מיטמאים באויר כלי חרס ואין כלים מיטמאים מאויר כ"ח, ע' תפא"י לקמן פ"י סי' ס"ו.

מ"ה תרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר התנור טהור ואם מת טמא כו' ע' במשנה אחרונה לקמן פ"ט מ"ד ומ"ה ובפ"י מ"ה.

בר"ש. החמת והכפישה שנפחתו כמוציא רימון אע"פ שבטלו מתורת כלים מצילין באהל השרץ כו' ע"כ, וכן הביא הר"ש תוספתא זו לקמן ספ"ט וע' במשנ"א לקמן פי"ז מ"א.

שם טפח על טפח ברום טפח בתוך הבית וכזית מן המת בתוכו כיון דליכא פ"ט טומאה בוקעת ועולה מידי דהוה אבית סתום. ע' במשנ"א אהלות פ"ג מ"ז.

בר"ב ד"ה הפת שבתוכו שניה. שהשרץ הוא אב הטומאה נפל אל תוכו ועשאו ראשון וחזר התנור שהוא ראשון וטימא את הפת ונעשית שניה. ע' במשנ"א אהלות פ"ט מט"ז ד"ה אבל אם.

מ"ו בית שאור מוקף צ"פ ונתון לתוך התנור השאור והשרץ בתוכו והקרץ בינתים התנור טמא והשאור טהור, ע' משנ"א טהרות פ"ב מ"א.

שם אם יש שם פותח טפח הכל טמא, הנה בתוי"ט הביא קושית הר"י מסימפונט מאי איריא פותח טפח אפילו כל שהוא נמי דתו לא הו"ל מוקף צמיד פתיל ותירץ אם לא

שייר בטיחוי התנור סגי בכל שהוא דלא תיהוי מוקף צמיד פתיל להציל אבל אם נפרץ מעצמו שיעורו בפותח טפח, וע' במשנה אחרונה כאן ובתפא"י לקמן פ"ט סי' ס"ב וסי' פ"א ובבועז לאהלות פ"ד סי' א' ובתפא"י שם פ"ה סי' ג' ובבועז שם סי' ב' ושם רפ"ט.

בר"ש ד"ה התנור והבית. בספרי זוטא היא טח בתנור ושייר הרי זה כל שהוא ובזמן שפרץ מעצמו שיעורו בפותח טפח, ע' במשנה אחרונה לקמן פ"י מ"ו.

בר"ב ד"ה התנור טמא מחמת השרץ שבתוך הצמיד פתיל שצמיד פתיל מציל על הטהרות שבתוכו מלקבל טומאה ואינו מציל על הטומאה שבתוכו שלא לטמא את אחרים, ע' בר"ב לקמן פ"ט סוף מ"ו ובתוי"ט שילהי מקואות.

מ"ז השרץ שנמצא בעין של תנור בעין של כירה בעין של כופח מן השפה הפנימית ולחוץ טהור ואם היה באויר אפילו כזית מן המת טהור ואם יש שם פותח טפח הכל טמא. עמש"כ בזה התוי"ט באהלות פ"ה מ"א ובמשנה אחרונה במכילתין לקמן פ"ט מ"ח ובמפרשי המשנה דאהלות רפ"ה וספ"ח ושם בבועז ספי"א.

מ"ח נמצא מקום הנחת העצים ר' יהודא אומר מן השפה החיצונה ולפנים טמא וחכ"א משפה הפנימית ולחוץ טהור ר' יוסי אומר מכנגד שפיתת הקדירה ולפנים טמא מכנגד שפיתת הקדירה ולחוץ טהור וכ' הרמב"ם והר"ב בפיה"מ והלכה כחכמים ע"כ, והנה באור זרוע ח"א סי' ש"צ מספקא ליה אם ר' יוסי משום דנימוקו עמו מכריע גם דעת חכמים אע"ג דיחידאה הוא ע"ש, ומהכא חזינן דמאי דמספקא ליה להאו"ז פשיטא ליה להרמב"ם דכ' דהלכה כחכמים נגד דעת ר' יוסי.

אמנם האו"ז סתר א"ע דשם סי' תצ"ז כ' בהדיא דהלכה כר' יוסי אפילו במקום רבים דנימוקו עמו אי לאו דפסק תלמודא דאין הלכה כמותו, ושם בסי' תק"כ כתב דאין הלכה כד' יוסי מחביריו כדאמרינן בבכורות ס"פ כל פסולי המוקדשין ועמש"כ בחידושי לקמן פכ"ט מ"ב.

מ"ט פורנה אם יש לה ליזבז טמאה, וכ' הר"ב תנור גדול של חרס ופתחו בצדו כעין שלנו וטהור משום דמשמש עם הקרקע כדקתני בתוספתא, ע' בת' פנים מאירות ח"ג סי' מ"א ובח"ס חי"ד סי' קצ"ח וסי' ר"ה ושם סי' ריח"ח וע"ע בר"ב ותוי"ט לקמן פ"כ מ"ד ובמקואות פ"ו מ"י.

מ"י מנע טמא מת שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו הכניס ראשו לאויר התנור טהור טמאוהו, ע' לעיל במשנה אחרונה דפרקין מ"ה ובפרה פ"ה מ"ז.

שם היה אוכל דבילה בידים מסואבות הכניס ידו לתוך פיו ליטול את הצרור ר"מ מטמא ר' יהודא מטהר ר' יוסי אומר אם הפך טמא אם לא הפך טהור, וכ' הר"ב והלכה כר' יוסי

ועמש"כ בזה בתוי"ט וע"ע בר"ש טבו"י פ"ג מ"ו ובמקואות פ"ח מ"ה ובמשנ"א מכשירין פ"ו מ"ה ד"ה מן הפה וע"ע בתוי"ט טבו"י פ"ג מ"ו.

מי"א האשה שנטף חלב מדדיה ונפל לאויר התנור טמא כו', וכ' בתפא"י דאמשנה הקודמת קאי דמיירי באדם טמא וה"נ מיירי באשה שנגעה באב הטומאה שהיא ראשון והחלב שנגע בה כשיצא מהדד נעשה תחלה מד"ס כו', וכש"כ כשהאשה נדה שאז החלב היוצא ממנה הוא ראשון דאורייתא ע"כ, וקשה מי סאני ליה לפרש כדפירש"י בכריתות י"ג סוף ע"א דמשנתינו איירי באשה נדה ע"ש, ודברי הר"ב והתוי"ט שכ' שהיתה טמאה הוה מצינו לפרש דלא נאדו מפירש"י וכוונתם ג"כ לטומאת נדה.

פרק תשיעי

מ"א מחט או טבעת שנמצאו בנחושתו של תנור נראין אבל לא יוצאים אם אופה את הבצק והוא נוגע בהן טמא. וכ' הר"ב ואם לאו טהור דתוכו כתב רחמנא והאי לאו תוכו הוא כו', ע' בתפא"י אהלות פ"ו סי' מ"ח ופי"א סי' ג'

שם נמצאו בטפילת התנור מוקף צ"פ אם בטמא טמאין ואם בטהור טהורים, ע' במשנ"א אהלות פי"ב מ"ב בד"ה סרידה.

שם שוקעים בתוכה ותחתיהם כקליפת השום טהורין. ע' לקמן פ"י סמ"ג בתפא"י בועז סי' ב'.

מ"ב חבית שהיא מלאה משקין טהורין ומניקת בתוכה מוקפת צמיד פתיל ונתונה באהל המת בש"א החבית והמשקין טהורין ומניקת טמאה כו'. וכ' הר"ב שאין מציל בצמיד פתיל אלא כלי חרס הטהור בלבד כו' ע' תוי"ט כאן ובמש"כ הוא לקמן מ"ו בד"ה נכנסו לאהל המת ובבועז שם.

בר"ב ד"ה החבית. שאין מציל בצמיד פתיל אלא כלי חרס הטהור בלבד כו' ע' תוי"ט לקמן פי"ח מ"ב.

בתוי"ט ד"ה החבית. דאיכא למיחש שמא ישאל החבר כו' עשו דין שוה לכל כו', ע' בתוי"ט לקמן פ"י סוף מ"א.

מ"ג השרץ שנמצא למטה מנחושתו של תנור טהור שאני אימר חי נפל ועכשיו מת. ע' לעיל ריש פרקין ובמשנה אחרונה שם. שם מחט או טבעת שנמצאו למטה מנחושתו של תנור טהור שאני אומר שם היו עד שלא בא התנור, ע' בר"ב ובתוס' אנשי שם לעיל בריש פרקין.

מ"ד ספוג שבלע משקין טמאין ונגוב מבחוץ ונפל לאויר התנור טמא שסוף משקה לצאת וכן חתיכה של לפת ושל גמי כו'. ע' לעיל במשנה אחרונה פ"ח מ"ה ובתפא"י פרה פ"ה סי' י"ט.

מ"ה חרסין שנשתמש בהן משקין טמאין ונפלו לאויר התנור הוסק התנור טמא שסוף משקה לצאת וכן בנפת חדשה אבל בישנה טהור כו'. ע' בת' חכם צבי סי' ע"ה וע"ע בר"ש טהרות פ"ד מ"ו ובמכשירין פ"ד מ"י ובת' משיב דבר ח"א סי' ל"א.

מ"ו כוש שבלע את הצנורא. ע' במשנה אהלות פט"ז מי"ב ובר"ש שם ולעיל בפרקין מ"ה במשנה אחרונה.

מ"ז סרידה שהיא נתונה ע"פ התנור מוקף צמיד פתיל נסדק מן התנור לסרידה שיעורו מלא פי מרדע שלא נכנס כו'. ע' במשנה אחרונה לעיל פ"ח סוף מ"ו ולקמן פי"ז מ"ח ובמפרשים שם.

מ"ח תנור שניקב מעינו שיעורו מלא כוש. ע' במפרשי המשנה דאהלות רפ"ה. שם ניקבו העשוי לאוכלים שיעורן כזיתים העשוי למשקים שיעורן במשקים העשוי לכך ולכך מטילים אותו לחומרו בצמיד פתיל ובכונס משקה, ע' תוס' שבת ס"פ המצניע ובמלאכת שלמה לעיל פ"ג מ"א ובתפא"י מקואות פ"ו סי' כ"ד ובבועז שם פ"ד סי' ח'. שם העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו בצמיד פתיל ובכונס משקה, ע' תוס' ב"ק ק"ה ע"א ד"ה הרי אמרו ובמשנ"א טבו"י ספ"ב.

בר"ש ד"ה ניקבו. וי"ל דיש לחלק בין ניקב ממילא לניקב בכוונה כו', ע"ל פ"י מ"ה בועז סי' ד' ובמשנה אחרונה שם מ"ו.

בר"ש ד"ה העשוי לכך ולכך. וסתם מתניתין דלא כב"ה ודלא כר"ע דהא קדירה כו' ע' תוי"ט כאן ובבועז לאהלות פ"ה סי' ב'.

בר"ב ד"ה שיעורו בזיתים. ואם מרחו נעשה כאוכלים שגבלן בטיט שאין הטיט מצילן, ע' במשנ"א לאהלות פט"ו מ"ד.

פרק עשירי

מ"א אלו הכלים מצילין בצמיד פתיל כלי גללין כלי אבנים כלי אדמה כו' מצילין בין מפיהם בין מצדיהן כו', ע' תוס' שבת צ"ו ע"א ד"ה ולענין ובתוי"ט ותוס' אנשי שם לעיל פ"ט מ"ו ופכ"ב מ"ח ובמפרשי המשנה לאהלות ספ"ח ובתוי"ט שם פ"ט מי"ג ובמס' פרה פ"ג מ"א ובעוקצין פ"ב מ"י.

שם עצמות הדג ועורו ועצמות חיה שבים ועורה וכלי עץ הטהורים מצילין, ע' בר"ש לקמן פי"ז מט"ו ובבועז ומשנה אחרונה לאהלות פ"ד מ"א ובתפא"י נגעים פי"א סי' ג'.

שם היו כפויים על פיהן מצילים כל שתחתיהן עד התהום, ע' במפרשי המשנה לאהלות פ"ה מ"ו ושם רפ"ט.
שם על הכל מצילין חוץ מכלי חרס שאינו מציל אלא על האוכלין ועל המשקין ועל כלי חרס, ע"ל פ"י בועז סי' ד' ובתוי"ט פי"ח מ"ב ובמשנ"א לאהלות פ"ה מ"ג.
מ"ב מקיפין לא בדבילה שמינה ולא בבצק שנילוש במי פירות כו', ע' במשנה אחרונה דפרקין לעיל מ"א.
מ"ג מנופת חבית המחולחלת ואינה נשמטת ר' יהודא אומר מצלת וחכ"א אינה מצלת, ע' ר"ש מקואות פ"ד מ"ג ובתפא"י לעיל פ"ט סי' ס"ב ובמשנ"א פי"ח מ"ב ובמפרשי המשנה לאהלות פ"ט מ"ג ובמקואות פ"ד מ"ג.
בתוי"ט ד"ה ר"י אומר. לא אתא אלא למימרא דקשה ע"ג קשה לא כו', ע' במשנה אחרונה לעיל פ"ח מ"י
מ"ד הכדור והפקעת של גמי כו', ע' בר"ש לקמן פכ"א מ"א.
שם היתה של נייר או של עור וקשרה במשיחה אם מירח מן הצדדין הציל, ע' בר"ש ובתוס' רע"ק לעיל פ"ב מ"ה ובת' שיבת ציון סי' ט"ל וע"ע בנובי"ת חי"ד סי' ק"ה ובתפא"י פכ"ו סי' נ"ג.
מ"ה חבית שנתקלפה והזפת שלה עומדת וכן קבוסים של מורייס שנפתן עם השפה ר' יהודא אומר אינם מצילין וחכ"א מצילין. הגר"א ז"ל בא"ר האריך מאד בביאור משנתנו והתוספתא השייך לה ע"ש, וע"ע בס' חזון איש לכלים סי' י"ג סק"ה.
מ"ו חבית שנקבה וסתמוה הצילוה כו', ע' ב"ק ק"ה ע"א תוד"ה אגף ובפי' הראב"ד לעדיות פ"ד מ"ו ובתוס' שבת ס"פ המצניע.
שם פקקה בזמורה עד שימרח מן הצדדים כו', ע' תוי"ט לעיל בפרקין מ"ג.
שם נסר שהוא נתון ע"פ התנור אם מירח מן הצדדין הציל כו', ע' תוי"ט בפרקין לעיל מ"א ד"ה וכלי עץ.
שם עשאן בסיגין או בשוגמין כו', ע' לקמן ספכ"ב ובתוי"ט שם.
מ"ז תנור ישן בתוך החדש וסרידה על פי הישן ניטל הישן וסרידה נופלת הכל טמא ואם לאו הכל טהור חדש בתוך הישן וסרידה על פי הישן אם אין בין חדש לסרידה פותה טפח כל ש שבחדש טהור. ע' אהלות רפי"ב ובמשנ"א שם פ"ה מ"ו ובפי"ב מ"א.
בר"ב ד"ה הכל טמא. דכל המציל משום אהל א"צ לצמיד פתיל ע"כ, ע' בתוי"ט לעיל ספ"ט.

מ"ח לפסין זו בתוך זו ושפתותיהן שוות השרץ בעליונה או בתחתונה היא טמאה וכולן טהורות כו'. ע' בר"ב ותוי"ט כאן ובתוי"ט לקמן פי"ד מ"ד ובפט"ו מ"ג ובבועז פכ"ז סי' ג' ובס' המכריע חי"ד ס"ס כ"ז דפוס לובלין.

פרק אחד עשר

מ"א כלי מתכות פשוטיהן ומקבליהן טמאין נשברו טהרו כו', ע' בתשובות רבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל סי' ב' ובמש"כ בחידושי לשבת ט"ז ע"א וע"ע בראבי"ה לברכות סי' קנ"א ובתוי"ט מקואות פ"ו מ"ח. שם חזר ועשה מהן כלי חזרו לטומאתן הישנה, ע' תפא"י פי"ג סי' כ"ג. שם רשב"ג אומר לא לכל טומאה אלא לטומאת הנפש, ע' בתפא"י לקמן פי"ד סי' ע"ג ובמשנ"א טהרות פ"ג מ"ה ובתפא"י שם ובתוי"ט שם פ"ט מ"ז.

בתוי"ט ועוד דכלי מתכות איידי דדמיהן יקרים חייס עלייהו טפי ושייך למיגזר בהן שמא לא יקבנו בכדי טהרתו, ע' בת' פנים מאירות ח"ג סי' מ"א ובמל"מ פי"ב ה"ב מה' כלים.

מ"ב כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו טמא חוץ מן הדלת ומן הנגר ומן המנעול והפותח שתחת הציר והציר והקורה והצינור שנעשו לקרקע, ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' צ"ד ובנובי"ת חי"ד סי' ק"ט וע"ע במיוחסות סי' רכ"ז ובתוי"ט לקמן בפרקין מ"ו ובבועז פי"ד סי' א' ובתוס' חדשים אהלות פ"ו מ"ב ובמלאכ"ש מקואות פ"ה מ"ה ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"י הט"ו מה' כלים.

בר"ב ד"ה שנעשו לקרקע להשתמש בקרקע וכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע ואינו מקבל טומאה, וע' לקמן פי"ד מ"ב ובמשנ"א שם ובתפא"י לקמן פ"כ מ"ו ובנגעים פי"א סי' פ"ו ובפרה בבועז פ"ג סי' ד'.

מ"ג העושה כלים מן העשת ומן החררה ומן הסובב של גלגל, ומן הטסין ומן הצפויין מכני כלים ומאוגני כלים כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ג סי' מ"ב.

שם ר' יוחנן בן נורי אומר אף מן הקצוצות, ע' במשנ"א לקמן פי"ג מ"ה.

שם מן המסמרות ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין, ע' משנה אחרונה לקמן פי"ב מ"ד.

בר"ב ד"ה טמאין. טמאים הכלים הנעשים מהם דחיישינן שמא מכלים טמאים באו וחזרו לטומאתן הישנה, ע' במשנ"א טהרות פ"ד מי"א בסופו.

מ"ד ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה למחצה טמא כו', וכה"נ במתניתין דמכשירין פ"ב מ"ג, ולכאורה מ"ש מהא דאמרינן בחולין כ"ח ע"ב חלקו לשנים והן שוין שניהן טמאין לפי שאי אפשר לצמצם, והכא חזינן דיש מציאות של מחצה למחצה, ודוחק לאמר דמשנתינו אתיא כריה"ג דס"ל אפשר לצמצם, די"ל כדאמר רב כהנא בבכורות י"ז ע"ב שאני כלי חרס הואיל ויש בו

גומות, כן לא דמי תנור שנחלק, לדבר שהוא בידו לכתחילה להתיכן יחד, דבזה אפשר לצמצם שיהא מחצה למחצה.
שם קלוסטרא טמאה ומצופה טהורה, ע' מל"מ פ"י הי"א מה' כלים וע"ע לקמן פי"ד מ"ה ובמפרשים שם וברפכ"ב.
ברי"ב ד"ה שומטה. דקלוסטרא טמאה דתנן ברישא לאו דברי הכל היא אלא פלוגתא דר' יהושע ור"ט דלר"י טהורה דכי היכי דלא משוי לה מנא לענין שבת ה"נ לא משוי לה מנא לענין טומאה ע"כ, ע' מה שהאריך בזה הרא"ש ז"ל בפירושו למשנתנו ובתפא"י לקמן פכ"ב סי' יוד, וע"ע בתוס' חולין ס"ד ע"א ד"ה שאם ריקמה ובמה שהארכתי בחידושי לחולין שם.
מי"ה עקרב של פרומביא טמאה ולחיים טהורים ר"א מטמא בלחיים כו'. ע' לקמן בפרקין מ"ח ובתוס' אנשי שם ובמשנ"א שם ובתפא"י פי"ב מ"ג סי' נ"ג ובבועז שם סי' ד' ובפכ"א מ"ב ובתפא"י שם.
שם ובשעת חבורן הכל טמא, ע' לקמן פי"ד מ"ה ובתפא"י שם סי' י"ד ובפט"ו סי' מ"ז.
מי"ו פיקה של מתכת ר"ע מטמא וחכמים מטהרין ומצופה טהורה. וכ' הר"ב אם היא של עץ ומצופה במתכת טמא טהורה דבתר עקרה אזלינן, ע' במפרשי המשנה הכא ול ולעיל מ"ד ולקמן פי"ד בועז סי' ב'.
שם הכוש והאימה כו', ע' לקמן פכ"א מ"א ובמפרשים שם.
ברי"ב ד"ה והמקל של מתכת טמא הואיל ואדם רודה בו את הבהמה ככלי עשוי לתשמיש אדם הוא חשוב, ע' משנ"א לקמן פי"ב מ"ג.
ברי"ב ד"ה ומצופין טהורים. ולא חשיב יש לו בית קבול אע"פ שהוא חלול כיון שאינו עשוי לבית קבול, ע' במשנה אחרונה שילהי פרקין
מי"ז הקב שלה ר' טרפון מטמא וחכמים מטהרין. ע' בתוי"ט כאן ובתפא"י לעיל בפרקין סי' ה'.
שם כיוצא בו קני מנורה טהורין הפרח והבסיס טמאים ובשעת חבורן הכל טמא, ע' בבועז לקמן פכ"ג סי' ב' ופכ"ו סי' א'
מי"ח כל תכשיטי נשים טמאים כו'. ע' בר"ב כאן ובתוי"ט לקמן רפי"ב ובמשנ"א נגעים פ"יא מי"א.
שם קטלא שחוליות שלה של מתכות בחוט של פשתן או של צמר נפסק החוט החוליות טמאות שכל אחת ואחת כלי בפני עצמה כו', ע' אור זרוע ח"ב סי' פ"ד אות א'.

מ"ט נזם שהוא עשוי כקדירה מלמטן וכעדשה מלמעלן ונפרק כקדרה טמא משום כלי בית קבול. וכ' בתוי"ט פי' הר"ב שהרי יש לה בית קבול דאלת"ה אע"ג דכלי מתכות פשוטיהן טמאין כדתנן ברישׁ פרקין זו לאו כלי הוא, ע' ח"ס חי"ד סי' רי"ח ובבועז לקמן פי"ב סי' ב' וסי' ג' ובתפא"י פ"ל סי' כ"ב.

פרק שנים עשר

מ"א טבעת אדם טמאה טבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות טהורות, ע' לעיל פי"א מ"ה ובמפרשים שם ובבועז לקמן פ"כ סי' ז'.

שם קורת החצים טמאה, וכתב הר"ב אית דמפרשי אשפה שהחצים מונחים בה ואית דמפרשי המטרה לחץ. ע' לעיל פי"א מ"ב ובתוי"ט ויתר המפרשים שם.

שם שלשלת של סיטונות טמאה של בעלי בתים טהורה כו', ע' תפא"י לקמן פט"ו ס' מ"ט.

מ"ב קנה מאזנים של סרוקות טמא מפני אונקליות, ע' לקמן פי"ג מ"ו ובתפא"י שם ובבועז פי"ד סי' א' ובתפא"י פט"ו סי' ל"ט ובפכ"ו סי' פ"ב ובבועז שם סי' י"ד.

שם זה הכלל כל המחובר לטמא טמא והמחובר לטהור טהור, הנה אף דבכ"מ קיי"ל דסתם משנה ר"מ כדאמרינן בסנהדרין פ"ו ע"א, אולם הכא שמעינן לר"מ בהדיא דאמר הכי במשנה דלעיל פ"ה מ"ג דבית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה מטמאין במגע ואין מטמאין באויר דברי ר"מ ואמרינן עלה בשבת מ"ח ע"ב דהאי תנא ס"ל כל המחובר לו הרי כמהו, וע"ע במשנה אחרונה לקמן פט"ו מ"ד ולקמן פי"ח מ"ז ובמפרשים שם ובבועז פי"ט סי' ג' ופ"כ סי' ה' וסי' ח' ובפכ"ב סי' יוד ובתפא"י פכ"ז סי' ל"ג.

מ"ג כסוי טני של מתכת של בעלי בתים כו', ע' בפרקין מ"ו ושם במפרשים ולקמן פט"ז מ"ז ובבועז פכ"ב סי' ו'.

שם הדלת שבמגדל של בעלי בתים טהורה ושל רופאים טמאה, ע' לעיל פי"א מ"ב ובתפא"י שם סי' ז'.

שם ושל רופאים טמאה, ע' במשנה אחרונה לקמן פי"ד סוף מ"ג.

שם ואונקלי שבכותלים טהורה, הנה הכא משמע שהוא אליבא דכו"ע, ולכאורה מיש מדף של נחתומים שקבעו בכותל דרק ר"א מטהר וחכמים מטמאים לקמן פט"ו מ"ב וע"ש בתפא"י סי' כ"ט ל' וצע"ק וע"ע בתפא"י פ"כ סי' מ"א.

מ"ד מסמר הגרע טמא ושל אבן השעות טהור ר' צדוק מטמא כו' הנה בפירוש משנתנו נחלקו הרמב"ם והראב"ד בפ"י ה"ג מה"כ וע' מה שהאריך בזה בס' חזון איש לכלים סי' ט"ו סק"ז.

מ"ה מסמר שהתקינו להיות פותח ונועל בו טמא העשוי לשמירה טהור כו', הנה לפי שיש במסמר אפשרות טומאה וטהרה להכי תני לעיל פי"א מ"ג ומן המסמרות שידוע שנעשו מכלי כו'.

שם מסמר שהתקינו להיות פותח בו את החבית ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיצרפנו, ע' במשנה אחרונה לקמן פי"ד מ"ו.

מ"ו וטבלה שנחלקה לשנים וכ' הר"ב טבלה של חרס שיש בה לבזבזים כו', ע' לעיל פ"ב מ"ז ובר"ב ותוי"ט שם ובמשנה אחרונה לקמן רפט"ז ובתפא"י נגעים פי"א סי' י"א.

מ"ז דינר שנפסל והתקינו לתלותו בצואר קטנה טמא, בפירושה דהאי והתקינו ע' בתוי"ט כאן ובפיה"מ להרמב"ם לקמן פי"ב מ"ב ובתוס' אנשי שם שם ובמשנ"א פי"ד ריש מ"ו ובתפא"י מקואות פ"ח סי' מ"ג.

מ"ח והכן והכנא טמאים, וכ' הר"ב האמה ש שמסרגלים בה הספרים והלוח שתחתיה כ"פ הערוך, וע"ע במשנה לעיל ספ"ז ובמפרשים שם ובתוי"ט **אהלות** פ"ח מ"א בד"ה והעושה.

שם וכל גולמי כלי עץ טמאים כו', ע' לעיל פי"א בתוי"ט מ"ג ובבועז סי' א' ובתפא"י פט"ז סי' ז' וסי' י"א ובתוס' אנשי שם שם.

שם חוץ משל אשכרוע ר' יהודא אומר אף גרופית של זית טהורה עד שתשלק ע' במשנה אחרונה לקמן פט"ז מ"א.

בר"ב ד"ה חוץ משל אשכרוע גרסינן והוא מין ארז תאשור מתרגמינן אשכרוע ע"כ, ביומא ל"ז ע"א פירש"י אשכרוע ברוש.

פרק שלשה עשר

מ"א והשחור וזוג של ספרים שנחלקו הרי אלו טמאין הנה אפילו לפי' התוס' בביצה ר"פ משילין דשחור נמי הוי מספרים אלא שהן קטנים וזוג של מספרים הוא גדול מן השחור כו' ע"ש, מ"מ אין זה ענין למספרת שנחלקה לשנים דסיפא, דר' יהודא מטמא וחכמים מטהרין, משום דפעולתן הן חלוקות. דשחור וזוג של ספרים דרישא, אע"פ שנחלקו מ"מ כל חלק בפ"ע עושה מעין מלאכתו, ולהכי ס"ל לכו"ע דטמאין, משא"כ במספרת דסיפא הוא באמת כלי אחד, וכשנחלק עושה כל חלק מעין מלאכתו בדוחק. כדביאר הרמב"ם בפי"א ה"ח ט' מה' כלים ע"ש, ולפ"ז מובן מחלקותם. דר' יהודא סבר כיון דבדוחק עושה מלאכתו טמא, ורבנן סברי אחרי דאינו עושה כקודם שנחלק טהור, אולם עפ"ז בלתי מובן לע"ד, איך עלה ע"ד התוס' לאמר בשבת מ"ח סוף ע"ב, דהא דתנן השחור והזוג של ספרים אע"פ שנחלקו טמאים אתי כר' יהודא ע"ש, דלפ"מ שבארנו הרי פלוגתא

דר' יהודא וחכמים היא בכלי אחר לגמרי, מלבד מה דאיהו פליג בסיפא מכלל דברישא מודה וצ"ע.
שם מספרת שנחלקה לשנים ר' יהודא מטמא וחכמים מטהרין. ע' במשנה אחרונה לקמן פט"ז מ"א.
מ"ב קיליגריפון שניטלה כפה טמאה מפני שינה ניטלה שינה טמאה מפני כפה. ע' לקמן בתפא"י פ"ל סי' כ"ב.
שם זומאלסטרא שניטלה כפה טמאה מפני המזלג ניטל המזלג טמאה מפני כפה, ע' בתורת האדם להרמב"ן ענין האבלות ד"ה באיחוי הקרע ולקמן פכ"ה מ"ג ובמפרשים שם.
מ"ג חרחור שנפגם טמא עד שינטל רובו כו', ע' בר"ש לקמן פכ"ט מ"ז.
שם נשבר מקופו טהור, ע' משנ"א מקואות פ"י מ"א ד"ה או שמרקן,
מ"ד מגריפה שניטלה כפה טמאה מפני שהיא כקורנס דברי ר"מ וחכמים מטהרין. הנה בסברת פלוגתתם ע' כאן במפרשים וע"ע במשנה אחרונה לקמן פי"ט סוף מ"ט ופכ"ב מ"ב.
שם נשתייר בה. מלא הסיט במקום אחד טמאה, ע' בפיה"מ להרמב"ם ובמש"כ על דבריו בת' חוט השני סי' צ"ז דף ק"ט ע"א.
שם המעצד והאזמל והמפסלת והמקדח שנפגמו טמאים כו', ע' לקמן פי"ד מ"ג בר"ב ד"ה עשויה לעצים ובבועז שם סי' ב' ובתוס' אנשי שם ספכ"ב.
מ"ה של מיתוח בין כך ובין כך טמאה. וכ' הר"ב שהרי היא ראויה למיתוח בלא עוקצה ובלא חרירה. ע' במשנה אחרונה לעיל פי"ב מ"ז.
שם מחט שהעלתה חלודה אם מעכבת את התפירה טהורה כו', ע' משנה אחרונה לקמן פי"ד מ"ה.
מ"ו עץ המשמש את המתכת טמא והמתכת המשמש את העץ טהורה כו' ע' תפארת ישראל לעיל פ"ט סי' נ"ז ובבועז שם ובפי"א סי' מ' וסי' ס"ו ובמשנה אחרונה פי"ב מ"ב ובספכ"א ובתפא"י שם סי' ל"ה ובבועז ספכ"ו וע"ע במשנ"א פכ"ח מ"ד וע"ע במפרשי המשנה לאהלות פט"ז מ"א ובת' מהרש"ם ח"א סי' ב'.
שם טבעת של אלמוג וחותם שלה מתכת טהורה, ע' לקמן פי"ד מ"ב ובתפא"י שם.
בתוי"ט ד"ה והפין. הרמ"בם גורם חפין בחי"ת וע' בתוי"ט ובתוס' אנשי שם ובמשנ"א לעיל פי"א מ"ד.
בתוי"ט ד"ה טבעת, דאמרינן בית קבול העשוי למלאות לא שמיה בית קבול תוס' פ"ה דשבת דף נ"ב ד"ה היא ע"כ, ע' כאן בתוס' רע"ק אות ל"ז ובמשנ"א דפרקין סוף מ"ד

ובמש"כ בחידושי לסוכה י"ב ע"ב בתוד"ה מהו דתימא וע"ע במשנה אחרונה לקמן פי"ז מי"ז ובפי"ח מ"ח ובמקואות פ"י מ"ב.

מ"ז הכדומין האשקלונין שנשברו והאונקלי שלהן קיימת הרי אלו טמאין כו' ע' במס' טבול יום פ"ד מ"ו ובמפרשים ובמש"כ שם בחידושי וע"ע בדורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ט.

מ"ח מסרק של פשתן שניטלו שיניו ונשתייר בו שתים טמא ואחת טהור וכולן אחת אחת בפני עצמן טמאות ושל צמר שניטלו שיניו אחת מבינתים טהור כו'. הנה הרמב"ם בפי"א ה"ד מה' כלים השמיט בבא זו, ומלבד זה הקשה הכ"מ שם על הרמב"ם טובא עד שהתפלא על הראב"ד שלא השיגו, ועמש"כ בזה בקרן אורה ליבמות מ"ג ע"א.

פרק ארבעה עשר

מ"א כלי מתכות כמה הוא שיעורן כו', קאי אהא דתנן לעיל רפי"א גבי כלי מתכות נשברו טהרו.

שם קיתונות כדי לקבל פרוטות מדות יין ביין ומדות שמן בשמן רא"א כולן בפרוטות, ע' במלאכת שלמה לעיל פ"ג מ"ב ולקמן רפי"ז ושם בתפא"י.

שם ר"ע אומר המחוסר חטיפה טמא והמחוסר לטישה טהור, ע' מל"מ רפ"ח מה' כלים ובתפא"י לעיל פי"ב סי' ס"ז.

מ"ב מקל שעשה בראשו מסמר כמין חזיינא טמא כו' עשה בראשו מניקת וכן בדלת טהורה, ע' במשנה אחרונה לעיל פי"א סוף מ"ב

שם עשה בראשו מניקת וכן בדלת טהורה. ע' במשנ"א פ"כ מ"ה ובבועז שם

שם היתה כלי וחברה לה טמאה, ע' משנ"א פרה פ"ה מ"ז ד"ה השוקת ובמקואות פ"ד מ"ג.

שם מאימתי היא טהרתה בש"א משיחבל בה"א משיחבר, ע' לקמן פ"כ מ"ו ובמפרשים שם ובפכ"ב מ"ד ובדורות הראשונים ח"א כרך ג' פט"ו.

מ"ג שלשלת דלי גדול ארבעה טפחים ושל קטן עשרה ע' בבועז לקמן פי"ט סי' ד' ובמפרשי המשנה מקואות פ"י מ"ה ובמשנ"א מכשירין פ"ד מ"א.

שם חמור של נפחים טמא כו', כה"ג לקמן פי"ח מ"ג וע' תוס' ב"ב ד"כ ע"ב ד"ה ושל חמור ובת' הרא"ש כלל מאה סי' ד'.

שם וכל הכסוים טהורין חוץ משל מיחם, וכ' הר"ש אין למדים מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהן חוץ דהא איכא כסוי טני של רופאים דטמא לכו"ע כו' ע"כ, ואיכא למידק עפ"ז בעירובין כ"ז ע"ב דמייתי הא דאין למידין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בו חוץ

ראיות לזה מכמה משניות ולא מייתי מהא דהכא הקדומה. כן יל"ד ע"ד התוי"ט לעיל רפ"י דהביא מדברי הר"ש כאן ולא מייתי טפי מסוגיא דעירובין שם וקידושין ל"ד ע"א וצ"ע כעת. וע"ע לעיל פי"ב מ"ג ובמפרשים שם ולקמן פט"ז מ"ז ובתפא"י שם סי' נ"ח ובפי"ז מי"ד ובמפרשים שם ובבועז פכ"ב סי' ו' ושם במס' פרה פי"א סי' ה' ובמשנ"א שם פי"ב מ"י.

מ"ד הטמאין שבעגלה העול של מתכת והקטרב והכנפים המקבלות את הרצועות כו', ע' תפא"י לעיל פי"ב סי' ס"ב ובבועז פ"כ סי' ז' ובפכ"א מ"ב.

מ"ה והאבר שבצד צואר בהמה, ע' בבועז לקמן פ"כ סי' ז'.

שם הסייף מאימתי מקבל טומאה משישופינו והסכין משישחיזנה, ע' תוס' ב"מ פ"ד סוף ע"א ובמשנ"א לעיל ספי"ב ולקמן פ"ל סוף מ"א.

מ"ו כסוי טני של מתכת שעשה בו מראה ר' יהודא מטהר וחכמים מטמאין כו', ע' משנה אחרונה לקמן פכ"ד סוף מי"ג ובספכ"ח ובפ"ל מ"ב.

מ"ז וחזר והזה עליהן שנית בו ביום הרי אלו טהורין, וכ' הר"ב דר"א כרשב"ג ס"ל דאמר לעיל בפי"א דלא אמרו חזרו לטומאתן ישנה אלא לכלים שנטמאו בטומאת נפש בלבד וטעם גזירה זו משום גדר מי חטאת כו', ע' מה שהאריך כאן במשנה אחרונה וע"ע בתוס' רע"ק לעיל פי"א אות ל"ב.

מ"ח ושל גם שנשבר מתוך גומו טהור. ע' במפרשי המשנה הכא ובפכ"ח מ"ז.

שם היו בו חפין ונקבין טמא נטלו חפין כו'. ע' במפרשי המשנה לעיל פי"א מ"ד ובפי"ג מ"ו.

שם והאפרכס של מתכות טמאה, ע' לקמן ספ"ל ובמפרשים שם.

פרק חמשה עשר

מ"א כלי עץ כלי עור כו' פשוטיהם טהורים ומקבליהם טמאים נשברו טהרו חזרו ועשה מהן כלים מקבלין טומאה מכאן ולהבא, והנה אהא דתנן לקמן ספי"ח מטה שנגנב חציה כו' טהורה, הקשו התוס' בברכות ד"נ ע"ב מהא דתנן בסיפא שם מטה מטמאה אברים כו' ע"ש. ולע"ד בלתי מובן קושיתם, הלא התוס' גופיה שם הביאו, דבסוכה ט"ז ע"א אוקמינן בארוכה ושתי כרעים קצרה ושתי כרעים דאכתי חזיא למסמכינהו אגודא ולמיתב עלייהו ומשדי אשלי ע"ש, ולפ"ז שפיר תני שם בסיפא דמטמאה אברים, כיון דאכתי עושה מעין מלאכתה, משא"כ ברישא שם דנגנבה חציה כו', הרי החצי הנשאר בטל משימושו, והוא כדתנן הכא נשברו טהרו, ובזה שפיר מסיק התם החזירוה מקבלת

טומאה מכאן ולהבא, והוא ג"כ כהא דמשנתנו וצ"ע. ועמש"כ בחידושי לקמן פי"ח שם וע"ע בר"ש לקמן פי"ז מט"ו ובמפרשים פכ"ו מ"ג.
שם השידה והתיבה והמגדל כו', ע"ל פ"כ מ"ה ובתוי"ט שם.
שם כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדריא שיש להם שולים והן מחזיקין ארבעים סאה בלח שהם כורים ביבש הרי אלו טהורין כו', ע' אהלות רפ"ח ובמפרשים שם ובר"ב ותוי"ט לעיל רפ"י ולקמן פכ"ד מ"ד ומי"ז ובנגעים פי"ב מ"ה ובמקואות רפ"ד ובמשנ"א שם פ"ו מ"ה ובדורות הראשונים ח"א כרך ג' פט"ו.
שם ר' יהודא אומר דרדור עגלה וקוסטות המלכים ועריבת העבדנין ובור ספינה קטנה והארון אע"פ שמקבלין טמאין שאינן עשויין ליטלטל אלא במה שבתוכן כו', ע' משנה אחרונה לעיל פי"ב מ"ד.
שם אין בין דברי ר"מ לדברי ר"י אלא עריבת בעל הבית, ע' במפרשי המשנה לקמן פכ"ד מ"ג.
בר"ב ד"ה השדה כמין ארון, ע' לקמן רפי"ח ובמפרשים שם ובתוי"ט שם מ"ב.
בר"ב ד"ה כוורת הקש. לפי שעשוייה מזנבות השבולין שהן קשין. ע' תוי"ט אהלות רפ"ח.
מ"ב ארובות של נחתומים טמאות ושל בעלי בתים טהורות סרקן או כרכמן טמאות, ע' לקמן פכ"ב מ"ט ובאור שמח פכ"ו ה"ח מה' כלים ובמשנ"א לקמן פי"ט מ"ט ובפכ"ב מ"ט.
שם דף של נחתומים שקבעו בכותל ר"א מטהר וחכמים מטמאים, ע' בת' פני יהושע ח"ב סי' צ"ח ובנובי"ת חי"ד סי' ק"ט וסי' קמ"ב ובח"ס חי"ד סי' קצ"ח ובאור שמח ספ"ו מה' מקואות ובמשנ"א לעיל פי"א סמ"ב וע"ע לקמן פ"כ מ"ד ובמפרשים שם ובמשנ"א למס' פרה פ"ה מ"ז ולמקואות פ"ד מ"ג ומ"ה ובמלאכ"ש שם פ"ה מ"ה ובמשנ"א עוקצין פ"ג רמ"י.
שם פרוד של נחתומים טמא ושל בעלי בתים טהור גיפפו מארבע רוחותיו טמא, ע' ר"ש אהלות פ"ה מ"ו ובתוי"ט לקמן פי"ב מ"ו ובמלאכת שלמה לקמן פי"ז מ"ג ובתפא"י אהלות פי"ב סי' י"ד ובבועז שם סי' ב'.
מ"ג ים נפה של סילתית טמא ושל בעלי בתים טהור כו', ע' לקמן פט"ז מ"ג ובמפרשים שם.
מ"ד כל התלוין טמאין חוץ מתלוי נפה וכברה של בעל הבית דר"מ וחכ"א כו' ע"ל פי"ב מ"ו ובמפרשים שם.

שם זה הכלל העשוי לסייע בשעת מלאכה טמא העשוי לתלוי טהור, ע' לקמן בתפא"י פט"ז סי' מ"ח ובמשנ"א שם מ"ז ובפכ"א מ"ב ושם למס' נגעים רפ"ט.
מ"ה זה הכלל העשוי לקבלה טמא לכנוס טהור. ע' בתפארת ישראל לקמן פ"ל סי' כ"ב.
מ"ו נבלי השרה טמאין ונבלי בני לוי טהורין. ע' מל"מ פ"ה ה"ג מה' כלים ובמשנ"א לעיל פי"א מ"ו ולקמן פט"ז מ"ז ובמפרשים שם.
שם כל הספרים מטמאין את הידים חוץ מספר העזרה, ע' תוס' חדשים ידים פ"ג מ"ה.
שם ושל העכברין טהורה, ע' בבועז לקמן פט"ז סי' נ' ובתפא"י ספכ"א ובפ"ל סי' כ"ב.
בר"ב ד"ה כל הספרים. וגזרו עוד שהידים הנוגעות בספרים יהיו שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. ע' בתוי"ט ידים פ"ג מ"ב.
בתוי"ט ד"ה אנקטמין, ותירצו התוס' בשם ר"י דכיון שאינה עשויה אלא ללכת דרך העברה בטיט כו', ע' בתוי"ט לקמן פי"ח מ"ב.

פרק ששה עשר

מ"א כל כלי עץ שנחלק לשנים טהור חוץ משלחן הכפול כו'. ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' ק"ט ובמשנה אחרונה לעיל רפ"ד ובתפא"י לקמן פכ"ב סי' ח'.
שם והאפיפורין של בעל הבית, ע' לקמן פכ"ד מ"ז ובמפרשים שם.
שם ר' יהודא אומר אף המגס וקוד הבבלי, ע' לעיל פי"ג סוף מ"א ושם במשנ"א.
שם גמר שלא לשוף טמאה, ע' במשנה אחרונה לעיל פי"ב מ"ו.
מ"ב הסלין של עץ משיחסום ויקנב כו'. ע' לקמן פ"כ מ"ב ובר"ש שם ובתפא"י שם סי' צ"א ובמשנ"א פכ"ז מ"ב ומ"ז.
מ"ג הקנונין הקטנים הקלתו כו'. ע' תוי"ט לעיל פ"ז מ"א.
שם הקופה משיעשה ב' צפירות כו', ע' משנה אחרונה פכ"ח מ"ו.
מ"ד סקורטיא משיחסים ויקנב כו' קטבוליא משיחסום ויקנב בו. ע' אהלות רפ"ח ובמפרשים שם ולקמן פכ"ו מ"ה.
בר"ב ד"ה תורמל כיס של עור גדול שהרועה נותן בו מזונות וכל דבר כו', וע"ע לקמן פי"ט מ"ח ובמפרשים שם.
בר"ב ד"ה הכר והכסת כר קטן מכסת ועשוי להניח תחת מראשותיו וכסת תחת כל גופו, ע' במפרשי המשנה לקמן רפ"כ.
מ"ה פטילייה טמאה וחסינה טהורה, ע' בתפא"י לקמן פי"ז סי' כ"ה.
שם סגניות של עלין טהורות, ע' בתפא"י לעיל פי"ד סי' ס"ג ולקמן פי"ז סי' קמ"ה ובפ"ל סי' כ"ח.

מ"ו קסייה של זורי גרנות של הולכי דרכים של עושי פשתן טמאה אבל של צבעין ישל נפחים טהורה ע' לקמן פי"ז מי"ז ובתפא"י שם סי' קל"ז ובמפרשי המשנה פכ"ד מט"ו ופכ"ו מ"ג ובתפא"י שם מ"ה סי' ס"ד ופכ"ה מ"ב.

מ"ז המלקוט של בקר והחסים שלו והמדף של דבורים והמנפה הרי אלו טהורין, ע' בבועז פ"כ סי' ז'.

שם ותיק נבלין ותיק כנורות כו', ע' לקמן פכ"ד מי"ד ובמפרשים שם.

שם זה הכלל א"ר יוסי כל משמשי משמשיו של אדם בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה טמא וכל שאינו אלא בשעת מלאכה טהור, ע' תפארת ישראל לעיל פ"ט סי' נ"ז ופ"י סי' נ"א ופט"ו סי' ס"ט ובאליהו רבא לקמן פכ"ב מ"א ובבועז רפכ"ג ובמפרשי המשנה פכ"ד מט"ו ופכ"ו מ"ז ובתפא"י פכ"ח מ"ב ובר"ב ותוי"ט שם מ"ד.

מ"ח זה הכלל העשוי לתיק טמא לחפוי טהור, ע' בתפא"י לעיל פי"א סי' ה' וסי' ס"ז ובמשנ"א פי"ד מ"ג ובבועז פכ"ב סי' ו' ובפכ"ד סי' ב' ובתפא"י פכ"ה סי' ל"א.

פרק שבעה עשר

מ"א כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים כו'. ע' תוס' עירובין ד"ד ע"ב ד"ה כל כלי ובת' פמ"א ח"ג ס"ס מ"א ולקמן ספי"ט ובמשנ"א פ"כ מ"ב וברפכ"ה.

מ"ב החמת שיעורה בפקיעיות של שתי כו', ע' במשנה אחרונה לקמן בפרקין מי"ב ובתפא"י שם סי' צ"ה.

מ"ג הסלין של פת שיעורן בככרות של פת כו', ע' בתפא"י בפרקין סי' י"ב ולקמן ספכ"ב.

שם אפיפיירות שעשה להן קנים מלמטן למעלה לחיזוק טהורה עשה לה גפיים כל שהן טמאה. ע' בתפא"י פרה פי"א סי' י"ד.

שם עשה לה גפיים. וכ' הר"ב שגפפו סביב תרגום ויחבק וגפוף פי' אחר גפיים שעשה להן אזנים ע"כ, ע' בר"ש כאן ולעיל פ"ח מ"ג ולקמן פכ"ה מ"ג.

מ"ד הרמונים שאמרו שלשה אחוזין זה בזה כו', ע' תוס' עירובין ד"ד ע"ב ד"ה שיעורן ובשבת קי"ב ע"ב ד"ה עד שהשלימו ובתפא"י ריש פרקין.

שם נגממו שעורן במה שהן, ע' לקמן פ"כ סוף מ"ב ובמפרשים שם ובתפא"י פ"ל סי' כ"ה.

מ"ה הרמון שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני ולמה הוזכרו רמוני בדאן שיהו מקדשין כל שהן דר"מ כו', ע' תוס' זבחים ע"ב ע"ב ד"ה נתערבו.

שם ר' יוחנן בן נורי אומר לשער בהן את הכלים רע"א לכך ולכך כו', ע' דורות הראשונים ח"א כרך ג' פכ"ז.

מ"ו כביצה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית ר' יהודא אומר מביא גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות ונותן לתוך המים וחולק את המים כו', ע' בס' חזון איש לכלים סי' כ"ג סק"ה.

מ"ז כגרוגרות שאמרו כו', וכ' הר"ב להוצאת שבת כו' ע"כ. פירוש לפירושו לחיוב חטאת דהוצאת שבת, דאיסור איכא אפילו בפחות מכגרוגרות מטעם חצי שיעור אסור מה"ת כדפירש"י בשבת ע"ד ע"א, וע' במל"מ רפי"ח מה' שבת.

מ"ח כזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני כו' ע' נובי"ק חא"ח סי' ל"ז,

שם כל המטלטלין מביאין את הטומאה בעובי המרדע לא גדול ולא קטן אלא בינוני איזה היא בינוני כל שהקיפו טפח. ע' במפרשים כאן וברפט"ז דאהלות ולעיל פ"ט מ"ז ובתוי"ט דאהלות פ"ב מ"ג.

מ"ט האמה שאמרו באמה הבינונית, ע' במשנה אחרונה לקמן פכ"ט מ"ג ובת' חכם צבי סי' ס"ז,

מ"י ר"מ אומר כל האמות היו בינוניות כו' ר"י אומר אמת הבנין ו' טפחים ושל כלים חמשה, והנה בירושלמי שקלים פ"ו ה"א פסק ר' יוחנן כר"מ, ולכאורה הוא נגד מאי דאיהו גופיה אמר בעירובין מ"ו ע"ב ר"מ ור"י הלכה כר"י ע"ש, וצ"ל דהאי כללא דעירובין הוא רק היכא דלא מצינו הכרעה ממק"א, משא"כ בפלוגתא דהכא הרי מצינו אבא שאול דדעתו הוא כדעת ר"מ במשנה דמנחות צ"ו ע"א. וכמש"כ הכ"מ בפ"ג הי"ב מבית הבחירה ובפ"ה ה"ט מתמידין דלהכי פסק הרמב"ם בזה כר"מ לגבי ר' יהודא, ועמש"כ בחידושי למנחות שם ולערכין ד"ה ע"ב.

מי"א והשותה כמלא לוגמיו ביוה"כ, ע' בתוס' רע"ק וע"ע בס' העתים ה' קידוש סי' קמ"א ובעתים לבינה שם.

שם וכמזון שתי סעודות לעירוב, וכ' בתוי"ט שנויה כבר בעירובין פ"ח מ"ב כו' והנני יוסיף בכאן שנתעוררתי עפ"מ שכ' לעיל פ"ג מ"ב שהגרוגרות יתירה מזית שיש מקום תימה כו', ע"ע בתוי"ט לעיל פ"ד מ"ב.

שם רש"א משתי ידות לככר משלש לקב ר' יוחנן בן ברוקא אומר מככר בפונדיון מארבע סאין בסלע, ע' נובי"ק חא"ח סי' ל"ח.

מי"ב ויש שאמרו מדה נסה מלא תרווד רקב כו'. הנה במשנה זו המדובר גם בשיעורין דהלכה למשה מסיני הניח הרמב"ם כלל שכל מה שלא התבאר בלשון התורה יקרא מדברי סופרים ואע"פ שהדברים הן הלמ"מ כו', וע' בסה"מ שרש שני וברמב"ן שם וברמב"ם ר"ה אישות ובפ"ה ה"ג מה' שחיטה ובמפרשים

שם ובמש"כ בחידושי לזבחים ק"י ע"ב וע"ע בתוי"ט אהלות פ"ז מ"ג ובירושלמי חגיגה פ"א ה"ב.
שם וגריס נגעים כגריס הקלקי, ע' במפרשי המשנה לנגעים רפ"ו.
שם שיעורן כפיקה גדולה שלהן, ע' במפרשי המשנה לאהלות ספי"ג.
שם ומאור שלא נעשה בידי אדם שיעורו כמלא אגרוף גדול כו', ע' במלאכת שלמה לאהלות ספ"ג וגם בשאר מפרשי המשנה רפי"ג.
שם ושנעשה בידי אדם שיעורו כמלא מקדח גדול של לשכה שהוא כפונדיון האיטלקי וכסלע הנירונית וכמלא נקב שבעול, ע' אהלות ר"פ י"ג ובמפרשים שם ושם פ"ב מ"ג.
מי"ג כל שבים טהור חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה דברי ר"ע, ע' בתוי"ט לעיל פי"א מ"א ובתפא"י פי"ג סי' נ"ג וע"ע לקמן פכ"ד מי"א ומי"ז ומפרשים שם ובר"ב ספכ"ד ובמש"כ הגר"א ז"ל שילהי מכילתין ובבועז שם.
שם אפילו חוט אפילו משיחה דבר שהוא מקבל טומאה טמא, ע' לקמן ספכ"א.
בר"ב ד"ה אפילו חוט. שאם היו שניהם מן הגדל בארץ מחוברים בחבור כזה הי' טמא האחד כשנטמא חבירו, ע' בתוי"ט ובחידושי מהרי"ח לנגעים פי"א מ"א.
מי"ד ובחמישי אין בהם טומאה חוץ מכנף העזניה, ע' תוי"ט לעיל פ"י מ"א ובמל"מ פ"א ה"נ ה"ד מה' כלים וע"ע בתוס' חדשים לעיל רפ"י.
שם וביצה נעמית המצופה, ע' תוי"ט פרה פ"ה מ"ו.
מט"ו העושה כלי קבול מכל מקום טמא, ע' במשנה אחרונה לעיל ריש פ"ב וע"ע במל"מ רפ"ב מה' כלים ובבועז לעיל ס"פ ט"ו ובפי"ח סי' ד' ובפ"כ סי' ז' ופכ"ד סי' ב' ובתפא"י פכ"ח סי' ל"א ובפ"ל סי' כ"ב וע"ע במשנ"א מקואות פ"ד מ"ג.
שם העושה כיס מעור המצה מן הנייר טמא, ע' בר"ב ותוי"ט ותוס' דע"ק וע"ע בת' שיבת ציון סי' ט"ל ובמשנה אחרונה לעיל פט"ז מ"ד ובתפא"י לקמן פכ"ז סי' כ"ג.
מט"ז קנה מאזנים והמחוק שיש בה בית קבול מתכות כו', ע' דורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ח.
שם והאסל שיש בו בית קבול מעות. ע' במפרשי המשנה לאהלות פט"ז מ"ב.
שם ומקל שיש בו בית קבול מזוזה, הנה המפרשים נדחקו בפיה"מ, וע' בתוי"ט ובתוס' אנשי שם ובמה שהארכתי הרבה בחידושי למנחות ל"ב ע"ב ולמסכת מזוזה פרק ב' וע"ע בתוי"ט טהרות פ"ח מ"ט ובבועז מקואות פ"ה סי' ט'.
מי"ז תחתית הצורפין טמאה ושל נפחין טהורה, ע' בת' הרשב"א סי' קצ"ה.
שם משחזת שיש בה בית קבול שמן טמאה ושאין בה טהורה, ע' בתוי"ט רפכ"ז.

שם מחצלת הקש ושפופרת הקש ר"ע מטמא ור' יוחנן בן נורי מטהר, ע' לקמן ספ"כ ובתפא"י סי' פ"ו.
שם שפופרות הקנה שחתכה לקבלה טהורה עד שיוציא את כל הככיי. ע' במלאכ"ש אהלות ספי"ג ובתפא"י שם סי' מ"א וע"ע תוי"ט נגעים פי"ב מ"ה ובמס' פרה פ"ה ריש מ"ד.

פרק שמונה עשר

מ"א השידה בש"א נמדדת מבפנים ובה"א נמדדת מבחוץ כו', ע' רש"י שבת מ"ד ע"ב ובתוס' שם ד"ה מוכני וע"ע בדורות הראשונים ח"א כרך ג' פט"ו.
שם מודים אלו ואלו שאין עובי הרגלים ועובי לזבזין נמדד כו', ע' בס' העתים ה' ערבי שבתות סי' ד' מה שהביא בשם רבינו חננאל גאון ז"ל ובעתים לבינה שם.
שם ר"ש שזורי אומר אם היו הרגלים גבוהות טפח אין ביניהם נמדד ואם לאו ביניהן נמדד, ע' בתפא"י לקמן בסמוך מ"ב סי' ט"ז.
מ"ב מוכני שלה בזמן שהיא נשמטת כו'. ע' לעיל פ"י מ"ג ובמשנה אחרונה שם ובפ"כ מ"ג.
שם ואין גוררין אותה בשבת בזמן שיש בתוכה מעות, ע' בת' מהר"מ ב"ר ברוך סי' מ"ה.
שם ואם אינה נשמטת חבור לה כו', ע' אהלות ספ"ד ובמפרשים שם.
שם הקמרון שלה בזמן שהוא קבוע חבור לה ונמדד עמה כו', ע' לעיל פט"ז מ"ז ובמפרשים שם.
מ"ג ונקליטי המטה וחמור וחפוי טהורים, ע' תוס' ב"ב ד"כ ע"ב ד"ה ושל חמור ובאור זרוע שם וע"ע לעיל פי"ב מ"ב וכמשנה אחרונה שם ובבועז פי"ד סי' ב' וע"ע בת' הרא"ש כלל מאה סי' ד'.
שם אין טמא אלא מטה ומלבן, ע' תוי"ט אהלות פי"ב מ"ד ובבועז שם סי' ו' ובמס' פרה שם פי"ב מ"ח ד"ה המלבן.
מ"ד מלבן שנתנו על לשונות ר"מ ור' יהודא מטמאין ר' יוסי ור"ש מטהרין כו', ע' בס' חזן איש לכלים סוף סי' כ"ד,
מ"ה מטה שהיתה טמאה מדרס, נטלה קצרה ושתי כרעים טמאה ארוכה ושתי כרעים טהורה כו', ע' לקמן פ"כ מ"ה וברי"ש שם ובבועז פכ"ב סי' א'.
ברי"ב ד"ה ר' נחמיה מטמא ואין הלכה כר' נחמיה, ע' בבועז לקמן רפי"ט.

מ"ו מטה שהיתה טמאה מדרס נשברה ארוכה ותקנה טמאה מדרס נשברה שניה ותיקנה טהורה מן המדרס אבל טמא מגע מדרס כו', ע' תוס' שבת קי"ב סוף ע"ב ובת' פמ"א ח"ב סי' קפ"ה ובתפא"י לעיל פי"ז סי' ל"ו ובתוי"ט פכ"ז מ"י.

מ"ז כרע שהיתה טמאה מדרס וחברה למטה כולה טמאה מדרס כי', ע' תפא"י לעיל פ"ו מ"ג ובבועז פי"א סי' ט' ולקמן פי"ט סי' א' ופכ"ח סי' ב' ובמשנ"א שם מ"ה ובפכ"ד מי"ז ובפכ"ח מ"ו ולטהרות פ"א מ"ח ושם בתפא"י ובעוקצין פ"ב סי' נ"ו וסי' פ"ז.

בר"ב ד"ה כרע של מטה שהיתה טמאה מדרס שדרס הזב על הכרע כשהיה בפ"ע שלא היה מחובר למטה, ע' בבועז פכ"ח סי' ב' ובתפא"י לאהלות פ"ז סי' כ"ד.

מ"ח תפלה ארבעה כלים התיר קציצה הראשונה ותקנה טמאה טמא מת כו'. ע' בר"ש לקמן פכ"ו מ"ב ובבועז פכ"ד סי' ב' ובתפא"י פכ"ז סי' נ"ז

מ"ט מטה שנגנבה חציה או אבדה חציה או חלקוה אחין או שותפין טהורה החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא מטה מטמאת חבילה ומטהרת חבילה דברי ר"א וחכ"א מטמאה אברים ומטהרת אברים והנה בסוכה ט"ז ע"א אוקמינן הא דמטמאה אברים בארוכה ושתי כרעים קצרה ושתי כרעים למאי חזיא למסמכינהו אגודא ולמיתב עלייהו ומשדי אשלי, ועפ"ז הקשו התוס' בברכות ד"ג ע"ב הלא בסיפא תנן דמטה מטמאה אברים ואיך תני ברישא דאם נגנבה חציה כו' טהורה וע"ש מה שתירצו.

ולע"ד בלתי מובן קושיתם, הרי למטרה זו חלק ברישא את המטה לחצאין באופן שבעל המטה אינו יכול לחבר חצי החסר עם החצי הנשאר תחת ידו, ואם באמת החזירו את החסר הרי מסיק דמקבלת טומאה. ובע"כ דברישא דרישא דקתני טהורה, הרי היא בהחלט חסרה ואין בידו להחזירה, ומה זה ענין להא דסיפא דמטמאה אברים, הלא התם איירי דכל אברי המטה הם תחת ידו בעין ויכול להחזירם, ומשו"ה נחשבת אצלו ככלי וטמאה וצ"ע, ועמש"כ בחידושי לעיל פט"ו, וע"ע בראבי"ה לברכות סי' קנ"א דפוס ברלין עמוד קנ"א ובתפא"י לעיל בפרקין סוף מ"ב סי' כ"ג וסי' מ"ט ובמשנ"א שם ולקמן רפי"ט ובמפרשים שם ובבועז לקמן ספכ"ב סי' יוד ופכ"ג סי' ב' ופכ"ח סי' ב'.

פרק תשעה עשר

מ"א המפרק את המטה להטבילה והנוגע בחבלין טהור כו', ע' לעיל פי"ד מ"ז ובתפא"י שם סי' ע'.

שם החבל מאימתי הוא חבור למטה משיסרג בה שלשה בתים כוי, ע' במשנה אחרונה לעיל פט"ז סוף מ"א.

מ"ב החבל היוצא מן המטה עד ה' טפחים טהור כו', וכ' הר"ב דלא חזי למידי לצורך המטה ולא חשיב לה יד ע"כ, עי לעיל פי"ב מ"ב ובתפא"י שם סי' ל"ח ובפכ"ט סי' כ"ח.
מ"ג מיזרן היוצא מן המטה כל שהן דר"מ ר' יוסי אומר עד עשרה טפחים כו' ע' בר"ש לקמן בסמוך מ"ה. שם שירי מיזרן ז' טפחים כדי לעשותו חבק לחמור, ע' בבועז לקמן פ"כ סי' ז'
מ"ד נישא הזב על המטה ועל המיזרן מטמא שנים ופוסל אחד דברי ר"מ כו', ע' מל"מ רפכ"א מה' כלים ובבועז לקמן פכ"ג סי' ו' ובמשנ"א פכ"ח מ"ו.
מ"ה מטה שהיתה טמאה מדרס וכרך לה מיזרן כולה טמאה מדרס פרשה שה היא היא טמאה מדרס והמיזרן מגע מדרס כו', כעין זה הוא משנתנו בפי"ח מ"ז, וע' בועז סי' ט' וע"ע במשנ"א כאן ובתפא"י פ"כ סי' מ"ה ובבועז פכ"ה סי' ב' ושם באהלות פ"א סי' ב' ובטהרות פ"א סי' י"ד.
מ"ו מטה שכרך לה מיזרן ונגע בהן המת טמאין טומאת שבעה פרשו טמאין טומאת שבעה, ע' בבועז פי"ח סי' ח'.
שם מטה שנטלו שתי ארוכות שלה ועשה לה חדשות ולא שנה את הנקבים נשתברו חדשות טמאה וישנות טהורה שהכל הולך אחרי הישנות, ע' לעיל פי"ג מ"ז ובתפא"י שם סי' סמ"ך ובאליהו רבא פי"ד מ"ה ובמשנ"א דפרקין מ"א ובתפא"י פכ"ז סי' נ"ז.
מ"ז תיבה שפתחה מלמעלה טמאה טמא מת נפחתה מלמעלה טמאה טמא מת, פי' דאמרינן בה עמוד ונעשה מלאכתנו, ולאפוקי טומאת מדרס משום דלא חזיא לישיבה, וע' לקמן רפ"כ ובבועז שם סי' ה' ו' ובתוי"ט פכ"ב מ"ח.
שם מגורות שבה טמאות ואינם חבור לה, ע' בבועז פכ"ד סי' ג'.
מ"ח התורמל שנפחתה כיס שבתוכו טמא ואינו חבור לו, ע' בתפא"י לעיל פי"ח סי' ס"ו ובבועז פ"כ סוף סי' ח' ופכ"ג סי' ב' וע"ע לקמן פכ"ח מ"ה ובמפרשים.
שם החמת שביציים שלה מקבלות עמה ונפחתו טהורות שאינם מקבלות כדרכן, ע' ל לעיל פי"ז מ"ב ומי"ב ובמפרשים שם.
מ"ט תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס כו', ע' תוי"ט ידים פ"ד מ"א.
שם נפחתה מלמטן ר"מ מטמא וחכמים מטהרין מפני שבטל העיקר בטלה הטפלה, ע' לעיל פי"ד מ"ח ובתפא"י שם סי' ע"ח ובפרקין מ"ז שם סי' נ"ג ובמשנ"א שם ובמפרשי המשנה לקמן רפ"כ ופכ"ב מ"ה ובבועז פכ"ח סי' ב'.

מ"י משפלת שנפחתה מלקבל רמונים ר"מ מטמא וחכמים מטהרין מפני שבטל העיקר בטלה הטפלה, ע' לעיל פי"ג מ"ד ובתפא"י שם סי' כ"ד ובפי"ד סי' ס"ח ובבועז פכ"ב סי' ה' וע"ע לקמן פכ"ד מ"ט ובאליהו רבא פכ"ח מ"ט,

פרק עשרים

מ"א הכרים והכסתות כו', ע' במפרשי המשנה הכא ולעיל פט"ז מ"ד,

שם והשקין והמרצופין שנפחתו הרי אלו טמאים מדרס ע' לקמן פכ"ב מ"ד בבועז סי' ג' וע"ע בתוי"ט פכ"ד מ"ד ובתפא"י שם מ"ט.

שם הקלוסטר ארבע קבין התורמל חמשת קבין כו', ע' תפא"י לקמן פכ"ד מט"ז.

מ"ב עריבה משנו לוגין ועד תשעה קבין שנסדקה טמאה מדרס כו', ע' במס' ידים רפ"ד ובמפרשים שם ובתפא"י לעיל פט"ו סי' מ"ה ובבועז פי"ט סי' י"ב ובחידושי מהרי"ח בפרקין מ"א ובתוס' חדשים ובתפא"י בסמוך מ"ד ובפכ"ב מ"ה.

שם נתחסמו אע"פ שנשרו שפתותיהן כל שהן טמאין. ע' במשנה אחרונה לעיל פי"ז סוף מ"ד.

מ"ג מקל שעשאה בית יד לקורדום חבור לטומאה בשעת מלאכה הדיוסטר חבור לטומאה בשעת מלאכה קבעו בכלונס טמא ואינו חבור לה כו', ע' אור שמח פכ"ה ה"ח מה' כלים ולקמן פכ"א בבועז סי' ב' ובתפא"י פכ"ג סי' ל"ב ובתוי"ט ובתפא"י נגעים פי"א מ"ט ובמשנ"א עוקצין רפ"א.

שם כסא שקבעו בכלונס טמא ואינו חבור לו כו', ע' בתפא"י לעיל פט"ו סי' ל' ובמשנ"א פי"ט מ"ו ובתוי"ט לקמן פכ"ב מ"ד.

שם קבעו בקורת בית הבד טמא כו', ע' תוי"ט ובבועז פכ"ב מ"ד ובמשנ"א זבים ספ"ד.

בר"ב ד"ה קבע הכסא. ותניא בתו"כ אשר ישב עליו יטמא יכול אפילו ישב על האבן ועל הקורה ת"ל כלי ולא אבן ולא קורה כו', ע' בר"ב לעיל פט"ז מ"ז ד"ה וסמוכות ובמשנ"א שם ובפי"ט מ"ט ובפכ"ב מ"ד ומ"ח ובפכ"ז מ"ה.

בא"ד עריבה מב' לוגין עד ט' קבין שנסדקה כו', ע' לקמן פכ"ד מ"ג ובמפרשים שם ובתוי"ט ידים רפ"ד.

מ"ד עריבה גדולה שנפחתה מלקבל רמונים והתקינה לישיבה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיקצע עשאה אבוס לבהמה אע"פ שקבעה בכותל טמאה. ע' בת' פנים מאירות ח"ג סי' מ"א ובח"ס חי"ד ס"ס קצ"ח וסי' ר"ה ושם סי' רי"ח ובתפא"י לעיל פי"ט סי' נ"ג ופכ"ב סי' נ"ו ובמשנ"א שם וע"ע פכ"ז מ"ה ובמפרשים שם ובמשנ"א למס' פרה פ"ה מ"ז.

בר"ב ד"ה אע"פ. ולא אמרינן כלי המחובר לקרקע כקרקע דמי אלא כשהיה מחובר לקרקע מתחילתו או שנעשה כדי לשמש את הקרקע, ע' בר"ב ותוי"ט ל לעיל פ"ח מ"ט ופי"א מ"ב ובמשנ"א שם ובפי"ד מ"ב ובפט"ו מ"ב וע"ע בתוי"ט מקואות פ"ו מ"ח ושם מ"י.

מ"ה כופת שקבעו בנדבך קבעו ולא בנה עליו בנה עליו ולא קבעו טמא, ע' בס' נר אהרן סי' ה' ובתפא"י לעיל פט"ו סי' ל' ובפרקין סי' מ"א וסי' מ"ה ובמשנ"א לקמן פכ"ב מ"ד ובבועז שם סי' ב' ובמשנ"א טהרות פ"ח סוף מ"ב

שם קערה שקבעה בשידה תיבה ומגדל כדרך קבלתה טמאה שלא כדרך קבלתה טהורה. ע' במשנה אחרונה לעיל פ"ה מי"א ופי"א מ"ב ובאהלות פ"ו סוף מ"ב ובמקואות פ"ד מ"ג.

בר"ב ד"ה כופת כלי המיוחד לישיבה ושל תמרה הוא, ע' במשנ"א כאן ולאהלות. פי"א מ"ג.

מ"ו סדין שהוא טמא מדרס ועשאו וילון טהור מן המדרס אבל טמא טמא מת מאימתי היא טהרתו בש"א משיתבר בה"א משיקשר רע"א משיקבע, ע' תוס' מנחות כ"ד ריש ע"ב ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בר"ש נגעים פי"א מי"א ובמל"מ פכ"ג ה"י מה' כלים ובתוס' חדשים לעיל פי"ד מ"ב ובמשנ"א שם ובבועז פי"ט סי' ב' ובתוי"ט לקמן פכ"ב מ"ד ובפכ"ז מ"ט ובתפא"י פכ"ח סי' ל' ובמשנ"א לאהלות פ"ו מ"ב ולנגעים רפי"א ובדורות הראשונים ח"א כרך ג' פט"ו.

מ"ז מחצלת מאימתי מקבלת טומאה משתקנב והיא גמר מלאכתה. ע' במשנה אחרונה לקמן פכ"ז מ"ב.

פרק אחד ועשרים

מ"א הנוגע בכובד העליון בכובד התחתון כו', ע' במפרשי המשנה נגעים פי"א מ"ט.

שם ובשתי העומד, ע' בבועז פכ"ח סי' ג' ד'.

שם הנוגע בצמר שעל האימה, ע' לעיל פי"א מ"ו ובמפרשים שם.

שם הנוגע בפיקה עד שלא פירעה טמא משפירעה טהור, ע' בר"ש פרה פי"ב מ"ח.

מ"ב הנוגע בעול ובקטרב כו', וכ' הר"ב שהן עצים משני צדי העול והן נקובים כו', ע' מה שהאריך בזה בבועז לעיל פי"ד סי' ד'.

מ"ג הנוגע ביד מנרה מכאן ומכאן טמא בחוט ובמשיחה באמה ובסניפין במכבש של חרש ובקשטנית טהור, ע' בס' חזון איש לכלים סי' כ"ו סק"ט.

פרק שנים ועשרים

מ"א השלחן והדלופקי שנפחתו או שחיפן בשיש ושייר בהם מקום הנחת הכוסות טמאים כו', וכ' בתוי"ט כ' הר"ב דאי הוה כולה מחופה שיש היה טהור ככלי אבנים דבתר חפוי אזלינן וכ"כ הר"ש ותמיהני כו', ע' במפרשים כאן ולעיל פי"א מ"ו וע"ע רש"י ביצה כ"ג ע"ב ד"ה ועליונה ובמל"מ פ"ו מה' כלים ובנובי"ק חא"ח סי' א' ובס' חזון איש לכלים סי' י"ד.

מ"ב השלחן שנטלה אחת מרגליו טהור נטלה שניה טהור נטלה השלישית טמא כשיחשוב עליו ר' יוסי אומר אין צריך מחשבה כו', ע' במשנה אחרונה לעיל פי"ב מ"ו ופי"ג מ"ב.

מ"ג ספסל שניטל אחד מראשיו טהור ניטל השני טהור אם יש בו גובה טפח טמא הנה המפרשים העירו להקשות מהא דפכ"ז מ"ה, ומחלקים בין כסא של קטן לכסא של גדול, אולם הגר"א ז"ל בא"ר שם כ' דלא קרב זה אל זה דמשנתנו דהכא איירי רק בספסל שנטלו ב' ראשיו, וע"ש עוד במשנ"א ובתוי"ט מקואות פ"ה מ"ב.

מ"ד כסא של כלה שנטל חפויו ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין. עמש"כ בחידושי לעדיות פ"א מי"א וע"ע באור שמח פכ"ה ה"ב מה' כלים.

שם כסא שקבעו בעריבה ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין שמאי אומר אף העשוי בה, ע' בס' נר אהרן סי' ה' ובמשנ"א לעיל פ"כ מ"ה וע"ע בדורות הראשונים ח"א תקופת ב"ש וב"ה.

מ"ה כסא שלא היו חפויו יוצאין וניטלו טמא שכן דרכו להיות מטהו על צדו ויושב עליו, וכ' במשנ"א וז"ל ואי לאו שכן דרכו היה צריך מחשבה כו' ע"כ, משמע לפי דבריו דלמטרה זו דייק התנא בלשונו שכן דרכו, אולם ברמב"ם פכ"ו ה"ג מה"כ מבואר בכוונת התנא דאי לאו שכן דרכו היה בטל ממנו דין מדרס ורק משום שכן דרכו לכן עדיין הוא ראוי למדרס ומשו"ה טמא

מ"ו כסא שניטל חפויו האמצעי והחיצונים קיימים טמא נטלו החיצונים והאמצעי קיים טמא רש"א אם היה רחב טפח, ע' במשנה אחרונה לקמן פכ"ז מ"ב

מ"ז איר יהודא אף כסא של כלה שנטלו חפויו ונשתייר בו בית קבלה טהור מפני שבטל העיקר ובטלה הטפלה, והנה מזה נראה דחכמים דלעיל פי"ט מ"ט ומ"י דפליגי עליה דר"מ הוא נמי ר' יהודא דהכא, וע' רשב"ם ב"ב קכ"ז ע"ב ובתוס' קידושין י"ט סוף ע"ב, וממילא י"ל דר"מ דהתם פליג נמי על חידושא דר' יהודא כאן.

מ"ח שידה שניטל העליון טמאה מפני התחתון כו', וכ' הר"ב שידה עשויה כמין ארון, וכ"כ לעיל רפט"ו וע"ע לעיל רפי"ח ובמפרשים ובתוי"ט שם מ"ב ובפי"ט מ"ז.

שם ישיבת הסתת טמא מדרס, ע' בבועז פכ"ג סי' ה'.

מ"ט כופת שסירקו וכרכמו ועשאו פנים ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיחוק בו, ע' אור שמח פכ"ו ה"ח מה' כלים ובמשנ"א לעיל פי"ב מ"ה ובתפא"י שם סי' ע"ח וע"ע לעיל פט"ו מ"ב ובמפרשים שם ובפכ"ז מ"ב ובמשנ"א שם מ"ה וע"ע בא"ר ובבועז לאהלות פט"ו מ"א.

שם הסל והכלכלה שמילאן תבן או מוכין התקינה לישיבה טהורין סירגן בגמי או במשיחה טמאין. ע' העמק שאלה לשאילתות פ' וירא סי' י"א אות ה'.

בר"ב ד"ה כופת חתיכת עץ עבה ורחבה והכי משמע פירושא בתוספתא ע"כ, ע' בתפא"י ובמשנ"א לעיל פ"כ מ"ה ולאהלות פי"א מ"ג.

מ"י האסלה טמאה מדרס וטמא מת, ע' לעיל פי"ט מ"ט ובמשנ"א שם.

שם הטרסקל כו'. ע' בתפא"י כאן סי' ס"ד ובבועז סי' ט' ובתפא"י לעיל פ"כ סי' ה'.

שם הנסרין שבמרחץ ששיגמן ר"ע מטמא וחכמים מטהרין כו', ע"ל פ"י סוף מ"ו ובמפרשים שם.

בר"ב ד"ה ששתי רגליו דכלי אבנים אין להם טומאה כלל לא מד"ת ולא מד"ס ע' בתוי"ט דפרקין מ"ח.

פרק שלשה ועשרים

מ"א הכדור והאמום והקמיע והתפילין שנקרעו הנוגע בהן טמא ובמה שבתוכן טהור כו', ע' בר"ש לקמן פכ"ו מ"ב ובמפרשים שם מ"ד ובתפא"י רפכ"ח ובמשנ"א מקואות פי"ב מ"ב.

מ"ב אלו טמאין משום מרכב זריז האשקלוני ומדוכה המדית כו', ע' לעיל פ"כ ובתפא"י סי' כ"א.

מ"ג מה בין מרכב למושב מרכב חלק מגעו ממשאו כו', ע' לעיל פ"א מ"ג ובמשנ"א זבים פ"ב מ"ד וע"ע תשב"ץ ח"א סי' ק"כ

מ"ד המטה והכר והכסת של מת הרי אלו טמאין מדרס כסא של כלה ומשבר של חיה וכסא של כובס שהוא כורם עליו את הכלים א"ר יוסי אין בהן משום מושב, ע' בס' נר אהרן סי' ה' ובמש"כ בחידושי לעדיות פ"א מי"א וע"ע באור שמח פכ"ה ה"ב מה' כלים ובתפא"י לעיל פ"כ סי' כ"א ובמשנ"א פכ"ב מ"ד.

מ"ה והאקון והרטוב והכלוב טהורין, וכ' הר"ב אקון סל שצדים בו דגים, ע' לעיל פי"ב מ"ב.

פרק ארבעה ועשרים

מ"א שלשה תריסין הם תריס הכפוף טמא מדרס, ע' בתפא"י פכ"ז סי' ל"ז.

שם ושמשחקין בו בקונפון. ע' במפרשי המשנה לעיל פכ"ג מ"ב.
בר"ב ד"ה טמא טמא מת וה"ה שטמא טומאת שרץ ונבילה ושאר טומאות כולן חוץ ממדרס כו', ע' במפרשי המשנה לקמן פכ"ז מ"ב ומ"ח ופכ"ח מ"ה ומ"ז.
מ"ב שלש עגלות הם העשויה כקטדרא טמאה מדרס כמטה ממאה טמא מת כו', ע' לעיל פי"ד מ"ד ובמשנה אחרונה שם ובפכ"ב מ"ג ובמפרשים שם.
מ"ג שלש עריבות הן עריבה משני לוג ועד תשעה קבין שנסדקה טמאה מדרס שלימה טמאה טמא מת והכאה במדה טהורה מכלום. ע' תוס' שבת פ"ד ע"א ד"ה שלש וד"ה הבאה ובר"ב ותוי"ט לעיל פי"א מ"א.
מ"ד שלש תיבות הן תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס מלמעלה טמאה טמא מת והבאה במדה טהורה מכלום, ע' מל"מ ר"פ כ"ז מה' כלים ובתוס' אנשי שם לעיל רפט"ו ובפי"ט מ"ז ובמפרשים שם.
בר"ב ד"ה והבאה במדה. דהטמאה מדרס אפילו באה במדה לעולם היא טמאה, ע' תוי"ט לעיל פי"ח מ"ב ובתוס' רע"ק שילהי פרקין.
בתוי"ט ד"ה והבאה במדה. דההוא כללא דוקא על הכלים שלא אירע בהם קלקול כו'. ע' בתפא"י ל לעיל פי"ט סי ס"ט.
מ"ה שלשה תרבוסין הן של ספרין טמא מדרס שאוכלין עליו טמא טמא מת ושל זיתים טהור מכלום ע' בר"ב שילהי פרקין.
מ"ו ושל דלפקי טמאה טמא מת, ע' לעיל רפכ"ב ובמפרשים שם ולקמן רפכ"ה
מ"ז שלש פנקסיות הן האפיפורון טמאה מדרס ושיש בה בית קבול שעוה טמאה טמא מת וחלקה טהורה מכלום, ע' לעיל פט"ו מ"א ובמפרשים שם.
מ"ח שלש מטות הן העשויה לשכיבה טמאה מדרס של זגגין טמאה טמא מת כו', וכ' בתוי"ט של זגגין פי' הר"ב שמניחים עליה כלי זכוכית וכך פירש הר"ש והרמב"ם עכ"ל, ולפנינו רק בר"ש נמצא לשון זה. אבל הרמב"ם בפיה"מ כ' שהם מסדרים עליו כלי זכוכית ובחבורו פכ"ז ה"ז מה' כלים כ' שנוהגים בה כלי זכוכית ע"ש, ולפי חילוק הלשונות יש לחלק נמי במובנם כדהעיר קצת בזה במשנ"א ע"ש.
מ"ט שלש משפלות הן של זבל טמאה מדרס כו', ע' לעיל פי"ט מ"י.
שם והפוחלץ של גמלים טהור מכלום, בר"ב פי' משום דנקבים שלו רחבים ובשביל שהחבלים קשים אינם ראוים לישיבה, וע' מה שהביא התוי"ט בשם מהר"ם וע"ע במשנ"א לעיל רפט"ו.

מ"י שלשה מפצים הם העשויה לישיבה טמאה מדרס כו', ע' לעיל פי"ז מי"ז ובמשנה אחרונה שם.
שם ושל גתות טהור מכלום, ע' בר"ב שילהי פרקין.
מי"א שלש חמתות ושלש תורמלין הן המקבלים כשיעור טמאין מדרס ושאינן מקבלין כשיעור טמאים טמא מת, הנה הרמב"ם פכ"ז ה"י מסיק עלה וכמה שיעורן החמת ארבעה קבין והתורמיל חמשה ע"ש, וקשה הלא שיעור החמת תנינן לעיל רפ"כ שהן של שבעת קבין וצ"ע כעת.
מי"ב שלשה עורות הן העשוי לשטיח טמא מדרס לתכריך הכלים טמא טמא מת ושל רצועות ושל סנדלים טהורה מכלום, ע' בר"ש נגעים פי"א מי"א ובמל"מ פכ"ז הי"א מה' כלים ובמשנה אחרונה לעיל פט"ז מ"ח וע"ע בתוי"ט לקמן בסמוך מי"ד ובתפא"י פכ"ו סי' כ"ד ובמשנ"א שם ובמפרשי המשנה נגעים פי"א מי"א.
מי"ג שלשה סדינין הן העשוי לשכיבה טמא מדרס לוילון טמא טמא מת, וכ' הר"ב לפי שהשמש מתעטף בשוליו לפעמים ומתחמם בו ע"כ, ע' לעיל פ"כ מ"ו ובמפרשים שם ובר"ב שילהי פרקין.
מי"ד שלש מטפחות הן של ידים טמא מדרס של ספרין טמאה טמא מת ושל תכריך נבלי בני לוי טהורה מכלום, ע' בר"ש לקמן ס"פ כ"ו ובבועז לעיל פט"ז סי' ד' ובתוי"ט ספכ"ו ובמלאכת שלמה פכ"ה מ"ד ובתפא"י שם מ"ה סי' ל"א ובמשנ"א נגעים פי"א מי"א.
מט"ו שלשה פרקיליניין הן של צדי חיה ועוף טמא מדרס של חגבין טמא טמא מת ושל קייצין טהור מכלום, ע' בתפא"י לעיל פט"ו סי' מ"ה וע"ע פכ"ו מ"ג ובמפרשים שם.
בר"ב ד"ה ושל קוצים ללקט קוצים, ע' במשנ"א מקואות ספ"ט.
מט"ז שלש סבכות הן של ילדה טמאה טומאת מדרס של זקנה טמאה טמא מת ושל יוצאת לחוץ טהורה מכלום, ע' לעיל ספכ"ג ולתפא"י שם סי' ל"ב ולקמן פכ"ח מ"ה ובמפרשים ובמשנ"א נגעים פי"א מי"א ושם במס' זבים רפ"ד.
מי"ז שלש קופות הן מהוהה שטלייה על הכרייה הולכין אחר הבריה קטנה על הגדולה הולכין אחר הגדולה, ע' לעיל פי"ט מ"ח ובמשנ"א שם ובפכ"ח ובפ"כ סוף מ"ה ובפכ"ח מ"ו ובמפרשים שם וברפכ"ט.
שם היו שוות הולכין אחר הפנימית, יל"ד אמאי לא פשיט בבכורות י"ז ע"ב מהכא דבידי אדם אפשר לצמצם מדקתני היו שוות, ודוחק לומר דמשנתנו כאן היא דוקא אליבא דריה"ג וצע"ק, וע"ע בבועז פכ"ו סי' ג' ובמשנ"א שם.

שם רש"א כף מאזנים שטלייה על שולי המיחם מבפנים טמא מבחוץ טהור. ע' בבועז פכ"ח סי' ב'.
בר"ב ד"ה מהוהא בגד ישן ובלוי, ע' בר"ב טהרות ספ"ט.
בר"ב ד"ה טלייה. ואיש אשר יגע במשכבו מקיש משכבו לו מה הוא יש לו טהרה במקוה אף משכבו שיש לו טהרה במקוה. ע' במשנ"א מכשירין פ"ד סמ"ה ושם זבים פ"ה מ"א.
בא"ד וכלי עץ הבא במדה כו' נמי טהור מכלום כו' ע' בתוס' רע"ק כאן ובמשנה אחרונה לעיל פ"י סוף מ"א ובתוס' אנשי שם פכ"ו מ"ב.

פרק חמשה ועשרים

מ"א כל הכלים יש להם אחורים ותוך, וכ' הר"ב כלים שנטמאו במשקין טמאים אם נגעו המשקין מאחוריהן של כלים נטמאו אחוריהן ולא נטמא תוכן כו', ע' בתפא"י לעיל פ"י סי' ס"ט.
שם רמ"א כל שיש לו חוברות יש לו אחוריים ותוך וכל שאין לו חוברות אין לו אחוריים ותוך, ע' בתוי"ט ומלאכת שלמה לעיל פ"כ מ"ו.
שם וכן טבלה שאין לה לזביז, ע' לקמן פכ"ז מ"א ובמפרשים שם וכן ברפ"ל.
מ"ב המרדע יש לו אחוריים ותוך משבעה לחרחור מארבעה לדרבן ד"ר יהודא רמ"א אין להם לא הוזכרו ארבעה ושבעה אלא לשירים, ע' בר"ש לקמן פכ"ט מ"ז ובאהלות ר"פ ט"ז ובמל"מ פכ"ח ה"ג ד' ה' מה' כלים ובתוי"ט לעיל פ"ט מ"ז ובבועז פ"כ סי' ה' ובמשנ"א פכ"ט מ"ה.
מ"ג מדות יין ושמן וזומא ליסטרא, הר"ש גורס זומניסתרא וע' ב"מ ס"פ אלו מציאות ובמש"כ בתורת האדם להרמב"ן ענין האבילות ד"ה באיחוי הקרע וע"ע בתפא"י לקמן פ"ל סי' כ"ב.
שם ומסננת של חרדל ומשמרת של יין יש להם אחוריים ותוך דר"מ כו'. ע' מל"מ פכ"ח ה"ג מה' כלים,
מ"ד הרובע וחצי הרובע נטמא הרובע לא נטמא חצי הרובע נטמא חצי הרובע לא נטמא הרובע כו', ע' ראב"ן סי' נ"ו ובמשנה אחרונה לעיל פ"ב מ"ז ובמל"מ סוף ה' כלים ובבועז פכ"ו סי' ג'.
שם אמר להן של כת קודמין היא, ע' אור שמח פכ"ח ה"ו מה' כלים.
מ"ה וחכ"א אין חולקין את הנביין וכשהוא מטביל מטביל את כולו, ע' תוי"ט לעיל פ"ו מ"ג ובפרקין מ"ג ובמשנ"א מקואות פ"י מ"ה.

מ"ו כני כלים ואוגניהן ואזניהן וידות הכלים המקבלים שנפלו עליהן משקין מנגבן והן טהורין כו', ע' מל"מ ר"פ כ"ח מה' כלים ובתוי"ט לעיל בפרקין מ"ג ובבועז סי' ט'.
שם כלים שנטמאו אחוריו במשקין אחוריו טמאים תוכו ואוגנו ואזניו וידיו טהורין נטמא תוכו כולו טמא, ע' בר"ש פרה פ"ח מ"ז וברי"ב לעיל בריש פרקין ובמפרשי המשנה טהרות פ"ח מ"ז.
מ"ז כל הכלים יש להם אחוריים ותוך ויש להם בית צביעה כו', ע' חגיגה כ"ב ע"ב ובמפרשים ובמה שהאריך בזה במל"מ פכ"ח ה"א מה' כלים וע"ע בר"ב לעיל בריש פרקין ד"ה כגון הכרים ובתוס' חדשים שם.
מ"ח כיצד היו ידיו טהורות ואחורי הכוס טמאים אחזו בבית צביעתו אינו חושש שמא נטמאו ידיו באחורי הכוס כו', ע' מה שהאריך בזה במשנ"א וע"ע בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א ובמפרשים שם ובמל"מ פכ"ח ה"א מה' כלים.
מ"ט כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ואין עולים מידי טומאתן אלא בשינוי מעשה בו', ע' בתפא"י פי"ב סי' ס"ג ובמשנ"א לעיל פ"ז מ"ב ופי"ד מ"ב ופט"ו סוף מ"ב וע"ע לעיל פי"ז סוף מט"ו ובתוי"ט שם ובפ"כ מ"ד ובתפא"י שם סי' נ"ה ובפכ"ב סי' ט' וסי' נ"ו.
שם שהמעשה מבטל מיד המעשה ומיד מחשבה ומחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה, הנה סתמא דמשנתנו היא כמו לב"ש כן לב"ה ולדעת ר"ע לעיל פ"כ מ"ו, וע"ש במפרשים וע"ע בתפא"י פכ"ז סי' מ"א ופכ"ח סי' ט"ז.
בתוי"ט ד"ה ומחשבה. ומדאמרינן לא אתי דבור נ"ל דדוקא דבור ולא סגי במחשבה כו', וע' תוי"ט אהלות פ"ז מ"ג ובטהרות רפ"ק ובמשנ"א מכשירין פ"א מ"א ומ"ב ופ"ג מ"ה ובתוי"ט עוקצין פ"ג מי"א.

פרק ששה ועשרים

מ"א סנדל עמקו וכיס של שנצות כו' ע' בבועז בפרקין לקמן בסמוך סי' ב' ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"י הט"ו מה' כלים.
שם אבל אלו אע"פ שהן מותרין טמאין שההדיוט יכל להחזירם כו'. לכאורה זהו רק דעת חכמים שמטמאים מנעל שעל האימום, דס"ל שנגמרה מלאכתו והדיוט יכול לסלקו מעל האימום כדפירש"י ס"פ ארבע מיתות, אבל ר"א דמטהר סבר כל זמן שאינו מסולק מן האימום לא הועיל מה דההדיוט יכול לסלקו, א"כ קשה אמאי לא קבע מסדר המשנה דעת ר"א במשנתינו דהכא דפליג אהאי כללא דההדיוט יכול להחזירם, ולאמר דר"א וחכמים פליגי במציאות פשוטה כזו. שהחוש יעיד אם פעולת הסילוק מעל האימום דרושה

לאומן דוקא או לא ג"כ קשה לע"ד וצ"ע כעת, ועמש"כ בחידושי לסנהדרין שם ולשבת קמ"א ע"ב ולירושלמי שקלים פ"א ה"א וע"ע בבועז לעיל פי"א סי' ט' ובמשנ"א פי"ג מ"ה ובפי"ח מ"ה ובפכ"ב מ"י וברפכ"ח ושם מ"ה ובפכ"ט מ"ד.

מ"ב טלה עליו את המטלת מלמטן טמא כו' ע' לעיל ספכ"ד ובתוי"ט שם ד"ה שטלייה.

שם כיס לתוך כיס שנטמא אחד מהן במשקה לא נטמא חבירו. ע' במשנ"א פכ"ד מי"ז ובפכ"ה מ"ד.

שם צרור המרגליות טמא צרור המעות ר"א מטמא וחכמים מטהרין. ע' מה שהאריך בזה הר"ש ומש"כ בזה במשנה אחרונה לעיל פי"ג מ"ו ומש"כ בחידושי לסוכה י"ב ע"ב וע"ע בבועז לקמן בפרקין סי' י"ד ובמפרשים רפכ"ז ובת' שבות יעקב או"ח ח"א סי' ל"ג.

בר"ש ואי קשיא דסתם מתניתין לעיל פי"ח מ"ח תפלה ארבעה כלים אלמא מקבל טומאה ואין לך בית קבול העשוי למלאות יותר מתפילין כו', ע' מה שהאריך בזה במשנה אחרונה שם ובפכ"ג.

מ"ג כף לוקטי קוצים טהורה כו', ע' במפרשי המשנה לעיל פט"ז מ"ו.

שם והפרקלימין טהורין, ע' לקמן ספכ"ח ובתפא"י שם סי' פ"ג.

שם וכל בית אצבעות טהורות חוץ משל קייצין כו', ע' במפרשי המשנה לעיל פכ"ד מט"ו.

בר"ב ד"ה האוג פרי אדום המצוי באילן כו', ע' תוי"ט נגעים פי"ד מ"א.

מ"ד סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותקנה טמאה מדרס נפסקת שניה ותקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' קפ"ה וע"ע מל"מ פ"ז הי"ב מה' כלים ובתוי"ט לעיל פי"ח מ"ו ובפכ"ז מ"י.

שם נפסק עקבו ע' בר"ב ובמשנ"א וע"ע בתוי"ט אהלות פ"א מ"ח.

שם כל חמתות צרורות טהורות חוץ משל ערביין רמ"א צרור שעה טהורות צרור עולם טמאות ר' יוסי אומר כל חמתות צרורות טהורות. ע' בת' מקום שמואל סי' מ"ח.

מ"ה עור סקורטיא, הוזכר נמי באהלות פ"ח מ"א.

שם עור הכתף, ע' לקמן פכ"ח מ"ט ובתפא"י שם סי' ס"ח,

שם עור העריסה. ע' במשנה פרה פי"ב מ"ח וברי"ש שם ובבועז לעיל פט"ז סי' א'.

מ"ו עור שעשאו חפוי לכלי טהור, פי' אע"ג דעור מקבל טומאה אבל אם הוא רק חפוי הוא טהור, וע' לעיל פי"ד מ"ג בועז סי' ב' ובספט"ז.

מ"ז כל מקום שאין חסרון מלאכה מחשבה מטמאתן וכ"מ שיש חסרון מלאכה אין מחשבת מטמאתן אלא העוצבה, ע' בתפא"י לעיל פי"ב סי' ע"ח ופי"ג סי ע' ובמשנ"א פכ"ג מ"ג ולקמן רפ"ל ובמפרשים שם ובמשנ"א לאהלות פ"ז מ"ג

מ"ח עורות בעה"ב מחשבה מטמאתן ושל עבדן אין מחשבה מטמאתן של גנב מחשבה מטמאתן ושל גזלן אין מחשבה מטמאתן רש"א חלוף הדברים כו', ע' שטמ"ק לב"ק ס"ו ע"ב ובמל"מ פכ"ד ה"ז מה' כלים ולעיל פי"ח מ"ט ובתפא"י שם סי' ע"ה ובמשנ"א פכ"ב מ"ד ובבועז ספכ"ג וע"ע בת' הרא"ש כלל א' סי' א'.

מ"ט עור שהוא טמא מדרס וחשב עליו לרצועות ולסנדלין כיון שנתן בו את האזמל טהור ע' לעיל ספכ"ה ובמפרשים שם.

שם ראב"צ אומר אף העושה מטפחת מן העור טמאה ומן הכסת טהורה, ע' אליהו רבא לקמן פכ"ח מ"ה.

פרק שבעה ועשרים

מ"א הבגד מטמא משום חמשה שמות השק משום ארבעה העור משום שלשה כו', ע' תוי"ט אהלות פ"ז מ"ב.

שם כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים, ע' בר"ש ותוי"ט וע"ע במל"מ פ"א הי"ג מה' כלים.

שם וכן טבלה שאין לה לזביז בכלי עץ טמאה ובכלי חרס טהורה, ע' לעיל פ"ב מ"ג ובמשנה אחרונה שם ובפ"ל מ"א.

בתוי"ט ד"ה הבגד. וי"ל דמיירי בעור שלוק שהוא קשה כו', ע' במשנ"א לעיל פכ"ו מ"ב ופכ"ח מ"ה.

מ"ב הבגד מטמא משום שלשה על שלשה למדרס ומשום שלש על שלש לטמא מת, הנה הא דלא חילקו בזה בין צמר ופשתים לשאר מינין, ע' בת' באר יצחק חח"מ סי' ה' וע"ע בר"ש לקמן פכ"ח מ"ח ובתוס' רע"ק שם.

שם העור חמשה על חמשה, ע' לעיל רפט"ו ובתפא"י שם סי' ב' ובבועז פ"כ סי' א' וברפכ"ג ובתוי"ט פכ"ו מ"ט.

שם מפץ ששה על ששה שוין למדרס ולטמא מת, ע' משנה אחרונה לעיל ספ"כ.

שם ר"מ אומר השק שיריו ארבעה ותחילתו משיגמר, ע' לעיל פ"כ מ"ב ובמשנ"א ובתפא"י פכ"ז סי' נ"ג.

מ"ג העושה שנים מן הבגד ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן העור ארבעה מן העור ואחד מן המפץ טהור כו', ע' מל"מ פכ"ג ה"ד מה' כלים ובמשנה אחרונה פכ"ח מ"ח ובנגעים שם פי"א מ"א.

שם זה הכלל כל שחבר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל ממנו טהור. ע' בתוי"ט כאן וכן לעיל פ"ב מ"ג ובתפא"י אהלות פ"ז סי' כ"ה.

מ"ד המקצע מכולן וכ' הר"ש מאיזה מהן שיקצע טפח על טפח ראוי לטמא במושב כו' ע"כ, הנה זהו לישנא קמא דרש"י בסוכה י"ז ע"ב וע"ש בתוס' ובשבת ע"ו ע"א ד"ה הואיל וברש"י מעילה ס"פ קדשי מזבח ובמפרשי הירושלמי לשבת פ"ז ה"ד ובתוי"ט לעיל פי"ז מט"ו ובבועז פ"כ סי' ה' ובתפא"י שם סי' פ"ד ובמשנ"א פכ"ב מ"ז ופכ"ז מ"א ובנגעים שם פי"א מי"א.

מ"ה בלויי נפה וכברה שהתקינן לישיבה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין עד שיקצע, ע' אור שמח פכ"ו ה"ח מה כלים ובמשנ"א לעיל פי"ב מ"ה ובתפא"י שם וע"ע לעיל פ"כ מ"ד ובתוי"ט שם.

שם כסא של קטן שיש לו רגלים אע"פ שאין בו גבוה טפח טמא הנה הרבותא דאע"פ הוא. משום דבגדול הוא דוקא בשגבוה טפח כדתנן לעיל פכ"ב מ"ג, וע"ז רמז בתוי"ט שם.

מ"ו אלו נמדדין כפולין כו'. לפי פירוש השני של הר"ב, ע' במשנה אחרונה כאן ולקמן פכ"ח מ"ז.

מ"ז הבגד שארג בו שלשה על שלשה נטמא מדרס השלים עליו את כל הבגד ואח"כ נטל חוט אחד מתחילתו טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס כו', ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תתקס"ה ובמשנ"א לעיל רפכ"א ובפכ"ח מ"ו.

מ"ח וכן בגד שארג כו שלש על שלש ונטמא טמא מת והשלים עליו את כל הבגד כו', ע' במשנה אחרונה לעיל בפרקין מ"ב ומ"ז.

שם נטל חוט אחד מתחילתו ואח"כ השלים עליו את כל הבגד טהור, ע' בבועז פכ"ח סי' ג' ד'.

שם מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעט טהור, ע' במשנ"א נגעים פי"א מי"ב,

מ"ט סדין שהוא טמא מדרס ועשהו וילון טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס א"ר יוסי וכי באיזה מדרס נגע זה אא"כ נגע בו הזב טמא במגע הזב, ע' בתוס' ביצה י"ד סוף ע"ב ובמל"מ פכ"ג סוף ה"ט מה' כלים ובתפא"י פי"ח סי' נ"ב ובתוס' חדשים ותוס' אנשי שם שם ובבועז פי"ט סי' ז' וע"ע במפרשי המשנה לעיל פ"כ מ"ו ובפכ"ו מ"ט וברפכ"ח ובתפא"י שם סי' ל"ג ובמשנ"א שם ובנגעים שם פי"א מי"א.

מ"י שלשה על שלשה שנחלקו טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס א"ר יוסי וכי באיזה מדרס נגע זה אא"כ נגע בו הזב טמא מגע הזב, ע' בתוי"ט לעיל פי"ח מ"ו ובתפא"י דפרקין סי' נ"ח.

בתוי"ט ד"ה אבל טמא. וטעמא דת"ק דמתניתין דהכא דטומאת בית הסתרים מטמא כו', ע' במשנ"א בפרקין מ"ז.

מי"א שלשה על שלשה באשפות בריא וצורר מלח כו', ע' בתפא"י לקמן פכ"ח סי' ט"ז.
מי"ב שלשה על שלשה שנקרע אם נתנו על הכסא ובשרו נוגע בכסא טהור ע' לקמן פכ"ח מ"ח ובתפא"י שם סי' ס"ג.
שם שלש על שלש שנמהה ממנה חוט אחד כו', ע' לעיל בתוי"ט פכ"ד מי"ז
שם שלש על שלש שהשליכה באשפות טהורה החזירה טמאה, ע' בתפא"י פכ"ח סי' ט"ז וע"ע בדורות הראשונים ח"א כרך ג' פכ"א.

פרק שמונה ועשרים

מ"א שלש על שלש שנתנה בכדור או שעשאה כדור בפני עצמה טהורה ע' לעיל פ"י מ"ד ובתפא"י שם ובמפרשי המשנה רפכ"ג.
מ"ב פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפוק בו את המרחץ כו'. הנה משמע דפחות משלש על שלש לא מהני מחשבתו, וע' בת' באר יצחק הח"מ סי' ה'
מ"ג העושה אספלנית בין בבגד בין בעור טהורה כו' רשב"ג אומר אף בבגד טמאה מפני שהיא ננערת, ע' בר"ש מה שהוסיף למשנתנו דברי התוספתא וע"ע בס' חזון איש סי' ל"ג סק"ה.
מ"ד מטפחות ספרים בין מצוירות בין שאינן מצוירות טמאות בדברי ב"שו בה"א מצוירות טהורות ושאינם מצויירות טמאות ר"ג אומר אלו ואל' טהורות, ע' במשנה אחרונה לעיל פי"ב מ"ה וע"ע פכ"ד מי"ד ובמפרשים שם ובתפא"י לקמן בסמוך מ"ה סי' ל'.
מ"ה כפה שהוא טמא מדרס ונתנו על הספר טהור מן המדרס אבל טמא טמא מת, ע' תוס' שבת נ"ז סוף ע"ב ובר"ב לעיל פט"ז מ"ז ד"ה אנליגין ובמשנה אחרונה שם ובתפא"י פכ"ו סי' צ"ז.
שם חמת שעשאה תורמל ותורמל שעשאו חמת כו', ע' בתפא"י פכ"ז סי' ס"ה.
שם כר שעשאו סדין וסדין שעשאו כר כסת שעשאו מטפחת כו', ע' בתפא"י לעיל רפ"כ ופכ"ו סי' ו' וע"ע בתוי"ט מקואות פ"י מ"ב.
שם זה הכלל כל ששינהו לשמו טמא לשם אחר טהור. ע' בבועז פכ"ו סי' ד'.
מ"ו מטלית שטלייה על הקופה מטמא אחד ופוסלת אחד, וכ' הר"ב הקופה לפי שנגעה במטלית הטמאה מדרס הרי היא מגע מדרס והמטלית כשנגמרה טלייתה פרח מינה טומאת מדרס כו', ע' לעיל פי"ח מ"ז ובמשנה אחרונה שם ובפכ"ד מי"ז ובפכ"ז מ"ג.
שם ר' יוסי אומר על העור טהור כו'. ע' בפרקין לעיל מ"ג ובתוי"ט שם.

מ"ז טלייה על הבגד מרוח אחת אינו חבור משתי רוחות זו כנגד זו חבור, ע' בתפא"י במשנה הקודמת סי' מ"א.
שם עשאו כמין גאם כו', ע' במפרשי המשנה הכא ולעיל ספי"ד וברש"י זבחים נ"ג ע"ב ד"ה כמין גמא ושם ס"א ע"ב בד"ה גמא ובעירובין נ"ה ע"א ד"ה או כמין גאם ובמש"כ שם עה"ג וברשב"ם ותוס' ב"ב ס"ב סע"א.
מ"ח בגדי עניים אע"פ שאין בהם שלש על שלש הרי אלו טמאין מדרס, ע' במלאכת שלמה לעיל פכ"ז מ"ב ובתוי"ט שם מ"י ובמשנ"א שם מי"א ובנגעים שם פי"א מ"ח ומי"ב ובבועז שם סי' י"ב.
שם טלית שהתחיל בה לקרעה כיון שנקרע רובה אינו חיבור. ע' ט"ז יו"ד סי' רע"ח סק"ב ובמש"כ בחידושי לחולין קכ"ג ע"א וע"ע מל"מ פכ"ג הי"א מה' כלים ובמלאכת שלמה לעיל ספכ"ו ובתפא"י פכ"ז סי' ע"ה וסי' ע"ו. שם העבים והרכים אין בהם משום שלש על שלש, ע' במשנ"א לעיל ספכ"ז.
מ"ט סבכה של זקנה טמאה משום מושב, וכ' הר"ב לפ"מ דתנן לעיל בפ' שלשה תריסין דסבכה של זקנה טמאה טמא מת דמשמע אבל לא משום מושב צריך לפרש דשני מיני סבכות יש לזקנה אחת שאינה ראויה לישב עליה והיא טמאה טמא מת וסבכה אחרת שפעמים יושבת עליה ובה תנן הכא שהיא מטמא משום מושב ע"כ, הנה מלשונו משמע שהוא מפרש כן, אבל הכי מפורש בר"ש לעיל שם פכ"ד מט"ז וע"ע במשנ"א זבים רפ"ד.
מ"י שבים שלה טמא בפני עצמו, ע' משנ"א נגעים פי"א מי"א.
שם סבכה שנקרעה אם אינה מקבלת את רוב השער טהור, ע' במלאכת שלמה לעיל פכ"ד מט"ז ובתפא"י ומשנ"א שם.

פרק תשעה ועשרים

מ"א גומי הסדין והסודרין כו', ע' במשנה נגעים פי"א מ"י ומי"א ובר"ש שם ובבועז פכ"ח סי' ג'.
שם נימי סגוס, וכ' הר"ב בגד של צמר עב וכולו ציציות כו'. ע' בר"ש לעיל פ"כ סוף מ"ו ובמקואות פ"ב מ"ו ובתוי"ט ותוס' אנשי שם לאהלות פי"א מ"ג.
בר"ב ד"ה קלקין אריג של שער ויש לו נימין ע' בר"ב מקואות פ"ט מ"ב ד"ה קלקי הלב.
מ"ב שלש כסתות של צמר שש של פשתן כו', ע' במשנ"א פרה פי"ב מ"ט.
שם ר' יוסי אומר אף לא לטומאה, וכ' הרמב"ם והר"ב ואין הלכה כר' יוסי ע"כ, וכ"ב בפיה"מ בכ"מ במכילתין דאין הלכה כר' יוסי כמו לעיל פ"א מ"ט פי"ב מ"א פי"ג מ"א פי"ז מ"ה פי"ח מ"א ומ"ג פכ"ג מ"ב פכ"ו מ"ד ומ"ו פכ"ז מ"ט ולקמן בסמוך מ"ד ובפ"ל

מ"ג, ואפ"ל דכוונת הרמב"ם היתה בזה דלא נימא בכל אחת מהן דהלכה כמותו משום דר' יוסי נימוקו עמו, וע' עירובין נ"א ע"א ובמש"כ בחידושי לעיל פ"ח מ"ח.

בר"ב ד"ה שלש כסתות. ואם נגעה טומאה באחת מהן כו', ע' בתוי"ט לעיל במ"א.

מ"ג חוט המשקולת שנים עשר של חרשין שמונה עשר של בנין חמשים אמה יתר מכאן אם רצא לקיים טהור. וכ' הר"ב אע"פ שהוא רוצה בקיומן טהור אותו העודף על המדה ולא הוי חבור לכלי ע"כ, ע' לעיל פי"ב מ"ב ובתפא"י שם סי' ל"ח ובמשנ"א לעיל פי"ט מ"ב והכא בשילהי פרקין ולעיל מ"א.

מ"ד יד הקורדום מאחריו שלש אצבעות ר' יוסי אומר טפח טהור, ע' במשנה הקודמת בתפארת ישראל סי' כ"ח.

מ"ה חוט מאזנים של חנונים של בעלי בתים טפח יד הקרדום מלפניו טפח, ע' תפארת ישראל במשנה הקודמת סי' ל"ב ל"ג ובמשנ"א שם.

מ"ו חוט מאזנים של צמרים ושל שוקלי זכוכית טפחים. וכ' הר"ב דטעמא דהנך שיעורן בטפחיים מפני שתופס בהן בשתי ידיו כו', וכ' במשנ"א להוסיף על דבריו וה"נ אמרינן בפ"ט דחולין כדי אחיזה טפחיים ע"כ, ול"נ דבחולין קכ"ג ע"א שם לא איירי אלא באחיזת העור בשעת הפשטו אבל לא בכל מיני אחיזה, דאפ"ל דכל אחד תלוי בתכונת המלאכה ובדבר הנאחז שאין תפיסתן שוה, ואין לנו בכל דבר אלא מה שאחז"ל בעניינו, ומה"ט גופה האריכו התנאים בפרקין בכל הפרטים ולא הניחו כלל אחד בדיני ידות שהדברים שאחיזתן בטפח שיעורן בטפח ושאחיזתן בטפחיים שיעורן בטפחיים וכן הלאה ולמה נקטו כל הפרטים ובע"כ כנ"ל.

מ"ז שירי הדרבן מלמעלה ארבעה כו', ע' לעיל פי"ג מ"ג ובמשנ"א שם.

מ"ח שירי חרחור מלמטן שבעה כו'. ע' לעיל פכ"ה מ"ב ובמפרשים שם ובתוי"ט שם מ"ג.

שם יתר מכאן אם רצה לקיים טמא, ע' לעיל בפרקין מ"ג ובתוי"ט שם ובמשנ"א עוקצין פ"א מ"ג.

פרק שלשים

מ"א כלי זכוכית פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאים כו', יל"ד ל"ל לתנא למיתני תלתא זימני הלא כבר תנינן לעיל הכי רפ"ב ורפט"ו ע"ש וי"ל בדוחק.

שם שולי קערה ושולי אסקוטלא של זכוכית שהתקינן לתשמיש טהורין קירטסן או שפן בשופין טמאין, ע' במשנה אחרונה לעיל פט"ז מ"א ובברכי יוסף חא"ח סי' קנ"ט סק"ו.

בר"ב ד"ה אסקוטלא. והכא מיירי בקערה פשוטה שאין לה בית קבול אלא שמתחתיה מחובר לה בית קבול קטן כו', ע' בתוי"ט לעיל פכ"ז מ"א.

בר"ב ד"ה בשופין כלי שצורפין וחרשי ברזל מסירים בו החלודה. ע' בר"ב ובמשנ"א ל לעיל פי"ד סוף מ"ה ובתוס' ב"מ פ"ד סוף ע"א.
מ"ב אספקלריא טהורה ותמחוי שעשאו אספקלריא טמא ואם מתחילה עשאו לשם אספקלריא טהור, ע' משנה אחרונה לעיל פי"ב מ"ד.
מ"ג רש"א אם מפזר הוא את רוב המים טהור, ע' במשנ"א נגעים פי"א סוף מ"ט.
שם ר' יוסי אומר בבעץ טמא, וכ' הר"ב דהכל הולך אחר המעמיד וחשוב ככלי מתכות ואין הלכה כר' יוסי. ע' במשנה אחרונה לעיל פ"ג מ"ד ופי"ג מ"ז.
מ"ד א"ר יוסי אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה, וכ' בתוס' רע"ק אף דר' יוסי היה רבו של רבי מ"מ היה להם סדרי משנה קודם רבי וכ"כ תוס' בב"ק צ"ד ע"ב ד"ה בימי רבי שהמשניות היו קודם רבי אלא שהוא סדרם כו' ע"כ וע' בבועז ובמשנ"א, וע"ע בת' חכם צבי סי' יוד שהביא מהא דחגיגה י"ד ע"א דר"י בן תימא וחביריו היו שונין שש מאות סדרי משנה.

אהלות

פרק ראשון

מ"א שנים טמאים במת אחד טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב כו', ע' בר"ש שהאריך בדברי הירושלמי בנזיר פ"ז ה"ד וע"ע בש"ק ובמה"פ שם ובמל"מ רפ"ה מטומאת מת.
שם כיצד שנים אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב, ע' בבועז לקמן פ"ז סי' ט' ובתפא"י פט"ו סי' ע"ח ובתוי"ט זבים פ"ה מי"א.
מ"ב כיצד שלשה כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאין טומאת שבעה, ע' בר"ש לקמן פ"ז מ"ב ובמל"מ ספ"ה מטומאת מת ובהתוה"מ פ' חקת סי' מ"ח.
שם השלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב. ע' בר"ש לקמן פי"ב מ"ד ובר"ב ותוי"ט לקמן פט"ו מ"ב ובבועז שם סי' ב'.
בר"ב ד"ה כלים הנוגעים במת, בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים מיטמאין כמת עצמו דכתיב בחלל חרב או במת חרב הרי הוה כמת והוא הדין לשאר כל הכלים כו', ע' בתוי"ט ובתפא"י כלים פי"ח מ"ז ובמפרשי המשנה לקמן פט"ז מ"א ובמשנ"א זבים פ"ד מ"ו.
מ"ג כיצד ארבעה כלים נוגעין במת ואדם בכלים כו', ע' בר"ש ובנזיר נ"ד ע"ב תוד"ה ת"ש ובמל"מ פ"ה ה"ג מטומאת מת וע"ע באור זרוע ח"ב סי' תכ"ה ובמשנ"א לקמן פט"ז מ"א.

שם אר"ע יש לי חמישי השפוד התחוב באהל כו', ע' מה שהאריך בזה במל"מ פ"ה הי"ב מטומאת מת וע"ע לקמן פ"ג מ"ז ובתפא"י שם סי' ע"ג ובא"ר ספי"ב ובפט"ו מ"ב.
שם אמרו לו אין האהל מתחשב, ע' בתוי"ט לקמן פ"ז מ"ב בד"ה ומאחוריו.
בר"ב ד"ה כיצד ארבעה. דכתיב וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם הא למדת שכל אדם הטמא טומאת שבעה מטמא הכלים טומאת שבעה. ע' תוי"ט כלים פ"א מ"ד וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' ק"ח.
מ"ד אדם וכלים מיטמאין במת חומר באדם מבכלים כו', וכ' הרמב"ם בפיה"מ וז"ל ומה שראוי שנעיר עליו בכאן שהאדם אשר יגע במת כאשר נגע בכלים הנה הוא יטמאהו טומאת שבעה כו', ע' תוי"ט לקמן פט"ו מ"י ובמשנ"א שם.
מ"ה אדם ובגדים מיטמאין בזב חומר באדם מבבגדים ובבגדים מבאדם שהאדם הנוגע בזב מטמא בגדים ואין בגדים הנוגעין בזב מטמאין בגדים כו', ע' במשנה אחרונה לכלים פי"ט מ"ד ושם רפכ"ד ושם במס' זבים ספ"ב ורפ"ג ופ"ד מ"א ומ"ד ובמלאכ"ש שם פ"ה מ"ב ד"ה והמדף ובמשנ"א שם רפ"ה.
מ"ו אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו ואפילו מגוייד ואפילו גוסס, הנה ביבמות ק"כ ע"ב דייק הש"ס ממשנתנו טמויי לא מטמא הא מיחיי לא חיי ע"ש, ועפ"ז יש מקום למה שנסתפקו בתוס' נזיר מ"ג סוף ע"א אי כהן מוזהר על גוסס ועמש"כ בחידושי שם וע"ע בת' דבר אברהם סי' ה',
שם זוקק ליבום ופוטר מן היבום כו', ע' בס' התרומה סי' ק"ל ובאור זרוע ח"א סי' תרי"ג.
שם וכן בהמה וחיה אינן מטמאין עד שתצא נפשם הותזו ראשיהם אע"פ שמפרכסים טמאים כו', ע' פר"ח ליו"ד סי' כ' סק"ה ובאור זרוע סוף ה' מליחה.
מ"ז האברין אין להם שיעור אפילו פחות מכזית מן המת ופחות מכזית מן הנבילה ופחות מכעדשה מן השרץ מטמאין טומאתן ע' נגעים פי"ג סוף מ"ג ובר"ש שם ובמש"כ בחידושי לנדה מ"ג ע"ב וע"ע במשנ"א לכלים פ"א מ"ה ובתוי"ט טהרות פ"א מ"א ד"ח והאוכל.
מ"ח מאתים וארבעים ושמונה אברים באדם כו', ע' תוס' מנחות ל"ז ע"א ד"ה קיבורת ובמש"כ בחידושי שם וע"ע באור זרוע ח"א סי' תקע"ו.
שם ושמונה עשר חוליות בשדרה כו', ע' בנחל אשכול לס' האשכול ה"א סי' ט' אות י"ג וע"א באור זרוע ח"א סי' חי"א.
בתוי"ט ד"ה מטמא במגע, ויראה לי ששתק ממנה הכתוב כו' לפי שטמא בפירוש אפילו מטומאת אהלות כש"כ משאו ע"כ, ע' תוי"ט לקמן פי"א סוף מ"ה,

מ"א אלו מטמאין באהל המת כזית מן המת וכזית נצל כו' ע' בבועז מקואות פי"א סי' ב' ובדורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ח, והנה בר"ש הביא הא דתנן בנזיר מ"ט ע"ב על אלו טומאות הנזיר מגלח על המת ועל כזית מן המת ופריך שם על כזית מן המת מגלח על כולו לא כש"כ לא נצרכה אלא למת שאין עליו כזית בשר כו' ותימה אמאי לא משני כגון מת שנשרף ושלדו קיימת דכזית ממנו לא מטמא דאפילו כולו אם אין שלדו קיימת טהור כו' עכ"ל, ולולא דבריו היה נלע"ד עפ"מ דאמרינן בירושלמי נדה פ"ג ח"ג דדבר תורה אפילו שלדו קיימת טהור ולמה אמרו טמא מפני כבודו, ופירשו בתוס' נדה כ"ז סוף ע"ב מפני כבודו של מת ע"ש, והשתא כיון דכל טומאתו של מת שנשרף ושלדו קיימת הוא מדרבנן. הרי על טומאה דרבנן אין הנזיר מגלח כדתנן בנזיר נ"ד ע"א. וע"ע במש"כ בחידושי לערכין ד"ד ע"א, אחרי ז"ר מצאתי שהאריך בזה במעין החכמה דף צ"ב ע"א.

שם ומלא תרווד רקב, נ"ב שיעורו מבואר במשנה כלים פי"ז מי"ב.

שם השדרה והגלגולת כו', ע' לקמן פ"ג סוף מ"ו ובתפא"י שם סי' סמ"ך.

שם רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין. ע' טהרות פ"ה מ"א ובמלאכ"ש שם.

מ"ב כזית רמה בין חיה בין מתה ר"א מטמא כבשרו וחכמים מטהרים, ע' בתוס' תמורה ל"א ע"א ד"ה מלא תרווד.

שם אפר שרופים ר"א אומר שיעורו ברובע וחכמים מטהרים, עמש"כ בחידושי לפ' בהעלותך,

מ"ג אלו מטמאין במגע ובמשא ואינן מטמאין באהל עצם כשעורה, הנה שיעור זה הוא הלמ"מ ואסמכינהו אקרא דארץ חטה ושעורה כדאמרינן בעירובין ד"ד ע"ש ולפ"מ דאכתי איכא למידק איך נשער על דבר שיש במינו גדולים וקטנים על זה באו חז"ל במשנה כלים פי"ז מ"ח וביארו דשיעור שעורה זו היא לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית זו מדברית, וע"ע לעיל ספ"א ובמפרשים שם. וע"ע לקמן בפרקין מ"ה בתוס' אנשי שם ובדורות הראשונים ח"א כרך ג' פט"ו.

שם וארץ העמים, ע' שבת ט"ו ע"ב ד"ה ואאוירא ובמל"מ רפי"א מטומאות מת ובמשנ"א לקמן ספי"ז.

בתוי"ט ד"ה עצם כשעורה. ומ"ש הר"ב שהרי במקום אחר הוא אומר בעצם אדם עמ"ש שם מ"ה עכ"ל, וע"ע שם במשנ"א מה שהעיר מהא דחולין.

מ"ד הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל כו', ע' אור זרוע ח"ב סי' תכ"ד ובמה שהארכתי הרבה בזה בחידושי לחולין ע"ב ע"א ברש"י ד"ה גולל. וע"ע בת' הרשב"א סי' תע"ה.

שם ואינן מטמאין במשא רא"א מטמאין במשא כו', ע' במשנה אחרונה לעיל פ"א סוף מ"ח ולקמן פי"ח סוף מ"ג ובמשך חכמה פ' מצורע בפסוק ואיש אשר יגע במשכבו.
ברי"ב ד"ה אם יש תחתיהן עפר קברות. דמטמא במשא משום תפוסה של מת, ע' במשנ"א לקמן פט"ז מ"ג.
מ"ה אלו שאם חסרו טהורין כזית מן המת וכזית נצל ומלא תרווד רקב ורביעית דם ועצם כשעורה ואבר מן החי שחסר עצמו, ולכאורה כולה משנה יתירה היא, דהא שיעורן דכל הפרטים תנינהו לעיל במילואן וממילא אם חסרו טהורין, דהא כל מדות חכמים כן הוא כדאמרינן במנחות ק"ג ע"ב בארבעים סאה הוא טובל בארבעים סאה חסר קורטוב אינו יכול לטבול כביצה מטמא טומאת אוכלין חסר שומשום אינו מטמא טו"א כו', ומה"ט כעס ר"ז על ר' ירמיה וא"ל לאו אמינא לך לא תפיק נפשך לבר מהלכתא משום שהקשה על שיעורין כדאמרינן בר"ה י"ג ע"א ובסוטה ט"ז ע"ב, וכן אמר רב אשי לבנו לאו אמינא לך לא תזלזל בשיעורין דרבנן חולין צ"ח ע"א. וע' תוס' ב"ב כ"ג ע"ב ד"ה ועל דא ובמה שהארכתי בחידושי לזבחים כ"ו ע"א, ומכש"כ בשיעורין דהכא שהן מדאורייתא או מהלמ"מ כדכ' בר"ב ותוי"ט לעיל בפרקין מ"ב, זולת אם נימא משום דבאיסורין גם חצי שיעור אסור מדאורייתא או מדרבנן להכי אשמעינן גבי טומאה דהכא טהורין לגמרי, וע' במשנ"א ובתוי"ט דפרקין לעיל מ"ג ובנדה פ"י מ"ה ובת' בית אפרים חי"ד סי' נון.
ברי"ב ד"ה ורביעית דם הואיל ובתחילת ברייתו של קטן אין בו פחות מרביעית דם. ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"ב.
מ"ו השדרה והגלגולת משני מתים ורביעית דם משני מתים כו' ר"ע מטמא וחכמים מטהרין, וכ' בתיו"ט שראיית ר"ע בדם מאמרו נפשות מת ולמד ממנו שאר השיעורין כו', פי' דדריש אם ל למקרא ורבנן ס"ל נפשת כתיב ודרשו אם למסרת כדאמרינן בסנהדרין ד"ד ע"א ובחולין ע"ב ע"א ובחידושי שם ובש"מ הארכתי בזה.
מ"ז עצם כשעורה שנחלק לשנים ר"ע מטמא ור' יוחנן בן נורי מטהר כו', וכ' התוי"ט לא תני להא בהדייהו דאינך דלעיל משום דהכא יחיד פליג עליה ובהנך דלעיל רבנן פליגי עליה ע"כ, וקשה איך יוכל לכלול דינא דמשנתנו עם הנהו דלעיל, הלא התם איירי בדברים הבאים משני מתים וטעמא דר"ע דמטמא משום דדריש אם למקרא נפשות קרינן. ורבנן ס"ל נפשת כתיב, משא"כ בעצם כשעורה שנחלק דבע"כ מתחילתו בא ממת אחד כמש"כ התוס' בנזיר נ"ב סע"א. וא"כ אין לו שום שייכות להני דלעיל. וחידושא דר"ע הכא הוא דאע"ג דנגע בשניהם כאחד או חברם ביחד אינו מועיל לטמא משום דחבורי אדם אינו חבור כדלקמן פ"ג מ"ד כמש"כ המפרשים ועמש"כ בחידושי שם, וגם

פלוגתא דריב"נ על ר"ע אין לו שום שייכות לפלוגתא דרבנן דל דלעיל ולאו משום דיחיד הוא וצ"ע.
שם רובע עצמות שנדקדקו ואין בכל אחד ואחד עצם כשעורה ר"ש מטהר וחכמים מטמאין, ע' לקמן ספי"ג בא"ר ובבועז.
שם אבר מן החי שנחלק לשנים טהור ר' יוסי מטמא ומודים שאם ניטל חצאים שהוא טהור, ע' במשנה אחרונה לעיל מ"ו בד"ה ואבמה"ח ולקמן רפ"ג.

פרק שלישי

מ"א כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית ר' דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאים ע' בא"ר ובבועז לקמן ספי"ג וע"ע בא"ר טהרות פ"ח מ"ה ובמשנ"א שם.
שם הנוגע בכשני חציי זיתים מן הנבילה או נושאן כו', ע' בתפא"י טהרות פ"ט סי' נ"ז.
שם מאהיל על כחצי זית וחצי זית מאהיל עליו ר' דוסא בן הרכינס מטהר וחכמים מטמאין, ע' לקמן פט"ז מ"ב ובר"ש שם ובמשנ"א ותפא"י טהרות פ"ח מ"ח.
בר"ב ד"ה הנוגע בחצי זית שאין בין הטומאה ובין האהל פ"ט ומשו"ה חכמים מטמאין דכולה נגיעה היא, ע' במשנ"א לקמן פט"ו מ"א.
בתוי"ט ד"ה הנוגע, דהכי דרשינן במס' נזיר פ' כהן גדול דנ"ג על פני השדה זה המאהיל על פני המת כו', ע' בתוס' חולין קכ"ו ע"ב ד"ה גולל והובא לעיל בתוי"ט פ"ב מ"ד.
בתוי"ט ד"ה מאהיל. דכיון דגלי לן קרא דמאהיל על הטומאה מטמא ולא בעינן דוקא אהל שיאהיל על הטומאה ועליו א"כ ה"ה כשהטומאה מאהלת עליו דמאי שנא, ע' לקמן פי"א מ"ה ובתוי"ט ד"ה ב"ה.
מ"ב מלא תרווד רקב שנתפזר בתוך הבית הבית טמא ור"ש מטהר. הנה בזה אזיל ר"ש לטעמיה לעיל פ"ב מ"ב וע"ש בתוי"ט.
שם נבלעה בכסות אם מתכבסת ויוצא ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו טהורה, ע' ב"ק ק"א ע"ב ובמש"כ בחידושי שם. שם שכל הבלוע שאינו יכול לצאת טהור, ע' בפ"ט מ"ד דכלים ושם בתוס' אנשי שם ובמלאכ"ש שם.
מ"ג נשפך באויר אם היה מקומו קטפרס והאהיל על מקצתו טהור כו', ע' במשנה הקודמת ובבועז שם סי' ז' ובא"ר טהרות פ"ח מ"ט.
שם היה אשבורן או שקרש טמא, ע' במשנ"א טהרות ספ"ח.
שם כל שבמת טמא חוץ מין השינים והשער והצפורן ובשעת חיבורן הכל טמא, ע' רשב"ם ב"ב קט"ז ע"א ובתוס' נזיר נ"א ע"א ובת' פמ"א ח"ג סי' ל"ג.

בר"ב ד"ה חוץ מן השינים. דכתיב בעצם מה עצם שנברא עמו ואין גזעו מחליף אף כל שנברא עמו ואין גזעו מחליף יצאו שינים שלא נבראו עמו יצאו שער וצפורן שגזעו מחליף, ע' בתוי"ט לעיל פ"ב מ"ב.

מ"ד היו תחובים בידי אדם טהור שאין חבורי אדם חבור והנה ברישׁ הביא נמי. דוגמאות כאלו מתוספתא והוא באהלות פ"ד, והתוס' בזבחים ק"ה ע"ב ובמנחות כ"ד ע"א הביאן לזה התוספתא דעוקצין פ"א, דהתם תניא אתרוג שנפרץ ותחבו בכוש או בקיסם ה"ז אינו חבור שאין חבורי אדם חבור ע"ש, ולא ידענא מדוע לא הביאו טפי ממשנתנו דהכא, וכן אהא דבת' בית יעקב סי' קמ"ב התיר לברך על אתרוג שנפרץ עוקצו אם חברו במחט, ובשבות יעקב הא"ח סי' ל"ה דחה לדבריו ע"ש, ושניהם לא הביאו לא ממשנה דהכא ולא מתוספתות הנ"ל, דמבואר בהדיא שאין חבורי אדם חבור. וע' במפרשי שו"ע סי' תרמ"ח וביד המלך ס"ה לולב ובת' מהרש"ם ח"ב סי' ע"ר.

ובה"נ אשכחן בירושלמי פ"ב דחלה דאע"ג דלכתחילה גם מורסנן מצטרף לשיעור חלה מ"מ אם נוטל מורסנן וחזר לתוכן אין זה דרך עיסה ע"ש, ובע"כ משום דאין חבורי אדם חבור, וע' ברמב"ם פ"ד ה"ה מטומאת מת ובפ"ו הי"ב מטומאת אוכלין ובתוי"ט לעיל פ"ב מ"ב ובמשנ"א לקמן פי"ז מ"ה ד"ה וחכ"א ובבועז טהרות פ"ג סי' ד' ובתפא"י עוקצין פ"ב סי' נ"ו.

ר"ש קולית מת ש שעשאו יד לסכין והכניס הסכין לבית אינו חיבור להיות הבית טמא כאילו הכניס הקולית, ע' בבועז לעיל פ"א סי' ג'.

בר"ב ד"ה הבית טמא. שהרי מאהיל על השער המחובר למת ע' משנ"א עוקצין פ"א מ"א ד"ה ומצטרף.

מ"ה איזהו דם תבוסה המת שיצא ממנו שמינית בחייו ושמינית במותו דר"ע ר' ישמעאל אומר רביעית בחייו ורביעית במותו כו', הר"ש תמה על סוגיא דנדה ע"א ע"א דשבקו למשנתנו ומייתו ברייתא דמפרשי איזהו דם תבוסה ע"ש, וגם רש"י בב"ק ק"א ע"ב ובנדה ס"ב ע"ב נקט לפירושא דדם תבוסה מברייתא דנדה ע"א ועמש"כ בחידושי שם, וע"ע באור שמח פט"ו ה"י ממאכלות אסורות,

מ"ו כזית מן המת פתחו בטפח והמת פתחו בארבעה טפחים להציל הטומאה על הפתחים אבל להוציא הטומאה בפותח טפח כו', ע' במשנה כלים פי"ז סוף מ"ח ובתפא"י שם סי' ס"ד ולקמן פ"ד סי' י"ב וע"ע שם בתוי"ט מ"ב ובבועז שם סי' ג' ובמלאכ"ש ותפא"י לקמן רפי"א.

שם ר' יוסי אומר השדרה והגלגולת כמת. ע' במלאכת שלמה לקמן פ"ד מ"ב.

מ"ז טפח על טפח על רום טפח מרובע מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה כיצד ביב שהוא קמור תחת הבית כו', ע' בר"ש לקמן פי"ב מ"ז ובח"ס חי"ד סי' ש"מ וע"ע לקמן פט"ו מ"ח ובמפרשים שם ובת' הרשב"א סי' ת"י ובמפרשי המשנה לקמן רפ"ה ורפ"ז ובבועז פי"ג סי' ד' וע"ע בתורת האדם להרמב"ן ענין הכהנים.

שם יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח הטומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור כו', ע' ר"ש פרה פ"ה מ"ז ולקמן פ"ד בבועז סי' ד' ה' ובא"ר פ"ו מ"ז ובתוס' אנשי שם שם ובמשנ"א שם מ"ה ומ"ו וע"ע בתוי"ט פ"ט סוף מ"ג ובתפא"י שם מ"א ובמלאכת שלמה שם מ"ט.

שם אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פ"ט טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טמא, ע' בתפא"י לקמן פ"ד סי' י"ד ובבועז פ"ט סי' י"ט ובמשנ"א שם מ"ג ד"ה בבית וע"ע בבועז רפ"י.

בר"ב ד"ה מרובע. להכי קתני מרובע שצריך שיהא ברחבו טפח ובארכו טפח, ע' ח"ס חי"ד סי' ר"פ.

בר"ב ד"ה אין בו. ואמרו חכמים כל אשר באהל יטמא לרבות קרקעיתו של בית כמוהו עד התהום, ע' בתוס' אנשי שם לקמן פ"י מ"ו ובהתוה"מ פ' חקת סי' מ"ז.

בר"ב ד"ה כל שאינו דיליף אהל ממשכן כו'. ע' במשנ"א לקמן רפ"ו ובפט"ו מ"ו.

בתוי"ט ד"ה טפח. וצריך שיהא החלל פנוי טפח שאל"כ והטומאה ממעטת את החלל טפח טומאה רצוצה היא ואינה מביאה ואינה חוצצת הראב"ד כו', ע' במשנ"א לקמן פי"ג מ"ה בד"ה אלו ממעטין ושם ריש מ"ו ובתוס' חדשים שם

פרק רביעי

מ"א מגדל שהוא עומד באויר כו', ופירשו הרמב"ם והר"ש שאינו עומד תחת אהל רק בחצר שהוא באויר העולם, וע' ברש"י סנהדרין ק"ו ע"ב וע"ע באוצר הגאונים לחגיגה דף ט"ו ע"ב בחלק התשובות שהביאו בשם רב שרירא גאון ז"ל.

שם טומאה בעוביו כלים שבתוכו טהורים ע' לקמן פי"ג מ"ד ובתפא"י שם סי' ל' ובבועז סי' ז'.

שם היה עומד בתוך הבית טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס, ע' במשנ"א בסמוך ריש מ"ב שהקשה במשה"ק בא"ר שם וע"ע בתפא"י דפרקין סי' כ' מש"כ בשם הרא"ש ושם ספ"ו סי' ס"ד ובבועז לקמן פ"ז סי' ז' ובפי"א סי' א' ובפי"ב סי' א' ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"כ ה"א מטומאת מת.

שם כלים שבינו לבין הארץ שבינו לבין הכותל שבינו לבין הקורות אם יש שם פותה טפח טמאין ואם לאו טהורין טומאה שם הבית טמא, ע' בתפא"י לכלים פ"ט מ"א ובתוס' אנשי שם במכילתין לקמן פ"ה מ"ז. ובמשנ"א שם וע"ע בתוי"ט פ"ט מ"א ד"ה בבית ובתפא"י שם ובמשנ"א שם מ"ג בד"ה והענין ובבועז רפ"י ושם סי' ז' ובתפא"י לקמן רפי"א ושם במשנ"א מ"ב.

בר"ש ד"ה מגדל של עץ. דלא מסתבר כלל לסתום לגמרי שיחשב לא כלפנים ולא כלחוץ, ע' במשנ"א לקמן רפ"ז ושם למס' זבים פ"ד מ"ו.

מ"ב תיבת המגדל יש בה פותח טפח ואין מיציאתה פותח טפח טומאה בתוכה הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכה טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס, ע' ח"ס חי"ד סי' ש"מ מה שהאריך בפרט זה וע"ע במשנ"א לעיל פ"ג מ"ז.

שם ר' יוסי מטהר מפני שהוא יכול להוציאה לחצאים או לשרפה במקומה ע' במשנה אחרונה דפרקין לעיל מ"א ד"ה הבית טמא ובפ"י מ"ג ושם בבועז רפ"י ובא"ר כאן ולקמן פי"א מ"ז ובתפא"י ספט"ו.

מ"ג היה עומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טמא, הנה הר"ש הגיה טהור, וע' בפי' הרא"ש ובמפרשים האחרונים ובמשנ"א לעיל פ"ג מ"ז ובבועז לקמן פ"ט סי' ג' ושם בתוי"ט ובתוס' חדשים מ"ז.

שם היתה מוכני שלו משוכה לאחוריו שלש אצבעות כו', ע' בר"ב ותוי"ט ותפא"י לכלים פי"ח סי' ט' ובאור שמח פי"ח ה"ד ה' טומאת מת.

פרק חמישי

מ"א תנור שהיא עומד בתוך הבית ועינו קמורה לחוץ והאהילו עליו קוברי המת בש"א הכל טמא וב"ה אומרים התנור טמא והבית טהור ר"ע אומר אף התנור טהור הנה כמו הכא כן במשנה ב"מ מ"ג ע"א אשכחן דר"ע פליג על ב"ש וב"ה, ואע"פ שר"ע היה נחשב מב"ש כדפירש"י בב"מ ל"ז ע"ב. וע' בס' העתים ה' ערבי. שבתות סי' ז' ובמה שהאריך שם בזה בעתים לבינה וע"ע בדורות הראשונים בתקופת התנאים ב"ש וב"ה פ"ו.

בר"ש ד"ה תניא בתוספתא. ותימה דלקמן פי"א מ"ד תנן היה משקוף בצד החלון והאהיל על קוברי המת כו', עמש"כ בזה במשנ"א שם ובפי"ב מ"א ד"ה ומ"מ ובד"ה ומה שנלע"ד. בתוי"ט ד"ה בש"א הכל טמא. אבל הכא אם תכנס טומאה לתוכו יטמא כל אשר בבית להפסד מרובה חששו כו', ע' תוס' חדשים לכלים פ"י מ"א.

מ"ב ארובה שבין הבית לעליה וקדרה נתונה עליה ונקובה בכונס משקה בש"א הכל טמא ובה"א הקדרה טמאה ועליה טהורה רע"א אף הקדרה טהורה, ע' ספ"ט דכלים

וברי"ש ושאר מפרשים שם ובבועז לקמן שילהי פרקין ובמשנ"א לקמן פ"ו מ"ב ובפ"ז מ"ב ד"ה מקצתו וע"ע בבועז פ"ט סי' ו'

מ"ג היתה שלימה בה"א מצלת על הכל בש"א אינה מצלת אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש. ע' כלים פ"ט מ"ב וברי"ש ושאר מפרשים שם, ובמלאכ"ש לקמן פ"ח מ"א ובמשנ"א פ"ט מי"ד ד"ה ונראה ובפ"י מ"ז וע"ע בדורות הראשונים תקופת התנאים ב"ש וב"ה פ"ח.

מ"ד האשה שהיא לשה בעריבה האשה והעריבה טמאים טומאת שבעה, והבצק טהור ואם פינהו לכלי אחר טמא חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש הנה חזרה דב"ה במשנה זו להורות כדברי ב"ש יש לה שייכות עם משנה הקודמת וע' בראב"ד לעדיות ספ"ק ובמפרשים שם.

מ"ה היו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה כו', ע' במפרשי המשנה לכלים רפ"י.

שם היה כלי טהור לקודש ולחטאת הכל טהור שהכל נאמנין על החטאת, כה במשנה פרה פ"ה מ"א וע' בירושלמי שבת פ"ב ה"ז ובמפרשים שם.

שם ומצילין עם דפנות אהלים. ע' ברי"ש לקמן פ"ט מ"א ובא"ר לכלים פ"י מ"א ובתוי"ט לקמן רפ"ח ובמשנ"א שם וע"ע בתוי"ט פ"ט מ"א בד"ה כל שהוא ובמט"ז שם בר"ב ד"ה אבל אם ובמשנ"א שם ריש מ"ט וע"ע בתוי"ט פ"י מ"ו ובתפא"י פט"ו סי' כ"ב.

מ"ו כיצד הבור והדות שבבית וכפישה נתונה עליו טהור אם היתה באר חלקה או כוורת פחותה כו', ע' בתוי"ט ומשנ"א כאן ולקמן פ"ט מי"ג ד"ה או מכוסה ובבועז שם סי' י"ב ובמפרשי המשנה פי"א מ"ח ופי"ח מ"א וע"ע במשנ"א פרה פי"א סוף מ"א וברי"ב ותוי"ט מקואות פ"ד מ"ה ושם בסבו"י פ"ד מ"ב.

שם אם היה נסר חלק או סרידה שאין לה גפיים טהור שאין הכלים מצילים עם דפנות אהלים עד שיהא להם דפנות כו'. ע' ר"ש פרה פ"ה מ"ז ובמשנ"א לכלים פ"י מ"א ולקמן פ"ו מ"א ובבועז לקמן פ"ט סי' ו' ובמשנ"א שם מ"א וע"ע בתוי"ט פ"י מ"ז ובשאר מפרשי המשנה שם ובתוי"ט פי"ב מ"ב.

שם וכמה תהא הדופן טפח, ע' בתוס' אנשי שם לקמן פ"ט מ"א בד"ה וכל שאינו **בר"ב** ד"ה וכפישה סל גדול שכובשים בו הזיתים לכומרן והוא מחזיק מי סאה או יותר כו', ע' בבועז לקמן מ"ז סי' ח' ובמשנ"א פי"ב מ"א.

מ"ז כשם שמצילין מבפנים כך מצילין מבחוץ כו', ע' במשנה אחרונה דפרקין סוף מ"ה.

שם טומאה תחתיה כלים שבכפישה טהורים. ע' במשנ"א דפרקין מ"ג.

שם קורה שהיתה נתונה מכותל לכותל וקדרה תלויה בה טומאה תחתיה כלים שבקדרה ר"ע מטהר וחכמים מטמאין, ע' בתפא"י לקמן פ"ט סי' נ"ב.
בר"ב ד"ה על יתדות. אבל בכותל חצר וגינה שלא נעשה לאהל לא תחשב הכפישה אהל להפסיק, ע' בפרקין ריש מ"ו ובמשנ"א שם.

פרק ששי

מ"א אדם וכלים נעשין אהלין לטמא אבל לא לטהר, ע' תוי"ט לעיל פ"ד מ"א ומ"ג ובמשנה אחרונה פ"ה מ"ג ולקמן פ"ח מ"ג ובבועז שם סי' ב' ולקמן פ"ח סי' א' ובמשנ"א ומלאכ"ש שם ובמפרשי המשנה רפ"ט ובתפא"י פ"י סי' ט"ו ובפי"א מ"ג סי' י"ט ובתוי"ט שם מ"ה.
שם ארבעה נושאין את הנדבך טומאה תחתיו כלים שע"ג טמאין טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאים, ע' בתוי"ט לקמן פי"ב מ"ב ובמשנ"א שם מ"ג.
שם נתון על ארבעה כלים אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאים כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ה מ"ו ולקמן רפי"ב.
מ"ב קוברי המת שהיו עוברים באכסדרה והניף אחד מהן את הדלת וסמכו במפתח אם יכול הדלת לעמוד בפני עצמו טהור ואם לאו טמא, ע' בתוי"ט לעיל ספ"ג ובת' פנים מאירות ח"ב סי' צ"ד ובפירוש הרא"ש לקמן פי"א מ"ח ובבועז פט"ו סוף סי' ט'.
שם בית שחצצו בקנקנים וטח בטיח אם יכול הטיח לעמוד בפ"ע טהור כו', ע' בתפא"י לקמן פי"ג סי' כ"ה ובבועז שם סי' א' ובפט"ו בתפא"י סי' ל"ג.
בר"ב ד"ה אם יכולים. וכן התבן מוסרח ואינו ראוי לאכילת בהמה ומבטל להו ואין דעתו לפנותן ומשו"ה חייצי, ע' במשנ"א לקמן פי"ג מ"ה בד"ה ונבילת עוף ובתוי"ט שם מ"ו.
מ"ג כותל המשמש את הבית ידון מחצה למחצה כו', ע' במפרשי המשנה לעיל רפ"ד ובמשנ"א לקמן בפרקין מ"ו ובמשנה ז' דשילהי פרקין בתפא"י סי' ס"ו ובבועז למס' כלים פ"ט סי' ז' וע"ע במשנ"א פ"ז מ"א בד"ה ולע"ד ובפי"ג מ"ו ובתפא"י פט"ו סי' ל"ז וסי' מ"ז ובבועז שם סי' ז'.
שם מחציו ולפנים הבית טמא והעומד מלמעלן טהור, ע' בבועז לקמן פ"י סי' ב' ובפי"א סי' ה' ובתפא"י שם סי' ז'.
שם מחצה למחצה הבית טמא והעומד מלמעלן ר"מ מטמא וחכמים מטהרין ר' יהודא אומר כל הכותל לבית, ע' במפרשים לקמן בסמוך מ"ד ובמשנ"א פ"י מ"ג ד"ה ובהכי ניחא ובפי"א מ"ז ד"ה ר' יוסי ובפי"ב סוף מ"ד ובתפא"י שם מ"ח סי' נ"ד.

מ"ד כותל שבין שני בתים והטומאה בתוכו בית הקרוב לטומאה טמא והקרוב לטהרה טהור מחצה למחצה שניהם טמאים, ע' לעיל רפ"ד ובמפרשים שם ובתפא"י דפרקין מ"ג סי' ל' ובבועז ספי"א ובתפא"י פט"ו סי' ל"ו.

שם טומאה באחד מהם וכלים בכותל מחציו כלפי טומאה טמאין כו', ע' בתפא"י לעיל פ"ד סי' י"ד ובבועז לקמן פי"ב סי' א'.

שם מעזיבה שבין הבית לעליה טומאה בתוכה מחציה ולמטן הבית טמא ועליה טהורה כו', ע' בתפא"י דפרקין לעיל מ"ג סי' כ"ז וע"ע בת' פנים מאירות ח"ב סי' צ"ד ובתוי"ט לקמן מ"ט מט"ו ובפי"ב מ"ד ובבועז פי"ד סי' ה' ובתפא"י פט"ו סי' מ"ב.

מ"ה טומאה בין הקורות ותחתיה כקליפת השום אם יש שם פותח טפח הכל טמא אם אין שם פ"ט רואין את הטומאה כאילו היא אוטם כו', ע' בתוי"ט לקמן בפרקין מ"ז ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פכ"ד ה"ח מטומאת מת.

שם היתה נראית בתוך הבית בין כך ובין כך הבית טמא, ע' בתא"י למס' כלים פ"ט סי' ה' ובבועז לקמן פי"א סי' ד'.

בר"ב ד"ה אם יש במקום הטומאה פותח טפח היינו שיש חלל טפח במקום הטומאה, ע' בתוי"ט לעיל פ"ג מ"ז.

בתוי"ט ד"ה טומאה בין הקורות. ולא נאמר במעזיבה שהטומאה שבתוכה היא רצוצה ובוקעת ועולה בוקעת ויורדת מפני שהמעזיבה עשויה ליסתר, ע' בבועז לקמן פט"ו סי' ו'.

מ"ו בית המשמש את הכותל ידון כקליפת השום כיצד כותל שבין שני כוכין או בין שתי מערות כו', ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ג.

בתוי"ט ד"ה טומאה תחת העמוד פי' הר"ב והיא רוצצת שאין בה טפח על טפח ואם יש במקום הטומאה טע"ט על רום טפח הרי היא כקבר סתום ומטמא כל סביביו כו', ע' בבועז לעיל ספ"ג.

מ"ז כלים שתחת הפרח טהורים כו', ע' משנ"א לעיל פ"ד מ"ג ולקמן בתוי"ט פ"ז מ"א בד"ה סמך.

ר"ש תניא בתוספתא תיבה שעשאה פרדסקין אע"פ שמשתמש בה טהורה היתה טמאה ועשאה פרדסקין טמאה עד שיקבענה במסמר ע' בס' חזון איש למס' כלים סי' י"ט סק"ו.

פרק שביעי

מ"א הטומאה בכותל ומקומה טפח על טפח על רום טפח כל העליות שעל גבה אפילו הן עשר טמאות, ע' בתוס' אנשי שם לעיל ספ"ו ולקמן פי"א מ"ג ובמפרשי המשנה פי"ז מ"ח.

שם נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור מפני שטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ע' בר"ש ותוי"ט לעיל פ"ו מ"ה.

שם אם היה מקום הטומאה טפח על טפח על רום טפח הנוגע בה מ"ט טמא מפני שהוא כקבר סתום, ע' בתורת האדם להרמב"ן ענין הכהנים.

שם סמך לה סוכות טמאות ר' יהודא מטהר, ע' במשנ"א לעיל פ"ד סוף מ"א.

בר"ב ד"ה טמאות. ודוקא כשמקום הטומאה טפח על טפח דנחשב כל הכותל כקבר סתום ומביא את הטומאה לכל העליות כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ו מ"ה בד"ה והראב"ד וע"ש עוד פ"ב מ"ד וע"ע בתוס' נזיר נ"ג סע"ב ובתפא"י לקמן פ"ט סי' נון וסי' ע"ג וע"ע בר"ב פט"ו סוף מ"ז.

מ"ב כל שיפוע אהלין כאהלין אהל שהוא שופע ויורד וכלה עד כאצבע טומאה באהל כלים שתחת השיפוע טמאים טומאת תחת השיפוע כלים שבאהל טמאין כו', ע' בתפא"י לעיל פ"ו מ"ז ובבועז לעיל פ"ד סי' ב' ובתפא"י לקמן פ"ט סי' ט' וסי' ע"ז ובפי"א סי' ז' וע"ע בר"ב ותוי"ט לקמן פי"ב מ"ז ושם במשנ"א מ"ו ובבועז שם סי' ז ובפי"ד סי' ז' ב' ובמשנ"א פט"ו מ"א ובבועז שם סי' י"א.

שם כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו הנוגע בו בין מתוכו בין מאחוריו טמא טומאת ערב, ע' בתוי"ט ובמשנ"א לקמן פט"ז מ"ב.

שם מקצתו מרודד על הארובה שבין בית לעליה ר' יוסי אומר מציל רש"א אינו מציל עד שיהא נטוי כנטיית האהל, ע' במשנ"א לעיל פ"ו מ"ב בד"ה וראיתי להט"ז ובתוס' אנשי שם ותפא"י לקמן פ"ה מ"ג ובמשנ"א פי"ב מ"ז ובבועז ספי"ד.

בר"ב ד"ה אבל הנוגע. וטעמא דצד פנימי וצד חיצון נחשבים כשני כלים. ע' בהתוה"מ פ' חקת סי' מ"ח וסי' סמ"ך.

בסה"ד וכולה מתניתין מיירי לאחר שיצא המת מן האהל, ע' בבועז לעיל פ"א סי' ב' וסי' ו' וע"ע בתוי"ט פט"ו סמ"ב.

תוי"ט ד"ה ומאחוריו. כדתנן במשנה ג' דפ"ב אין האהל מתחשב ע"כ, ט"ס הוא וצ"ל במ"ג דפ"א.

מ"ג המת בבית ובו פתחין הרבה כלן טמאין כו', ע' בת' מהרי"ט ח"א סי' צ"ו ובת' שבות יעקב ח"א סי' פ"ה ובח"ס חי"ד סי' ש"מ ובתוי"ט לעיל פ"ד מ"ב ובפ"ג מ"ו ובתפא"י

ובבועז שם ובפי"ג סי' ט"ז ובמשנ"א שם סמ"א ומ"ו וע"ע בדורות הראשונים ח"א כרך ג' פט"ו.

שם היה סתום ונמלך לפתחו בש"א כשיפתח ארבעה טפחים ובה"א כשיתחיל, ע' בבועז לקמן רפי"ג.

שם ומודים בפותח בתחילה שיפתח ארבעה טפחים. ע' בס' העתים ה' ערבי שבתות סי' ד' מה שהביא בשם רבינו חננאל גאון ז"ל ובעתים לבינה שם.

בר"ב ד"ה ובה"א אף משמת. דמחשבה מפקעת תורת טומאה מן הפתחים מכאן ולהבא אבל כלים שהיו בפתחים קודם מחשבה מודו ב"ה שהם טמאים ע"כ, פי' מטעם ברירה וע' שעה"מ ה' עירובין פ"ה סוף ה"ז ובבועז לקמן פי"א סי' א'.

בתוי"ט ד"ה ובה"א. ומ"מ קרי להו גזרת חכמים הואיל ואינו מפורש בכתוב כו' שכן הרמב"ם רגיל לקרות דברי סופרים מה שהוא הלמ"מ כו', וע' בתוי"ט טהרות פ"ד מ"ח.

מ"ד א"ר יהודא אימתי בזמן שהיא ניטלת בגפים כו', וכ' בתוי"ט הלכה כר"י שכ"מ שאר"י אימתי לא בא אלא לפרש כו' ע"כ. הנה מקור הדבר אמר ריב"ל בסנהדרין כ"ד ע"ב בלשון כל מקום שאמר ר' יהודא אימתי ובמה אינו אלא לפרש דברי חכמים, ועל תיבת אימתי הסכים גם ר' יוחנן עמו שהוא לפרש ע"ש, ועכ"פ משמע דהאי כללא הוא רק על ר' יהודה דקאמר אימתי וע' בתוס' חולין פ"ג סע"א ובמש"כ בחידושי בשני המקומות שם, ועפ"ז בלתי מובן מש"כ בתוס' אנשי שם לכלים פי"ט מ"ט, אהא דר' יוסי קאמר התם אימתי דהוא לפרש וסמיך ע"ד התוי"ט דהכא ע"ש, הלא מנא ליה לחדש האי כללא גם על תנא אחר בזולת ר' יהודא.

שם אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה, ע' תוי"ט דבסמוך מ"ה בד"ה הראשון.

מ"ה יצא הראשון מת והשני חי טהור, וכ' הר"ב דטהרה בלועה אינה מטמאה, ע' מנ"א סי' שמ"ג ובח"ס חי"ד סי' ש"מ וע"ע בת' הרדב"ז ח"א סי' ר' ובאבני מלואים סי' פ"ב סק"א ובת' עונג יו"ט סוף חי"ד ובמפרשי המשנה שילהי מקואות.

מ"ו יצא רובו אין נוגעין בו כו', בתוספתא יבמות ספ"ט ובסנהדרין ע"ב ע"ב הגרסא יצא ראשו וכה"ג בתוס' שם נ"ט סע"א, אמנם אין זה חילופי גרסאות רק הכא איירי שיצא דרך מרגלותיו ובזה בעינן רובו של ולד, ובתוספתא שם איירי כשיצא כדרכו אז נחשבת יציאת הראש כילוד כדכ' בחסדי דוד על התוספתא שם, ודלא כדמשמע עה"נ בסנהדרין שם דחילופי גרסאות נינהו ע"ש, וע"ע בת' פמ"א ח"ג סי' ח' ובנובי"ת חח"מ סי' נ"ט ובת' חו"י סי' ל"א ובר"ן יומא פ"ח.

פרק שמיני

מ"א יש מביאין את הטומאה וחוצצין מביאין את הטומאה ולא חוצצין כו' אלו מביאין וחוצצין כו'. הנה בריש נדרים ובריש נזיר אהא דפריך דליפרוש כינויין ברישא ומשני ההוא דסליק מיניה ההוא מפרש ברישא ופריך וכל היכא דפתח לא מפרש ברישא והתנן יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין ואלו נוחלין ומנחילין כו', ומייתי התם דוגמאות מובא מכמה משניות ולא מייתי מהך דהכא דמפרש הא דפתח ברישא ואפ"ל מפני שהן מוקדמות בסדרי המשניות. או משום דרגילי יותר בגרסתן כדפירש"י בב"מ קי"ח ע"ב אהא דבארבעה לא מצינא בשיתא מצינא ע"ש.

שם אלו מביאים וחוצצים השידה והתיבה והמגדל, ע' תוי"ט לעיל פ"ו מ"א ובמשנ"א שם ובפי"ח לכלים מ"ב.

שם כוורת הקש כוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית שיש להם שולים והן מחזיקים מ"ס בלח שהם כורים ביבש, ע' במפרשי המשנה לכלים רפט"ו ובבועז לעיל פ"ה סי' ח' ובתוי"ט לקמן פ"ט מי"ד ובמלאכת שלמה שם מ"ב ובתפא"י פ"י סי' ל"א ל"ב וע"ע תוי"ט נגעים פי"ב מ"ה.

שם ויריעה כו' שהן עשויין אהלים, ע' בתפא"י פ"ז סי' ל"ג ובמשנ"א לקמן פי"ד מ"ז ובבועז ספי"ד ובמשנ"א פט"ו ריש מ"ד.

שם וסקורטיא וקטבליא, ע' במפרשי המשנה לכלים פט"ז מ"ד ובמשנ"א לעיל פ"ז מ"ב, ולכלים פ"י מ"א.

שם וסדין כו' שהן עשויין אהלים, ע' תוס' שבת כ"ז סוף ע"ב ובמל"מ פ"ה הי"ב מטומאת מת ובת' פמ"א ח"ב סי' צ"ד.

שם ומפץ ומחצלת, ע' במשנ"א לכלים ספ"כ.

שם ואוכלים טהורים ר' יוחנן בן נורי לא היה מודה באוכלים טהורין כו', ע' בתוי"ט ומשנ"א לעיל פ"ו מ"ב ופט"ו מ"ו וע"ע בדורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ח.

בתוי"ט ד"ה והן מחזיקים ארבעים סאה היינו עם דפנות אהלים כדאמרינן לעיל פ"ה מ"ה שהכלים הטהורים אינם מצילין אלא עם דפנות אהלים, ע' בבועז לעיל פי"ד סי' ב' ובתפ"י לקמן רפ"ט.

מ"ב והסככות והפרעות שהן יכולים לקבל מעזיבה רכה דר"מ וחכ"א מעזיבה בינונית, הנה לפ"ד הרמב"ם בפי"ג ה"ב מטומאת מת דמחלוקת ר"מ וחכמים נ"מ בין טומאה דאורייתא לטומאה דרבנן, דאם ראויין לקבל מביאין וחוצצין מן התורה, ואם אינן ראויין לקבל מביאין הטומאה רק מדרבנן וע"ש בראב"ד וכ"מ, א"כ קשה הלא נזיר מגלח רק על טומאה דאורייתא כדתנן בנזיר מ"ט ע"ב אבל לא על טומאה דרבנן, ולפ"ז בנזיר נ"ד

ע"א דחשיב במשנה סככות ופרעות מדוע לא נחלקו גם שם ר"מ וחכמים בדין דראויין לקבל, דהלא אז היא טומאה דאורייתא והנזיר מגלח, וגם הרמב"ם בפ"ז ה"ו מנזירות אינו מחלק בהכי וצ"ע כעת, וע' בתוס' אנשי שם לקמן פ"י סוף מ"ו ובמשנ"א שם ד"ה תחתיה ובתוי"ט רפי"א ושם במשנ"א.

מ"ג ובהמה וחיה שמתו. ע' בתפא"י לקמן פי"א סי' ל"ב וסי' ל"ה.

שם ואוכלים טמאים וכ' בתוי"ט שכבר נטמאו קודם אבל אם היו מוכשרים הנה הם מביאים ואינם חוצצין כו', ע' בתוס' אנשי שם לעיל בפרקין מ"א ולקמן בבועז פט"ו סי' ח'.

מ"ד אלו חוצצין ולא מביאין מסכת פרוסה וחבילי המטה, ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"ב ובמשנ"א לעיל ספ"ג ובמלאכ"ש נגעים פי"א מ"ט. שם והסריגות שבחלונות. ע' לקמן בבועז פי"ג סי' ג'.

מ"ה אלו לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והירקות המחוברים לקרקע חוץ מ הירקות שמנו, ע' תוס' ב"ב ד"כ ע"א ד"ה בחבית ובתפא"י לקמן פי"ג סי' ט'

שם וכיפת הברד והשלג והכפור והגליד כו', ע' בת' כנסת יחזקאל דף ו' ע"א דפוס סדילקאב ובתוי"ט לקמן רפט"ז.

שם והעוף הפורח וטלית המנפנפת כו', ע' נוב"י מ"ת הא"ח סי' ל'

ר"ש ד"ה מביאה טומאה. ובמס' שבת פ' הזורק ק"א ע"ב אמר שמואל והוא שקשרה בשלשלת של ברזל כו', ע' בתוס' שם ובמל"מ פ"ה ה"ג מטו"מ בד"ה עוד כתב.

מ"ו שתי חביות ובהן כשני חצאי זיתים מוקפת צמיד פתיל ומונחות בתוך חבית הן טהורות והבית טמא, ע' בתפא"י פ"ד סי' ח'.

שם וכן שני חדרים שהן פתוחין לבית, וכ' הר"ב הבית טמא דסוף טומאה לצאת וחדרים טהורים דאין דרך טומאה ליכנס, ע' לעיל פ"ג מ"ז ובמפרשים שם ובמשנ"א לקמן פט"ו מ"ד.

פרק תשיעי

מ"א כוורת שהיא בתוך הפתח ופיה לחוץ כזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהיא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור, ע' מה שהאריכו בזה לעיל פ"ד סוף מ"א בתוי"ט וא"ר וע"ע במשנ"א לעיל רפ"ה ובבועז פ"ה סי' א' ובתוס' אנשי שם לכלים פכ"ב מ"י.

שם בבית אין טמא אלא הבית בתוכה הכל טמא, ע' בתוי"ט לקמן בפרקין מ"ד ד"ה על גבה.

בר"ב ד"ה בתוכה הכל טמא. אלא שהנקבים פקוקים בקש ואין הסתימה מהודקת כו', ע' בתוי"ט לקמן בפרקין ריש מ"ג.
תוי"ט ד"ה כל שהוא. אע"פ שהם טהורים אינם חשובים אהל אלא כשבאים במדה כו', ע' תוי"ט בפרקין לקמן מט"ז.
מ"ב היתה גבוה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או על גבה הכל טמא, וכ' הר"ב ואם טומאה על גבה כיון דאין מצלת על מה שתחתיה רואים תחתיה כמאן דמלי טומאה הלכך מה שבבית ומה שתחתיה ומה שעל גבה הכל טמא, כמ"כ כ' הר"ב בפרקן לקמן מט"ז וע' בבועז ספי"ד.
מ"ג בד"א בזמן שהיא כלי מחולחלת היתה פחותה ופקוקה בקש או אפוצה כו', ע' מש"כ בתוי"ט בשם מהר"ם דיש נקבים נקבים בדפנות ופקוקה בקש בין בשוליה בין בדפנותיה והיינו מחולחלת וקאמר נמי או אפוצה כו', ע' לעיל בתוי"ט פ"ה מ"ו ובתוס' אנשי שם ובחידושי מהרי"ח שם וע"ע במשנ"א כאן ולעיל פ"ד מ"א וברפ"ח ובבועז לכלים פ"י סי' ג' וע"ע בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"כ ה"א מטומאת מת.
בתוי"ט ד"ה כנגדו. הוו להו שני דפנותיה התחתון והעליון כשני נסרים נתונין זה ע"ג זה כו', ע' בבועז לקמן בפרקין סמ"ט סי' ו'.
מ"ד היתה נכוה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא כו', ע' בקונטרס הכ"מ הנדפס בסוף פי"ט מה' טומאה מת.
מ"ה בד"א בזמן שפיה לחוץ היה פיה לפנים וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ כו', ע' בתוס' אנשי שם לעיל בפרקין מ"ב ובמשנ"א מ"א בד"ה הכל טמא.
שם כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה ותוכה טמא, ע' במשנ"א דפרקין לקמן מט"ז בד"ה בוקעת ועולה.
מ"ו היתה גבוה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או בתוכה או על גבה הכל טמא פי' משום דהוי אהל אחד כדכ' בקרית ספר למהר"ם מטראני פי"ט מטו"מ.
מ"ז כר"א בזמן שהיא כלי מחולחלת היתה פחותה ופקוקה בקש או אפוצה כו', ע' במלאכת שלמה בפרקין מ"א ובתוי"ט לעיל פ"ה מ"ו.
מ"ח על גבה כנגדו עד הרקיע טמא, ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"ו.
מ"ט היתה ממלאה את כל הבית ואין בינה לבין הקורות פ"ט טומאה בתוכה הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכה טהור כו', ע' במפרשי המשנה לעיל ספ"ח ובמשנ"א פ"ו מ"ה בד"ה אם יש שם ולקמן פט"ו דיש מ"ו.

בר"ש תניא בתוספתא כוורת בתוך הבית וכפישה נתונה על פיה ר' יהודא אומר מצלת וחכ"א אין מצלת כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ה מ"ו.
מ"י היתה עומדת בתוך הפתח ואין בינה לבין המשקוף פ"ט טומאה בתוכה הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכה טמא, בר"ב גריס טהור וע' בתוי"ט כאן ולעיל פ"ד מ"ג ובפרקין במלאכ"ש מ"א ובתוס' חדשים מ"ז.
בתוי"ט טומאה בבית. וכיון דטומאה בוקעת מתחתיה לחוצה לה למעלה הימנה מכנגד פיה תוכה נמי טמא כיון דאין הפסק בין הוכח בין למעלה מפיה כו', וע' בתוי"ט דפרקין לקמן מט"ז ד"ח הכל טמא.
מי"א היתה מוטה על צדה באויר וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא וכל שאינו כנגד הזית תוכה טהור בתוכה הכל טמא, ע' בתפא"י דפרקין לקמן מי"ג סי' ס"ה ובבועז לעיל פ"ה סי' ח' ובפ"ח סי' א' ולקמן בתפארת ובבועז מט"ז.
מי"ב היתה גבוה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או על גבה הכל טמא אלא תוכה, ע' בתפא"י לעיל פ"ח סי' יוד ובבועז ספ"ה.
שם בתוכה הכל טמא בד"א בזמן שהוא כלי היתה פחותה ופקוקה בקש או מחזקת ארבעים סאה כו', ע' בתוי"ט לעיל פ"ו מ"א ובמפרשי המשנה לקמן מי"ד.
בתוי"ט ד"ה בזמן שהוא כלי. אבל לפ"מ שפירשתי אני דמחולחלת מפקא לה מתורת אהל ה"ג מיירי במחולחלת כו', ע' בתוי"ט דפרקין לקמן סוף מי"ג.
מי"ג היתה יושבת על שוליה והיא כלי טומאה תחתיה בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ע' בתוס' אנשי שם לעיל רפ"ח ובמשנ"א רפ"ט.
שם היתה גבוה מן הארץ טפח או מכוסה או כפויה על פיה טומאה תחתיה בתוכה או על גבה הכל טמא, ע' כלים פ"י מ"א ובפרקין לעיל מ"י ובמפרשים שם ובמפרשי המשנה דלקמן בפרקין מט"ז.
בר"ב ד"ה בוקעת ועולה. הכא דפיה למעלה מאחר דאין מצלת על מה שחוצה לה אין מצלת על מה שבתוכה כיון דאין הפסק בין אויר שבתוכה לאויר של מעלה בחוצה לה, ע' בבועז לעיל פ"ח סי' א'.
בא"ד ודוקא כנגד הזית טמא ולא מן הצדדים כו', ע' לעיל בפרקין מ"א ובתוי"ט שם ד"ה וכל שאינו.
בא"ד אבל מכוסה בנסר אע"פ שטומאה על גבה אין הטומאה בוקעת את הנסר כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ח מ"ו.

תוי"ט ד"ה היתה יושבת. ותנאה דיש להם שולים הצריכו בסתם כלים שכשיש להם שולים ומחזיקים מ' סאה חזקתן שעשוין לנחת ואי לא"ה לא ע"כ, ע' במשנ"א כאן ובחידושיו לכלים רפט"ו.

מי"ד בד"א בזמן שהוא כלי היתה פחותה ופקוקה בקש או מחזקת ארבעים סאה כדברי חכמים טומאה תחתיה בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ר"א ור"ש אומרים אין טומאה עולה לה אף לא יורדת ממנה, ע' תפא"י בפרקין לעיל מי"ב סי' נ"ח ובבועז סי' י"א ולעיל פ"ה סי' ח'.

בר"ש תניא בתוספתא מודה ר"א ור"ש בטומאה תחת הפקק טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת פירוש דהא דמטהרי בפחותה משום דעשוי כעין כלי והיה עליה תורת כלי משא"כ בפקק, ע' תוי"ט בפרקין לעיל מ"ג בד"ה כנגדו.

מט"ו ר' יהושע אומר מטפח ולמטן טהור מטפח ולמעלן טמא, כה"ג אשכחן לר' יהושע לקמן ספי"ב וע"ש במפרשים וע"ע בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל סוף ה' טומאת מת.

שם העשויה כמין קמטרא כו', ע' במפרשי המשנה לכלים פט"ז מ"ז.

מט"ז חבית שהיא יושבת על שוליה באויר וכזית מן המת נתון תחתיה או בתוכה כנגד קורקורותה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והחבית טמאה, ע' במפרשי המשנה לקמן פ"י מ"ו ובמשנ"א פט"ו מ"ג.

שם או כפויה על פיה, וכ' הר"ב ואין לתמוה כפויה על פיה וטומאה על גבה תציל מה שבתוכה ככלים טהורים המוקפים צמיד פתיל דשאני הכא דליכא מירוח, ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מי"ג בד"ה או כפויה.

שם טומאה תחתיה. בתוכה או על גבה הכל טמא, ע' לקמן פ"י מ"ו ובמפרשים שם.

פרק עשירי

מ"א ארובה שהיא בתוך הבית כו', ע' סוכה ט"ז ע"ב תוד"ה פירסו.

שם טומאה בבית כנגד ארובה טהור, ע' בתפא"י לעיל פ"ז סי' ל"א.

מ"ב אין בארובה פ"ט טומאה בבית כנגד ארובה טהור, וכ' הר"ב הא קמ"ל דאפילו בפחות מטפח לא אמרינן בטומאה לבוד, ע' בתוס' אנשי שם בפרקין מ"ו ובמשנ"א לעיל פ"ד מ"א סד"ה אם יש ובפ"ט מ"ג ד"ה והענין ובתפא"י לעיל פ"ד מ"א ובבועז שם סי' ג' ובפרקין סי' ב' וסי' ו' ובפי"א סוף סי' א' ובפי"ג סי' ח'.

שם הטומאה בבית נתן את רגלו מלמעלן טהור, ע' בתוי"ט לקמן פי"ב מ"ד.

שם הטומאה כנגד ארובה נתן את רגלו מלמעלן ר"מ מטמא ע' בחידושי מהרי"ח דפרקין לקמן מ"ה.

שם וחכ"א אם טומאה קדמה את רגלו טמא אם רגלו קדמה את הטומאה טהור, ע' בתוס' אנשי שם לעיל פ"ח מ"ד ובתפא"י פ"ד סי' ל"א.
מ"ג מקצת טומאה בבית ומקצתה כנגד ארובה הבית טמא וכנגד הטומאה טמא דר"מ ר' יהודה אומר הבית טמא ע' לעיל פ"ו מ"ג ובא"ר ומשנ"א שם.
שם כנגד הטומאה טהור, ע' בתוס' אנשי שם בפרקין מ"א ובחידושי הגר"ח.הלוי ז"ל פי"ט ה"א מטומאת מת.
מ"ד ארובות זו על גב זו ויש בהן פותח טפח כו', ע' ח"ס חי"ד סי' ש"מ ובתוי"ט לע'ל רפ"ח.
מ"ה אין בארובות פ"ט טומאה כנגד ארובות טהור טומאה כנגד ארובות הבית טהור כו', ע' שבת קנ"ז ע"א תוד"ה הלקטי ובבועז דפרקין סי' א'
שם נתן דבר שהוא מקבל טומאה בין מלמעלן בין מלמטן הכל טמא ע' בתוי"ט ובתוס' אנשי שם לקמן פי"ב מ"ד ובמשנ"א ובבועז שם.
שם ודבר שאינו מקבל טומאה בין מלמעלן בין מלמטן אין טמא אלא תחתון. ע' בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פי"ט ה"א מטומאת מת.
מ"ו בר"ב ד"ה תוכה וגבה טהור שהקדירה חוצצת בפני הטומאה ומצלת עם דפנות אהלים, ע' בתוי"ט כאן ולעיל פ"ט מט"ז בד"ה אבל ושם בתפא"י סי' מ"ג ובבועז פט"ו סי' ה'.
בתוי"ט ד"ה בוקעת ויורדת לא יורדת עד התהום כטומאה רצוצה שהרי זו אינה רצוצה כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ט מי"ד בד"ה ר"א ור"ש ובבועז לקמן פי"ב סוף סי' ב'.
מ"ז היתה נתונה בצד האסקופה שאם תעלה היא נוגעת במשקוף פותח טפח כו', ע' לעיל ספ"ה ושם בתפא"י ובבועז שם ובתפארת לקמן פי"א סי' ל"ד ושם בנגעים פי"ב סי' ל"א.

פרק אחד עשר

מ"א הבית שנסדק טומאה בחוץ כלים שבפנים טהורין טומאה בפנים כלים שבחוץ בש"א כו', ע' חכם צבי סי' ק"ג ובמשנ"א כאן ולעיל ספ"י וע"ע בדורות הראשונים ח"א כרך ג' פט"ו.
שם בש"א עד שיהא בסדק ארבעה טפחים ב"ה אומרים כל שהוא וכ' הר"ש תניא בתוספתא וכמה יהא הסדק הזה בה"א כל שהוא מלא חוט המשקולת כו' ע"כ, וכה"ג כ' הר"ש בפאה פ"ג מ"ז ובערלה פ"ג מ"ג, וכ"כ התוס' בשבת ס"ג ע"ב ובזבחים ד"פ ע"א ובמנחות ל"ט ע"א ועמש"כ בחידושי שם ד"ס ע"א וע"ע בדורות הראשונים שם פכ"ד.

בר"ב ד"ה ובה"א כל שהוא. בתוספתא מפרש כל שהוא דב"ה ובלבד שיהא כחוט המשקולת ע' במשנ"א לעיל פ"י מ"ו ד"ה תחתיה.
מ"ב נתן את רגלו או קנה מלמעלן עירב את הטומאה כו', ע' תוי"ט לעיל רפ"י ובתפא"י שם סי' ו'.
שם נתן את הקנה בארץ אינו מביא את הטומאה עד שיהיה גבוה מן הארץ פותח טפח, ע' במשנ"א לעיל פ"י סוף מ"ו.
מ"ג סגוס עבה וכופת עבה אינן מביאין את הטומאה עד שיהיו גבוהים מן הארץ פ"ט, ע' במפרשי המשנה לקמן רפט"ו.
שם קפולים זו ע"ג זו אינן מביאות את הטומאה עד שתהא העליונה גבוה מן הארץ פ"ט, ע' לקמן פי"ד במלאכ"ש מ"ו ובבועז שם סי' ה' ובתפא"י פט"ו סי' כ"ב.
שם היה אדם נתון שם בש"א אינו מביא את הטומאה ובה"א אדם חלול הוא והצד העליון מביא את הטומאה, ע' בתוי"ט לעיל פ"ט מ"ג בד"ה כנגדו ולקמן בפרקין מ"ז ובבועז שם סי' ג'.
מ"ד ומודים שאם היה לבוש בכליו או שהיו שנים זה ע"נ זה שהם מביאין את הטומאה, ע' בס' העתים ה' ערבי שבתות סי' ד' מש"כ בשם רבינו חננאל גאון ז"ל ובעתים לבינה שם.
מ"ה היה מוטל על האסקופה והאהילו עליו קוברי המת בש"א אינו מביא את הטומאה ובה"א מביא את הטומאה, וקשה לפ"מ דהרמב"ם בפי"ח ה"ב מטו"מ מבאר דפלוגתתם במשנתנו הוא אם האדם נחשב חלול או לא ע"ש, ולפ"ז בשלמא במשנה ד' הקודמת אפ"ל דהביא פלוגתא דב"ש וב"ה משום סיפא דקתני ומודים שאם היה לבוש בכליו כו'. משא"כ במשנה זו וכן שאחריה במ"ו ל"ל לחזור על פלוגתתם הלא הכל כלול במשנה ג' דפרקין. דב"ה סברי אדם חלול הוא וב"ש פליגי בזה וצ"ע כעת.
מ"ו הטומאה בבית והאהילו עליו טהורין ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין, גם במשנה זו תליא פלוגתתם במ"ג דלעיל, ועמש"כ בחידושי במ"ה הקודמת בס"ד.
מ"ז כלב שאכל בשר המת ומת הכלב ומוטל על האסקופה רמ"א אם יש בצוארו פותח טפח מביא את דטומאה כו', ואם לאו אינו מביא את הטומאה כו', ע' בבועז לעיל פ"ז סי' ז' ובמש"כ בחידושי לחולין קכ"ו ע"א וע"ע במפרשי המשנה לקמן פי"ב מ"ח ולמט' זבים פ"ב סוף מ"ג.
שם ר' יוסי אומר רואין את הטומאה מכנגד המשקוף ולפנים הבית טמא מכנגד המשקוף ולחוץ הבית טהור, ע' בא"ר לעיל פ"ד סוף מ"ב ובמלאכ"ש לקמן פי"ז מ"ה.

שם בעופות ובדגים כדי שתפול לאור ותשרף דר"ש ר' יהודא בן בתירא אומר בעופות ובדגים מעל"ע, ע' בס' התרומה סי' נ"ה ובפרדס הגדול לרש"י סי' קל"ט וסי' קמ"א ובאור זרוע ח"ב סי' רנ"ו ובראב"ו סי' יוד וע"ע בכלים פ"ח מ"ה ובמפרשים שם ובתוס' מנחות מ"ט ריש ע"ב ובביאורי הגר"א או"ח סי' תס"ז סקל"ז וע"ע באור זרוע ח"א סי' תפ"ב וע"ע במשנה פרה פ"ט מ"ה ובמפרשים שם ובאור שמח פ"ה ה"ח מה' חמץ.

מ"ח החדות שבבית ומנורה בתוכו והפרח שלה יוצא וכפישה נתונה עליו כו', ע' בתוי"ט לעיל פ"ה מ"ו.

שם בש"א החדות טהור ומנורה טמאה בה"א אף המנורה טהורה, ע' בתפא"י לכלים פ"ט סי' ז'.

שם ומודים שאם תנטל המנורה וכפישה נופלת הכל טמא, ע' בס' העתים ה' ערבי שבתות סי' ד' מה שהביא בשם רבינו חננאל גאון ז"ל ובעתים לבינה שם.

בר"ב ד"ה והמנורה. י"ל דמיירי כגון דליכא מת בבית אלא חרב שנגע במת ועל ידו מטמא הבית והמנורה, ע' במשנ"א לקמן פט"ו מ"א ומ"ב ושם מ"י ובבועז שם סי' נ' וע"ע בתוי"ט פט"ז מ"א ובמשנ"א פרה פ"י מ"א.

בר"ב ד"ה אף המנורה טהורה, דבתר דידה אזלינן ולא בתר פרחה כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ז מ"ז בד"ה ומ"מ.

מ"ט כלים שבין שפתי כפישה לבין שפתי החדות אפילו עד התהום טהורים טומאה שם הבית טמא, ע' במשנ"א לעיל פ"ד מ"א ד"ה ובהכי ניחא.

שם טומאה בבית כלים שבכותלי החדות אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח טהורים ואם לאו טמאים. ע' בתפא"י לעיל פ"ד מ"א סי' ט' ושם במשנ"א מ"ב ד"ה יש בה.

פרק שנים עשר

מ"א נסר שהוא נתון ע"פ תנור חדש ועודף מכל צדדיו בפ"ט טומאה תחתיו כלים שעל גביו טהורים כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ה מ"ו בד"ה אם היה ובפי"א ריש מ"ד ובתפא"י פ"ט סוף סי' כ"ז ובבועז לקמן פי"ג סי' ח' ובתפא"י ספט"ו.

מ"ב בתוי"ט ד"ה סרידה. הו"ל כנתון על אבנים דאמרינן לעיל טומאה תחתיו כלים שע"ג טהורים טומאה ע"ג כלים שתחתיו טהורים כו', ע' לקמן פט"ו מ"ט ובתפא"י שם סי' ע"ג.

מ"ג נסר שהוא נתון ע"פ תנור ישן יוצא מזה טפח ומזה טפח אבל לא מן הצדדים טומאה בצד זה כלים שבצד השני טהורים, ע' בבועז דפרקין לקמן סי' ז' ושם ספט"ו.

שם ר' יהושע אומר רואים את הבטח כאילו אינו והזיז העליון מביא את הטומאה, ע' בבועז לקמן פי"ד סי' ה'.

מ"ד סנדל של עריסה שפחתו בתוך הבית אם יש בו פ"ט הכל טמא ואם לאו מונין בו כדרך שמונין במת, הנה הרמב"ם בפט"ז ה"ד מטו"מ שינה צורת משנתנו וע"ש בכ"מ, וע"ע בחזון איש לאהלות סי' ו' מה שהאריך בדברי הר"ש דמשנתנו.

מ"ה קורות הבית והעליה שאין עליהן מעזיבה והן מכוונות כו', ע' לקמן פי"ד מ"ה ובמשנ"א שם.

בר"ב ד"ה תחתיה טמא ושעל גבה טהור שהקורה חוצצת וה"מ שיש בקורות פ"ט שהן רחבות טפח אבל אין רחבות טפח לא מביאות טומאה ולא חוצצות כו', ע' במשנ"א לעיל פי"א מ"ב בד"ה עד שיהא ולקמן פי"ד מ"א בד"ה ומש"כ.

מ"ו קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה אם יש בה פ"ט מביאה את הטומאה תחת כולה ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ע' תוי"ט לעיל פ"ה מ"ז ובתפא"י פי"א סי' ז' ובמשנ"א לקמן פט"ו מ"ב ושם ספט"ו ובבועז שם.

שם כמה יהא בהקיפה ויהא בה פ"ט בזמן שהיא עגולה הקיפה שלשה טפחים כו', ע' ח"ס חא"ח סי' ע"ג.

מ"ז עמוד שהוא מוטל לאויר אם יש בהקיפו עשרים וארבעה טפחים מביא את הטומאה תחת דפנו כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ז סוף מ"ב ובבועז פט"ז לקמן סי' א'

מ"ח כזית מן המת מודבק לאסקופה ר"א מטמא את הבית ר"י מטהר היה נתון תחת האסקופה ידון מחצה למחצה מודבק למשקוף הבית טמא כו' ע' תוי"ט לעיל פי"א מ"ז ובמלאכ"ש שם ובמשנ"א פ"ו מ"ז ד"ה ורואין ובמפרשי המשנה לקמן פי"ד מ"ד ובפי"ז מ"ה.

שם היה נתון בתוך הבית הנוגע במשקוף טמא כו', ע' בתפא"י לעיל פ"ז סי' י"ד וע"ע בתוי"ט לקמן פט"ו מ"ח.

פרק שלשה עשר

מ"א העושה מאור כתחילה שיעורו מלא מקדח גדול של לשכה כו', ע' בתפא"י לקמן פי"ד סי' י"ב וע"ע בת' הריב"ש סי' תע"א.

שם שירי המאור רום אצבעיים על רוחב הגודל כו' ע' משנ"א מקואות פ"ו מ"ז וע"ע בדורות הראשונים ח"א כרך ג' פכ"א.

שם חררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת שיעורו מלא אגרוף, היינו דתנן בכלים פי"ז מי"ב מאור שלא נעשה בידי אדם, וע"ש במפרשים ובמלאכ"ש דמכילתין לעיל פ"י מ"ה ובמשנ"א פי"ב מ"ג ד"ה הבטה ובתפא"י לעיל פ"י סי' ב' ובבועז פי"ב סי' ה'.

מ"ב חלון שהוא לאויר שעורה מלא מקדח בנה בית חוצה לה שעורה בפ"ט, ע' בס' חזון איש לאהלות סי' י"ז ס"ק י"ג.

מ"ג החור שבדלת שיעורו מלא אגרוף דר"ע ר"ט אומר בפ"ט שייר בה חרש כו', מדברי הרמב"ם פי"ד ה"ו מטו"מ משמע דנקט כלשון משנתנו ולא כלשון התוספתא המובא בר"ש מ"ד ע"ש אלא שהוא הבין דר"ע ור"ט ל"פ רק בחור שבדלת אולם בשייר בה החרש כו' בזה כו"ע ל"פ.

מ"ד העושה מקום לקנה ולאספתי ולנר שיעורו כל שהוא כדברי ב"ש בה"א כו', וכ"ה הלשון בפרקין מ"א ולקמן פט"ו מ"ח, אמנם ברפי"ח לשון המשנה טמאים כדברי ב"ה בש"א כו', וע"ש בתפא"י סי' ח'.

מ"ה אלו ממעטין את הטפח פחות מכזית בשר ממעט על ידי רובע עצמות כו' פחות מכביצה אוכלין כו', וכ' הרא"ש תימה הא פחות מכביצה מקבל טומאה הוא כדתנן בפ"ב במס' טהרות גבי אשה שהיתה כובשת ירק דקתני אין בו כביצה הוא טמא והכל טהור וא"כ האיך ממעט את הטפח כו', ולולא דבריו ז"ל היה נלע"ד דהנה מחלוקת הראשונים היא, ושיטת רש"י בפסחים ל"ג ע"ב דרק לטמא אחרים שיעורו בכביצה אבל לקבל טומאה לעצמו שיעורו בכל שהו והתוס' חולקים עליו שם ודעת הרשב"ם בב"ב ד"פ סוף ע"א הוא כרש"י, וסמכו על התו"כ דתניא מכל האוכל מלמד שמטמא בכל שהו יכול יטמא לאחרים בכל שהוא ת"ל אשר יאכל אוכל הנאכל בבת אחת והיינו כביצה, והתוס' דחו לפירש"י שם וכתבו דההוא דתו"כ אסמכתא היא. פי' דטומאה זו דרבנן היא ואסמכוה אקרא ע"ש.

והנה בתוספתא המובא בר"ש פ"ח מ"ז דפרה תניא קדירה שהיא מלאה משקין טהורים ותורמסין טמאים פחות מכביצה נתונין לתוכה נתפחו ונעשו כביצה הרי זה אומר טמאני וטמאתיו, ופי' הר"ש דהמשקין גרמו התפוח והתורמסין אומרים למשקין שעשו אותי כביצה ואני חזרתי וטמאתי המשקין, והוכיח מזה במל"מ רפ"ד מטו"א כדעת התוס' דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה דאי מקבל טומאה בכל שהו לא שייך לאמר טמאני וטמאתיו דהא קודם התפוח היה טמא אלא שלא היה מטמא ונשאר בצ"ע ע"ש, ועפ"ז אפ"ל לולא דבריהם ז"ל דמחלוקת הראשונים בזה היא פלוגתא קדומה בין התנאים ג"כ. דאף דכולם דרשו קרא דכל האוכל מלמד שמטמא בכל שהו כמו בתו"כ, רק מהם דסברי שהוא דין התורה ומהם דס"ל שהוא מדרבנן ואסמכינהו אקרא.

ולפ"ז י"ל דמשנה דטהרות שם ס"ל כרמב"ם רש"י ורשב"ם דפחות מכביצה מקבל טומאה מן התורה. ומשנתינו דהכא והתוספתא דפרה ס"ל דאוכל פחות מכביצה אינו

מקבל טומאה ולהכי שפיר ממעט את הטפח. ועמש"כ בחידושי לב"ב ד"פ ע"א וע"ע בבועז מקואות פ"ו סי' י"א.
מ"ו אילו שאינן ממעטים אין העצם ממעט ע"י עצמות ולא בשר ע"י בשר ולא כזית מן המת כו', ע' בתפא"י דפרקין לעיל מ"ה סי' ל"ו.
שם ולא תבואה שבחלונות, ע' בתפא"י דפרקין סי' מ"ם.
שם ולא השתי והערב המנוגעים, ע' במשנ"א כלים רפ"י.
שם ולא לבינה מבית הפרס דר"מ וחכ"א הלבינה ממעטת מפני שעפרה טהור, ע' בתפא"י לעיל פ"ב מ"ג ובבועז שם סי' ו' ובמפרשי המשנה לקמן ספי"ז ובמשנ"א פי"ח ריש מ"ד.
שם זה הכלל הטהור ממעט והטמא אינו ממעט. והיינו דתנן לעיל פ"ח מ"א ואוכלים טהורים, וע' במפרשי המשנה שם.
בתוי"ט ד"ה וחכ"א. כלומר וע"י כן חזר להיות כמו גוש כו', ע' טהרות פ"ה מ"א.

פרק ארבעה עשר

מ"א הזיז מביא את הטומאה כל שהוא וכ' במשנ"א שהרמב"ם בפירושו כ' דשיעורין אלו הלמ"מ ובחיבורו כ' שהוא מדבריהם כו', ע"ש, והנה שיטת הרמב"ם ביאר הוא בעצמו בפיה"מ לכלים פי"ז מי"ב שכל מה שלא התברר בלשון התורה יקרא מדברי סופרים ואע"פ שהדברים הן הלמ"מ כו'. וע' בת' הרמב"ם סי' קמ"א ובמש"כ בחידושי לזבחים ק"י ע"ב וע"ע בא"ר לעיל פי"ב מ"ג ובתפא"י שם סי' ל' ובפרקין בסמוך לקמן מ"ב ובבועז שם.
שם איזהו הזיז שפניו למטה והגיזרה שפניה למעלה. והיינו דתנן לעיל פ"ח מ"ב הזיזין והגזריות וע"ש במפרשים.
מ"ב זיז שעל גבי הפתח מביא את הטומאה בפ"ט כו', ע' בתפא"י דפרקין מ"ד סי' כ"ב ובבועז פט"ו סי' ב' ובדורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ח.
מ"ג קנה שע"ג הפתח אפילו גבוה מאה אמה מביא את הטומאה כל שהוא דברי ר' יהושע ר' יוחנן בן נורי אומר אל יחמור זה מן הזיז, ע' בראב"ד רפ"ז מטו"מ ובחזון איש לאהלות סי' י"א סק"ד.
מ"ד זיז שהוא סובב את כל הבית ואוכל בפתח שלש אצבעות טומאה בבית כליו שתחתיו טמאים טומאה תחתיו ר"א מטמא את הבית ור' יהושע מטהר, ע' בתוי"ט ובתוס' אנשי שם דפרקין לקמן מ"ז ובתפא"י לעיל פי"א סי' ז' וסי' ל"ד ובבועז פ"ד סי' ב' ובפי"ב ס' ז'.

מ"ה היה העליון עודף על התחתון פ"ט טומאה תחתיהן או ביניהן תחתיהן וביניהן טמא כו', ע' בבועז לעיל פי"ב סי' ד' ובפרקין סי' ד' ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"ה הכ"א מה' סוכה.

מ"ו יש בהן פ"ט ואין ביניהן פ"ט טומאה תחתיהן תחתיהן טמא ביניהן או על גביהן כנגדו עד הרקיע טמא, ע' בגרסת הר"ב והתוי"ט כאן וע"ע במשנ"א לעיל פי"א מ"ג בד"ה קפולין.

מ"ז אין בהן פ"ט בין שיש ביניהן פ"ט בין שאין ביניהן פ"ט טומאה תחתיהן ביניהן או על גביהן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כו', ע' במלאכ"ש כאן ובמשנ"א לעיל פ"ו מ"ה בד"ה אם יש שם.

פרק חמשה עשר

מ"א סגוס עבה וכופת עבה אינן מביאין את הטומאה עד שיהו גבוהין מן הארץ פ"ט ע' במפרשי המשנה לעיל פי"א מ"ג ובמשנ"א שם מ"ב ובבועז ספי"ד וע"ע בר"ש כלים פ"כ מ"ו ולעיל פ"י מ"ב.

שם קפולין זו ע"ג זו אינן מביאות את הטומאה עד שתהא העליונה גבוה מן הארץ פ"ט, ע' במלאכ"ש לעיל פי"ד מ"ו משנ"כ בשם הרא"ש ז"ל ושם

בבועז סי' ה' ובמשנ"א לעיל פ"ז מ"ה בד"ה אם יש שם וע"ע בבועז לקמן בפרקין סי' ח'.

שם טבליות של עץ זו ע"ג זו אינן מביאות את הטומאה עד שתהא העליונה גבוה מן הארץ פ"ט ואם היו של שיש טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ע' בבועז לעיל פי"ד סי' ה' וע"ע באור שמח פי"ז ה"ד מטומאת מת.

מ"ב טבליות של עץ שהן נוגעות זב"ז בקרנותיהם והן גבוהות מן הארץ פ"ט טימאה תחת אחת מהן הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה, ע' בא"ר לעיל ספי"ב ובמל"מ ספ"ה מטומאת מת ובתוס' חדשים ובבועז שילהי פרקין.

שם כלים שתחת הראשונה טמאים ושתחת השניה טהורין, ע' בתפא"י לעיל פי"א סי' ז' ובבועז פ"ד סי' ב' ובפי"ב סי' ז'.

בר"ב ד"ה הנוגע בשניה, הא תנן התם אין האהל מתחשב הלכך טבלא שהטומאה תחתיה אינה מן המנין, ע' בתוי"ט לעיל פ"ז מ"ב ד"ה ומאחוריו.

מ"ג חביות שהן יושבות על שוליהן או מוטות על צדיהן מוטות על צדיהן באויר והן נוגעות זו בזו בפ"ט טומאה תחת אחת מהן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת בד"א כו', ע' תוי"ט וא"ר ומשנ"א לעיל ספ"ט כן במשנ"א ספ"י.

מ"ד בית שחצצו בנסרים או ביריעות מן הצדדים או מן הקורות טומאה בבית כלים שבחצץ טהורים ע' בתוי"ט לעיל פ"ד מ"א ובמשנ"א פ"ד סוף מ"ב ובתפא"י שם סי' י"ד ובפי"ב ב' סי' ו' ובפרקין לקמן מ"ה סי' מ"ם ובר"ב ותוי"ט לכלים פ"ח מ"א ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"כ ה"א מטומאת מת.

שם טומאה בחצץ כלים שבבית טמאין כלים שבחצץ אם יש שם פ"ט טמאים ואם לאו טהורים, ע' במשנ"א לעיל פ"ד מ"א ובפ"ו מ"ו ובפ"ז מ"א וע"ע בתפא"י לקמן בפרקין מ"ה סי' מ"א.

מ"ה חצצו מארצו טומאה בחצץ כלים שבבית טמאים, ע' במשנ"א כלים פ"י מ"א ולעיל פ"ד סוף מ"א ובספי"א ובריש פי"ב ובתוס' אנשי שם פ"י מ"ו ובתפא"י פ"ג סי' ע"ג.

שם שארצו של בית כמוהו עד התהום, ע' בתפא"י לכלים פ"י מ"א ולעיל פי"א סי' נ"ג ובבועז פ"ט סי' ד',

מ"ו בית שהוא מלא תבן ואין בינו לבין הקורות פ"ט טומאה בפנים כלים שכנגד יציאה טמאים, ע' בתפא"י לעיל פ"ט סי' כ"ז ובפרקין לקמן סי' נ"ג

שם טומאה בחוץ כלים שבפנים אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח טהורים ואם לאו טמאים, ע' במשנ"א לעיל פ"ד מ"א ושם סוף מ"ב ובפ"ט מ"ט ובספי"א ובריש פי"ב ובבועז ובבועז פ"ט סי' ו'.

בר"ב ד"ה אם יש. דבחצץ נמי אם טומאה בבית כלים שבחצץ שאין במקומן טפח טמאים, ע' בתוי"ט ובתוס' אנשי שם בפרקין לעיל מ"ד.

מ"ז בית שמלאו עפר או צרורות ובטלו כו', ז ע' כלים פ"ח מ"ו ולעיל פ"ד סוף מ"א ופי"ג מ"ה ובתפא"י כלים פ"ט סי' ל"ג ושם פכ"ב סי' נ"ז ובבועז לעיל פי"ד סי' ה' וע"ע במה שהאריך בתשובות הראשונות בכנסת יחזקאל ובאור שמח פט"ז הי"ב מה' כלים וע"ע בתפא"י מקואות פ"ד סי' כ"ב

שם וכן כרי של תבואה או גל של צרורות אפילו כגלו של עכן ואפילו טומאה בצד הכלים טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ע' במשנ"א לעיל פי"א מ"ג

מ"ח חצר הקבר העומד בתוכה טהור עד שיהא בה ארבע אמות כדברי ב"ש כו', ע' לקמן רפי"ח ובתפא"י שם סי' ה'.

שם קורה שעשאה גולל לקבר בין עומדת בין מוטה על צדה אין טמא אלא כנגד הפתח כו', הארכתי בזה בחידושי לחולין ע"ב ע"א ברש"י ד"ה גולל.

שם ובזמן שהוא עתיד לגוד ר' יהודא אומר כולה חבור, ע' במשנ"א כלים פ"ה מ"ב ושם פ"ו מ"ג ובפכ"ט מ"ב ובת' מהרש"ם סוף ח"ב ובמש"כ בחידושי לחולין ע"ג ע"א וע"ע במפרשי המשנה מקואות פ"י מ"ה.

בר"ב ד"ה אלא כנגד הפתח של הקבר והנוגע בקצה המונח חוץ לקבר טהור. ע' בא"ר לעיל פ"ב מ"ד ובבועז שם סי' י"א.

מ"ט חבית שהוא מלאה משקים טהורים ומוקפת צ"פ ועשאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה והחבית והמשקין טהורין, ע' אור זרוע ח"ב סי' תכ"ד ובמשנ"א לעיל פ"ט מ"א וע"ע בר"ש לעיל ספ"ד.

שם בהמה שעשעאה גולל לקבר הנוגע בה טמא טומאת שבעה רמ"א כל שיש בו רוח חיים אינו מטמא משום גולל, ע' משנ"א לעיל פ"ו סוף מ"א ובמה שהארכתי בחידושי לחולין ע"ב ע"א.

מ"י הנוגע במת והנוגע בכלים המאהיל על המת והנוגע בכלים טמאין, ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"א ובתוי"ט טהרות רפ"ז.

שם מאהיל על המת ומאהיל על הכלים הנוגע במת ומאהיל על הכלים טהורים, ע' במשנ"א בפרקין ל לעיל מ"ב ולקמן פט"ז מ"ב.

שם אם יש בידו פ"ט טמאין כו', ע' בבועז פט"ז סי' א'.

פרק ששה עשר

מ"א כל המטלטלין מביאין את הטומאה כעובי המרדע, ע' כלים פי"ז מ"ח ובמפרשים שם ובתוי"ט דמכילתין לעיל פ"ו מ"א.

שם שהאיכר עובר והמרדע על כתפו והאהיל צדו אחד על הקבר וטמאוהו משום כלים המאהילים על המת, ע' בא"ר לכלים פכ"ז מ"א ובבועז דמכילתי רפ"ק סי' ב' וע"ע בתוי"ט לקמן פי"ח ריש מ"ו.

שם אמר ר"ע אני אתקן שיהו דברי חכמים קיימין כו' דורות הראשונים תקופת ב"ש וב"ה פ"י.

שם ועל עצמן בכל שהן, ע' מל"מ פ"ה הי"ב מטומאת מת ובתוי"ט לעיל ספט"ו ובמשנ"א רפ"ג ובבועז פט"ו סי' ב' וסי' ד' וע"ע בא"ר לעיל פט"ו מ"ב.

בר"ב ד"ה כעובי המרדע. דגזרו על הקיפו משום עביו, ע' במשנ"א לעיל פי"א מ"ז בד"ה אם יש ובתפא"י פ"א סי' ו'.

בר"ב ד"ה על האדם הנושאן. והו"ל דיקרב בדיקרב לדיקרב כו', ע' בר"ש לעיל רפ"ק ובתוי"ט פט"ו מ"ב ובמל"מ פ"ה ה"ב וה"ג מטומאת מת.

מ"ב כיצד כוש שהוא תחוב בכותל כחצי זית מתחתיו וכחצי זית מעל גביו אע"פ שאינן מכוונין טמא כו', ע, בתוי"ט לעיל פי"ב מ"א.
שם התלוליות הקרובות בין לעיר בין לדרך אחד חדשות ואחד ישנות טמאות, בכתובות ד"כ ע"ב מפרש מתוך שהנשים קוברות שם נפליהן ומוכי שחין זרועותיהם, ע' בת' שבות יעקב ח"ב חי"ד סי' ק"א ובמש"כ בחידושי לכתובות שם וע"ע בח"ס חי"ד סי' של"ז.
מ"ג המוצא מת בתחילה מושכב כדרכו נוטלו ואת תבוסתו, הנה בנזיר ס"ה ע"א ילפינן לה מקרא דונשאתני ממצרים ממצרים טול עמי כלומר מקרקע מצרים, וע' מש"כ בזה דבר נחמד בחידושי לב"ב ק"א ע"ב.
בר"ב ד"ה המוצא מת. מת ולא הרוג דהרוג אין לו תפוסה ע' תוס' נזיר ס"ה ע"א ד"ה פרט להרוג ובש"ק לירושלמי שם פ"ט ה"ג ובמשנ"א דפרקין לקמן מ"ה.
מ"ד הבודק בודק אמה על אמה ומניח אמה עד שהוא מניע לסלע כו', ע' בתפא"י לקמן פי"ח סי' מ"ו.
שם המפקח בגל אינו אוכל בדמעו, ע' בת' עונג יו"ט סי' מ"ו וסי' קס"ד.
מ"ה שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצם עצם והכל טהור, ע' במשנ"א דפרקין לעיל ריש מ"ג.

פרק שבעה עשר

מ"א החורש את הקבר ה"ז עשוה בית הפרס, וכ' הר"ב מקום שהטומאה פרושה ומתפשטת שם ורבותי פירשו פרס לשון פרוס ושבור כו', וע"ע בר"ב לעיל פ"ב מ"ג.
שם ובמעלה נותן רובע כרשינים על בורך המחרישה, ע' בתוי"ט כלים פכ"א מ"ב.
בתוי"ט ד"ה הרי זה. וטומאת בית הפרס מדברי סופרים, ע' מה שהאריך בזה בת' פנים מאירות ח"ב סי' קנ"ב ושם ח"ג סי' ל"ג.
מ"ב היה חורש והטיח בסלע או בגדר או שניער המחרישה עד שם הוא עושה בית הפרס, וכ' הר"ב ולא יותר ואפילו תוך שש אמות או חמש, והק' בתוי"ט ואכתי לא ידענא למה להו לכתוב ו' כיון דאפילו ה' סגי, ע' מה שתירץ בזה בהגהות הרש"ש.
מ"ג בר"ב ד"ה ומשדה שאבד בה קבר, דהו"ל ס"ס שמא לא חרש במקום הקבר ואת"ל חרש שמא לא הוליך ממנה עצם, ע' במשנ"א ל לעיל מ"א ומ"ב.
מ"ד שדה בית הפרס ע"ג טהורה שטפו גשמים מבית פרס לטהורה אפילו אדומה והלבינוה או לבנה והאדימוה אין עושה אותה בית הפרס, פי' לטמא עי"ז טהרות וטהור בדיעבד אבל לכתחילה אסור, וע' בתפא"י לקמן פי"ח סי' כ"ב.

מ"ה שדה שאבד קבר בתוכה ובנה בה בית ועליה על גביו אם היתה פתחה של עליה מכוון כנגד פתחו של בית עליה טהורה ואם לאו עליה טמאה. ע' בתוס' אנשי שם לעיל פ"ו מ"ז ובמשנ"א שם ושם פ"ט מ"ט ד"ה טומאה בתוכה.
שם עפר בית הפרס ועפר חו"ל שבא בירק מצטרפין כחותם המרצופין דר"א וחכ"א עד שיהיה במקום אחד כחותם המרצופין, ע' בר"ב ותוי"ט ל לעיל ספי"ג.

פרק שמונה עשר

מ"א כיצד בוצרים בית הפרס מזים על האדם ועל הכלים ושונים כו', ע' במשנ"א כאן ולעיל רפי"ז ובדורות הראשונים תקופת ב"ש וב"ה פ"י.
שם ונותן לתוך הכפישה ומוליך לגת. ע' בבועז לעיל פ"ה סי' ד'.
בר"ב ד"ה ומוציאין. ואע"ג דהבוצר לגת הוכשר לקבל טומאה כו' ה"מ לטומאה דאורייתא אבל לטומאת בית הפרס דרבנן היא כו', ע' במשנ"א טהרות פ"י מ"ד.
בר"ב ד"ה טמאים המקבלין, שהאדם שנטמא בבית הפרס נעשה אב הטומאה ומטמא אדם וכלים, ע' במשנ"א טהרות פ"ד מ"ה ד"ה שכנגד.
מ"ב ומטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל, פי' עפר של בית הפרס, וע' בתוי"ט לעיל רפי"ז ובבועז דפרקין לעיל מ"א.
מ"ג שדה שאבד קבר בתוכה כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' י"ד וסי' קנ"ב ובמשנ"א דפרקין מ"א ובתוי"ט טהרות פ"ד מ"ה ד"ה בית הפרס ובמשנ"א שם ד"ה על ספק.
שם נזרעת כל זרע כו', בר"ב ותוי"ט הביאו לשון התוספתא אינה נזרעה כל זרע, וע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ב בד"ה וכ' התוס'.
שם ומטמא במגע ובמשא ובאהל, ע' לעיל פי"ז מ"ה ובמפרשים שם ובמל"מ רפי"א מטומאת מת ובתפא"י לעיל פט"ז סי' מ"ז וע"ע בתוי"ט פ"ב מ"ג.
מ"ד ומודים ב"ש וב"ה שבודקין לעושי פסח כו', כ"ה הגרסא בחגיגה כ"ה ע"ב אבל בפסחים צ"ב ע"א הגרסא ושוין ב"ש וב"ה.
שם ואין בודקין לתרומה ולנזיר בש"א בודקין ובה"א אין בודקין. ע' אור שמח פ"ז ה"ז מנזירות.
שם ונותן לתוך כברה שנקביה דקים וממחה אם נמצא שם עצם כשעורה טמא ע' בתפא"י דפרקין לקמן מ"ה סי' מ"ז.
מ"ה כיצד מטהרין בית הפרס נוטלים ממנו שלשה טפחים או נותן על גביו שלשה טפחים כו', ע' בתוי"ט לעיל פי"ז מ"א ובפרקין מ"ב.

מ"ו המהלך בבית הפרס על אבנים שאינו יכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכחן יפה טהור על אבנים שהוא יכול להסיטן על האדם ועל הבהמה שכחן רע טמא, ע' אור זרוע ח"ב סי. תכ"ה ובתפא"י דפרקין לעיל מ"ה סי' מ"ו.

שם המהלך בארץ העמים בהרים ובסלעים טמא בים ובשונית טהור, ע' מל"ט פי"א סוף ה"א מטומאת מת.

שם ואי זהו השונית כל מקום שהיה עולה בזעפו. ע' מש"כ הגר"א ז"ל בא"ר לעיל רפ"ז ובתוי"ט שם.

בר"ב ה"ה בים ובשונית. אבל טומאת אוירה של ארץ העמים יש בהן שגזרו על אוירה לתלות כו', ע' לעיל פ"ב מ"ג בר"ב ובתוי"ט ובתפא"י פ"ז סי' ח'.

מ"ז מדורות העכו"ם טמאים כמה ישהא בתוכן ויהא צריך בדיקה ארבעים יום. ע' נודע ביהודא קמא חי"ד סי' צ"ז ובמשנ"א טהרות פ"ג מ"ו ובתפא"י מקואות רפ"ח.

מ"ח וב"ה אומרים כל מקום שהחזיר והחולדה יכולים להלך בו אינו צריך בדיקה, והקשו התוס' בפסחים ד"ט ע"א דהכא משמע דדרכו של חזיר לאכול בשר ובב"ק י"ט ע"ב אמרינן דאכילת בשר לחזיר נקרא ע"י הדחק ואור"ת דדוקא בשר נפלים דרכיך ע"ש, וקשה הלא בפסחים שם קאמר דבבשר לא משייר, וסתמא דנפלים הוא אפילו בדאיכא נמי גידין ועצמות דאקושי טפי מחתיכה של בשר דקאמר בב"ק.

ולעד"נ לולא דברי ר"ת, עפ"מ דאיכא למידק בב"ק שם אמאי נקט חתיכה של בשר ליתני וחזיר שאכל בשר, ומשו"ה אפ"ל דבדוקא אמרו חתיכה של בשר, דלשון זה נופל על בשר המיוחד למאכל אדם, ולגבי חזיר ודאי נחשב אכילה ע"י הדחק, משא"כ בשר הנופלים דאית בהו זוהמת עצמן וזוהמת האשפתות מקבריהן, וכל אלו מכשירים לגבי חזיר לשויא אוכלא. עד דאכיל להו לכולהו יחד עם הגידין והעצמות ולא משייר כלום, כן נלע"ד לולא דברי התוס' ז"ל.

מ"ט רשב"ג אומר עיר עכו"ם שחרבה אין בה משום מדור עכו"ם וכ' המפרשים דחיות מצויות שם ומוציאות כל הנפלים שנקברו שם, וע' מה שהאריך בפירושם במשנ"א, ולע"ד קשה מנא להו דמשום האי טעמא הוא דילמא משום דס"ל לרשב"ג כרשב"י דקברי עכו"ם אין מטמאין באהל ולהכי אפילו אם היו שם קברים ג"כ אין מטמאין, וכ"כ הרמב"ם פ"ג ה"ג מה' אבל וז"ל שאין עכו"ם מטמאין באהל ולפיכך קברותיהם טהורים ומותר לכהן ליכנוס לשם ולדרוך על קברותיהם ע"ש. ועפ"ז בלתי מובן נמי לע"ד מש"כ התוס' ביבמות ס"א ע"א בד"ה ממגע דרשב"ג דמשנתנו פליג על רשב"י בזה, וע' תוס' פסחים ד"ט ע"א ד"ה כ"מ ובת' הרשב"א סי' תת"ל וצ"ע כעת.

שם ומזרח עכו היה ספק, וכ' הר"ב אם מארץ העכו"ם אם מארץ ישראל, ע' בת' ראבי"ה סי' קס"ז ובכפתור ופרח פי"א.
מ"י עשרה מקומות אין בהן משום מדור עכו"ם כו', ע' במשנ"א דפרקין לעיל בסמוך מ"ט.

נגעים

פרק ראשון

מ"א מראות נגעים שנים שהן ארבעה, ע' תוס' שבת ד"ב ע"ב ד"ה מראות ובשבועות ד"ב סוף ע"א ושם ד"ו ע"א ד"ה אע"ג ובזבחים פ"ח ע"ב ד"ה שבעים ושנים ובש"ק לירושלמי ריש שבועות ד"ה מראות.
מ"ב ר"ע אומר אדמדם שבזה ושבזה כיין המזוג במים אלא של שלג עזה ושל סיד דיהה ממנה, ע' בקונטרס מראה כהן אות ד'.
מ"ג ארבעה מראות האלו מצטרפין זה עם זה כו', ע' תוס' שבועות ד"ח ע"ב ד"ה שנים ובתוי"ט לעיל מ"א ד"ה בהרת ולקמן מ"ד ד"ה ר' חנינא ובתפא"י דפרקין סי' ח'.
שם להחליט את שנולד לו פשיון בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור, ע' לקמן פ"ג מ"ג ובתוי"ט ומשנ"א רפ"ד.
שם להחליט את ההופך כולו לבן מתוך הפטור, ע' בפירוש הראב"ד לספרא פרשת נגעים פרק ד' מ"ו.
שם לפטור את ההופך כולו לבן מתוך החלט או מתוך הסגר, ע' בר"ב ותוי"ט ומשנ"א לקמן רפ"ח.
בר"ב ד"ה להחליט את שנולד. אבל פשיון לא מטמא בתחילה כו', ע' בתפא"י לקמן מ"ד סי' מ"ט.
מ"ד ר' חנינה סגן הכהנים אומר מראות נגעים ששה עשר, ע' בתפא"י לעיל מ"ג סי' ט"ז וע"ע במל"מ פ"ז הט"ז מה' יו"ט בד"ה ודע דבפ"ק.
שם ר' דוסא בן הרכינס אומר מראות נגעים שלשים ושלשה, ע' בקונטרס בית צדיק להגאון רד"ל בפתיחתו לפדר"א בהגה"ה אות ד' ובמש"כ בחידושי לזבחים פ"ח ע"ב.
בר"ב ד"ה ששבוע שני, דכתיב והסגירו שבעת ימים שנית כו', ע' במשנ"א לקמן פ"ג מ"ג.
בר"ב ד"ה חל להיות. מפני שהוא נראה כדן את הדין בשבת ע' בתוי"ט לקמן בפרקין מ"ו ד"ה כיצד להחסיר.
בתוי"ט ד"ה ר' דוסא. שבנתקין כל המראות מטמאין אבל בכלל כל המראות יש אלו הח' מראות כו', ע' במשנ"א לקמן פ"י מ"א.

בתוי"ט ד"ה ר"ע אומר, כ' הר"ב ואין הלכה כר"ע ותמיהני דהא קיי"ל הלכה כר"ע מחבירו כו', ע' בת' חו"י ר"ס צ"ד ובתוס' אנשי שם לקמן פ"ב מ"א בד"ה וחכ"א.
מ"ה כיצד להקל היה בו שער לבן והלך לו שער לבן היו לבנות והשחירו אחת לבנה ואחת שחורה והשחירו שניהם ארוכות והקצירו כו', ע' במשנ"א כאן ול ולעיל סוף מ"ג.
שם מבוצרת ונעשית מן הצד כו', ע' בבועז לקמן פ"ו סי' ג'.
שם השחין או מחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק, ע' בתוי"ט לקמן פ"ו מ"ו ד"ה היה בהק.
שם היה בו פסיון והלך לו פסיון או שהלכה לה האום או שנתמעטה כו', ע' בתוי"ט לקמן פ"ד מ"ה ובמשנ"א שם סוף מ"ח.
בר"ב ד"ה היתה בו מחיה. א"נ היתה מבוצרת המחיה בשבת באמצע הבהרת כמין מבצר של עיר שיושב באמצע העיר כו'. ע' בתוי"ט לקמן פ"ד סמ"ב.
מ"ו כיצד להחמיר לא היה בו שער לבן ונולד לו שער לבן היו שחורות והלבינו כו', ע' בתוי"ט כאן ולעיל ריש מ"ה ובבועז דפרקין סי' יו"ד ולקמן פ"ד סי' ז'.

פרק שני

מ"א בהרת עזה נראית כנרמני כהה ככושי עזה כז" בספרא פרשת נגעים פרק א' נשתנה קצת מגרסת משנתנו ובמשך חכמה ס"פ בהעלותך בפסוק והנה מרים מצורעת.
בר"ב ד"ה מראות נגעים להקל. וטעמא דר"י מפרש בתו"כ כתוב אחד אומר בעור בשרו וכתוב אחד אומר בעור הבשר כו', ע' בתוי"ט ובמשנ"א לקמן פ"ו סמ"ז.
בר"ב ד"ה זה וזה, והיינו כר"ע ע"כ, יל"ד מדוע ל"ק כר"י וכר"ע לפ"מ דאיהו גופיה כ' במשנתנו לעיל דתרווייהו קיימי בחדא שיטתא וע' בתוי"ט ד"ה וחכ"א ולעיל פ"א מ"ד ד"ה ר"ע אומר ובת' חו"י ר"ס צ"ד.
מ"ב אין רואים הנגעים בשחרית ובין הערבים ולא בתוך הבית ולא כיום המעונן כו', ע' בקונטרס מראה כהן סי' ט"ו.
מ"ג כהן הסומא באחת מעיניו או שכהה מאור עיניו לא יראה את הנגעים שנאמר לכל מראה עיני הכהן, ע' נובי"ת חאה"ע סי' קנ"א ובבועז דפרקין סי' ד' ובקונטרס מראה כהן סי' י"ד,
שם בית האפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו, ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"ב ובמש"כ בחידושי לחולין ד"י ע"ב ובמשנ"א לקמן פי"א מי"א ד"ה נראין כדרכן.

מ"ד כיצד ראיית הנגע האיש נראה כעודר וכמוסק זיתים כו', ע' בת' הרשב"א סי' תתי"ט ובאור זרוע ח"א סי' שס"ג אות ו' ובפירוש הראב"ד לספרא פרשת נגעים פרק ד' מ"ג ובס' התרומה ה' נדה סי' ק"ב ובמפרשי המשנה לקמן פ"ו מ"ח.
בר"ש ד"ה האיש נראה כעודר. בתו"כ דרשינן לכל מראה עיני הכהן פרט לבית הסתרים, ע' בבועז לקמן פ"ז סי' ב'.
מ"ה כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו רמ"א אף לא נגעי קרוביו ע' תוס' זבחים ק"ב ע"א ד"ה אהרן ובמש"כ בחידושי שם וע"ע תוס' נדה ד"כ ע"ב ד"ה כל יומא ובת' מהר"ח או"ז סי' צ"ג ובמשנ"א לעיל פ"א מ"ג וע"ע במיוחסות סי' רנ"ח.
שם כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו' רי"א אף לא נדרי אשתו כו', ע' בת' הריב"ש סי' ת"ו וסי' תקי"א וע"ע בתוס' ורא"ש לנדרים ד"ח ע"ב.

פרק שלישי

מ"א הכל מיטמאין בנגעים חוץ מן העכו"ם וגר ותושב, ע' כ"מ ומל"מ רפ"ט מטומאת צרעת ולקמן במפרשי המשנה רפ"ז ורפי"א ובתוס' חדשים מכשירין פ"ב מ"ז.
שם הכל כשרים לראות את הנגעים אלא שהטומאה והטהרה ביד כהן אומרים לו אמור טמא והוא אומר טמא אמור טהור והוא אומר טהור, ע' תוס' שבועות ד"ו ע"א ד"ה כל כהן ובערכין ד"ג ע"א ד"ה דמסברי ובתוי"ט לקמן פי"ב ריש מ"ה.
שם אין מסגירין את המוסגר ולא מחליטין את המוחלט. ע' בתפא"י לקמן פ"ד סי' ע"ב ובפ"ז סי' ל"ו וע"ע בתוי"ט שם מ"ד ד"ה לכשיולד ובבועז שם סי' ה' ושם פ"ח סי' ח'.
מ"ב חתן שנראה בו נגע נותנין לו שבעת ימי המשתה לו ולביתו ולכסותו וכן ברגל נותנין לו כל ימות הרגל, ע' מה שהאריכו בזה במל"מ פ"ז ה"ז מה' יו"ט ובדורש לציון דרוש ז' ובמשנ"א לעיל פ"א מ"ד.
מ"ג עור הבשר מיטמא בשני שבועות בשלשה סימנין בשער לבן ובמחיה ובפסיון, ע' בתוי"ט ל לעיל פ"א מ"ג ד"ה ולפטור.
כר"ש תניא בתו"כ וכבס בגדיו וטהר יכול הרי הוא מסולק ת"ל אם פשה טמא אין לי אלא במראה כו', ע' בתוי"ט לקמן רפ"ד.
מ"ד השחין והמכוה מיטמאין בשבוע אחד ובשני סימנין בשער לבן ובפסיון ע' בתוי"ט ובתוס' אנשי שם לע"ל פ"א מ"ה בד"ה הקיף השחין ולקמן רפ"ט ובמשנ"א שם ובדורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ח.
מ"ה בשער צהוב דק בתחלה בסוף שבוע ראשון בסוף שבוע שני לאחר הפטור כו', ע' בתוי"ט לקמן רפ"י.

שם ומיטמאין בשני שבועות שהן שלשה עשר יום, צ"ע עפ"ז בלשון הרמב"ם פ"ח סוף ה"ב מטומאת צרעת, וע"ע במשנ"א לעיל פ"א מ"ג ד"ה בסוף שבוע.
בר"ש ד"ה תניא בתחילת תו"כ, דמה מראה עמוק בידי שמים אף נתק שניתק בידי שמים כו', ע' בתוי"ט לקמן רפ"י.
מ"ו בר"ב ד"ה במחיה ובפסיון אבל שער לבן אין מטמאין לפי שאין שער צומח בהן, ע' בקונטרס מראה כהן סי' ז'.
מ"ז הבגדים מיטמאים בשני שבועות ובשלשה סימנים בירקרק ובאדמדם כו', וכ' הר"ב וכן בבתים ג' שבועות כשחזר הנגע לכמות שהיה או מירקרק לאדמדם או מאדמדם לירקרק כתיב ונתץ את הבית כאילו פשה כו', ע' תוי"ט לקמן ספי"ב.
מ"ח הבתים מיטמאין בשלשה שבועות, וכ' התוי"ט השלשה שבועות הנה אין בו פסוק מבואר אבל הוה מן הפסוק והפירוש המקובל כו', ע' רש"י ערכין ד"ח ע"ב ד"ה נגעי בתים ובמש"כ בחידושי שם.

פרק רביעי

מ"א שהפשיון מטמא בכל שהוא, ע' בקונטרס מראה כהן סי' י"ט. שם ומטמא בכל הנגעים חוץ לנגע משא"כ בשער לבן. ע' בתוי"ט ובתוס' אנשי שם לקמן פ"ה סוף מ"ב.
בר"ב ד"ה מטמא בכל שהוא, אבל ש שער לבן אינו מטמא בפחות משתי שערות דמיעוט שער שנים, ע' במפרשי המשנה כאן ומש"כ בזה הראב"ד והר"ש משאנץ והקרבן אהרן לספרא פרשת נגעים פרק ב' מ"ב ובתוי"ט לקמן פי"ד מ"ד.
בר"ב ד"ה חוץ מן הנגע. אבל שער לבן בעינן שיהא בנגע כדכתיב ושער בנגע הפך לבן. ע' בר"ב לעיל פ"א מ"ו.
מ"ב בר"ש תניא בתו"כ ומחית בשר חי בשאת יכול כל שהוא ת"ל שער לבן ומחית בשר חי מה שער לבן מקום ב' שערות אף מחיה מקום ב' שערות יכול לא יהא טמא עד שיהא בה שער לבן ומחיה ת"ל צרעת נושנת היא היא טמאה ואין צריכה דבר אחר לסייעה כו', הנה בספרא פרשת נגעים פרשה ג' הן שתי ברייתות נפרדות מ"ז ומ"ח ע"ש, ואיכא למידק הלא בקרא כתיב והיא הפכה שער לבן ומחית בשר חי. משמע דהוא וי"ו החיבור דהמחיה צריכה להיות ביחד עם השער לבן, והשתא לא די במה שהפריד בין הדבקים לאמר דכל אחד מטמא בפני עצמו אלא שעשאה למחיה היקש לשער לבן ללמוד דמה שער לבן מקום ב' שערות אף מחיה מקום ב' שערות, ומשמע דלהתנא גופיה היה קשה כזאת, ולהכי הוסיף אח"כ בברייתא השניה להביא מקרא דצרעת נושנת היא דאין צריכה דבר אחר לסייעה ומשו"ה מטמא כל אחד בפני עצמו ע"ש. אכן עכ"פ קשה כיון דכל

כמה דלא ידעינן דכ"א בפ"ע מטמא היה מקום לפרש וי"ו דומחית לוי"ו החבור וממילא בטל גם ההיקש כנ"ל, ולפ"ז הי"ל להתנא להביא מקודם דרשת הברייתא המאוחרת דהיא טמאה ואין צריכה דבר אחר לסייעה ואח"כ ברייתא דלמחית בשר חי שבאה להקיש מחיה לשער לבן, ועפמש"כ גם דברי הקרבן אהרן שם במשנה ז' מוקשה שכ' דמשום שהוא וי"ו החבור מזה יליף ההיקש ע"ש. הלא חזינן שם גופיה ההיפך דהתנא הביא מיעוטא דהיא להפריד בין הדבקים, משמע דוי"ו החבור היה בזה לגריעותא, וע"ש בהתוה"מ פ' תזריע סי' ע"ג.

בר"ב ד"ה בכל מראה היינו כמראה הבשר בין כושי בין לבן בין אדום מטמא בכל שהוא אבל במחיה בעי כעדשה, ע' בתוי"ט לקמן פ"ו מ"ו ד"ה היה בהק.

מ"ג יש במחיה שהמחיה מטמא בקרחת ובנכחת הפוכה ושלא הפוכה כו', ע' בראב"ד וק"א לספרא פרשת נגעים פרק ג'.

בר"ב ד"ה מבוצר. שתי שערות באמצע הנגע, וכ"כ נמי לקמן מ"ה וע' בקונטרס מראה כהן סי' י"ג.

מ"ד שתי שערות עיקרן משחיר וראשן מלבין טהור עיקרן מלבין וראשן משחיר טמא כו', מקור דרשתם בזה הוא מקרא דושער בנגע הפך לבן, וע' במפרשי התו"כ בפרשת נגעים פרק ב' מ"ג ובמשנה פרה ספ"ב.

שם כמה יהא בלבנונית רמ"א כל שהוא רש"א כדי לקרוץ בזוג, ע' כ"מ ומל"מ רפ"ב מטו"צ.

שם בהרת ובו שער לבן או שער שחור טמא אין חוששין שמא מיעט מקום שער שחור את הבהרת מפני שאין בו ממש, ע' ספרא פרשת נגעים סוף פרשה ב' ובמפרשים שם.

מ"ה בהרת כנרים וחוט יוצא ממנה אם יש בו רוחב שתי שערות זוקקה לשער לבן ולפשיון אבל לא למחיה, ע' בפירוש הראב"ד לספרא פרשת נגעים פרק ב' מי"ד ובמשנ"א דפרקין לעיל מ"ג ובבועז שם סי' א'.

בר"ב ד"ה זוקקה. כפסיון רחוק מן הנגע הוא חשוב ובעי כגריס. ע' במשנ"א לעיל פ"ג סמ"א ופ"ד סמ"א ולקמן פ"ו מ"ה ומ"ז ופ"י מ"ט.

בתוי"ט ד"ה אם יש בו. ומעתה דלמדנו שיש פשיון לבהק דיוקא דהראב"ד ליתא כו', ע' במשנ"א לקמן פ"ו מ"ו בד"ה היה בו.

מ"ו בהרת כגריס ובה מחיה כעדשה ושער לבן בתוך המחיה הלכה המחיה טמאה מפני שער לבן הלך שער לבן טמא מפני המחיה ר"ש מטהר כו', בטעמא דר"ש ברישא וכן

בסיפא, ע' הראב"ד לספרא פ' נגעים פרשה ב' מ"ז ובתוי"ט לקמן פ"ה מ"ב ופ"ו מ"ב ובתפא"י שם סי' ו'.
שם בהרת היא ומחיתה כגריס, ע' בבועז לקמן פ"ו סי' ב'.
ברי"ב ד"ה בהרת כגריס. וכל היכא דתנינן בהרת ה"ה לשאר מראות חלקות ופתוכות, ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"ד.
מ"ז בהרת ובה מחיה ופסיון הלכה המחיה טמאה מפני הפסיון הלך הפסיון טמאה מפני המחיה וכן בשער לבן ובפסיון הלכה וחזרה בסוף שבוע הרי היא כמות שהיתה כו', ע' במשנ"א פ"ג סמ"ג ובתפא"י לקמן פ"ה ס' י"ב וסי' י"ז ובבועז שם סי' ב' ובפ"ז סי' ב'.
שם היתה עזה ונעשית כהה כהה ונעשית עזה הרי היא כמות שהיתה כו', ע' במפרשי התו"כ לפ' נגעים פרק ב' מ"ד ובתוי"ט לעיל פ"א מ"ג ד"ה ולפטור ושם פ"ג מ"ג ובמשנ"א לקמן פ"ה מ"א ושם סמ"ב ורמ"ג ובפ"ז רמ"ב.
שם ובלבד שלא תתמעט מד' מראות, ע' במשנ"א לקמן פי"א מ"ד.
שם כנסה ופשתה פשתה וכנסה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין, ע' במשנ"א לעיל פ"א סמ"ה ובאור שמח פ"ד ה"ה מטו"צ ובבועז לקמן פ"ח סי' י"ד ושם רפ"ט.
מ"ח בהרת כגריס ופשתה כחצי גריס כו', הרמב"ם בפ"ד ה"ה מטו"צ גריס כאן כחצי גריס ועוד, כמו לקמן במ"ט, וע"ש בכ"מ ובתוי"ט דמשנה הקודמת ובתוס' אנשי שם לעיל פ"א מ"ה.
שם ר"ע אומר תראה בתחילה וחכמים מטהרין, ע' בבועז לקמן פ"ה סי' ג' וע"ע בתוי"ט פ"ז מ"ג.
מ"ט בהרת כגריס ופשתה כחצי גריס ועוד והלך מן האום כחצי גרים ר"ע מטמא וחכמים מטהרין, וכ' הר"ב דבפשתה לאחר הפטור אייריי, ע' בתויו"ט כאן ולעיל פ"א מ"ה ד"ה ואין בזה ובתפא"י שם סי' סמ"ך ובבועז לקמן פ"ח ס"ס ב'.
מ"י בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות נולדה בהרת כחצי גריס ובה שערה אחת הרי זו להסגיר. ע' קרבן אהרן לספרא פ' נגעים פרשה ג' מ"ה ובתפא"י דפרקין לעיל מ"ו סי' מ"ד.
מי"א אם בהרת קדמה לשער לבן טמא ואם שער לבן קדם לבהרת טהור ואם ספק טמא ור' יהושע קיהה, וכ' הרא"ש דהוא כמו מקהו קהייתא דיבמות ק"י ע"ב. ושם פירש"י מקהילים תלמידים כו' ע"ש, וע"פ גרסא זו ופי' זה מובן ביאור משנתנו, דלפ"מ דהלכה זו היתה עמומה ובלתי ברורה לחכמים, עד דאפילו במתיבתא דרקיע איפלגו. בזה קוב"ה

עם כולהו מתיבתא דרקיע כדאמרינן בב"מ פ"ו ע"א, לכן ר' יהושע לטעמיה בב"מ נ"ט ע"ב דאמר לא בשמים היא ואין משגיחין בבת קול, ולדעתיה כל כי האי סומכין אקרא דכתיב אחרי רבים להטות ע"ש, לכן גם בספק זה דמשנתינו דחמירא, אסף אסיפה לעמוד על דעות רוב החכמים המכריעים, ומה מאד מדוייק לפ"ז ביאור הש"ס בכתובות ע"ה ע"ב, דקאמר אהא דר' יהושע קיהה. מאי קיהה, פי' מה היתה החלטתו מן האסיפה, אמר רבה קיהה וטיהר, וכ' שם התוס' דר"ת גריס שם רבה מההיא דב"מ פ"ו בעובדא דרבה בר נחמני ע"ש, וע"ע במפרשי התו"כ פרק ב' מ"ב ובתוי"ט דפרקין לעיל סוף מ"ו ובמפרשי הרמב"ם ספ"ב מטו"צ ובמשנ"א פ"א מ"ג.

ובזה מבואר פירש"י בב"מ שם שכ' וז"ל טהור לפי מה שכתוב בתורה ע"כ, ורבים מהמפרשים נלאו למצוא כוונתו, אולם לפמש"כ הוא פשוט, דקשיא ליה לרש"י מאין לקח רבה ההכרעה לאמר טהור, אחרי דכולהו מתיבתא דרקיע אמרי טמא, ובמשנתנו דנגעים על אתר ג"כ פלוגתא וסתמא דמתניתין ס"ל דטמא. אמנם לפ"מ דלרבה היתה הקבלה דמאסיפת ר' יהושע הוחלט עכ"פ ע"פ רוב דעות דטהור, והיינו דאמר רבה גופיה גם בהיותו בעלמא הדין, ר' יהושע קיהה וטיהר, והוא ע"פ הכלל שבתורה אחרי רבים להטות. ולהכי שפיר פירש"י שאמר טהור לפי מה שכתוב בתורה. וע"ע במלאכ"ש ומשנ"א לקמן רפ"ח ובת' באר יצחק חי"ד סי' ה'.

פרק חמישי

מ"א כל ספק נגעים טהור ע' לקמן בפרקין מ"ד ומ"ה ובמפרשים שם ובמל"מ רפ"ב מטו"צ ובמשנ"א לעיל פ"ב מ"א ובתפא"י שם סי' י"ב ובבועז ספ"א וע"ע במשנ"א פ"ו מ"ג ופי"א מי"א.

מ"ב החליטו בשער לבן הלך שער לבן וחזר שער לבן כו', ע' ספרא פרשת פרק ב' מי"ב ובמפרשים שם ובתוי"ט לעיל פ"ד מ"י ובמשנ"א ריש מ"ו וריש מ"ז שם ושם בתפא"י סי' ע"ב וסי' ע"ד.

שם החליטו בפשיון הלך הפשיון וחזר הפשיון כו', ע' בתוי"ט לקמן פ"י סמ"ה ובמשנ"א שם.

מ"ג שער פקודה עקביא בן מהללאל מטמא וחכמים מטהרין איזה הוא שער פקודה כו', ע' קרבן אהרן לספרא פרשת נגעים פרשה ג' מ"ד ובהתוה"מ שם סי' ע"ב ובדורש לציון דרוש ד' ובתפא"י לעיל פ"ד סי' מ"ב.

שם א"ר עקיבא מודה אני בזה שהוא טהור איזה הוא שער הפקודה כו', ע' במשנ"א פ"ד ריש מ"ח וע"ע דורות הראשונים ח"א כרך ג' פכ"ז.

מ"ד כל ספק נגעים בתחילה טהור עד שלא נזקק לטומאה כו', בזה סתים התנא כר' יהודא לעיל פ"ב מ"א וע"ש בר"ש ובר"ב ובמפרשי המשנה טהרות פ"ד מי"ב.
מ"ה משנזקק לטומאה ספיקו טמא כיצד שנים שבאו אצל כהן כו', ע' תוס' כתובות ע"ה ע"ב ד"ה ספק ובנזיר ס"ה ע"ב ד"ה כל ספק.

פרק ששי

מ"א גופה של בהרת כנריס הקלקי מרובע מקום הגריס תשע עדשות מקום עדשה ארבעה שערות נמצאו שלשים ושש שערות, ע' בראב"ד לתו"כ פרשת נגעים פרשה ג' מ"ז ובקונטרס מראה כהן סי' י"ג ובמה"פ לירושלמי שבועות פ"ג ה"ח.
בר"ב ד"ה מרובע. אם יש בו כדי שיכנס בתוך הנגע כגריס כו', ע' בתוס' אנשי שם לעיל פ"ד סוף מ"ו ובמשנ"א שם מ"ה בד"ה מצרפן.
מ"ב בהרת כגריס ובה מחיה כעדשה רבתה הבהרת טמאה נתמעטה טהורה רבתה המחיה טמאה נתמעטה טהורה, ע' בר"ב ותוי"ט ל לעיל פ"ה מ"ב ובבועז לקמן פ"ח סי' י"ז וע"ע בר"ש לקמן פ"י מ"ז.
מ"ג רבתה המחיה טמאה נתמעטה ר"מ מטמא וחכמים מטהרים שאין הנגע פושה לתוכה, ע' בתוי"ט לעיל פ"א סוף מ"ג ובפ"ד סמ"א ובפ"ה מ"ב ובחידושי מהרי"ח לעיל רפ"ד ופ"ה מ"ב ובמשנ"א פ"ד ריש מ"ו ושם סוף מ"א וע"ע בתוי"ט לקמן פ"ח מ"ט ובבועז שם סי' י"ז ובתפא"י לעיל פ"ד סי' ז' וע"ע במשנ"א פ"י מ"ז.
מ"ד בהרת יתירה מכגריס ובה מחיה יתירה מכעדשה רבו או שנתמעטו טמאין, הנה ברמב"ם פ"ג ה"ו מטו"צ הגרסא טמא, ונראה דגרסא דמשנתנו עיקרית דהא טומאה זו קאי כמו על רבייה כן על המיעוט.
מ"ה א"ר יוסי אין המחיה סימן טומאה לחיצונה שהבהרת לתוכה, ע' בקונטרס מראה כהן סי' ט"ז וע"ע בתוי"ט לקמן פ"י מ"ז ובמשנ"א שם.
שם רבן גמליאל אומר אם מבפנים היא כלה סימן פשיון לפנימית כו' ע' משנ"א לקמן פ"י מ"ו ובתוס' חדשים ומלאכ"ש שם.
מ"ו היה בהק פחות מכעדשה סימן פשיון לפנימית ואין סימן פשיון לחיצונה, וכ' הר"ב שאין הנגע פושה לתוכו, נ"ב כדלקמן מ"ח ולעיל סוף מ"ג ועמש"כ בחידושי שם.
מ"ז עשרים וארבעה ראשי אברים באדם שאינן מטמאין משום מחיה, וכ' הר"ב דבעינן שיראה את הנגע עם המחיה כולה כאחד כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ד מ"ה סד"ה אם יש ובד"ה מצרפן ושם ספ"ז ובבועז שם ובתפא"י ומשנ"א לקמן רפ"ח ופי"א מי"א.

שם ר' אליעזר אומר אף היבלות והדלדולין, בתוספתא פ"ב הגרסא המסמרת והיובלת והתלתלין, ובספרא פרשת נגעים פרק ב' מ"ט גריס ר' אלעזר אומר היובלות והדלדולים והמסמרות כו' וע"ש בהגהות מהרי"ד.

מ"ח אלו מקומות באדם שאינן מטמאין בבהרת תוך העין תוך האזן כו', ע' בבועז לקמן פיח סי' ה'.

שם השחין והמכוה והקדח המורדין אינן מיטמאין בנגעים ואינן מצטרפין בנגעים כו'. ע' לקמן פ"ט מ"ב ובספרא פרשת נגעים פ"ו מ"ה ושם במפרשים ובמלאכ"ש לעיל פ"ג מ"ד ובבועז לקמן פ"ח סי' יוד.

שם ואין הנגע פושה לתוכן, ע' בר"ש לעיל פ"ד מ"י.

שם השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת, ע' תוי"ט לעיל פ"א מ"ה ולקמן דפ"ט.

פרק שביעי

מ"א אלו בהרות טהורות שהיו בו קודם למתן תורה בעכו"ם ונתגייר בקטן ונולד כו'. הנה בספרא ריש פרשת נגעים פתח בבבא דעכו"ם ונתגייר כו'. ולזה שהיו בו קודם למתן תורה נשנה במדור בפ"ע בתר הכי בדרשה מן הכתוב כי יהיה מן הדבור ואילך ע"ש, ומשמע דתנא דמשנתנו כייל גם כל הני דחשיב הכא בגדר דרשתם מהא דכתיב כי יהיה. היינו להבא ולאפוקי מן הקודמין.

שם עכו"ם ונתגייר כו', ע' במל"מ רפ"ט מטו"צ ובתוס' אנשי שם לעיל רפ"ג ובתוי"ט ומלאכ"ש לקמן רפי"א ובמשנ"א פי"ב מ"ב.

שם בקמט ונגלה, ע' בר"ב ובתוי"ט לעיל פ"ו מ"ח ד"ה הרי הרי אלו ובמשנ"א פ"ב סוף מ"ג.

שם הראש והזקן עד שלא העלו שער העלו שער ונקרחו כו', ע' במשנ"א פ"י ריש מ"י.

בר"ב ד"ה וכן שחין. דבעינן שיקדים השחין והמכוה לשאת כו', ע' במשנ"א כאן ולקמן פ"ט סוף מ"ב.

מ"ב היתה כשלג ונעשה כסיד ההיכל כו', ע' לעיל בריש מכילתין ובא"ר שם.

מ"ג עודהו מחליטו והלכו להן סימני טומאה בתחלה בסוף שבוע ראשון יסגיר בסוף שבוע שני לאחר הפטור יפטור, מהכא מוכח דאף שראה הכהן הסימני טומאה אינו מוחלט מעצמו עד שיטמאנו הכהן בפירוש, וע' לקמן מ"ד בבועז סי' ד' ובמשנ"א לעיל פ"ד מ"ז ד"ה ונ"ל הא ושם פי"א ריש מ"ה.

מ"ד התולש סימני טומאה והכווה את המחיה עובר בל"ת, ע' מה שהאריך בזה במל"מ רפ"י מטו"צ וע"ע במשנ"א לעיל פ"ד מ"י.

שם אר"ע שאלתי את ר"ג ואת ר' יהושע הולכין לגדוד כו', ע' בתפא"י מש"כ בזה וע"ע בתו"כ פרשת נגעים פרק ב' מ"י ובמפרשים שם.
שם מאימתי היא טהרתו ר"א אומר לכשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו וחכ"א עד שתפרח בכולו או עד שתתמעט בהרתו מכגריס, ע' בתפא"י לעיל ספ"ד.
מ"ה מי שהיתה לו בהרת ונקצצה טהורה קצצה מתכוין ר"א אומר לכשיולד לו נגע אחד ויטהר ממנו וחכ"א עד שתפרח בכולו, וכ' הר"ב הכא לא גרסינן במילתייהו דחכמים או עד שתתמעט בהרת מכגריס כו' ע"כ, ע' בתוס' בכורות ל"ד ע"ב ד"ה עד שתפרח ובמש"כ בחידושי שם.

פרק שמיני

מ"אהפורח מן הטמא טהור חזרו בו ראשי אברים טמא, ע' בספרא ומפרשים פרשת נגעים סוף פרק ד' וריש פרק ה' וע"ע לקמן מ"ג ובמשנ"א שם.
שם עד שתתמעט בהרתו מכגריס, ע' בבועז דפרקין סי' ב' וע"ע בר"ש לעיל פ"ד מ"י.
שם מן הטהור טמא חזרו בו ראשי אברים טמא עד שתחזור בהרתו לכמות שהיתה, ע' בתוי"ט דפרקין לקמן סוף מ"ז ולעיל פ"א מ"ג ד"ה להחליט ובמלאכ"ש פ"ז מ"ד מש"כ בשם הרא"ש ז"ל.
בר"ב דיה עד שתחזור. ומשמע וכש"כ אם אינו במקומו שהוא טהור התם מיירי שלא פטרו הכהן עדיין כו', ע' בתוי"ט ובחידושי מהרי"ח ובתוס' אנשי שם לקמן בסמוך ריש מ"ב.
בתוי"ט ד"ה חזרו בו. ומש"כ הר"ב והוא שיראו כעדשה כמו שאמרו נאמר כאן בשר חי ונאמר להלן בשר חי כו'. ע' בתוס' אנשי שם בפרקין מ"ג.
מ"ב בהרת כגרים ובה מחיה כעדשה פרחה בכולו ואח"כ הלכה לה המחיה או שהלכה לה המחיה ואח"כ פרחה בכולו טהור ע' במשנ"א דפרקין לקמן מ"ג ד"ה פרחה במקצתו.
שם נולד לו שער לבן ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין, ע' בקונטרס מראה כהן סי' כ"ב.
מ"ג בהרת ובה שער לבן פרחה בכולו אע"פ ששער לבן במקומו טהור כו', ע' בתפא"י לעיל פ"ז סי' נ"ג ובבועז דפרקין סי' י"ג ובקונטרס מראה כהן סי' כ"ב.
שם וכולן שחזרו בהן ראשי אברים הרי אלו טמאין פרחה במקצתו טמא פרחה בכולו טהור. ע' במשנ"א דפרקין סוף מ"ט ובבועז שם סי' י"ז.
מ"ד כל פריחת ראשי אברים שבפריחתן טהרו טמא כשיחזרו טמאים כו', עמש"כ הגר"א ז"ל בא"ר לעיל פ"א מ"ד וע"ע בבועז דשילהי פרקין.

שם נתכסו טהור נתגלו טמא אפילו מאה פעמים, ע' במפרשי התו"כ פרשת נגעים ריש פרק ו' ובמשנ"א לעיל פ"ד סוף מ"ז.

מ"ה כל הראוי ליטמא בנגע הבהרת מעכב את הפריחה כל שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אינו מעכב את הפריחה כו', ע' בפי' הראב"ד וקרבן אהרן בפרשת נגעים פ"ד מ"ב ובמשנ"א לעיל ספ"ו וע"ע בר"ב לקמן פ"י מ"ט בד"ה שיש.

בר"ב ד"ה וכל שאינו ראוי. וראשי אברים לא קחשיב דהנהו מעכבין את הפריחה דראויין לטמא בנגע הבהרת נינהו שהרי הנגע פושה בהן, ע' בבועז לעיל פ"ו סי' ו' ושם ספ"ז.

מ"ו חזרו בראשי אברים כמין בוהק טהור, ע' בהתוה"מ לפ' תזריע סי' צ'.

שם חזרו בו ראשי אברים פחות מכעדשה ר"מ מטמא וחכ"א בוהק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחילה ואין סימן טומאה בסוף, ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"ג ובתוס' אנשי שם שם ובתוי"ט פ"ו סוף מ"ו ובמשנ"א דפרקין לעיל מ"ד ובפ"ו מ"ו ד"ה היה בו.

בר"ב ד"א אבל לא בבהק. מראה לבנונית למטה מארבע מראות ומעכב את הפריחה, ע' בתוי"ט לעיל פ"ו מ"ו ד"ה היה בהק.

מ"ז הבא כולו לבן יסגיר, ע' בפי' הראב"ד לתו"כ פרשת נגעים פרשה ג' מ"ב ובתוס' אנשי שם לעיל ברישׁ פרקין ובתפא"י שם סי' ט'.

שם נסמך השחין לשתיהן או לאחת מהן הקיף השחין את שתיהן או את אחת מהן או חלקן כו'. ע' במשנ"א לעיל פ"א ריש מ"ה.

בר"ב ד"ה פרחה בכולו אחר שפרחה במקצתו, ע' במשנ"א דפרקין לקמן בסמוך ריש מ"ח.

מ"ח אם בכולו פרחה כאחת מתוך הטהרה טמא כו', ע' בבועז לעיל פ"ז סי' ו' ובקונטרס מראה כהן סי' כ"ב.

שם זה וזה מטמאים בביאה, ע' בתוי"ט לעיל פ"א מ"ו.

מ"ט הבא כולן לבן ובו מחיה כעדשה פרחה בכולו ואח"כ חזרו בו ראשי אברים ר' ישמעאל אומר כחזירת ראשי אברים בבהרת גדולה ראב"ע אומר כחזירת ראשי אברים בבהרת קטנה, ע' מאי דדייק בביאור פלוגתתם הראב"ד בפירושו לתו"כ פרשת נגעים סוף פרק ה'.

מ"י יש מראה נגעו לכהן ונשכר ויש מראה ומפסיד כו', ע' בבועז לעיל פ"ז סי' וי"ו.

פרק תשיעי

מ"א השחין והמכוה כו', ע' בקרבן אהרן לתו"כ פרשת נגעים פ"ו מ"ו. שם איזהו השחין לקה בעץ או באבן או בגפת או במי טבריא כל שאינו מחמת האש זהו שחין, ע' בתוי"ט ובתוס' חדשים לעיל פ"ו מ"ח.

מ"ב השחין והמכוה אין מצטרפין זה עם זה, בספרא פרשת נגעים פרק ז' מ"א ובחולין ד"ח ע"א יליף לה מקרא, וע' בר"ש לעיל פ"א סוף מ"א ושם ספ"ו.

שם היו מורדין טהורין, ע' במלאכ"ש לעיל פ"ג מ"ד.

שם עשו קרום כקליפת השום זו היא צרבת השחין האמורה בתורה חזרו וחיו אע"פ שמקומן צלקת נדונין כעור הבשר. ע' בתוי"ט לעיל פ"א מ"ה בד"ה הקיף ובד"ה ומחית השני ובמשנ"א ותוס' אנשי שם פ"ז מ"א.

מ"ג אמרו לו למה לגדל שער אינה ראויה כו', ע' ספרא פרשת נגעים פרק א' מ"ד ובמשנ"א לעיל פ"א מ"ג ופ"ד מי"א ופ"ה מ"ד.

שם אמר להן שמא תכנוס ותפשה, ע' בתוי"ט לעיל פ"ח סוף מ"ז ובא"ר ריש פ"ה ובמשנ"א פ"ד מ"ז ובאור שמח פ"ד ה"ט מטומאת צרעת ושם פ"ה ה"ה ופ"ו ה"ג ובחידושי מהרי"ח לקמן פי"א מ"ז.

שם אמר להן לא שמעתי א"ל ר' יהודא בן בתירא אלמוד בו כו', כה"ג לקמן פי"א מ"ז וע"ע בדורות הראשונים ה"א כרך ג' פכ"ז.

פרק עשירי

מ"א הנתקים מיטמאין בשני שבועות ובשני סימנים בשער צהוב דק ובפשיון כו', ע' לעיל פ"ג מ"ה ובמפרשים שם.

שם בשער צהוב דק לקוי קצר דר"ע ר' יוחנן בן נורי אומר אפילו ארוך אריב"נ מה הלשון אומרים דק מקל זה כו' א"ל ר"ע עד שאנו למדים מן הקנה נלמד מן השער כו', והנה בספרא פ' נגעים פרק ט' מ"ג קאמר ר' יוחנן בן נורי אינו אומר לא היה בו שיער צהוב דק אלא לא היה בו שיער צהוב ואפילו ארוך ע"ש, וגם הראב"ד גופיה בספרא שם פרשה ב' מ"ו. דשם הוא המקור לפלוגתא דר"ע וריב"נ כמו במשנתנו הביא דרשת ריב"נ מדיוקא דקרא ע"ש, ולפ"ז קשה מה מקום לסברא מלשון ב"א הלא הוא כיהודא ועוד לקרא דקידושין ד"ו ע"א, וכן להיפך אם יש בזה סברא ל"ל קרא כדדייקינן בכתובות כ"ב ע"א ובב"ק מ"ו ע"ב.

וי"ל דל"ד דהתם שפיר שמעינן מקרא דהיא שפחה נחרפת לאיש דלשון חרופתי נופל על קידושין. ושפיר הקשו מדוע צריכים להוסיף ועוד ביהודא קורין לארוסא חרופה,

משא"כ הכא דלא מצא ריב"נ דרשתו מדבר מפורש בקרא. רק מן ההעדר דלא כתיב דק גבי שער צהוב. ודרשה כזו לא נראה לו לר"ע לקבל, ולכן הורה לו ריב"נ מלשון ב"א. וגם על זה השיב לו ר"ע מלשון בני אדם, ועפ"ז ג"כ אין להקשות על ריב"נ ל"ל קרא סברא הוא כנ"ל.

בר"ב ד"ה הנתקים. והנתקים אין מטמאין בד' מראות כנגע שבמקום בשר אלא מטמאין בכל מראות. ע' בתוי"ט לעיל פ"א מ"ד ד"ה ר' דוסא ובמשנ"א שם סוף מ"ג ובפ"ו מ"ג ובפ"ח מ"ב ובתפא"י פ"א סי' כ"ח.

בתוי"ט ד"ה בשער צהוב, וק"ק לי דמשנה למה חזרה ושנאה בשער צהוב כו' ע' מה שתירץ בזה בדורות הראשונים ח"א כרך ג' פי"ח.

מ"ב אר"ש ודין הוא מה אם שער לכן שאין שער אחר מציל מידו כו', ע' קרבן אהרן לפ' נגעים פרק ח' מ"ב.

שם ר' יהודא אומר כל מקום שצריך לאמר הפוך אמר הפוך כו', ע' בתוס' אנשי שם לקמן פי"ב מ"ב.

בתוי"ט ד"ה ר' יהודא. א"כ למה נאמר נגע הנתק הקיש נגע לנתק מה נגע כגריס אף נתק כגריס, ע' במשנ"א לעיל פ"ו מ"ג ד"ה שאין הנגע,

מ"ג הצומח מציל מיד השער צהוב ומיד הפשיון כו', ע' בפי' הראב"ד לפ' נגעים פרט ח' מ"ה.

מ"ד רש"א כל שאינו סימן טומאה בנתק הרי הוא סימן טהרה בנתק, ע' במשנ"א דפרקין לעיל ריש מ"ב ולקמן סוף מ"ה ובבועז שם סי' ה'.

בתוי"ט ד"ה ר' יהודא. וטעמא דלעיל ר"ש ור"י הלכה כר' יהודא וקשה כו', לכאורה לפי שיטת המהרי"ק סי' קס"ה דכל הני כללי דעירובין מ"ו ע"ב הן רק להלכות דנהיגין בזה"ז ולאפוקי הני דקדושים וטהרות, ולפ"ז אין מקום להאי כללא הכא, וע' בת' הו"י סי' צ"ד ובמק"א הארכתי בזה.

מ"ה כיצד מגלחין את הנתק מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה, ע' בתוס' חדשים דריש פרקין ובמשנ"א לעיל פ"ד מ"א ובמל"מ פ"ח ה"א מטו"צ.

בר"ב ד"ה היה מגלח. דכתיב ואת הנתק לא יגלח וכי מה יש בו והלא כבר נתק השער ונפל אלא סמוך לנתק לא יגלח כו', ע' בתוי"ט לעיל פ"ו מ"ג

מ"ו שני נתקים זה בצד זה ושטה של שער מפסקת ביניהם נפרץ ממקום אחד טמא משני מקומות טהור. ע' ברמב"ם ומפרשים פ"ח ה"י מטו"צ ובמראה כהן סי' י"ט.

בר"ב ד"ה שני נתקים. דכתיב נגע הנתק הקיש נגע לנתק מה הנגע בכגריס אף נתק בכגריס, ע' במשנ"א דפרקין רמ"ט.
מ"ז שני נתקין זה לפנים מזה ושטה של שער מפסקת ביניהן נפרץ ממקום אחד טמא משני מקומות טהור כמה תהא הפרצה מקום שתי שערות נפרץ ממקום אחד כגריס טהור, ע' מה שהאריך הראב"ד בפירושו לפרשת נגעים פרק ח' מ"ח וע"ש עוד בתו"כ ריש פרשה ה'
בתוי"ט ד"ה נפרץ, ממקום אחד טמא. ותמיה לי טובא דא"כ יש בנתק פשיון לתוכו כו', ע' מה שתירץ במשנ"א לעיל פ"ו סוף מ"ה.
מ"ח מי שהיה בו נתק ובו שער צהוב טמא נולד לו שער שחור טהור אע"פ שהלך לו שער שחור טהור, ע' במשנ"א לעיל פ"ג סוף מ"ד.
שם רש"א כל שער צהוב שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם. בתוספתא פ"ד קאמר הכי יהודה בן נקוסא משום ר"ש ובהרחב הדבור, ועמש"כ בזה הראב"ד בפירושו לפרשת נגעים פ"ט מט"ו.
מ"ט מי שהיה בו נתק כגריס וניתק כל ראשו טהור כו', ע' במפרשי הספרא פ' נגעים פרק יוד מ"ב ובמל"מ פי"ב ה"ח מטו"צ ובקונטרס מראה כהן סי' ח'.
בתוי"ט ד"ה הראש והזקן אין מצטרפין זה עם זה ואין פושין מזה לזה שנאמר צרעת הראש או הזקן מלמד שהן חשובין שנים הרמב"ם בספ"ח מה' טו"צ עכ"ל, הנה מלשון זה משמע דהאי קרא קאי אהצטרפות ופשיון ביחד, ולפ"ז יל"ד אי סגי לזה חד קרא אמאי איצטריך להו בספרא פ' נגעים פרשה ה' מ"א תרי קראי, דהצטרפות יליף התם מקרא אחרינא דכתיב או כי יהיה בו נגע בראש או בזקן וצ"ע כעת, וע"ע במשנ"א פ"ו מ"ח ובתפא"י ריש פרקין.
מ"י הקרחת והגבחת מטמאות בשני שבועות כו', ע' במפרשי המשנה לעיל פ"ג מ"ו.
שם במחיה ובפשיון, ע' בתוס' אנשי שם לעיל ספ"ו ובקונטרס מראה כהן סי' ז.
בתוי"ט ד"ה הקרחת והגבחת. ומיהו בזקן ג"כ אם נקרח כולו יש לו דין קרחה, ע' במשנ"א כאן ולעיל פ"ו מ"ח ד"ה חזר הראש ושם פ"ח מ"ה.

פרק אחד עשר

מ"א כל הבגדים מיטמאין בנגעים חוץ משל עכו"ם, ע' בתוי"ט לעיל רפ"ג ובמלאכת שלמה שילהי פרקין.
שם הלוקח בגדים מן העכו"ם יראו בתחלה, ע' מל"מ רפ"ט מטו"צ ובבועז לקמן פי"ב סי' ה'.

שם ועורות הים אינן מיטמאין בנגעים, ע' בתוי"ט דפרקין לקמן מ"ג ד"ה ר"י.
בר"ב ד"ה כל הבגדים ולאתויי בגדים של עבדים ונשים וקטנים ואפילו של גר תושב ע"כ, וכמ"כ צריך לפרש לישנא דכל הבתים מיטמאין בנגעים דתנן לקמן רפי"ב כדכ' שם בתוי"ט.
מ"ב צמר נמלים וצמר רחלים שטרפן זב"ז אם רוב מן הנמלים אין מיטמאין בנגעים כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ח' ובבאור הגר"א לאו"ח סי' תמ"ז סק"כ וסקכ"ב.
מ"ג העורות והבגדים הצבועים אין מיטמאין בנגעים, ע' ספרא פ' נגעים פרק י"ג מ"ג ופרק י"ד מ"א ובירושלמי כלאים פ"ט ה"א ובמפרשים שם ובתוי"ט דפרקין מי"ב.
שם רש"א הצבועים בידי שמים מיטמאין ובידי אדם אין מיטמאין, ע' בתוי"ט לעיל פ"י מ"י בד"ה איזו היא קרחת ובתפא"י לעיל פ"ג סי מ"א.
בר"ב ד"ה העורות כבתים, כתיב בבגד צמר או בבגד פשתים מה פשתים כברייתו אף צמר כברייתו כו', ע' במשנ"א דפרקין ריש מ"ח.
בתוי"ט ד"ה העורות. וידוע דהלכה כר"ע מחבירו ע"כ, לכאורה משמע מהכא וכן מכ"מ דלא ס"ל להתוי"ט כהמהרי"ק בסי' קס"ה דכללי הש"ס בדברים אלו נאמרו רק לדברים הנוהגים בזה"ז, וע' בת' חו"י סי' צ"ד ובמק"א הארכתי בזה.
מ"ד בגד ששתיו צבוע וערבו לבן ערבו צבוע ושתיו לבן הכל הולך אחר הנראה, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ח'.
שם הבגדים מיטמאין בירקרק שבירוקים ובאדמדם שבאדומים כו', ע' במפרשי הספרא דפ' נגעים פרק י"ד מ"ב ובמשנ"א לעיל פ"א מ"ב ד"ה ר"ע ולקמן פי"ב מ"א ד"ה ודע דנגעי.
מ"ה העומד בראשון יכבס ויסגיר העומד בשני ישרף כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ג מ"ז.
שם הכהה בשני קורעו ושורף מה שקרע וצריך מטלית ר' נחמיה אומר א"צ מטלית, ע' בראב"ד לתו"כ פ' נגעים פרק ט"ז מ"ד ה'.
מ"ו חזר נגע לבגד מציל את המטלית חזר למטלית שורף את הבגד, ע' בראב"ד לתו"כ פ' נגעים פרק ט"ז מ"ה ובהתוה"מ שם סי' קע"ו ובמל"מ פי"ב ה"ו מטו"צ ובתוי"ט לקמן פי"ג מ"ה.
שם הטולה מן המוסגר בטהור כו', ע' במשנ"א לקמן פי"ג ריש מ"ה.
מ"ז קייטא שיש בה פספסים צבועים ולבנים פושין מזה לזה שאלו את ר"א והרי הוא פספס יחיד אמר להן לא שמעתי כו', ע' קרבן אהרן לספרא פ' נגעים פרק ס"ז מ"ט ובתוי"ט לעיל פ"ט מ"ג ובבועז פ"ז סי' ד'.
שם הפשיון הסמוך כל שהוא הרחוק כגריס והחוזר כגריס, ע' בתוי"ט לעיל פ"ד מ"ה.

מ"ח השתי והערב מיטמאים בנגעים מיד ר' יהודא אומר השתי משישלק והערב מיד כו', בתו"כ פ' נגעים פרק י"ג מ"ז השמיט דעת ת"ק ולא הוזכר רק דעת ר' יהודא, וע"ע במשנה אהלות ספי"ג ובמפרשים שם.

שם היתה פסוקות אינה מטמאה בנגעים ר' יהודא אומר אפילו פסיקה אחת וקשרה אינה מטמאה בנגעים, וכ' במשנה אחרונה דהמפרשים לא פירשו במאי פליגי, ולעד"נ דפליגי בסברא בעלמא, דר"י סבר דסתם חוטי שתי וערב הם שלמים. ובודאי כוונת הכתוב על חוטין כאלו. וממילא ממועטין חוטין קשורין, ורבנן סברי דגם הכתוב לא הקפיד אלא שיהיו ראוין למלאכת האריגה וכשהוא מופסק אינו ראוי למלאכתו, משא"כ כשהוא קשור הלא חיבורו מכשירו למלאכתו.

אמנם לע"ד איכא למידק הלא כל טומאת שתי וערב הוא משום שעומדת לאריגה כדמוכח במשנתנו. ולפ"ז מה מקום לאמר דקשירת נימא מופסקת לא חשיבא עוד. הלא כל דין קושר דחשיב באבות מלאכות דשבת, אמרינן שם ע"ד ע"ב דאביי ורבא דאמרי תרווייהו. דהוא משום דאורגי יריעות המשכן שנפסקה להן נימא קושרין אותה. וכן התופר שתי תפירות פריך שם והא לא קיימא ואוקמינן והוא שקשרן ע"ש ומדוע יתבטל החוט ע"י הקשירה מחשיבת נימא לאריגה דוקא גבי נגעי בגדים וצ"ע, וע' במג"א ר"ס ט"ו ובבועז כלים פי"א סי' ט'.

בר"ב ד"ה השתי משישלק. דכתיב בבגד צמר או בבגד פשתים או בשתי או בערב מה בגד שנגמרה מלאכתו אף שו"ע משתגמר מלאכתן ות"ק סבר או בשתי הפסיק הענין. ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ג ד"ה העורות כבתים.

מ"ט וכן שני דפי חלוק שנראה אה נגע באחד מהן הרי השני טהור בנפש המסכת ובשתי העומד הרי אלו מיטמאין בנגעים מיד רש"א השתי אם היה רצוף מטמא, הנה המפרשים האריכו בפירוש משנתנו ובמלאכ"ש הוסיף לדייק על לשון מיד ע"ש, ולע"ד המעיין בלשון הרמב"ם בפיה"מ ובפי"ג ה"ט מטו"צ ובתוספתא פ"ה מ"י עם ביאור הגר"א שם, ימצא דמשנתנו תתפרש כמין חומר, היינו אם השני דפי חלוק מעורות בחוט אחד ונראה הנגע באחד מהן אז השני טהור דהוויין כמפורדין, ודינן כמפקעת לחברתה או מסליל לחבירו כו' שהקדים במשנה, משא"כ אם הנגע נראה בנפש המסכת ובשתי העומד ביחד, אז נחשבין חבור וטמא מיד, אפילו בלא אריגה מחוברת יותר. ועלה הוסיף ר"ש וקאמר דאפילו אם השתי היה רק רצוף ומתוקן לאריגה גם אז נטמא אם נראה הנגע בנפש המסכת, והוא ע"פ דרכו ושיטתו דס"ל בכ"מ כל העומד ליזרק כזרוק

דמי ומפרשינן בכריתות כ"ד ע"ב דהוא במידי דעומד ליזרק וכ"כ התוס' בב"ק ע"ו ע"ב ובחולין ד"פ ע"ב דהוא דוקא כשנתקבל הדם בכוס ע"ש.
שם בנפש המסכת כו', ע' במפרשי המשנה כלים פכ"א מ"א.
מ"י נראה בסדין שורף את הנימין נראה בנימין הסדין טהור ע' בראב"ד לתו"כ פרק ט"ו מ"ט ובמשנ"א בפרקין לעיל סוף מ"ב ובריש מ"ז.
שם חלוק שנראה בו נגע מציל את האומריות שבו אפילו הן ארגמן. ע' בתפא"י דפרקין לעיל מ"ז סי' נ"א.
מי"א כל הראוי ליטמא טמא מת אע"פ שאינו ראוי ליטמא מדרס מטמא בנגעים כו', ע' ר"ש כלים פכ"ד מי"ב.
שם ורצועות מנעל וסנדל שיש בהן רוחב כגריס הרי אלו מטמאין. ע' משנ"א מקואות פ"י מ"ג ובמשנ"א כלים פכ"ז מ"א ובתפא"י שם פכ"ו סי' צ"ז ובמל"מ פכ"ז הי"א מה' כלים.
שם סגוס שנראה בו נגע ראב"י אומר עד שיראה באריג ובמוכין, הנה בספרא פ' נגעים פרק ט"ו מ"ט סמיך לה אקרא וע"ש במפרשים.
שם החמת והתורמל נראין כדרכן ופושה מתוכן ל לאחוריו ומאחוריו לתוכו, ע' בבועז לעיל פ"ח סי' יוד ובמשנ"א פ"ו מ"ז ד"ה באדם.
מי"ב בגד המוסגר שנתערב באחרים כולן טהורים כו' והמוחלט שנתערב באחרים כולן טמאין כו', בתו"כ פ' נגעים סוף פרק י"ד דריש לה מקרא וע"ש במפרשים ובמל"מ רפי"ב מטו"צ ובמש"כ בחידושי לערכין ד"כ סוף ע"ב ולשילהי תמורה.
שם קצצו ועשאו מוכין טהור ומותר בהנייתו, ע' בת' משיב דבר ח"ב סי' נ"ח.
שם והמוחלט שנתערב באחרים כולם טמאין קצצו ועשאו מוכין טמא כו', ע' במשנ"א לקמן פי"ג מ"ה ד"ה וראיתי ובתפא"י שם סי' ל"א ובמשנ"א כלים סכ"ז מ"ח.

פרק שנים עשר

מ"א כל הבתים מיטמאין בנגעים חוץ משל עכו"ם, כה"ג לעיל רפ"ג ורפ"ז גבי נגעי אדם וברפי"א גבי נגעי בגדים. וע"ע במל"מ פי"ד הי"א מטו"צ ובמשנ"א לעיל רפי"א.
שם הלוקח בתים מן העכו"ם יראו בתחלה, ע' מל"מ פי"ד הי"ב מטו"צ ובבועז דפרקין לקמן סי' ה'.
בר"ב ד"ה טריגון. שיש לו שלשה זויות כו'. ע' תוי"ט מכשירין פ"ו סמ"ב.
בתוי"ט ד"ה חוץ משל עכו"ם אדם כי ימות באהל ולא עכו"ם כו'. ע' בחידושי מהרי"ח ל לעיל רפ"ג.

מ"ב בית שלא היו בו אבנים ועצים ועפר ונראה בו נגע ואח"כ הביאו בו אבנים ועצים ועפר טהור, ע' בברייתא דר' ישמעאל בדרשת דבר הלמד מסופו כיצד ובפירוש הראב"ד שם ובפירושו לספרא פ' מצורע פרק ה' מ"ג ובמשנ"א לקמן פי"ג ריש מ"ג ובת' חו"י מ"י קס"ז.

שם וכן בגד שלא ארג בו שלש על שלש ונראה בו נגע ואח"כ ארג בו שלש על שלש טהור, ע' בתוי"ט לעיל פי"א מ"ט ד"ה בנפש המסכת ובמשנ"א רפ"ז.

מ"ג ר"ע אומר עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים לא על אבן אחת ראב"ש אומר עד שיראה כשני גריסין על שתי אבנים בשני כתלים בזויות כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ו מ"ז ד"ה באדם ובבועז דפרקין סי' א' וסי' ג' ולקמן פי"ג סי' ג'.

מ"ד ירושלים וחוץ לארץ אינן מטמאין בנגעים. הנה התנא כללם יחד משום דבנגעי בתים כתיב אחוזתכם ושני אלו אינם אחוזתכם כדפירשו המפרשים ע"ש, אולם בעצם הדבר רחוקים שני אלו זמ"ז כרחוק מזרח ממערב, דהא דאינה בחו"ל הוא מצד הגריעותא ומה שאינה בירושלים הוא מצד חשיבותה, לפמש"כ הרמב"ם בסוף ה' טומאת צרעת במצוה זו וזיל אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע שהמספר בלה"ר משתנות קירות ביתו אם חזר בו יטהר הבית אם עמד ברשעו עד שתותץ הבית משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוכב עליהן אם חזר בו יטהרו ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו אם חזר בו יטהרו ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו כו', וכ"כ נמי בחינוך מצוה קע"ז שאיננו דבר טבעי אבל הוא ענין מופתי ויש ליחס דבריהם למש"א בהוריות ד"י ע"א אקרא דונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם בשורה היא להם שנגעים באים עליהם ע"ש, והוא ששום אומה ולשון לא זכו שיזדמן להם ענין חוץ מדרך הטבע כהקדמה להזהירם ולזרזם מעבירה חמורה, והנה נס חשוב כזה כמו שמצא מקומו רק בישראל כמ"כ הוא מוגבל דוקא בבית ארץ אחוזתכם היא ארץ ישראל האחוזה לנו מהבטחת השי"ת אל האבות לזרעם אחריהם לירושה, וירשה אין לה הפסק כמש"א בב"ב קכ"ט ע"ב קל"ג ע"א ובר"ה י"ב ע"ב.

ואף דקדושת ירושלים נמי אקרי נחלה ואין לה הפסק כדכתבו התוס' ביבמות פ"ב ע"ב ד"ה ירושה ע"ש, אולם בירושלים טעמא רבא אחרינא איכא בה דבמקום דלכל אחד מישראל יש בה קנין יש בו קנין החוזר מן הפרט אל הכלל, לפ"מ שכל אחד אגוד בו לקיום מצות התורה, כמו לעלות לרגל ואכילת קדשים קלים ומע"ש, ולפ"ז שפיר קרינן בירושלים ובא אשר לו הבית מי שמיוחד לו יצא אלו שאינן מיוחדין לו, ומה"ט גם בתי

כנסיות ובתי מדרשות אינן מיטמאין בנגעים כדאמרינן ביומא י"ב ע"א וע"ש בתוד"ה הא דכרכים וד"ה במאי קמפלגי, ובב"ק פ"ב ע"ב ד"ה ואין מטמא שהביא התוי"ט כאן, וע"ע במה שהארכתי בחידושי למעילה י"ג ע"א וע"ע בירושלמי ערלה פ"א ה"ב ובת' שאילת דוד סי' ח' בהג"ה ובתוי"ט כלים פ"א מ"ז.

מ"ה כיצד ראיית הבית ובא אשר לו הבית והגיד לכהן לאמר כנגע נראה לי בבית כו', ע' דורות הראשונים ח"א המשנה ביסודה פ"ג.

שם ואפילו חבילי עצים ואפילו חבילי קנים ד"ר יהודא רש"א עסק הוא לפנוי כו', ע' מה שהאריך בזה במל"מ רפי"ד מטו"צ וע"ע במשנ"א לעיל פ"ח ד"ה נתכסו טהור.

שם אר"מ וכי מה מטמא לו אם תאמר כלי עציו ובגדיו ומתכותיו מטבילן והן טהורים על מה חסה התורה כו', ע' רש"י חולין מ"ט ע"ב ד"ה התורה חסה ובמנחות ע"ו ע"ב ובמש"כ בחידושי שם וע"ע במשנ"א לקמן ספי"ג.

מ"ו ולא סיד מכל מקום וכ' הר"ב דכתיב ועפר אחר יקח וסיד לא הוי עפר כו', ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"ב ד"ה ועפר ובתפא"י שם סי' ט"ז.

מ"ז הפסיון הסמוך כל שהוא והרחוק כגריס והחוזר בבתים כשני גריסין, ע' בר"ב ובתוי"ט לעיל פ"ד מ"ה ובתוס' אנשי שם פ"א סוף מ"ה.

פרק שלשה עשר

מ"א עשר בתים הן הכהה בראשון כו', ע' בראב"ד לתו"כ פ' מצורע סוף פרשה ז' איך שהוא מסכם ומסדר בקצרה לכל הני דמשנתנו. שם חזר ינתץ, והנה זהו מאי דתנינן לעיל ספי"ב והחוזר בבתים כשני גריסין, וע"ע בתוי"ט לעיל פ"ג מ"ז.

מ"ב האבן שבזוית בזמן שהוא חולץ חולץ את כולו ובזמן שהוא נותץ נותץ את שלו ומניח את של חבירו כו', ע' דפרקין מ"ג סי' כ"ז ובקונטרס מראה כהן סי' ל' ובמשנ"א לעיל פי"ב מ"ו בד"ה שניהן חולצין ובד"ה ומיהו לולא.

מ"ג בית שנראה בו נגע היתה עליה על גביו נותן את הקורות לעליה כו', ע' ספרא פ' מצורע פרק ה' ובתפא"י דפרקין מ"ו סי' מ"ה שם אבניו ועציו ועפרו מטמאין בכזית ר"א חסמא אומר במה שהן, ע' במשנ"א לעיל ספי"ב.

מ"ד בית המוסגר מטמא מתוכו והמוחלט מתוכו ומאחוריו זה וזה מטמאין בביאה, ע' תוס' יבמות ק"ג ע"ב ד"ה מטמא מאחוריו ובבית הבחירה שם ובמל"מ פט"ז ה"ג מטו"צ.

מ"ה הבונה מן המוסגר בטהור וחזר נגע לבית חולץ את האבנים חזר על האבנים הבית הראשון ינתץ והאבנים ישמשו את הבית השני בסימנין, ע' תוי"ט לעיל פי"א סמ"ו ובמה שהאריך בזה המל"מ בפי"ב ה"ו מטו"צ.

מ"ו בית שהוא מיסך על גבי בית המנוגע וכן אילן שהוא מיסך ע"ג בית המנוגע הנכנס לחיצון טהור דברי ראב"ע א"ר אלעזר מה אם אבן אחת ממנו מטמא בביאה הוא עצמו לא יטמא בביאה, ע' במשנ"א דפרקין לעיל ריש מ"ג וריש מ"ד

מ"ז הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר טהור אם עמד טמא כו' הנה האי דינא לאו דוקא בטומאת גברי אלא ה"ה בטומאת כלים כדתנן בפרקין לקמן מי"א, וע' בתוס' ר"י חסיד ובשטמ"ק לברכות כ"ה ע"א ובתוי"ט אהלות ספ"ג ובטהרות פ"ו מ"ב.

מ"ח טהור שהכניס ראשו ורובו לבית טמא נטמא וטמא שהכניס ראשו ורובו לבית טהור טמאתו, וכ' הר"ב דבציר מראשו ורובו לא חשיבא ביאה וע' בתוי"ט, ואילה"ק מכאן אמ"ד בזבחים ל"ב ע"ב דס"ל ביאה במקצת שמה ביאה ושם ל"ג ע"א מדוע פריך אמ"ד לא שמה ביאה מברייתא ולא ממתניתין דהכא, די"ל כמש"כ התוס' בשבועות י"ז ע"ב דאפילו עולא דס"ל בזבחים שם דשמה ביאה הוא משום דאית ליה היקישא דבכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מה נגיעה במקצת שמה נגיעה אף ביאה במקצת שמה ביאה אבל גבי בית מנוגע מודה דל"ש ביאה, וע' בתפא"י דפרקין לעיל מ"ד סי' ל"ה ולקמן סי' ע"ט וע"ע בתוי"ט דפרקין מ"י ובמש"כ בחידושי שם ובבועז טהרות פ"ו סי' ה' ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פי"ח ה"ז מטומאת מת.

שם טלית טהורה שהכניס ממנה ג' על ג' לבית טמא נטמאה. ע' מל"מ פט"ז ה"ו מטו"צ.

שם וטמאה שהכניס ממנה אפילו כזית לבית טהור טמאתו. ע' בתפא"י דפרקין לעיל מ"ג סי' ל"א ובאהלות פי"ג סי' נ"ב.

בר"ב ד"ה טמאתו. וטלית המנוגעת דמטמאה בביאה נפקא לן מקרא דכתיב ולצרעת הבגד ולבית מקיש בגד לבית כו', ע' במשנ"א לקמן פי"ד מ"ב,

בתוי"ט ד"ה שהכניס. דדוקא גבי אילן שאין שם מחיצות בעינן שיהא עומד כדכתיב בדד ישב אבל בבית דאיכא מחיצות כו', ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ג ד"ה נותן.

מ"ט מי שנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד כו', ע' בתוי"ט לעיל פי"ב מ"ה ד"ה אפילו וע"ע בת' חיים שאל ח"א ס"ס ע"ו.

שם היה לבוש בכליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו הוא טמא מיד והן טהורין עד שישהא בכדי אכילת פרס כו', ע' משל"מ ה' טו"צ פט"ז ה"ו ד"ה ומ"ש משיכניס ובת' שבות יעקב ח"א חא"ח סי' כ"ד ובמנחת חינוך מצוה שי"ג וע"ע בר"ש כלים פ"ד ובת' עונג יו"ט סי' ק"מ.

מ"י היה עומד בפנים ופשט ידו לחוץ וטבעותיו בידיו אם שהה כדי אכילת פרס טמאות, ע' במל"מ פט"ז ה"ח מטו"צ ובמשנ"א ובבועז פרה פ"י מ"ד.
שם היה עומד בחוץ ופשט ידו לפנים וטבעותיו בידיו ר' יהודא מטמא מיד וחכ"א עד שישהא כדי אכילת פרס, ע' מל"מ ה' טו"צ פט"ז סוף ה"ו ושם בחידושי הגר"ח הלוי פט"ז ה"ח.
בר"ב ד"ה אינו דין. בכותים ובהמה שאין מקבלין טומאה כו', ע' תוי"ט כאן ובמשנ"א לעיל רפ"ג.
בתוי"ט ד"ה חכ"א. דמשמע מיהא דמקצת גופו והיינו ידיו שהכניס שהן טמאין מיהת והא דבעינן לעיל שיכניס ראשו ורובו כו'. ע' תוס' שבועות י"ז ע"ב ד"ה אפילו ובחולין ל"ג ע"ב ד"ח דכו"ע ובמפרשי המשנה ידים פ"ג מ"א.
מי"א מצורע שנכנס לבית כל הכלים שיש שם טמאין אפילו עד הקורות רש"א עד ד' אמות, ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ג ד"ה אבניו ועציו ושם במס' זבים פ"ה סמ"ה.
מי"ב נכנס לבית הכנסת עושים לו גבוהה עשרה טפחים על רוחב ד' אמות, פי' וא"צ מחיצה המגיע לתקרה, וע' בתפא"י דפרקין לעיל סוף מ"ו ובקונטרס מראה כהן סי' י"ד וע"ע בר"ש כלים פ"א מ"ד.
שם כל המציל צמיד פתיל באהל המת מציל צמיד פתיל בבית המנוגע כו', ע, משנ"א לעיל פי"ב מ"ה ד"ה הא לא חסה ובבועז לעיל פי"ב סוף סי' ו'.

פרק ארבעה עשר

מ"א כיצד מטהרין את המצורע היה מביא פיילי של חרש חדשה ונותן לתוכה רביעית מים חיים ומביא שתי צפרים דרור כו', ע' תוס' סוטה ט"ז ע"ב ד"ה מביא וע"ע מה שהאריך בביאור משנתנו במל"מ רפי"א מטו"צ וע"ע בס' יראים סי' ש"ו.
שם נטל עץ ארז ואזוב ושני תולעת וכרכן בשירי הלשון, כה"ג במשנה פרה פ"ג מ"י י"א וע"ש במפרשים.
בתוי"ט ד"ה רביעית. שדם הצפור ניכר בה כו', די"ל ניכר דקאמר ממשות של דם ולא בשינוי מראה דעלמא כו' ע"כ, ע' בתוי"ט לעיל פ"א מ"ב ד"ה הפתוך שבשלג.
מ"ב בא לו לשלח את הצפור החיה אינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר שנאמר ושלח את הצפור החיה אל מחוץ לעיר אל פני השדה, ע' בהתוה"מ פ' מצורע סי' כ"ט.
שם והרי הוא מטמא כשרץ, ע' תוס' פסחים ס"ז ע"ב ד"ה שכן עושה.
בר"ב ד"ה העביר. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט כו', ע' בתוי"ט לעיל פ"ב מ"ד ד"ה כך הוא ושם בתוס' אנשי שם.

בתוי"ט ד"ה העביר תער על כל בשרו כ' הר"ב לאו דוקא וכו' לאפוקי שער בית הסתרים, ע' במשנ"א לעיל פ"ב סמ"ד.
מ"ג כבס בגדיו וטבל טהור מלטמא כשרץ והרי הוא טבול יום אוכל במעשר, ע' תוי"ט פרה פ"ג מ"ז ד"ה במעורבי שמש ובמפרשי המשנה שילהי מס' זבים.
שם העריב שמשו אוכל בתרומה כו', הנה בריש ברכות ילפינן דכפרה לא מעכבא בתרומה דכתיב ובא השמש וטהר ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה, ואהא נמי תנן התם מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומה ולא תנא משעת צאת הככבים להורות אגב אורחא דכפרה לא מעכבא, והקשו שם בתוס' הא תנינא חדא זימנא הכא בנגעים העריב שמשו אוכל בתרומה ותירצו דרגילות של משניות לאשמעינן בקוצר אף למה שמפורש כבר, וכפלו התוס' דבריהם בזבחים כ"ח ע"א ושילשו במנחות צ"ג ע"א באריכות גדולה לפרוט כל המשניות הכפולות בכה"ג, וע"ע בתוס' סנהדרין ל"ו ע"ב דיה תנינא. ואכתי שיירו דהא איכא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דכפלו בביצה ל"ו ובמגילה ד"ז. בן סורר ומורה נידון בכ"ג דתנן בסנהדרין ע"א ע"א אע"ג דשם ד"ב כבר תנן ד"נ בכ"ג ומשוח בשמן המשחה ומרובה בגדים מחזירין את הרוצח דתנן במכות י"א ובהוריות י"א, וע"ע בר"ב טהרות פ"ח מ"ז.
שם נמצאו ג' טהרות במצורע וג' טהרות ביולדת, ע' במל"מ פי"א ה"ב מטו"צ ובמשנ"א דפרקין לקמן מי"א.
מ"ד שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלוים וכולן שגלחו שלא בתער או ששיירו שתי שערות לא עשו כלום, ע' תוס' נזיר ד"מ ע"א ד"ה נשא ובקרבן אהרן לתו"כ מצורע פרק ב' מ"ו.
מ"ה שתי צפרים מצותן שיהו שוות במראה ובקומה ובדמים ולקיחתן כאחת אע"פ שאינם שוות כשרות כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' ו' ובתפא"י ריש פרקין סי' ה'.
שם שחט אחת מהן ונמצאת שלא דרור יקח זוג לשניה הראשונה מותרת באכילה כו', ע' מל"מ פי"א ה"ט מטו"צ.
בר"ש ד"ה ונמצאת טרפה. צפורי מצורע כעגלה ערופה כו' ומההיא דרשה לא שייך למעוטי מחוסר אבר דא"כ אפילו כל מומין נמי וקיי"ל דאין מומין פוסלין אפילו בחטאת העוף ועולת העוף, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ב'.
מ"ו מצות עץ ארז ארכו אמה ועביו כרביע כרע המטה כו', ע' בפי' הראב"ד לספרא ר"פ מצורע מי"ג ובתוי"ט פרה פ"ג מ"י ד"ה נטל עץ ובמשנ"א כלים פ"ט מ"ח.

שם מצות אזוב לא אזוב יון לא אזוב כוחלי כו', הארכתי בזה בחידושי לחולין ס"ב ע"ב.
שם ולא כל אזוב שיש לו שם לווי, ע' בבועז למס' פרה פ"ח סי' ה'.
מ"ז ביום השמיני יביא ג' בהמות חטאת ואשם ועולה והדל היה מביא חטאת העוף ועולת העוף, לכאורה מאי קמ"ל הלא בקרא הכי כתיב והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' וביום השמיני יקח שני כבשים וגו'. וה"נ הרי קאי על מה ששנה מקודם במ"ג, ביום השביעי מגלח כו' ועלה תני הכא ביום השמיני מביא ג' בהמות כו'. ולכן הטיבו אשר דברו מפרשי המשנה במש"כ דהחידוש הוא דדוקא כשגלח בשביעי אז מביא קרבנותיו בשמיני אבל אם שהה ולא גלח אלא בשמיני מביא קרבנותיו בתשיעי כו' ע"כ. דסתם משנה ר"ע היא דהכי ס"ל בספרא בשביעי יגלח בשמיני יביא שאם גלח בשביעי יביא קרבנותיו בשמיני ואם גלח בשמיני אינו מביא קרבנותיו בו ביום והוא דלא כר"ט ע"ש, וע"ע בירושלמי ר"ה פ"א ה"א.
מ"ח והמצורע טבל בלשכת המצורעים, והנה הטבילה דמאתמול הועיל לו בשעתו רק לאכול במעשר אבל אכתי טהור מלטמא כשרץ לפסול תרומה וקדשים כמש"כ הרב והתוי"ט לעיל מ"ג, בכ"ז הרמב"ם רפ"ד ממחו"כ שפיר דייק לפ"מ דהכא איירינן ביום השמיני בהקרבת קרבנותיו וא"כ כבר העריב שמשו של שביעי ומה צריך עוד טבילה ומשני משום דדיש בטומאה וע"ש במפרשים ובתוס' יומא ד"ל ע"ב ד"ה אי דלא טבל.
מ"ט הכניס ראשו ונתן על תנוך אזנו ידו ונתן על כהן ידו כו', ע' ירושלמי שילהי עירובין ובעמק יהושע סי' א'.
שם אין לו בהן יד בהן רגל אזן ימנית אין לו טהרה עולמית ר"א אומר נותן הוא על מקומו רש"א אם נתן על של שמאל יצא. הנה מלשון אם נתן משמע דבלכתחילה ס"ל כר"א דנותן על מקומו אבל אם נתן על שמאל יצא בדיעבד, אולם לפי הגרסא דנזיר מ"ו ס"ל לר"ש דלכתחילה יניחנו על מקומו ויצא כר"א דהכא. והרמב"ם רפ"ה ממחו"כ נקט כגרסת משנתינו ופסק כת"ק.
וראיתי ברוקח ה' לולב שכ' דגידם שאין לו אלא יד אחת נוטל הלולב והאתרוג בזרועו כמו גבי אין לו בהן דנותן על מקומו ויוצא ויותר טוב ממה שיקח הלולב ואח"כ אתרוג כו' ע"ש, ואפ"ל דגם איהו ס"ל כת"ק דהכא, רק משום דגבי מצורע קפיד קרא על בהן ידו ורגלו הימנית. ואי בעינן קרא כדכתיב בע"כ דאין לו טהרה עולמית. משא"כ בד' מינים כתיב ולקחתם ואקרקפתא דגברא מצות הלקיחה. ואם לוקחם בזרועו לקיחה היא לגביה כמו גבי מצורע דנותן על מקומו ויוצא, ולהכי הביא הדמיון דנותן על מקומו כנ"ל, וע"ע בת' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ע"א ובת' הגרע"א סי' קכ"ב ובמשנ"א דפרקין מי"ג.

בתוי"ט ד"ה אין לו טהרה עולמית. וכן נ"מ נמי בעדים דלהר"ש והר"ב כו' כל שנקטעו קודם שהעידו בב"ד שנזקקו להמיתם גידם מקרי ולהתוס' דוקא שיהיה גידם קודם שבאו העדות כו', ע' אור שמח פ"ה ה"ד מה' עכו"ם.

מ"י טבל והזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים ע' במשנה פרה פ"ג מ"ט ובמשנ"א שם.

שם חסר הלוג עד שלא יצק ימלאנו משיצק יביא אחר בתחלה דר"ע רש"א חסר הלוג עד שלא נתן ימלאנו משנתן יביא אחר בתחלה, ע' בתוס' זבחים ע"ו ע"ב ובמנחות ד"ט ע"א ד"ה חסר הלוג ובמש"כ בחידושי בשני המקומות שם.

בר"ב ד"ה על כל הזאה טבילה. דשבע פעמים אטבילת אצבע נמי קאי, ע' משנ"א לעיל בריש פרקין ד"ה טבל והזה וע"ע בתוי"ט פרה פ"ג מ"ט ד"ה על כל.

מי"א מצורע שהביא קרבנו עני והעשיר או עשיר והעני הכל הולך אחר חטאת דר"ש ר' יהודא אומר אחר האשם, ע' בתוי"ט דפרקין לקמן מי"ג.

מי"ב מצורע עני שהביא קרבן עשיר יצא ועשיר שהביא קרבן עני לא יצא, וכ' בתוי"ט בתו"כ יליף מדכתיב תורת לרבות וכתיב זאת מיעוטא ומסתברא דרבויא לעני שיביא קרבן עשיר כו', ע' בא"ר וע"ע בכריתות כ"ח ע"א,

שם אף על ידי אשתו מביא קרבן עשיר וכן כל קרבן שהיא חייבת, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תפ"ז ובמשך חכמה פ' תזריע בפסוק זאת תורת היולדת ובת' משיב דבר ח"ב סי' נ"ט.

בר"ש תניא בספרי זוטא והביא את קרבנה עליה יכול אפילו בזמן שחללה שבת ת"ל קרבנה כו'. ע' בת' עין יצחק אה"ע ח"א סי' ע'.

מי"ג שני מצורעים שנתערבו קרבניתיהם קרב קרבנו של אחד מהם ומת אחד מהם זו ששאלו אנשי אלכסנדריא את ר' יהושע אמר להם יכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני, ע' בדורש לציון דרוש ה' ובמש"כ בחידושי לערכין כ"ט ע"א וע"ע בס' תשובות לשואל סי' ב'.

פרה

פרק ראשון

מ"א ר"א אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים, ע' במדרש תנחומא פ' חקת טי' ח' ובמש"כ בזה הגאון מלבי"ם ז"ל שם בתורה אור ובהתוה"מ פ' ויקרא סי' ר"ח ובת' אבקת

רוכל סי' יוד ובת' ח"צ סי' ע"ז. שם אלא שאין ממתינין לה שמא תשחיר שלא תפסל. ע' במשנ"א לקמן פ"ב ריש מ"ה.
בר"ש ד"ה תניא בתוספתא. ועגלה אין מומין פוסלין בה כו', ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ב'.
בר"ב ד"ה וחכ"א. סברי רבנן שאני עגלה ערופה דכתיב בה עגלת בקר ולא כתיב עגלה סתם, ע' בבועז דפרקין לקמן מ"ג סי' ג'
מ"ב ריה"ג אומר פרים בני שתים שנאמר ופר שני בן בקר תקח לחטאת וחכ"א אף בני שלש רמ"א אף בני ארבע ובני חמש כשרים אלא שאין מביאים זקנים מפני הכבוד, ע' מל"מ פ"ב ה"ו מאיסורי מזבח וברפ"א מפרה אדומה ובהתוה"מ פ' ויקרא סי' ר"ה ובמשנ"א לעיל ריש פרקין.
מ"ג כבשים בני שנה ואילים בני שתים וכולם מיום ליום הנה לאו דוקא מיום ליום כי גם שעות פוסלות בקדשים כדאמרינן בזבחים כ"ה ע"ב ועמש"כ בחידושי שם וע"ע במשנ"א נגעים פי"ד מ"ה ובת' פנים מאירות ח"ב סי' קע"ד.
שם הקריבו מביא עליו נסכי איל ולא עלה לו מזבחו. הארכתי בזה בחידושי לחולין כ"ג ע"א.
בר"ב ד"ה מיום ליום. דבתר שנתן אזלינן ולא בתר שנים של מנין העולם כו' ע' בתוס' ערכין י"ח ע"ב ד"ה שנתו ובמש"כ בחידושי שם ולנדה מ"ז ע"ב.
מ"ד חטאות הצבור ועולותיהן, וכ' הר"ב כגון שעירי ר"ח ושל מועדות ועולותיהן כולהו בני שנה נינהו, ע' במשנ"א דפרקין פ"א מ"ג ד"ה והרמב"ם ובבועז סי' ג'.

פרק שני

מ"א ר"א אומר פרת חטאת דמעוברת כשרה כו', ע' תוס' ב"מ ד"ל ע"א ד"ה אף עובד ובס' לפלגות ראובן על הרי"ף לחולין דף כ"ב ע"א ובבועז דמכילתין פ"א סי' א'.
מ"ב גלגל העין והשינים והלשון אינם פוסלין בפרה. בתפא"י מסיק בזה אם אין אחרת בנמצא ע"ש, ולא ידענא מנא ליה דילמא גם לכתחילה כשרה בזה משום דבהם לא נאמרה דין מומין במראיהן. וכן משמע לשון הרמב"ם במש"כ בה' פרה אין מראיהן פוסלין בפרה וצ"ע.
מ"ג יוצא דופן ואתנן ומחיר פסולה ר"א מכשיר כו' ע' פ' חקת סי' ל"ד.
שם רכב עליה נשען עליה כו' פסולה אבל קשרה במוסרה עשה לה סנדל בשביל שלא תחליק פרס טליתו עליה מן הזבובים כשרה זה הכלל כל שהוא לצורכה כשרה לצורך אחר פסולה, והנה בפסחים ס"ו גבי ע"פ שחל להיות בשבת ושכחו להביא סכיניהם

בעזרה מע"ש, דקאמר מי שפסחו טלה תוחב לו בצמרו גדי תוחב לו בין קרניו. פריך והא קעביד עבודה בקדשים ומשני כהלל דמביאה חולין בעזרה ומקדישה. אולם בירושלמי שם רפ"ו תירצו דכל עבודה שהיא צורך הקרבן אין בו מעילה ומייתי ראיה ממשנתינו דהכא דכל שהוא לצורכה כשרה ע"ש. ולפ"ז גם הא דפריך בבבלי בהר הכי והלא מחמר ג"כ ניחא, דלפ"מ שהוא צורך קרבן ליכא נמי משום מחמר, אכן בבבלי שם משני כלאחר יד ופירש"י שאין דרך טלה לשאת משוי ע"ש, וזה בלתי מובן לע"ד דהא איסורא דמחמר הוא מקרא דאתה ובהמתך, כדאמרינן בשבת קנ"ג ע"ב וע"ש בתוס' ר"פ במה בהמה. ובהמה דכתיב גבי שבת גם חיה ועוף כיוצא בהן כדתנן בב"ק ס"פ הפרה, ולפ"ז מי גרע טלה מעוף דודאי לאו בר משוי הוא ואפ"ה חייב. וא"כ מה מקום לאמר דמחמר דטלה גרע ממחמר דעוף וצ"ע.

שם זה הכלל כל שהוא לצורכה כשרה לצורך אחר פסולה, ע' בתפא"י ריש פרקין ובמשנ"א לקמן פ"ג ריש מ"ז וריש מ"ט.

בר"ב ד"ה לצורך אחר פסולה ואפילו לצרכו ולצרכה פסולה, ע' בבועז לקמן פ"ז סי' ו'.

מ"ד שכן עליה עיף כשרה עלה עליה זכר פסולה ר' יהודא אומר אם העלהו פסולה ואם מעצמו כשרה, ע' בר"ש ור"ב לעיל ריש פרקין ובח"ס חי"ד סי' ר"א וע"ע בא"ר מכשירין פ"ג מ"ה ובמשנ"א שם.

מ"ה היו בה שתי שערות שחורות או לבנות בתוך נימה אחת פסולה, וכ' הר"ב דכתיב אדומה תמימה כו' שתהא תמימה באדמימות. ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"ב ד"ה והננסת ובמשנ"א שם.

פרק שלישי

מ"א שבעת ימים קודם לשרפת הפרה מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה ובית אבן היתה נקראת וכ' הר"ב לפי שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה. ע' בתוס' יומא ד"ב ע"א ד"ה ומ"ש צפונה מזרחה ובמל"מ פ"ב מה' פרה.

שם ומזין עליו כל ז' הימים מכל חטאות שהיו שם, ע' נוב"י מ"ת חא"ח סי' קט"ז וחי"ד סי' ק"י.

בר"ב ד"ה ובית אבן. לפי שכל מעשיה היו בכלי גללים כלי אבנים כלי אדמה ובהם בלבד היה משתמש כל ז' ימי ההפרשה כו' ע"כ, פי', ולאפוקי בשאר הימים כדכתבו התוס' בחגיגה כ"ג ע"א ד"ה שפופרת וע' מש"כ שם עה"ג.

מ"ב חצרות היו בירושלים בנויות ע"ג סלע ותחתיהם חלול מפני קבר התהום, ע' בתוי"ט דפרקין לקמן מ"ו וע"ע ברש"י זבחים קי"ג ע"א ד"ה ממקום הבדוק ובמש"כ בחידושי שם וע"ע במעין החכמה דף צ"ב ע"א.

שם ומביאים שוורים ועל גביהן דלתות כו', ע' במפרשי המשנה ספ"ג דאהלות ובמשנ"א שם פ"ו סוף מ"א ובחדושי הגר"ח הלוי ז"ל פי"א ה"ה מטומאת מת.

שם הגיעו לשילוח ירדו ומלאום כו', ע' בר"ש לקמן פ"ח מ"י.

מ"ג ובפתח העזרה היה מתוקן קלל של חטאת, ע' בבועז לקמן רפ"ה.

בר"ב ד"ה קלל כד קטן תרגום וכדה על שכמה וקולתה על כתפה, ע' תוי"ט טבול יום פ"א מ"א.

בתוי"ט ד"ה וזורקו. י"ל דכשיבא הגואל ואליהו ויראנו אפר פרה שהרי דרשו על ויקחו אליך שנרמז לו דשלך לעד עומדת כו', ע' במשנ"א דפרקין מ"ה ובבועז דשילהי פרקין.

מ"ד וצריכין היו התנוקות להזות דברי ריה"ג ר"ע אומר לא היו צריכין להזות, ע' כ"מ פ"ב ה"ז מה' פרה.

מ"ה לא מצאו משבע עושין משש כו' ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"א ד"ה מכל חטאות ובבועז שם סי' א' וע"ע בגבורת ארי ליומא ד"ח ע"ב.

מ"ו וכבש היו עושים מהר הבית להר המשחה כיפין ע"ג כיפין כו', ע' בבועז דפרקין ריש סי' ב' ובכפתור ופרח פ"ו.

מ"ז לא היתה פרה רוצה לצאת אין מוציאין עמה שחורה כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ב סוף מ"ג.

שם ר' יוסי אומר לא משום זה אלא משום שנאמר והוציא אותה לבדה, ע' תוס' סוטה ד"ח ע"א ד"ה איכא בינייהו ובמש"כ בחידושי לחולין ל"ב ע"א וע"ע בתוי"ט ותוס' חדשים ומשנ"א לקמן פ"ד מ"ד.

שם וזקני ישראל היו מקדימים ברגליהם להר המשחה ע' בתוי"ט דפרקין לקמן מ"י ד"ה שלש פעמים.

שם ומטמאים היו את הכהן השורף את הפרה כו', ע' תוס' חגיגה כ"א ע"א ובר"ב לעיל בפרקין מ"א.

מ"ח סמכו ידיהם עליו ואומרים לו אישי כהן גדול טבול אחת כו', ע' גבורת ארי ליומא ד"ב ע"א וע"ע בר"ש טהרות פ"א מ"ג ושם לקמן פי"א מ"ה.

שם ירד וטבל עלה ונסתפג. ע' זבים פ"א מ"ד ובמשנ"א שם.

שם ועצים היו מסודרים שם עצי ארזים וארנים וברושים כו', ע' במשנה לקמן פ"ד מ"ג ובמפרשים שם.

מ"ט כפתוה בחבל של מגג, ע' במשנ"א לעיל בפרקין ריש מ"ג.
שם טבל והזה שבע פעמים כנגד בית קה"ק על כל הזיה טבילה. ע' נגעים פי"ד מ"א ובמשנ"א שם ד"ה טבל והזה ושם מ"י ד"ה כנגד בית ק"ק.
בר"ב ד"ה גמר מלהזות. ובין הזאה להזאה מקנח אצבעו בשפת המזרק ולא בגופה של פרה משום נימין כו', ע' בראב"ד וכ"מ פ"ג ה"ב מה' פרה ובזרע אברהם על הספרי פ' חקת פיסקא קכ"ד ובהתוה"מ שם סי' י"ח ובפ' ויקרא סי' רי"ז וסי' רי"ט וע"ע בחידושי הריטב"א רפ"ק דיומא.
מ"י נבקעה כו', הנה בתוספתא מבואר דבקיעה זו תוכל להיות בשלשה אופנים, מאליה, או מחמת האור, כן אם קרעה בסכין בידים, ועפ"ז ניחא מה דמסדר המשנה נקט בלשון נבקעה דתיבה זו סובלת כל האופנים ומשום דכולם כשרים בה ולאו דוקא מאליה או רק בידים, ונראה בטעם הדבר לפ"מ דמקורו הוא מקרא דוהשליך אל תוך שריפת הפרה, והבינו בספרי דהאי תוך הוא תוך בטן הפרה ותיבת שריפת הוא אחרי שתיצת האור ברובה ותיבת הפרה מלמד שתהיה קודם שנעשית אפר ודוקא אז צריך שתהיה השלכתן, וא"כ בהכרח שבקיעת הבטן כשרה בכל אופן שאם לא תתבקע מאליה או ע"י האור, אז נחוצה הבקיעא בידים. דאל"כ לא תתקיים קרא כדכתיב, ואין לאמור ג"כ דמצותה דוקא בידים, דלפ"מ שביארנו הויא הבקעה זו רק הכשר שתוכל להתקיים אל תוך שריפת הפרה וא"כ אין נ"מ באיזה אופן נבקעת וממילא שגם מאליה או ע"י האור כשרה.
שם נטל עץ ארז ואזוב ושני תולעת אמר להן עץ ארז זה עץ ארז זה אזוב זה אזוב זה כו', ע' בתוי"ט ובמשנ"א כאן וע"פ דבריהם אין מקום למש"כ בבועז לקמן פי"א סי' י"ט ע"ש.
מי"א כרכן בשירי הלשון וכ' הר"ב היה כורך שלשתן יחד כדי שיהא להן כובד כו', ע' במשנ"א נגעים פי"ד ריש מ"א ובבועז לקמן פי"א סי' כ"ד ושם בכלים פי"א סי' ט' ופי"ט סי' ה'.
שם נשרפה חובטין אותה במקלות כו', ע' בתוי"ט לקמן מ"א סד"ה ושלא רחוץ.
שם אחד ניתן בחיל. וכ' הר"ב למשמרת כדכתיב והיתה לעדת ב"י למשמרת, ע' בתוי"ט דפרקין לעיל ריש מ"ג ובתפא"י שם מ"א ובבועז לקמן פ"ו סי' א'.

פרק רביעי

מ"א פרת חטאת ששחטה שלא לשמה קבל והזה שלא לשמה כו', ע' בתוי"ט דפרקין מ"ג ד"ה ר"א אומר ובמש"כ בחידושי שם.
שם ושלא רחוץ ידים ורגלים פסולה ר"א מכשיר ע' בהתוה"מ פ' חקת סי' ל"ד
שם ושלא בכהן גדול פסולה ור' יהודא מכשיר, ע' במפרשי המשנה לעיל פ"ג מ"ח.

שם ובכלי לבן היתה נעשית. ע' מל"מ פ"א הי"ב מה' פרה.
בר"ב ד"ה ור"א מכשיר הואיל והיא נשחטת בחוץ. וכ"כ הר"ב לקמן סוף מ"ג, וע' במשנ"א לעיל פ"ב מ"ג.
מ"ב שרפה חוץ מגתה, ע' תוס' זבחים קי"ב סוף ע"א ובמש"כ בחידושי שם.
בתוי"ט ד"ה חוץ מגתה. שנאמר ושחט והזה מה הזאה כנגד הפתח דמפרש בה אל נוכח וגו' אף שחיטה כנגד הפתח, ע' בתוי"ט לעיל פ"ג מ"ט ובמשנ"א דפרקין לעיל מ"א ד"ה ששחטה.
מ"ג שחטה ע"מ לאכול מבשרה ולשתות מדמה כשרה ר"א אומר אין מחשבה פוסלת בפרה, וקשה הלא ת"ק ור"א תרווייהו לטעמייהו אזלי לעיל בפרקין מ"א דסתמא דמשנתנו ס"ל דמחשבה פוסלת בפרה ור"א סבר דאינה פוסלת כדכ' הר"ב ע"ש, וא"כ מדוע לא קבען מסדר המשנה ביחד עם הא דשחיטה קבלה והזאה דריש פרקין והפריד בין הדבקים עם הרבה דינים אחרים הבלתי שייכים למחשבה דקדשים וצע"ק.
ודע דהא דאר"א אין מחשבה פוסלת בפרה הוא רק במחשבה דפוסלת בקרבן אבל מחשבה דמלאכה פסול כדכ' הגר"א ז"ל בא"ר לקמן פ"ט מ"ד, ועפ"ז אין מקום למה שהקשה שם בבועז סי' ז' ע"ש.
מ"ד כל העסוקין בפרה מתחילה ועד סוף מטמאין בגדים, ע' מד"ר ותנחומא ר"פ חקת ובפסיקתא רבתי פי"ד ובמשנ"א לעיל פ"ג מ"ז ופ"ח מ"ג.
שם ופוסלים אותה במלאכה, ע' ספרי פ' חקת ובהתוה"מ שם סי' י"ז ובתוי"ט דפרקין סוף מ"ב ובמפרשי המשנה לקמן רפ"ו ובבועז פ"ז סי' ו'.
שם כל העוסק בה לפני פסולה מטמאה בגדים לאחר פסולה אינה מטמאה בגדים. ע' במשנ"א לקמן פי"ב מ"ד בד"ה שעשו מצותן.
שם המלאכה פוסלת בה עד שתעשה אפר. ע' במשנ"א דריש פרקין ד"ה ששחטה ובזרע אברהם על הספרי פיסקא קכ"ד וע"ע בתוס' ב"ק נ"ו ע"א ד"ה העושה.
שם והמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר, ע' תוס' פסחים י"ח ע"א ד"ה בטלו ובהתוה"מ פ' חקת סי' ל"ב ובמשנ"א לקמן רפ"ח וע"ע בתוס' ב"ק צ"ח ע"א ד"ה הא קמ"ל ובר"ש לקמן פ"ו מ"א.
בר"ב ד"ה לעולם מועלין בה. חטאת מלמד שמועלין בה היא בה מועלין באפרה אין מועלין. הארכתי בזה בחידושי למנחות נ"ב ע"א.
בתוי"ט ד"ה לעולם. וכ' התוס' חטאת מלמד שמועלין בה תימה תיפ"ל דקדשי בדה"ב היא כו', הארכתי בזה בחידושי למנחות נ"א ע"ב.

פרק חמישי

מ"א הכל נאמנים על החטאת כו', כה"ג במשנה אהלות פ"ה מ"ה וע' ירושלמי שבת פ"ב ה"ז ובטורי אבן חגיגה כ"ב ע"א ד"ה ושורף פרה ובמשנ"א לקמן פ"ז מ"י ד"ה לטמא.

שם רש"א מן הסדר השני ר' יוסי אומר מן הסדר השלישי, ע' משנ"א טהרות רפ"ז.

מ"ב המטביל כלי לחטאת במים שאינם ראוים לקדש צריך לנגב כו', וי"ל אמאי לא הקדים התנא לזה עצם דין טבילה לחטאת ונקט בה רק דין דיעבד בנוגע לניגוב, ולפ"ד המשנ"א אינו מעכב בדיעבד ע"ש. הלא לפ"מ דהכא הוא עסוק בעצם דינא דפרה הי"ל להקדים קודם הא דמשנתנו חיובא דטבילה המעכבת דהא אפילו טבל לקדש והוחזק לקדש אסור לחטאת כדתנן בחגיגה י"ח ע"ב, ודוחק לאמר דסמיך אדהתם דהא שם נשנית רק אגב אורחא בין כל דיני נטילה וטבילה גם לחולין וצע"ק.

מ"ג קרויה שהטבילוה במים שאין ראוין לקדש מקדשין בה עד שתטמא כו'. ע' משנ"א דפרקין בסמוך מ"ד ובתפא"י כלים פי"ז סי' קמ"ז.

שם נטמאת אין מקדשין בה, ע' בת' משיב דבר ח"ב סי' כ"ד.

שם לא יוסיף לתוכה מים מקודשים, גרסת הרמב"ם בפיה"מ אין אוספים לתוכה כו' וע' בתוי"ט ל לעיל בסמוך מ"ב ד"ה אם להוסיף.

מ"ד שפופרת שחתכה לחטאת רא"א יטביל מיד ר' יהושע אומר יטמא ויטביל, ע' תוי"ט ל לעיל פ"ג מ"ז.

שם הכל כשרים לקדש כו', וכ' הר"ש כל הטהורים כשרים להשליך האפר ע"ג המים כו' ע"כ, והנה לשון להשליך ודאי משמע תחילת נתינת האפר על המים אמנם רש"י ביבמות ע"ב ע"ב פי' שקידש שעירב אפר במים. וכן בערכין ד"ג ע"א כ' וז"ל לקדש לערב מים חיים באפר חטאת ע"ש, ובודאי כתב הכי משום סוגיא דסוטה ט"ז ע"ב ודתמורה י"ב ע"ב דרמז קראי אהדדי כתיב ונתן עליו אלמא אפר ברישא והדר כתיב מים חיים אל כלי אלמא מים ברישא ומסקינן אליבא דרבנן אל כלי דוקא עליו לערבן ע"ש וכן מורה פשטות המשנה בתמורה י"ב ע"א אין מי חטאת עושין מי חטאת אלא עם מתן אפר ופירש"י בשעה שנותן את האפר נעשין מי חטאת הלכיך בעינן שיהו מים תחילה בכלי ואח"כ אפר אבל נתן אפר תחילה ואח"כ מים פסול כו' ע"ש והשתא מפירש"י בתמורה עם פירושו ביבמות ובערכין ברור דעתו דצריך שיתן האפר על המים ואם היפך פסול ועיקר הקידוש הוא תערובות האפר שעם המים אח"כ, וע' תוי"ט לעיל פ"ג מ"ב ולפ"ז סרה קושית התוס' ביומא מ"ג ע"א בד"ה הכל כשרין לקדש שכ' וז"ל פירש"י המים על האפר ובמס' פרה בכמה דוכתי משמע שהיו נותנין האפר על המים כו' ע"ש, דלפמש"כ

בע"כ אין כוונת רש"י על המים בראשונה, שזהו ודאי שצריכה להיות בתוך הכלי ואח"כ האפר ואם היפך פסול כדפירש"י במשנה דתמורה שם, רק כוונתו על תערובות המים אחרי נתינת האפר כנ"ל.

שם חוץ מחש"ו ר' יהודא מכשיר בקטן ופוסל באשה ובאנדרוגינוס, ע' אור זרוע ח"ב סי' צ"ט ובבועז לעיל פ"ג סי' ו' ובמש"כ בחידושי ל לערכין ד"ג ע"א וע"ע בת' מבית מאיר ח"ב סי' א' ובתוי"ט לקמן פי"ב מ"י.

בתוי"ט ד"ה לחטאת. וא"צ לאפר חטאת שיהיו כלי אבנים אחר שעבר עשייתה כו', ע' במשנ"א לקמן רפ"י.

מ"ה בכל הכלים מקדשין כו', ע' תוי"ט אהלות פ"ה מ"ה ד"ה וכלי חרס ובמפרשי המשנה ריש פרקין וע"ע בתוי"ט לעיל פ"ג מ"א ד"ה ובית אבן.

שם אפילו בכלי גללים בכלי אבנים ובכלי אדמה, ע' בת' באר יצחק חח"מ סי' ה' ובמלאכת שלמה לקמן רפ"ו וע"ע במפרשי המשנה עוקצין ספ"ב.

שם ובספינה מקדשין בה, ע' בחידושי מהרי"ח ידים פ"א מ"ב.

שם אין מצילין בצמיד פתיל אלא כלים, ע' בבועז כלים פ"י סי' ד'.

בר"ב ד"ה מחץ. כלי גדול של חרס ובקצה האחד ממנו עשוי כדמות בית יד והוא שולי המחץ, ע' בר"ב ידים פ"א מ"ב ובתפא"י שם סי' ט'.

מ"ו ביצת היוצרים כשרה ר' יוסי פוסל, ע' תשב"ץ ח"א סי' קכ"א.

מ"ז השוקת שבסלע אין ממלאין בה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה כו', כה"ג במשנה מקואות פ"ד מ"ה וע' בתוי"ט אהלות פ"ה ריש מ"ו ובמשנ"א שם פי"ב מ"א בד"ה ומה שנלע"ד ובח"ס חי"ד סי' קצ"ח ושם סי' ר"ה וע"ע במפרשי המשנה מקואות פ"ד מ"ה ובידים פ"א מ"ב.

שם היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה ומקדשין בה כו', ע' ירושלמי ע"ז פ"ג ה"ו.

שם ניקבה מלמטן ופקקה בסמרטוט המים שבתוכה פוסלין כוי, ע' נוב"י מ"ת חי"ד סי' קמ"ב.

מ"ח שתי שקתות שבאבן אחת קדש אחת מהם המים שבשניה אינן מקודשין היו נקובות זו לזו כשפופרת הנוד כו', ע' חגיגה כ"א ע"ב תוד"ה כעוביה ובת' אבקת רוכל סוף סי' נו"ן וברי"ב ותוי"ט לקמן פ"ו ריש מ"ג.

שם היו נקובות זו לזו כשפוה"נ או שהיו המים צפין על גביהן אפילו כקליפת השום וקדש את אחת מהן המים שבשניה מקודשין. ע' במשנ"א מקואות פ"ו מ"ב ובתפא"י שם סי' ע"ה וע"ע בר"ש טהרות ספ"ח.

מ"ט שתי אבנים שהקיפן ועשאן שוקת וכן שתי עריבות וכן השוקת שנחלקה המים שביניהם אינן מקודשין, והק' בבועז מדוע לא תני פסולין ע"ש, אולם לפמש"כ הגר"א ז"ל בא"ר לק"מ דאי הוה תני פסולין הוה משמע פסולין להזאה. ובאמת להזאה בלא"ה פסולין משום דמתערבין עם המים שביניהן וכל ענין קדושה המוזכר במשנה הוא שתהיה עליהן דין חטאת פסולין ולטמא כמו חטאת ע"ש.

פרק שישי

מ"א המקדש ונפל הקדוש על ידו או על הצד ואח"כ נפל על השוקת פסול כו', ע' רש"י סנהדרין ע"ז ע"ב ד"ה ואח"כ נפל לשוקת ובהגהות הרש"ש שם.

בר"ב ד"ה או על הצד. דכתיב ולקחו ונתן כו', ע' משנה אחרונה ובתוס' סוכה ל"ז ע"ב ד"ה אמאי.

בר"ב ד"ה לפי שאי אפשר. פסול האפר דכתיב למשמרת כו'. ע' במשנ"א לקמן פ"ז ריש מ"י.

מ"ב היה קדוש צף על פני המים ר"מ ור"ש אומרים נוטל ומקדש וחכ"א כל שנגע במים אין מקדשין בו, ע' אור שמח פ"ט ה"ג מה' פרה ובמשנ"א לעיל פ"ה סוף מ"ב ולקמן פ"ז מ"ח ד"ה למלאות.

מ"ג המקדש בשוקת והטפי בתוכה, ע' במשנה נגעים פי"ב מ"ה ובתפא"י שם סי' מ"ג ובבועז מקואות פ"ו סי' ב'.

שם אע"פ שפיו צר כל שהוא המים שבתוכה מקודשין, וכ' הר"ב אע"פ שלא נכנס שם מאפר הפרה כלל דהוי כאילו מחוברים למים שבשוקת, ע' במשנ"א לעיל פ"ה מ"ט ד"ה שתי אבנים ושם במקואות פ"ו מ"ב ובכלים פ"ח מ"ב,

מ"ד נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית פסולים וכ' הר"ב מדכתיב מקוה מים יהיה טהור הוייתן ע"י טהרה תהא כו', הארכתי בזה, בחידושי לזבחים כ"ה ע"ב, וע"ע בח"ס חי"ד סי' קצ"ט ובאור שמח פ"ו ה"ח מה' פרה ובבועז שילהי פרקין ובת' מהר"מ פדוואה סי' ל"א וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"א סי' ז' ובתפא"י מקואות פ"ו סי' ס"ב.

שם עלי קנים ועלי אגוז כשרים. ע' בבועז לעיל ספ"ה וע"ע במיוחסות להרשב"א סי' רכ"ז ובאור זרוע ח"א סי' שס"ג ובמלאכ"ש מקואות פ"ב מ"ג.

בר"ב ד"ה פסולים המים. מדכתיב מקוה מים יהיה טהור הוייתן ע"י טהרה תהא כו', ע' בתוי"ט מקואות פ"ב מ"ג וע"ע במש"כ במשנ"א כאן ובמקואות פ"ד מ"ב ובר"ב ותוי"ט ומלאכ"ש שם פ"ה מ"ה ושם בידים פ"ד מ"ז וע"ע באור זרוע ח"א סי' של"ד.

מ"ה המפנה את המעין לתוך הגת או לתוך הגבים פסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת מפני שלא נתמלאו בכלי, וכ' הרמב"ם בפיה"מ שנאמר במי חטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי ויצטרך שילקחו ממקורם בכלי כו' ע"כ, הנה מלשון זה משמע דהאי אל כלי אתא למעט ההמשכה מן המעין, אולם בספרי דריש האי אל כלי לרבות כל הכלים ולא כמו בסוטה שהוא דוקא בכלי חרס ע"ש, ואפשר דתרווייהו שמעינן מהאי קרא.

פרק שביעי

מ"א יחיד שמלא חמש חביות לקדשן חמשה קידושין ונמלך לקדשן קדוש אחד אין כשר אלא אחרון כו', ע' במשנ"א דפרקין סוף מ"ב וריש מ"ג ובבועז לעיל פ"ו סי' א' ובפרקין סי' ג'.

מ"ב הממלא לו ולאחר או שמלא לשנים כאחת שניהן פסולין שהמלאכה פוסלת במלוי בין לו בין לאחר ע' מלאכת שלמה בפרקין לקמן מ"ד.

מ"ג המקדש באחת ידו ועושה מלאכה באחת ידו אם לו פסול, וכ' הר"ב דשמא המלאכה קדמה לקדוש ונפסלו המים ע"כ, והנה לשיטות הראשונים שנחלקו בספיקא דאורייתא לחומרא אם החומרא הוא מה"ת או מדרבנן, גם פסול זה דמשנתנו הוא בפלוגתא, כיון דכל פסולו הוא מטעם ספק שמא המלאכה קדמה, וא"כ להרמב"ם והראב"ד פסולו הוא רק מדרבנן, ולהרמב"ן והרשב"א הוא מדאורייתא. וע' מה שהאריכו בפרט זה בפר"ח ליו"ד סי' ק"י ובש"ש שמעתא א'.

ואכתי איכא למידק בשלמא לשיטת הרמב"ם בפ"ז ה"ב מה' פרה דעצם המלאכה היא הגורמת את הפסול ניחא מה דספק זה גרם לפסול משא"כ לשיטת הראב"ד שם ובכ"מ דכל ענין המלאכה הוא מצד היסח הדעת והכא בע"כ לא אסח דעתיה לגמרי מן הקדוש דהא עסוק הוא בו בידו האחת, ולפי שיטתו צריך להוסיף ולאמר דס"ל דגם דעת משותף פוסלת בקדוש מי חטאת וצ"ע.

מ"ד קדש לי ואקדש לך הראשון כשר מלא לי ואמלא לך האחרון כשר כו', ע' מה שהאריך בביאור משנתנו בכ"מ פ"ח ה"ו מה' פרה, וכל דבריו בנוים ע"פ האוקימתא בבכורות כ"ט ע"א וס"פ האיש מקדש וע"ש בחידושי הרשב"א ובמקנה ובת' משיב דבר ח"ב סי' ק"ח.

שם מלא לי ואקדש לך שניהם פסולים, ע' בבועז דפרקין לקמן סי' ה'.

מ"ה הממלא לו ולחטאת ממלא את שלו תחלה וקושרו באסל ואח"כ ממלא את של חטאת כו', ע' בבועז דפרקין לקמן סי' ה'.

שם ואם מלא את של חטאת תחילה ואח"כ ממלא את שלו פסול, ע' בר"ש לקמן פ"ט מ"ג.
שם היו שניהם של חטאת נותן אחד לפניו ואחד לאחריו כשר כו', ע' בתפא"י במשנה הקודמת סי' כ"ד ולקמן מ"ט סי' ס"א וע"ע בת' משיב דבר ח"א סי' ל'.
בר"ב ד"ה באסל במוט ודרך שואבי מים כו', ע' במפרשי המשנה כלים פי"ז מט"ז ולקמן פ"י מ"ד.
מ"ו המוליך את החבל בידו כו', הנה לשון הרמב"ם בפ"ז ה"ח מה"פ ונטל החבל בידיו ומימיו על כתפו ע"ש, לא ידענא מדוע צריך לשבש המשנה ולהוסיף שהמים נשא על כתפו ומפני שבשתי ידיו אחז את החבל, הלא אפשר להניח את המשנה כדגרסינן בידו, והיינו שבידו אחת אחז את החבל ובידו השניה נשא את הדלי עם המים, ובפיה"מ להרמב"ם משמע שהיתה בגרסתו בידו כמו שהוא לפנינו וצע"ק.
שם זה הלך ליבנה שלשה מועדות ובמועד שלישי הכשירו לו הוראת שעה, ע' משך חכמה פ' שפטים בפסוק וקמת ועלית.
מ"ז המכנן את החבל על יד על יד כשר ואם כננו באחרונה פסול א"ר יוסי לזה הכשירו הוראת שעה, הנה גם במשנה זו איכא למידק בלשון הרמב"ם שם ה"ט דמשתנה לו צורת המשנה, דז"ל מי שהיה ממלא ומשליך החבל שמילאו בו על הארץ ואחר שמילא חזר וקבץ על ידו פסלן ואם היה דולה ומקבץ לתוך ידו המים כשרים ע"כ, ולכאורה מה המריצו לכך לפתוח בחלק הפסלות ולסיים בחלק הכשרות היפוך מלשון התנא כמו שהוא לפנינו.
ונלע"ד ע"פ המבואר בתוספתא ומובא בר"ש דהא דר' יוסי פליג במשנתנו וקאמר לזה הכשירו הוראת שעה ולא למה ששנינו במשנה הקודמת. דרק בזה הורו לו דכשר לשעבר ופסול לעתיד לבא, ולפ"ז בע"כ דדברי ר' יוסי נאמרו במשנה שלא כסדרן, אלא דצריך למיתנינהו בסוף משנה הקודמת בהדי הפסול שהכשירו חכמי יבנה ולא במוליך החבל שלא כדרכו כדכ' הר"ב ע"ש, וכיון דר' יוסי קאי על חלק הפסול בתר משנה הקודמת בהכרח דזה צריך למיתני קודם, וממילא איתהפכא ליה להרמב"ם רישא לסיפא דאם מכנן את החבל על יד על יד כשר, כנלע"ד בכוונת הרמב"ם, וע"ע במפרשי המשנה מכשירין רפ"ד ובתפא"י כלים פכ"ט סי' כ"ח.
מ"ח המצניע את החבית שלא תשבר או שכפאה על פיה ע"מ לנגבה למלאות בה כשר, ע' בתפא"י במשנה הקודמת סי מ"ד.
שם להוליך בה את הקדוש פסול, ע' בתוי"ט דפרקין לקמן מי"ב ד"ה הפורץ.
בר"ב ד"ה בשעה שהוא זולף שהוא מזה כו' ע' בתוי"ט לעיל פ"ו מ"ג ד"ה יזלף.

מ"ט מי שהיו מימיו על כתפו והורה הוראה והראה לאחרים את הדרך כו', ע' במראה הפנים לירושלמי ברכות פ"ב ה"ה.
שם א"ר יהודא זה הכלל כל דבר שהוא משום מלאכה בין עמד בין לא עמד פסול דבר שאינו משום מלאכה עמד פסול ואם לא עמד כשר, ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ו ד"ה ושלא לדרכו.
מ"י המוסר מימיו לטמא פסולין ולטהור כשרין ר"א אומר אף לטמא כשרין אם לא עשו הבעלים מלאכה, ע' פ"ט הי"ז מה' פרה ובמשנ"א דפרקין לעיל סוף מ"א ובבועז פ"ו סי' א'.
מי"א ר' יוסי אומר אף בשני קדושין כשר אם התנו ביניהן, ע' במלאכ"ש ובמשנ"א שילהי פרקין.
בר"ב ד"ה בב' קדושין פסול שפסל כל אחד מימיו במה שסייע לחבירו ע"כ. ואין זה ענין להא דאמרינן בשבת צ"א לענין כמה דברים דמסייע אין בו ממש, דהתם הכוונה אף דהמסייע עשה בזה מלאכה אכן אנן מתחשבין רק עם הפועל העיקרי ולא עם המסייע, משא"כ הכא דכל עיקר הפסול היא המלאכה והמסייע בע"כ דעביד מלאכה, ומכש"כ לפ"ד הראב"ד דהוא משום היסח הדעת ובשעת סיועו בהכרח שהסיח אז דעתו מן המילוי.
מי"ב האוכל על מנת לקצות כשר, וכ' הר"ש דע"י האכילה מתחזק לפעולת המילוי כו' ע"כ, כה"ג לעיל מ"ט וע"ש בתוי"ט ומלאכ"ש. וה"נ אמרינן בתענית י"א ע"ב אין ת"ח רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים וע' תוס' ב"ק ע"ב ריש ע"א.

פרק שמיני

מ"א שנים שהיו שומרים את השוקת נטמא אחד מהם כשרין מפני שהן ברשותו של שני כו', עשה אחד מהן מלאכה כשרים מפני שהן ברשותו של שני כו', הנה הרמב"ם הפריד בין הדבקים דסיפא דמשנתנו הא דמלאכה קבע בפ"ח ה"ב מה"פ. ורישא בדין טומאה קבע שם ספ"ט גבי מוסר מימיו לטמא שנישנית לעיל פ"ז מ"י. ושם פסק כחכמים וה"ג סתם מתניתין דהכא בע"כ דלא כר"א דהתם כמובן.
והנה גבי דין מלאכה כ' הרמב"ם וז"ל חזר הראשון לשמור ועמד השני ועשה מלאכה המים כשרים עד שיעשו כל השומרון מלאכה כאחת עכ"ל, ולכאורה כל השומרין מאי בצו הכא. הלא הוא פתח בשנים שומרין וכמו במשנתנו, ובע"כ דהוא חדית בזה דאע"ג דענין השמירה כאן נוגע להיסח הדעת והיה ראוי שלא למסור לשנים כאחד, משום דקדירה דבי שותפא לא חמימא ולא קרירא ופירש"י בב"ב כ"ד ע"ב דכ"א סומך על

חבירו, ומשו"ה אשמעינן במשנה דגם שנים כשרים לשמירה זו, ועל זה הוסיף הרמב"ם ע"פ שיטתו בפיה"מ דלאו דוקא שנים אלא אפילו כמה שומרין כשרין אם רק לא עשו כולם כאחת מלאכה. וע' עירובין ד"ג סוף ע"א.

מ"ב המקדש מי חטאת לא ינעול את הסנדל שאם נפלו משקין על הסנדל נטמא וטמאוהו הרי הוא אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני, כה"ג במשנה כלים פ"ח מ"ד. וע' בועז אהלות פי"ח סי' א' ולקמן פ"י סי' ח' וע"ע בר"ש כלים פ"ה מ"י ובמקואות ספ"ג ובבועז כלים פי"ח סי' ט'.

בר"ב ד"ה נטמא. שאין מונין ראשון ושני בחטאת כו'. ע' בתפא"י לעיל פ"ג סי' ס"א.

מ"ג השורף פרה ופרים והמשלח את השעיר עיר מטמא בגדים פרה ופרים ושעיר המשתלח עצמן אין מטמאין בגדים כו', ע' לעיל פ"ד מ"ד ובמפרשים שם ובמה שהארכתי בחידושי לזבחים ק"ה ע"א ולב"ק ע"ז ע"א וע"ע בתוי"ט זבים פ"ה סמ"י.

מ"ד האוכל מנבלת העוף הטהור כו', משנה זו נשנית הכא בשביל סיפא דמסיק הרי זה אומר מטמאיך לא טימאוני כו' שנשנו דוגמתן במשניות הסמוכות, אבל עיקר דינו עם כל הפרטים הן בריש טהרות ובספרא פ' אחרי פרק י"ב ובמק"א הארכתי בזה.

מ"ה כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה נטמא משקין טימאן כו', ע' בר"ב ותוי"ט בפרקין לעיל מ"ב ובתפא"י לקמן מ"ו סי' ל"ג ובבועז שם סי' ג' וע"ע בתוי"ט ידים פ"ג מ"א.

מ"ו אין כלי חרש מטמא חבירו אלא משקה, ומפרש הר"ב אבל מטמא הוא משקין כו', ויל"ד קצת מדוע לא פירש הר"ב הכי במשנה הקודמת דתנן נמי אלא משקה כדהכא, והיה מספיק הביאור לשתי המשניות ביחד, וע"ע במשנ"א כלים פ"ח מ"ד.

מ"ז כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחילה לטמא אחד ולפסול אחד חוץ מטבו"י, ע' תוס' זבחים צ"ט ריש ע"ב ובאו"ז ח"א סי' ע"ג ובתפא"י טהרות פ"י סי' י"ב ובבועז שם סי' ח', והנה בר"ש הביא לשון התוספתא קדירה שהיא מלאה משקין טהורין ותורמסין טמאים פחות מכביצה נתונין לתוכה נתפחו ונעשו כביצה הרי זה אומר טמאני וטמאתיו והוכיח במל"מ רפ"ד מטו"א דתוספתא זו ס"ל כדעת התוס' בפסחים ל"ג ע"ב דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה דאילו לדעת הרמב"ם ורש"י שם דמקבל טומאה בכל שהו לא שייך לאמר טמאני וטמאתיו דהא קודם התפוח היה טמא אלא שלא היה מטמא ע"ש, אמנם לפ"מ שהביא המגיה במל"מ שם דלכו"ע פחות מכביצה מקבל טומאה מדרבנן י"ל דהתוספתא איירי גם בטומאות דרבנן ובפסחים שם מחלוקת רש"י ותוס' הוא בטומאה דאורייתא.

והנה המגיה במל"מ שם כ' דנראה מדברי הרשב"א בחידושיו לחולין קי"ח דס"ל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה אפילו מדרבנן והיא סברא מחודשת עכ"ל, ואנן קא חזינן דסברא זו אינה מחודשת כלל ולאו מכללא איתמר אלא בפירוש כתבו הרמב"ן והרשב"א בחידושיהם לשבת צ"א דפחות מכביצה אוכלין אינן מקבלין טומאה לא מד"ת ולא מד"ס, וע' שעה"מ פ"ו ה"א מה' ברכות ובנועם ירושלמי תרומות פ"ב וע"ע בתוי"ט חגיגה פ"ב מ"ו ובתפא"י טהרות רפ"ג ובמלאכ"ש טבו"י פ"ב מ"ה.

בר"ב ד"ה כל הפוסל את התרומה כגון ידים שניות עושות משקים תחילה לטמא חולין כו', ע' תוי"ט ידים פ"ב מ"ב ובמשנ"א שם רפ"א ושם מ"ב ד"ה ולא יתן ובתפא"י שם פ"ג סי' ו'.

מ"ח כל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים דר"מ ר"י אומר הים הגדול כמקוה כו', ע' במפרשי המשנה מקואות פ"ה מ"ד וע"ע בראב"ן סי' כ"ח ובתוס' אנשי שם ריש מקואות ובתפא"י כלים פי"ז סי' ק"ג.

שם ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין, ע' בבועז דפרקין לקמן סי' ו'. שם ופסולין לזבין ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת ע' במשנ"א לעיל פ"ה מ"ה ד"ה אפילו.

מ"ט המים המוכים פסולים אלו הן המוכים המלוחים והפושרים המים המכזבין פסולין כו', ע' בספרא מצורע פרק א' ובספרי פ' חקת פיסקא קכ"ח בפסוק ונתן עליו מים חיים ובמפרשים שם.

מ"י מי קרמיון ומי פינה פסולים מפני שהם מי ביצים מי הירדן ומי ירמוך פסולים מפני שהם מי תערובת כו', ע' תוס' ב"ב ע"ד ע"ב ובסנהדרין ד"ה ע"ב ד"ה פסולין ובבכורות נ"ו ע"א ד"ה שמא ירבו ובתוי"ט לעיל ספ"ו ובת' עין יצחק חי"ד סי' כ' ובמלאכ"ש פי"א מ"ב ובתפא"י ידים פ"א סי' כ"ב.

מי"א באר אחאב ומערת פמייס כשרה, ע' בבועז דפרקין לעיל סי' ה'.

שם אמת המים הבאה מרחוק כשרה ובלבד שישמרנה שלא יפסיקנה אדם, ע' במשנ"א מקואות פ"ו מ"ח.

שם באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה ימתין לה עד שתצל דברי ר' ישמעאל רע"א א"צ להמתין, ע' בת' מהרי"ק סי' נ"ו ובבועז לקמן פ"ט סי' ח'.

פרק תשיעי

מ"א צלוחית שנפל לתוכה מים כל שהן ר"א אומר יזה שתי הזיות וחכמים פוסלין, ע' בר"ב ומשנ"א לעיל פ"ה מ"ב ובר"ב ומלאכ"ש לקמן בפרקין מ"ז ובבועז דפרקין סי' ו'

וסי' יו"ד ובמה שהארכתי בחידושי לזבחים ד"פ ע"א וע"ע בבועז פי"א ס"ס ג' ור"ס ד' ובמשנ"א מקואות פ"י מ"ו.

שם נפל לתוכה משקין ומי פירות יערה וצריך לנגב כו', ע' לעיל פ"ה מ"ב ובמפרשים שם

בר"ב ד"ה צלוחית. כלי שנותנים בו המים המקודשים לאחר שהשליך האפר לתוכן קרוי צלוחית והכלי שנותנין בו המים כדי לקדשן קודם שיתנו בו האפר קרוי שוקת, ע' בחידושי מהרי"ח לעיל פ"ה מ"ג.

בתוי"ט ד"ה יזה שתי הזיות. וקסבר אין בילה כו', ע' במשנ"א נגעים פי"א מ"ב ד"ה מחצה למחצה ובת' באר יצחק חא"ח סי' י"ב.

מ"ב ר"ש וראב"י אומרים הדירה והכנה שבתבואה כשרים כו', וכ' הרמב"ם בפיה"מ וז"ל ואין הלכה כר"ש ולא כראב"י עכ"ל, וי"ל הלא שניהם דבר אחד אמרו ולמה חלקם ולא אמר דאין הלכה כמותם ונראה בכוונתו דאע"ג דמשנת ראב"י קב ונקי ואיהו קאי בשיטת ר"ש אפ"ה אין הלכה כן, אולם במשנ"א הק' הא קיי"ל משנת ראב"י קו"נ ומדוע אין הלכה כן ונשאר בצ"ע, ולדידי ספי איכא למידק בזה ע"ד הכ"מ בפ"ה ה"ט ממחו"כ שכ' דלהכי לא חש הרמב"ם לדברי ראב"י משום שלא נשנה במשנה ע"ש. והכא חזינן דאע"ג שנשנה במשנה לא חש להאי כללא וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ למדות ספ"א דאין הלכה כראב"י ע"ש.

ולעד"נ כסמך לדעת הרמב"ם דהאי כללא לאו אליבא דכו"ע הוא מהא דעירובין סיב ע"ב דא"ל אביי לרב יוסף קיי"ל משנת ראב"י קו"נ וא"ר יהודא א"ש הלכה כראב"י מהו לאורויי במקום רבו כו', והשתא קשה מיניה וביה אם האי כללא הוא אליבא דכו"ע מדוע צריך שמואל לאמר הלכה כראב"י ורב הונא אמר התם מנהג כראב"י ור' יוחנן אמר נהגו העם כראב"י ע"ש, ועמש"כ בחידושי לעירובין שם ולחולין י"ח ע"א ול בכורות כ"ג ע"א.

מ"ג שתת מהן בהמה או חיה פסולין ע' תרומת הדשן סי' ר"ס.

שם כל העופות פוסלין חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת, ע' פסחים י"ח ע"א בתוד"ה בטלו ובנובי"ת חי"ד סי' קמ"ג ובמפרשי המשנה לקמן פי"ט מ"א.

שם כל השרצים אינם פוסלין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקת כו'. ע' רש"י חולין ד"ט ע"ב ד"ה אם יכולה ובביאור הגר"א לאו"ח סי' ק"ס סק"ט.

שם ר"א אומר אף העכבר, ע' ברכי יוסף חא"ח סי' תס"ו סק"א

מ"ד החושב על מי חטאת לשתות ר"א אומר פסול ר' יהושע אומר כשיטה וכ' בתפא"י דס"ל דכל עוד שלא עשה מעשה לא הסיח דעתו דחושב שמא מימלך ע"כ, ולעד"נ בטעמא דר' יהושע עפ"מ ששנינו בכלים ספכ"ה שהמעשה מבטל מיד המעשה ומיד

מחשבה ומחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה ע"ש, והנה שמירת מי חטאת הוא ענין מחשבה ושלא יסיח דעתו ממחשבה זו. ובשלמא אם הטה את החבית אז פועלת מעשה זו להוציא ממחשבת השמירה, אבל אם רק חשב לשתות הלא מחשבה אינה מוציאה מיד מחשבה.

אמנם עפ"ז איכא למידק בטעמא דר"א הרי ע"פ כלל זה מדוע פוסל ר"א רק ע"י מחשבתו לשתות וצ"ע כעת, וע' בבועז לקמן פי"ב סי' ה' וע"ע שם בר"ש מ"ח ובמלאכ"ש מקואות פ"י מ"ו.

שם א"ר יוסי בד"א במים שאינם מקודשים כו' ע' במשנ"א כלים פי"ט מ"ט.

מ"ה פרה ששתת מי חטאת בשרה טמא מעת לעת ר' יהודא אומר בטלו במעיה, וכ' הרמב"ם בפיה"מ וכן העתיק הברטנורא דלית הלכתא כר' יהודא ע"ש, ותמיהני על שהרמב"ם סתר א"ע דבפט"ו ה"ז מפרה אדומה פסק דטהור והוא כר' יהודא דהכא, ואע"ג דנאיד מאוקימתא דרב אשי בפסחים י"ח ע"א דיהיב טעמא בדר' יהודה מצד הסברא, משום דהו"ל משקה סרוח, ונקט טעם המבואר בספרי חקת ובתוספתא שילהי מקואות דדרשו מקרא דלמשמרת למי נדה יצאו אלו שלא נשמרו ע"ש, אבל עכ"פ הרי נאיד רק מן טעם הטהרה אכן לא מן הדין דטהור, ובזה אינו נופל לאמר דאין הלכה כר' יהודא.

כן הנני נבוך בכלל פלוגתתם, הלא קידה זו לא על חדת היא. רק כבר נשאלה שאלה זו בכרם ביבנה ור"ע ור"ש בן ננס טמאוה וריה"ג ור"ט טהרו ונמנו על זה ל"ב או ל"ח זקנים וטהרוה כמבואר בספרי ובתוספתא שם. ואחרי דשאלה זו יצתה אז בטהרה מה מקום לדור המאוחר לחלוק בזה ומכש"כ לפסוק דלא כר' יהודא כדכ' הרמב"ם בפיה"מ, הלא דעתו היא כהחלטת הזקנים הנ"ל. והתמיה היותר גדולה אהא דהביא בתוי"ט דנמצא כתוב בתשובת הגאונים בשם רב צמח בר פלטוי דסתם מתניתין ר"מ, ור"מ ור"י הלכה כר"י ע"ש, ובזה ודאי קשה טובא הלא תרווייהו תלמידי דר"ע היו כמבואר ביבמות ס"ב, ואחרי דר"ע רבם הסכום לריה"ג כדמוכח בספרי ותוספתא שם, א"כ מה מקום נשאר עוד לפני תלמידיו לחלוק בזה וצ"ע כעת, וע' בהתוה"מ פ' חקת סי' ל"ג וע"ע אהלות פי"א מ"ז ובמפרשים שם ובמשנ"א מכשירין פ"ו מ"ה.

מ"ו מי חטאת ואפר חטאת לא יעבירם בנהר ובספינה כו', ע' בתוי"ט ובבועז לעיל פ"ה מ"ה.

מ"ז אפר כשר שנתערב באפר מקלה הולכין אחר הרוב ליטמא ואין מקדשין בו ר"א אומר מקדשין בכולן, ע' במשנ"א אהלות פי"ז מ"א ושם פי"ח ריש מ"ג ובפרקין לעיל מ"א ומ"ב ובת' עונג יו"ט סי' ד' ושם סי' צ"ה ובבועז לקמן פי"א סי' ב'.

מ"ח מי חטאת שנפסלו מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו נטמאו מטמאים את הטהור לתרומה בידיו ובגופו ואת הטהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו, ע' תוס' חולין ד"ט סוף ע"ב ובתוי"ט ומשנ"א דפרקין לעיל מ"ה ובתוי"ט פ"ח מ"ב סד"ה לא ינעול ובבועז לקמן פי"א סי' א' ובמשנ"א שם ריש מ"ג וע"ע בתוי"ט לקמן פי"ב מ"ד ד"ה לפני חלון ובמשנ"א שם סוף מ"ג.

מ"ט אפר כשר שנתנו ע"ג המים שאינן ראוין לקדש מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו את הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו, ע' במלאכ"ש לעיל רפ"ח מ"ב ובמשנ"א שם.

פרק עשירי

מ"א כל הראוי ליטמא מדרס מדף לחטאת בין טמא בין טהור ואדם כיוצא בו ע' במשנ"א דפרקין לקמן מ"ו ובפי"א מ"ו.

שם כל הראוי ליטמא טמא מת בין טמא בין טהור ר"א אומר אינו מדף ר' יהושע אומר מדף וחכ"א הטמא מדף והטהור אינו מדף, עמש"כ בזה הגר"א ז"ל בא"ר פ"ה מ"ד ובמשנ"א שם.

מ"ב הטהור לחטאת שנגע באוכלים ומשקים בידו טמא וברגלו טהור, ע' במשנ"א לעיל פ"ט מ"ט ובפרקין מ"א ובבועז לקמן סי' ו' וסי' י"א ובתפא"י לעיל פ"ח סי' י"ח ובבועז לקמן פי"ב סי' י"ד.

שם הסיטן בידו ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין. ע' משנ"א לעיל פ"ה מ"ג.

בר"ב ד"ה לגין של חטאת כלי שטף הוא כו', כה"ג לקמן פי"ב מ"ז וע"ש במשנ"א

מ"ג קלל של חטאת שנגע בשרץ טהור נתני על גביו ר' אליעזר מטהר וחכמים מטמאין נגע באוכלין ומשקין ובכתבי הקדש טהור נתנו על גביהן ר' יוסי מטהר וחכמים מטמאין, הנה חכמים המטמאין ברישא דמשנתנו. י"ל דהם ר' יהושע ור' יקים איש הדר המבואר בעדיות פ"ז מ"ה שהעידו על זה דטמא אולם חכמים דמטמאין דסיפא נראה שהם חכמים אחרים שנחלקו בדור מאוחר עם ר' יוסי. שאם הניח את הקלל של חטאת על טומאה מדברי סופרים, דר' יוסי מטהר כיון דזה ודאי אינו כלול בדעת התורה הכתובה, וחכמים המטמאין ס"ל כיון דכל דתקון רבנן יש לה כח תורה מקרא דלא תסור כדאמרינן בברכות י"ט ע"ב, ולהכי חל עלה שם טומאה לזה כמו של תורה. והרמב"ם רפי"ד מה' פרה פסק

כתרווייהו בדין טומאה, ועמש"כ בחידושי לעדיות שם וע"ע במשנ"א נגעים פי"ג מ"ג ובבועז לעיל רפ"ה ושם בפרקין סי' י"ב וסי' י"ד ובאור שמח פי"ד ה"א מה' פרה ובמשנ"א לקמן פי"א מ"א ובבועז שם סי' ו' ובמשנ"א טהרות פ"ד מ"ח.

מ"ד הטהור לחטאת שנגע בתנור בידו טמא וברגלו טהור כה"ג לעיל מ"ב וע' במשנ"א נגעים פי"ג מ"ח ובפרקין מ"ב ד"ה שנגע וד"ה בידו טמא.

מ"ה היה עומד חוץ לתנור ופשט ידיו לחלון ונטל את הלנין והעבירו ע"ג התנור ר"ע מטמא וחכמים מטהרין, וכ' הרמב"ם בפיה"מ וז"ל כבר ביארנו בפי"א ממס' שבת סברת ר"ע שהוא מחשב קלוטה כמי שהונחה וכפל סברתו הנה ואמר שאם העביר זה הלגין על התנור טמא הנה כאלו הונח שם כו', והנה בת' חו"י סי' קנ"ח הקשה על הרמב"ם במה שתלאן זב"ז הלא איסורא מטומאה לא ילפינן ונשאר בצ"ע ע"ש, ולעד"נ טפי להקשות עפ"מ שהתוס' בשבת ד"ד ע"א ד"ה אבל למטה, הניחו ליסוד דכל ענין קלוטה כמי שהונחה לר"ע הוא רק בזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע אבל כשהחפץ בידו של העני או של בעה"ב לא שייך קלוטה ע"ש, והכא הלא אוחז הלגין בידו ומה מקום לאמר בזה קלוטה לד"ע ולתלות בדבריו דגבי שבת, וצ"ע כעת, וע"ע מש"כ בחידושי לזבחים צ"ג ע"א וע"ע בתוי"ט לקמן פי"ב מ"ד ובס' עמק הלכה סי' ח'.

מ"ו לנין של חטאת שנגע בשל קדש ושל תרומה של חטאת טמא ושל קדש ושל תרומה טהורין. ע' בבועז דפרקין סוף סי' ב'.

שם שניהם בשני ניירות שניהם טהורים של חטאת בנייר ושל תרומה בידו כו', ע' בתוי"ט ובתוס' רע"ק לכלים פ"ב מ"ה ובת' שיבת ציון סי' ט"ל וע"ע בנובי"ת חי"ד ס' ק"ה.

פרק אחד עשר

מ"א צלוחית שהניחה מגולה ובא ומצאה מכוסה פסולה כו', ע' בתוס' ושאר מפרשים במה שהאריכו בחולין ד"ט ע"ב וע"ע בתוי"ט טהרות פ"ג מ"ח. בר"ב

בר"ב ד"ה או נחש. אף הנחש פוסל מפני שהוא מקיא ע' בתוי"ט לעיל פ"ט סוף מ"ג.

מ"ב כל הספק טהור לתרומה טהור לחטאת כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ה מ"ג ופ"ט מ"א.

שם הרפפות טהורות לקדש ולתרומה ולחטאת ר"א אומר הרעדות טמאות לחטאת, ע' אור שמח פי"ד ח"ט מה' פרה.

מ"ג דבלה של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת ונטלה ואכלה אם יש בה כביצה בין טמאה בין טהורה המים טמאין כו', ע' בתוי"ט דפרקין מ"ז ושם בבועז סי' כ"א.

בר"ב ד"ה והאוכלה חייב מיתה דנטמא במי חטאת בשעה שאוכלה כו', ע' בתוי"ט ותוס' חדשים לעיל פ"י מ"ז.

מ"ד לאחר ביאתו מטמא את הקדש ופוסל את התרומה דר"מ וחכ"א פוסל בקדש ובתרומה כו', ע' בר"ב ותוי"ט לעיל פ"ח מ"ז ובנגעים פי"ד מ"ג ובכלים פ"א מ"ה ובסוף מס' זבים ובמשנ"א טבו"י פ"ב מ"ה.

מ"ה כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים מטמא את הקדש ופוסל את התרומה ומותר בחולין ובמעשר דר"מ כו'. הנה משנה זו ס"ל דאין שני עושה שלישי בחולין, והרמב"ם דפסק הכי בפי"א ה"ב מאה"ט הוא משום סתמא דהש"ס בחולין ל"ג ע"א ובברכות נ"ב ע"ב ס"ל הכי. וכ"ה אוקימתא דרב מרי בריה דר"כ בסוטה ד"ל ע"ב, דאילו לרב שם ע"א, הא קאמר דר"מ דמשנתינו ור' יוסי ור' יהושע ור' אלעזר ור"א כולהו ס"ל דאין שני עושה שלישי בחולין, וכללא הוא אצל הראשונים ז"ל דכ"מ שאמרו בש"ס בלשון זה הו"ל שיטה ואין הלכה כשיטה, וע' ברי"ף ובעה"מ ומלחמות בפ"ק דסוכה ובתוס' ב"מ ס"ט ע"א ובתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ד. והארכתי בפרט זה בחידושי למנחות נ"ז ע"ב ולחולין קכ"ד ע"ב וע"ע בתוס' חגיגה כ"א ע"א ובזבחים צ"ח ע"ב ד"ה טבו"י ובריש טהרות פ"א מ"ג ובמפרשי המשנה זבים ספ"ה ובמשנ"א כלים פכ"ה מ"ג ושם בטבו"י פ"ב סמ"ב.

שם לאחר ביאתו מותר בכולן, ע' בבועז לעיל פ"ה סי' ד' ובחזון נחום למס' טבו"י פ"ב סוף מ"א.

מ"ו כל הטעון ביאת מים בין מד"ת בין מד"ס מטמא את מי חטאת ואת אפר חטאת ואת המזה מי חטאת במגע ובמשא, עמש"כ הגר"א ז"ל בא"ר לעיל פ"י מ"ו ד"ה של חטאת ובמשנ"א שם מ"א ומ"ב וע"ע בת' הרשב"א ח"א סי' ל"ב וסי' תקפ"ג.

מ"ז כל אזוב שיש לו שם לווי פסול אזוב זה כשר כו', כה"ג במשנה נגעים פי"ד מ"ו, והנה בר"ש הקשה על לשון אזוב זה אטו קמן קאי כו' ע"ש, וע' מה שהארכתי בזה בחידושי לחולין ס"ב ע"ב וגם לזה כתבתי שם יישוב נכון בס"ד.

מ"ח לקטו לחטאת כמלקט לאוכלין דר"מ ר' יהודא ור' יוסי ור"ש אומרים כמלקט לעצים וכ' בתוספות ר"ע הרמ"ע מפאנו בשו"ת סי' פ"ה הביא שנשאל אמאי לא תנא בקיצור וחכ"א וכו' והשיב לו מיום שעמדתי על דעתי אני שונה בה דברי ר"מ ור' יהודא, ור' יוסי ור"ש כו' ובדוכתי טובא ה"ג ע"ש ותמוה לי איך אפשר להוציא כן מכח דקדוק זה הלא הברייתא דחולין דף י"ד הלוקח יין מבין הכותים דברי ר"מ ור' יהודא ור' יוסי ור"ש אוסרים והתם ליכא לפרושי דברי ר"מ ור' יהודא דהא הש"ס פריך שם דר"י אדר"י וכן כפל הגרע"א ז"ל תמיהתו זו בתשובה ס"ס קפ"א עכ"ד, ולע"ד בלתי מובן הלא לפי תירוצו דהגרע"א תתחזק יותר קושית השואל עכ"פ גבי הלוקח יין דמוכרחים אנו להעמיד דעת

ר' יהודא עם דעתם דר' יוסי ור"ש אמאי לא תנא התם וחכמים אוסרין, ועוד אף אם נימא דבמשנה דלוקח יין ההכרח הוא להעמיד דעת ר' יהודא עם דעתם דר' יוסי ור"ש האם בשביל זה מוכרחים אנו גם גבי מחלקותן באוזב לאוקים דעת ר' יהודא עם דעת חבריו הנ"ל. הרי אפשר דמשנתנו דפרה מתאים יותר דעת ר' יהודא עם דעתיה דר"מ, והאחרון הכביד דגבי הלוקח יין גופיה אמרינן בעירובין ל"ז ע"א עולא זוזי זוזי קתני דברי ר"מ ור' יהודא ר' יוסי ור"ש אוסרין, והשתא אף אם יש התקשרות למחלקותם דהלוקח יין עם משנתנו דפרה, אבל עכ"פ לפי דעת עולא שפיר יש מקום לגרסת הרמ"ע במשנתנו דהכא ובכל אופן הי"ל להגרע"א ז"ל להזכיר ע"פ מה שדחה בשתי ידים גרסת הרמ"ע דעת עולא בעירובין. ואפשר דלזה כיוון הרמ"ע ז"ל במש"כ דאשכחן כה"ג דמחולקין זוגי זוגי דכוונתו להא דעירובין ולכתובות ע"א ע"א ע"ש, וע"ע בבועז דפרקין לעיל סי' ז' ובאור שמח פי"א ה"ז מה' פרה ושם פ"ח ה"ב מה' לולב.

מ"ט ר' יוסי אומר מצות אזוב שלשה קלחים ובהם שלשה גבעולים ושיריו שנים וגרדומיו כל שהוא, ע' תוס' סוכה י"ג סוף ע"א ובמה שהארכתי בחידושי למנחות ל"ה ע"ב. וע"ע במשנ"א ובבועז לאהלות רפי"ג ולכלים פי"א סי' ט' ופי"ט סי' ה'.

מ"א האזוב הקצר מספקו בחוט ובכוש וטובל כו', וכ' הר"ש אע"ג דכתיב ולקח אזוב וטבל במים לקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה כדאיתא פ' לולב הגזול דל"ז ע"כ, וכן נמשכו אחריו כל מפרשי המשנה. ולכאורה הרי שם דחי הש"ס שאני התם כיון דחבריה כגופיה דמי, ולפ"ז הרי אינו תלוי בכלל הדין דלקיחה ע"י ד"א, די"ל דה"נ הכוונה של הר"ש לקיחה ע"י ד"א כשהוא מחובר, אמנם גם שם בלתי מובן, מאי ראיה מייתי התם ממשנתנו, הא מחלקותו בצדו כדמסיק הכא במשנה גופה ר' יהודא ור"ש אומרים כשם שהזייה באזוב כך טבילה באזוב, הרי ס"ל לר"י ור"ש בהדיא דלקיחה ע"י ד"א ל"ש לקיחה ואע"ג דחבריה, ולפ"ז הי"ל לאמור בסוכה שם כתנאי או לימא כתנאי. זולת אם נימא דבזה גופה אשמעינן בש"ס דהלכה כת"ק נגד ר"י ור"ש וצע"ק. וע"ע ח"ס חי"ד סי' קי"ח.

מ"ב צלוחית שפיה צר טובל ומעלה כדרכו ר' יהודא אומר הזייה ראשונה, ע' במשנ"א לעיל פ"ט מ"א סוף ד"ה שתי הזיות.

שם מזין על האדם ועל הכלים ואפילו הן מאה, ע' בהתוה"מ פ' ויקרא סי' רי"ז וע"ע בר"ש טהרות פ"ב מ"ה.

בר"ב ד"ה שלא יספג, דכתיב וטבל ולא מספג, ע' בהתוה"מ ויקרא סי' רט"ז.

מ"ג נתכוין להזות על דבר שהוא מקבל טומאה והזה על דבר שאינו מקבל טומאה אם יש באזוב לא ישנה כו', הנה הראב"ד בפ"י ה"ח מה' פרה השיג קשה על הרמב"ם, ובכ"מ שם כתב דאפשר הי"ל להרמב"ם נוסחא אחרת בתוספתא ע"ש, ובמלאכ"ש כ' דאיכא ג"כ נוסחאות שונות במשנה גופה ע"ש, ואנכי הרואה דבגמרא גופה ביומא י"ד ע"א שנו משנתנו שלא כסדרה שהיא לפנינו ע"ש, וממילא הרמב"ם והראב"ד כל אחד הבין בה לפי גרסתו ובזה ניחא נמי מה שהרמב"ם שינה שם צורת משנתנו ע"ש.

מ"ד המזה מחלון של רבים ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולין פטור, וכ' הר"ב דהוי כספק טומאה ברה"ר דספיקו טהור ופי' הרמב"ם הטעם דטמא זה אנוס הוא כו', ע' תוי"ט ובאור שמח פט"ו ה"ח מה' פרה ובמה שהאריך בזה הגאון בעל ושב הכהן בהקדמתו לספרו שאלת הכהנים תורה.

שם מפני שאמרו מי חטאת שעשו מצותן אין מטמאין, ע' בתפא"י לעיל פ"ו סי' י"ח ובבועז מקואות פ"א סי' א'.

מ"ה כמה יהא במים ויהיה בהם כדי הזייה כדי שיטביל ראשי גבעולין ויזה, ע' בתוי"ט כאן ובמשנ"א לעיל פ"ט מ"א ובמש"כ בחידושי לזבחים ד"מ ע"ב וע"ע בר"ש כלים פ"א מ"א.

שם ר' יהודא אומר רואים אותם כאילו הן על אזוב של נחושת, ע' בת' מקום שמואל ס"ס ל"ט.

מ"ו המזה באזוב טמא אם יש בו כביצה המים פסולים והזייתו פסולה אין בו כביצה המים כשרים והזייתו פסולה, ע' תוי"ט לעיל פי"א מ"ח ובמשנ"א שם מ"ז ובתפא"י שם מ"ג וע"ע בשעה"מ פ"ו מה' ברכות.

שם ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפילו הן מאה, ע' בר"ש לעיל פ"ח מ"ב.

בר"ב ד"ה אם יש בו כביצה. דזהו שיעור אוכל בין לקבל טומאה בין לטמא אחרים. ע' בועז טהרות פ"ג סי' ה'.

מ"ז הטהור לחטאת שנטמאו ידיו נטמא גופו ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפילו הן מאה, ע' בר"ב ותוי"ט לעיל פ"מ מ"ח ובפ"י מ"ב ובמלאכ"ש ספ"ט.

מ"ח לגין של חטאת שנטמאו אחוריו נטמא תוכן ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפילו הן מאה ע' בבועז לעיל פ"י סוף סי' י"ב וע"ע מה שהאריך במשנתנו באור שמח פי"ג ה"ו מה' פרה.

שם הזוג והענבל חבור, ע' תוס' שבת נ"ח ע"ב ד"ה מתיב רבא.

שם המלבן אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה, ע' תוי"ט אהלות פי"ב מ"ד,

שם כל ידות הכלים הקדוחות חבור ר' יוחנן בן נורי אומר אף החרוקות, ע' במשנ"א כאן ולקמן ריש מ"י מה שהאריך בזה ושם בכלים פ"כ מ"ג ופכ"ט מ"ה ובמקואות רפ"י,
מ"ט הסלים שבקנתל והמטה של טרבל כו' חבור לטומאה ואינו חבור להזייה ע' בתפא"י אהלות פ"ד סי' כ'.
שם והבגד שהוא תפור בכלאים חבור לטומאה כו', וכ' הר"ש דבריש במה טומנין מ"ח ע"ב מייתי ברייתא דקתני בה חבור עד שיתחיל להתיר והוה מצי לאתויי התם ממתניתין אלא ברייתא ניחא ליה לאתויי משום דקתני עד שיתחיל להתיר, וכ"כ התוס' בשבת שם, וע' עוקצין פ"ב מ"ו ובמש"כ בחידושי שם וע"ע במשנ"א טהרות פ"א סמ"ח ובכלים פ"ד מי"ז ופכ"ח מ"ז ופכ"ט מ"ב ובת' חות יאיר סי' קמ"ג.
מ"י הכל כשרים להזות חוץ מטומטום ואנדרוגינוס והאשה, ע' לעיל פ"ה מ"ד ובמפרשים שם ובתוי"ט פ"ג סוף מ"ז ובבועז שם סי' ו'.
והנה אע"ג דבערכין ד"ג ע"א אמרינן דהכל דמשנתנו אתא לרבויי ערל שמתו אחיו מחמת מילה דהזאתו כשרה מ"מ לא תני ליה התנא בהדיא משום דלא דמי לאינך דהני דחשיב במשנה כשרים לכתחילה והזאת ערל כשרה רק בדיעבד כדא"ר אלעזר ערל שהזה, וכה"ג לשון הברייתא ביבמות ע"ב ע"ב.
מי"א טבל את האזוב ביום והזה ביום כשר ביום והזה בלילה בלילה והזה ביום פסול, ע' בת' מקום שמואל ס"ס ל"ט.
שם אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום, ע' במפרשים ובגבורת ארי ליומא י"ד ע"א ד"ה למזה ומזין.

טהרות

פרק ראשון

מ"א שלשה עשר דבר בנבלת העוף הטהור צריכה מחשבה וא"צ הכשר ומטמא טומאת אוכלין בכביצה, ע' תוס' נדה נ"א ריש ע"א ובזבחים ק"ה ע"ב ד"ה מטמאה ובמפרשי המשנה לאהלות פי"ג מ"ה ובבועז דפרקין לקמן סי' ד' וע"ע בר"ש לקמן פ"ח מ"ו.
שם וכזית בבית הבליעה. ע' תוי"ט כלים פי"ז מי"ד.
שם וחייבים עליה על ביאת המקדש, ע' דורש לציון דרוש ז'.
בר"ב ד"ה וא"צ הכשר. מה זרעים שאין סופן לטמא טומאת חמורה צריך הכשר כו' יצא נבלת עוף טהור שסופו ליטמא טומאה חמורה כו', ע' תוי"ט פרה פ"ח מ"ג ובמש"כ בחידושי לזבחים ק"ה ע"א ולחולין קי"ט ע"א,

בתוי"ט סד"ה והאוכל, אבל הטומאה הבאה ע"י אכילה זו לא שמענו ואדרבה רב אמר שצריך כזית וצ"ע, ע' במשנ"א אהלות פ"א מ"ז,
מ"ב הכנפים והנוצה מיטמאות ומטמאות ולא מצטרפות, וכ' בתוי"ט פי' הר"ב אם היה אוכל פחות מכביצה כו' והרמב"ם פי' להשלים כזית כו', ע' תוי"ט ותוס' אנשי שם לאהלות פי"ג מ"ה.
שם ר' ישמעאל אומר הנוצה מצטרפת, וכ' הר"ב דחשיב לה שומר, והוא מדבר הר"ש שהאריך בזה ע"פ סוגיא דחולין נ"ח ע"ב, וע"ע בראבי"ה סי' קנ"א
מ"ג נבלת העוף הטמא צריכה מחשבה והכשר, ע' במשנ"א כאן ובאהלות פ"ח מ"ג.
שם ומטמאה טומאת אוכלין בכביצה. ע' במלאכת שלמה לאהלות פי"ג מ"ה ובמפרשי המשנה עוקצין פ"ג מ"ב.
שם וכחצי פרס לפסול את הגויה. ע' בחידושי מהרי"ח לעיל מ"א ובאור שמח פ"ג ה"א משאר אבה"ט ובמשנ"א זבים פ"ה מי"ב.
בר"ב ד"ה נבלת עוף טמא. והכשר מים או שאר משקין ואח"כ תגע בשרץ, ע' בתוי"ט ובחזון נחום לעוקצין פ"ג סמ"ט.
בר"ב ד"ה ואין שחיטתה מטהרתה באכילה לב"נ כו' לא טהרה שחיטתה באכילה עד שתמות כו', ע' מה שתמה בתוס' רע"ק ונשאר בצ"ע ומש"כ בזה במשך חכמה פ' נח בפסוק אך בשר בנפשו.
מ"ד ובבהמה העור והרוטב כו', מצטרפין לטמא טו"א אבל לא טומאת נבלות, ע' בת' באר יצחק חי"ד סי' ט'.
שם כיוצא בו השוחט בהמה טמאה לנכרי והיא מפרכסת מטמאה טו"א אבל לא טומאת נבלות, ע' בת' הרשב"א סי' תקכ"ט ובפלתי סי' ל"ג סק"ב ובפר"ח יו"ד סי' כ' סק"ה.
מ"ה האוכל שנטמא באב הטומאה ושנטמא בולד הטומאה מצטרפין זה עם זה לטמא כקל שבשניהם כיצד כחצי ביצה אוכל ראשון וכחצי ביצה אוכל שני שבללן זה בזה שני כו', הנה היא היא משנתנו דמעילה י"ז ע"ב, ורק הכא דבטהרות קיימינן דהוא המקור לכן מבאר יותר בהא דמסיק כיצד כו', (ועפ"ז יל"ד קצת על המסורת הש"ס בזבחים ל"א ע"א דעל אותה משנה גופה חלק בשני ציונים נפרדים ע"ש) אכן עכ"פ הוא ע"פ הכלל דא"ר יהושע במעילה שם ע"א כל שטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין כו' וע' ברמב"ם פ"ד הי"א י"ב מטו"א, וא"כ איכא למידק קצת על מסדר המשנה מדוע לא הביא הכא במקור הדברים האי כללא דר' יהושע ליסוד, ואפשר משום דהתם משמש כלל זה לענינים שונים, וע' במשנ"א כלים פכ"ז מ"ח ושם בעוקצין פ"ב מ"ג.

מ"ו כביצה אוכל שני וכביצה אוכל שלישי שבללן זה בזה שני חלקן זה שלישי וזה שלישי כו', וקשה למאי איצטריך למיתני הא הלא כבר ידעינן מהמשנה הקודמת, דכמו שאם היו בבלילת האוכלין של ראשון ושל שני בכל אחד כביצה אמרינן דהוא ראשון משום דגם בראשון איכא שיעורא. ממילא אם בדרך זה היו שני ושלישי הויין בלילתן שני, וכמ"כ בחלוקתן דהתם הויין שני צריכות להיות הכא שלישי וצ"ע כעת.

מ"ז מקרצות נושכות זו בזו וככרים נושכים זה בזה כו', ע' משנ"א דפרקין לקמן ריש מ"ח ובבועז לקמן פ"ג סי' ד' וע"ע במשנ"א טבו"י פ"א מ"א ובעוקצין פ"ג מ"ג וע"ע בר"ש לקמן פ"ח מ"ח וע"ע במפרשי המשנה טבו"י פ"ב מ"ה.

בתוי"ט ד"ה נושכות. פי' הר"ב דבוקות וכ"כ הר"ש ובמשנה דלקמן מייתי תוספתא ואיזהו הנושך התולש ממנו כל שהוא ע"כ, וכן הביא תוספתא זו במס' חלה פ"ב מ"ד.

מ"ח מקרצת שהיתה תחילה והשיך לה אחרות כולן תחלה כו', וכ' הרמב"ם בפיה"מ וז"ל הדבור פה באוכלין של תרומה כו', ויל"ד הלא גם במשנה הקודמת מפרש בתרומה כמו בפיה"מ כן בספ"ו מטו"א, וכן מוכח הלשון בשתי המשניות דקתני בתרווייהו כולן שלישיות, דלשון זה נופל רק על תרומה, ומדוע דייק על משנתנו זו דוקא דדבור זה הוא באוכלין של תרומה. וע"ע בא"ר לקמן רפ"ג.

מ"ט ככרות הקדש שבתוך גומותיהם מים מקודשים נטמאת אחת מהן בשרץ כולן טמאות בתרומה מטמא שנים ופוסל אחד כו', ע' ירושלמי חגיגה פ"ג ה"ב ובשירי קרבן שם.

פרק שני

מ"א האשה שהיתה כובשת ירק בקדרה כו', ע' בחזון נחום לעוקצין רפ"ב.

שם אע"פ שיש בו כביצה הוא טמא והכל טהור, ע' כפתור ופרח פי"ז.

שם אם יש בו כביצה הכל טמא אין בו כביצה הוא טמא והכל טהור. הנה מהכא מוכח בהדיא כשיטת רש"י בפסחים ל"ג ע"ב דטומאת אוכלין לקבלה הוא בכל שהו ולטמא אחרים בכביצה. דאילו לשיטת התוס' שם הלא גם קבלת טומאתו איננה בפחות מכביצה, וע' בר"ש אהלות פי"ג מ"ה ובמש"כ בחידושי שם ובמל"מ רפ"ד מה' טומאת אוכלין ובשעה"מ פ"ו ה"א מה' ברכות.

בתוי"ט ד"ה חזר. דלמשקים אין שיעור כדתנן ברפ"ג כו', וע"ע בתוי"ט מקואות פ"א מ"א ובמשנ"א עוקצין פ"ב מ"ד.

מ"ב ר' יהושע אומר אוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני שלישי שני לקדש ולא שני לתרומה בחולין שנעשו לטהרת תרומה. הנה בסוטה ד"ל ע"א דייק מזה על טהרת תרומה

אין על טהרת הקדש לא אלמא קסבר אין שני עושה שלישי בחולין. ומשו"ה קחשיב לה רב התם בין כולהו דס"ל הכי ע"ש, ואע"ג דכל הראשונים החליטו דכל מקום שאמרו בש"ס כולהו ס"ל הו"ל שיטה ולית הלכתא כשיטה, וע' תוס' ב"מ ס"ט ע"א ובתשובת הנשיא הובא בתמים דעים להראב"ד סי' רכ"ד וברי"ף ובעה"מ ומלחמות פ"ק דסוכה, מ"מ פסק הרמב"ם בפי"א ה"ב מאה"ט דאין שני עושה שלישי בחולין, ע"פ סתמא דגמרא דס"ל הכי בברכות נ"ב ע"ב ובנדה ד"ז ע"א, ומתאמת עם אוקימתא דרב מרי בריה דר"כ בסוטה שם, וע' טו"א לחגיגה י"ח ע"ב ובתוי"ט ותפא"י פ"ג מ"ב דמס' ידים ובמשנ"א טבול יום פ"ד סמ"א.

מ"ג השני פוסל, כ"ה גרסת הר"ב והתוי"ט כאן וכן במשניות הסמוכות, אבל במשנ"א ותפא"י גרסי בכל הני פסול.

בר"ב ד"ה נאכל בנזיד הדמע. והתרומה קרויה דמע שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר. וע' בתוי"ט אהלות פט"ז מ"ד.

מ"ד הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאין השלישי פסול ולא מטמא ע' בתפא"י ידים פ"ג סי' ט"ז.

שם והרביעי נאכל בנזיד הקדש, ע' במשנ"א דפרקין לקמן סוף מ"ה.

מ"ה הראשון והשני והשלישי שבקדש טמאין ומטמאין הרביעי פוסל ולא מטמא והחמישי נאכל בנזיד הקדש, ברמב"ם פי"א ה"ד מאה"ט אחרי שהעתיק רישא דמשנתנו כצורתה נאיד בסיפא מלשון המשנה וז"ל הרביעי פסול ואינו מטמא ואין רביעי עושה חמישי לעולם.

מ"ו השני שבחולין מטמא משקה חולין ופוסל לאוכלי תרומה כו', עמש"כ הגר"א ז"ל בא"ר לעיל ספ"א ובמשנ"א דפרקין לעיל מ"ב ובתוי"ט פרה פ"ח מ" ובתפא"י דפרקין סי' נ"ו וסי' סמ"ך ובמשנ"א טבו"י פ"ב מ"ב ושם בידים פ"א מ"ב

שם השלישי שבתרומה, ע' ברש"י חולין ל"ה ע"ב ד"ה השלישי שבחולין ובמש"כ בחידושי שם.

מ"ז רא"א שלשתן שוין הראשון שבקדש ושבתרומה ושבחולין מטמא שנים ופוסל אחד בקדש מטמא אחד ופוסל אחד בתרומה ופוסל את החולין, ע' במשנ"א פרה פי"א מ"ד.

שם השלישי שבכולן מטמא משקה קדש ופוסל לאוכלי קדש. ע' תוס' פסחים י"ד ריש ע"ב.

מ"ח וחולין שנעשו על נב קדש הרי אלו כחולין ראב"צ אומר הרי אלו כתרומה לטמא שנים ולפסול אחד, הנה משנה זו הובאה בירושלמי ברכות פ"ח ה"ג ובבכורים פ"ב ה"א

ובחגיגה פ"ב ה"ה, ובכה"מ בלשון תמן תנינן, ועפ"ז תמוה מה דבחולין ל"ה ע"ב גריס בזה דתניא, ובחגיגה ד"כ ע"א דבגמרא הגרסא דתנן הגיה על הגליון דצ"ל דתניא, וע"ע במשנ"א דפרקין סוף מ"ו ובחידושי מהרי"ח מ"ז ובתפא"י לעיל פ"א סי' סמ"ך.

פרק שלישי

מ"א הרוטב והגריסים והחלב בזמן שהן משקה טופח הרי אלו תחלה קרשו הרי אלו שניים, ע' תוס' פסחים י"ד ע"ב ד"ה אפילו ובתוי"ט לעיל ספ"א ובפ"ב מ"א ד"ה חזר לקדירה ובח"ס חא"ח סי' מ"ה ובחי"ד סי' של"ז ובמשנ"א לעיל ספ"א ובתפא"י שם מ"ד סי' ל"ח ובבועז פרה פ"ט סי' ט' ובמשנ"א זבים פ"ה מ"י ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"ז ה"ה מטו"א.

בר"ב ד"ה חזרו ונמוחו. ופרחה טומאתו כשנשתנו, ע' במשנ"א עוקצין פ"ג מי"א.

מ"ב ר"מ אומר השמן תחלה לעולם וחכ"א אף הדבש ר"ש שזורי אומר אף היין, ע' תוס' פסחים י"ד ע"ב ד"ה אפילו ובמנחות ל"א ע"א ד"ה אימא ובמש"כ בחידושי שם.

שם וגוש של זיתים שנפל לתנור והוסק כביצה מכוון טהור יותר מכביצה טמא כו' אם היו פרודין אפילו הן סאה טהור. ע' במשנ"א פ"א מ"ה ד"ה ואין לפרש ובפ"ט מ"ב ד"ה אין טמא ובפ"י מ"ה ד"ה נפלו ממנו ושם בטבו"י פ"ב מ"ג.

מ"ג טמא מת שסחט זיתים וענבים, הנה ברמב"ם פ"ט ה"ב מטו"א הוסיף בזה תיבת שהוכשרו, וע' בצל"ח לפסחים ל"ג ע"ב מה שתמה על דבריו.

בר"ב ד"ה יותר מכביצה, דאין משקה הנבלע באוכל מקבל טומאה עמו, ע' בתוס' רע"ק הכא ולקמן פ"י מ"ה ובמשנ"א שם.

מ"ד כביצה אוכלין שהניחן בחמה ונתמעטו וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ כזית פגול וכזית נותר כזית חלב הרי אלו טהורים כו', ע' ראב"ן סי' ח' ובמה שהארכתי בחידושי למנחות נ"ד ע"ב.

שם הניחן בגשמים ונתפחו טמאין וחייבין עליהם משום פגול נותר וטמא, ע' במשנ"א נגעים פ"ז מ"א ד"ה וחכמים מטהרין ובעוקצין פ"ב מ"ח.

מ"ה כל הטומאות כשעת מציאתן, ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' ט"ו ובמשנ"א אהלות פ"ז מ"ד ובבועז שם סי' ז' ובמשנ"א פרה פ"ה מ"א ד"ה פותח את הכבשן ולקמן פ"ד מ"ח בד"ה ולכן נראה ושם בכלים פ"ט מ"ג ופכ"ה מ"ח.

שם מחט שנמצאת מלאה חלודה או שבורה טהורה שכל הטומאות כשעת מציאתן. ע' בבועז לקמן פ"ד סי' יו"ד ובתוס' אנשי שם כלים פי"א מ"ג.

בר"ב ד"ה אם טמאות. שכל הטומאות כשעת מציאתן ודוקא במקום מציאתן למעוטי נגע באחד בלילה כו' ע"כ, כוונתו להא דתנן לקמן פ"ה מ"ז וע"ש בתוי"ט.
מ"ו חש"ו שנמצאו במבוי שיש בו טומאה הרי אלו בחזקת טהרה וכל הפקח בחזקת טומאה וכל שא"ב דעת להשאל ספקו טהור, ע' תוס' סוטה כ"ח ע"ב ובחולין ד"ט ע"ב ובמש"כ בחידושי שם, וע"ע במשנ"א אהלות פ"ז מ"ה ובפט"ז מ"ב ולנגעים פ"ה מ"ד ובש"ש שמעתא א' פט"ז ובתוי"ט לקמן רפ"ו ובמשנ"א זבים פ"ד מ"ד.
מ"ז תינוק שנמצא בצד בית הקברות והשושנים בידו ואין השושנים אלא במקום הטומאה טהור שאני אומר אחר לקטן כו' בתוס' נדה י"ח ע"ב ד"ה רוב תינוקות הגרסא אע"פ שאין השושנים אלא ממקום טומאה התינוק טהור שאני אומר אדם טהור כו', וע"ע חולין פ"ו ע"א תוד"ה רוב תינוקות ובר"ב ותוי"ט פרה רפי"א ובאור זרוע ח"א סי' תשד"מ.
מ"ח תינוק שנמצא בצד העיסה והבצק בידו ר"מ מטהר וחכמים מטמאים שדרך התינוק לטפח ע' תוס' חולין ד"ט ע"ב ד"ה התם וד"ה שאני אומר ושם פ"ו ע"א ד"ה רוב ובמש"כ בחידושי שם, וע"ע במשנ"א פרה רפי"א ובתפא"י שם פ"ג סי' י"ד ובפרקין לעיל מ"ו סי' ל"ד.
שם בצק שיש בו נקירת תרנגולים ומשקין טמאין בתוך הבית אם יש בין משקין לככרות כדי שינגבו את פיהם בארץ הרי אלו טהורין, ע' לקמן פ"י מ"ב ובתפא"י שם סי' י"ב ובמשנ"א שם.

פרק רביעי

מ"א הזורק טומאה ממקום למקום ככר לבין המפתחות מפתח לבין הככרות טהור, עמש"כ הגר"א ז"ל בא"ר דפרקין מ"ט ובבועז פרה פ"י סי' יו"ד ובמשנ"א לקמן פ"ו מ"ב וע"ע בס' האשכול ה' נדה סי' ל"א ובנחל אשכול שם ובר"ש לקמן בפרקין מ"י.
מ"ב השרץ בפי החולדה ומהלכת ע"ג ככרות של תרומה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור, הנה מקור סתימת משנתנו היא מעדותו של ר' יהושע בעדיות פ"ב מ"ז, וקשה מה צריך לזה לעדותו, ממה נפשך אי הוה ספק טומאה זו ברה"ר הלא מקרא מלא הוא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, הרי רק ודאי טמא לא יאכל הא ספק טמא ספק טהור יאכל. ואי ברה"י הלא כל ספק טומאה ברה"י גמירי לן מסוטה. ומה התם יש בו דעת לישאל אף כל שי"ב דעת לישאל כמבואר בספרי פרשת סוטה ובסוטה כ"ט ע"א, אבל ככרות אין בהן דעת לישאל, וע' חולין ד"ט ע"ב ובמש"כ בחידושי שם וצ"ע כעת. וע"ע בר"ב ותוי"ט כאן ולקמן בפרקין מ"ז ובמשנ"א לעיל מ"א ובבועז לקמן פ"ו סי' ה' ושם במשנ"א מ"ב.

מ"ג השרץ בפי החולדה והנבלה בפי הכלב ועברו בין הטהורים או שעבר טהורין ביניהם ספיקן טהור כו', ע' בר"ש לקמן פ"ו מ"ב.
שם היו מנקרין בהן על הארץ ואמר הלכתי למקום הלז ואיני יודע אם נגעתי אם לא נגעתי ספיקו טמא מפני שיש לטומאה מקום. ע' בתפא"י לעיל פ"ג סי' ל"ו ובבועז דפרקין סי' יו"ד.
מ"ד הממלא בעשרה דליים ונמצא שרץ באחד מהן הוא טמא וכולן טהורין, הנה בנדה ד"ג ע"ב הביא הש"ס ברייתא כזו וע"ש בתוס' מאי דמחלקים בין הברייתא למשנתנו, ובמהר"ם שם הבין דר"ל משום ר' ינאי דמחלק בין יש לה אוגנים או לא קאי רק על הברייתא, ובמהרש"א שם יצא לדון דתלינן דין זה בכל הטומאות כשעת מציאתן ובמקום מציאתן ע"ש, ולא הביאו לדבריהם מחלוקת הרמב"ם והראב"ד ומש"כ הכ"מ רפי"ז מאבות הטומאות ע"ש.
שם המערה מכלי לכלי ונמצא שרץ בתחתון העליון טהור, ע' משנ"א לקמן פ"י מ"ז ושם במס' כלים פ"ט מ"ג.
בתוי"ט ד"ה הממלא. ולא אמרינן שהשרץ היה תחילה בבור וטמא הכל כו', ע בתוי"ט וחידושי מהרי"ח ומשנ"א לקמן ספ"ט.
מ"ה על ששה ספיקות שורפין את התרומה כו', ע' תוס' חדשים בפרקין לקמן מ"ז ובבועז סי' ז' ובתוי"ט מקואות פ"ב מ"ב ובכפתור ופרח פי"ז.
שם על ספק בית הפרס ועל ספק עפר הבא מארץ העמים, ע' אהלות פ"ב מ"ג ובמשנ"א ושם רפי"ז ופי"ח מ"ו.
שם ועל ספק כלים הנמצאין, ע' משנ"א פרה פי"ב מ"ב ובבועז שם פ"ה סי' ד' ובתוי"ט כלים פ"ט מ"ג.
שם על ספק הרוקין הנמצאין. ע' בתפא"י דפרקין לקמן מ"ו סי' ל"ז ובבועז סי' ט' ובתפא"י פ"ה סי' מ"ה ובבועז שם סי' ט"ו ובמשנ"א שם מ"ח.
שם על ספק מי רגלי אדם שהן כנגד מי רגלי בהמה, ע' במשנ"א אהלות פ"ג מ"ב.
שם על ודאי מגען שהוא ספק טומאתן שורפין את התרומה, ע' בתפא"י דפרקין לקמן סוף מי"א סי' ס"ו ובמשנ"א אהלות רפי"ח ושם מ"ד ולקמן רפ"ה ובמקואות פ"ו מ"ז ובכלים פט"ו מ"א.
שם וחכ"א ברה"י תולין וברה"ר טהור, ע' משנ"א אהלות פ"ז מ"ד ובבועז שא שם סי' ט' ולקמן פ"ה סי' ג'.

בתוי"ט ד"ה על ספק מי רגלי אדם, כ' הר"ב ואע"ג דאיכא תרי ספקות כו' כ"כ רש"י דשבת והקשו התוס' כו', ע' משנ"א דמכילתין פ"ג סוף מ"ו ובפרה פי"א מ"א ובאהלות פי"ז מ"ה.

מ"ו שני רוקין אחד טמא ואחד טהור כו', וכ' במשנ"א דהספק הכא באיזהו מהן נגע אבל בתערובות הרוקין היינו דנין כתערובות חד בחד דכל אחד הוא כגופו של איסור, וכמ"כ כתב עוד בפרקין סוף מ"י והאריך מאד בזה לקמן פ"ה מ"ג וע"ש עוד בבועז סי' ג' וע"ע בת' חמדת שלמה חי"ד סי' ח'.

מ"ז אלו ספיקות שטיהרו חכמים כו', ע' בתוי"ט ומשנ"א דפרקין לעיל ריש מ"ה ובתפא"י מקואות פ"ב מ"ב סי' י"ט ובמשנ"א מכשירין פ"ג מ"ג.

שם ספק מים שאובין למקוה, ע' בת' הריב"ש סי' רצ"ד ובר"ש מקואות פ"ב מ"ג.

שם ספק ידים ליטמא ולטמא ולטהר טהור. ע' ידים פ"ב מ"ד ובמפרשים שם ובר"ש טבו"י פ"ב מ"ב.

שם ספק שרצים, ע' בתוי"ט לעיל מ"ב ד"ה ספקו טהור ובבועז דפרקין סי' יו"ד.

מ"ח ספק טומאה צפה ע"פ המים בין בכלים בין בקרקע כו', ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"ד ד"ה הממלא.

בר"ב ד"ה בין בכלים. דחשיב כאילו אין מקום לטומאה. ע' תפא"י נגעים פי"ג סי' מ"ו.

בתוי"ט ד"ה ספק טומאה צפה. דכתיב בכל השרץ השורץ כל מקום שהוא שורץ טמא אפילו צף וכתיב על הארץ כו', הא כיצד ודאי מגע טמא ספק מגעו טהור כו', ע' דריש פרקין ובמשנ"א ריש מ"ב ושם מ"ד ולקמן פ"ו מ"ב.

בא"ד דמדאורייתא אין טמא אלא הודאי, ע' במשנ"א במשנה הקודמת ד"ה שטהרו חכמים.

מ"ט ספק משקין ליטמא טמא כו', ע' בתפא"י מקואות פ"א סי' י"ט ובמשנ"א מכשירין פ"ו מ"ג.

שם היתה ככר טמאה בידו וזרקה לבין משקין טהורין ספק נגע ספק לא נגע ספקו טהור כו', ע' בר"ש טבו"י פ"ב מ"ב.

שם ולטמא טהור כיצד היתה מקל בידו ובראשה משקין טמאין וזרקה לבין ככרות טהורין ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור, פי' דמשקה לטמא אחרים מדרבנן, וע' בתוי"ט דפרקין ריש מ"ה ובמשנ"א לעיל פ"א מ"ז ובפרה פ"ה מ"ג ובתפא"י לקמן פ"י סי' י"ב ובמשנ"א שם ובבועז מקואות פ"א סי' ב' ובמשנ"א מכשירין פ"ב מ"ג.

בר"ב ד"ה וזרקה. וי"ל דאיכא לאוקמי מתניתין כשאדם אוחז הככרות, ע' בתוי"ט לעיל מ"א ומ"ב ד"ה ספקו טהור.
מ"י ר' יוסי אומר ספק משקין לאוכלים טמא ולכלים טהור. ע' במשנ"א דפרקין לעיל ריש מ"ט ושם במכשירין פ"א מ"א.
מי"א ספק ידים ליטמא ולטמא וליטהר טהור, ע' בפרקין לעיל מ"ז ובידים פ"ב מ"ד ובמפרשים שם.
שם ספק רה"ר טהור, ע' בר"ב ותוי"ט פרה פי"ב מ"ד ובתפא"י אהלות פי"ח סי' ל"ד ובמשנ"א לקמן פ"ה סוף מ"ח.
שם ספק דברי סופרים אכל אוכלים טמאים שתה משקים טמאים בא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורובו שלשה לוגין מים שאובים טהור. ע' משנ"א דמכילתין לעיל פ"ג מ"ה ושם בפרה פ"ט מ"א ופי"א ריש מ"ב ושם מ"ה ולקמן פ"ה מ"ו ובמקואות רפ"א ושם מ"ד ובתפא"י סי' ד' שם ובתוס' חדשים שם ובמשנ"א טבו"י פ"ב מ"ב ובידים פ"ב מ"ד.
שם אבל דבר שהוא אב הטומאה מדברי סופרים ספיקו טמא, ע' משנ"א פרה פ"ט מ"ח ובמכילתין פ"י מ"ו ובמפרשי המשנה למקואות פ"ב מ"ב ושם במשנ"א פ"ו מ"ז ובכלים פי"א מ"ג ובת' משיב דבר ח"ג סי' כ"ח.
מי"ב ספק החולין זו טהרת פרישות, ע' משנ"א אהלות רפי"ח ולקמן פ"ה מ"ג ובמכשירין פ"ו מ"ב.
שם ספק שרצים כשעת מציאתן. ע' בבועז דפרקין לעיל מ"ח סי' יו"ד ובמשנ"א לקמן פ"ו מ"ב.
שם ספק נגעים בתחילה טהור עד שלא נזקק לטומאה משנזקק לטומאה ספיקו טמא, ע' תוס' כתובות ע"ה ע"ב ד"ה ספק טמא ובר"ש נגעים פ"ד מי"א ובמשנ"א נגעים פ"ה מ"ד,
שם ספק בכורות אחד בכורי אדם ואחד בכורי בהמה בין טמאה בין טהורה שה שהמוציא מחבירו עליו הראיה, הנה גם תפיסה בספק לא מהני. וע' אור זרוע למס' ב"ב סי' צ"א ובליקוטי הגר"א על הרמב"ם ה' נזקי ממון פ"א הי"א ובנובי"ת חי"ד סי' קצ"ו קצ"ז ובת' הגרע"א סי' קס"ז ובת' בית דוד סי' כ"ד.
מי"ג ספק קרבנות האשה שיש עליה ספק חמש לידות וספק חמש זיבות כו' ע' ר"ש משאנ"ץ לתו"כ פ' תזריע פרק ג' מ"ז.

פרק חמישי

מ"א השרץ והצפרדע ברשות הרבים כו', ובנוגע לרה"י ע' לעיל פ"ד סוף מ"ה ובבועז לאהלות פ"ז סי' ט' ובש"ש שמעתא א' רפ"ט.

שם גוש מארץ טהורה וגוש מארץ העמים כו', ע' בר"ב אהלות פ"ב מ"ג ד"ה וארץ העמים ובתוי"ט שם ובר"ש שם ספי"ג.

מ"ב אחד שאמר נגעתי בזה ואיני יודע אם הוא טמא או טהור נגעתי ואיני יודע באיזה משניהם נגעתי ר"ע מטמא וחכמים מטהרים ר' יוסי מטמא בכולו כו', ע' בבועז דפרקין סי' ג' וסי' ד'.

בתוי"ט ד"ה ר' יוסי מטמא. שכ"כ הר"ש דר"י נמי דוקא כשעשה טהרות מטהר כמו לר"ע ע"כ. ע' לקמן בפרקין בתוי"ט ריש מ"ה ובתפא"י לעיל סוף מ"א ולקמן מ"ד סי' למ"ד.

מ"ג שני שבילים אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהם ועשה טהרות כו' ע' במשנ"א הכא ולעיל פ"ד מ"ו ובפרקין מ"א ולקמן מ"ה שם.

מ"ד השרץ והצפרדע ברשות הרבים נגע באחד מהם ועשה טהרות ונאכלו כו', ע' מה שהאריך בזה במל"מ פי"ט ה"א מאבות הטומאות.

מ"ה שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות ר' יהודא אומר אם נשאלו זה בפ"ע וזה בפ"ע טהורין ואם נשאלו שניהם כאחד טמאים ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאים, ע' בתוס' חדשים כאן ובמשנ"א נגעים פ"ה מ"ד ד"ה ונמצא ולקמן פ"ו מ"ו ובתפא"י מקואות פ"ב סי' כ"ז וע"ע בת' חמדת שלמה חי"ד סי' ד.

מ"ו שני ככרים אחד טמא ואחד טהור אכל את אחד מהם ועשה טהרות ובא חבירו ואכל את השני ועשה טהרות ר' יהודא אומר אם נשאלו זה בפ"ע וזה בפ"ע טהורין ואם נשאלו שניהם כאחת טמאים ר' יוסי אומר בין כך ובין כך טמאים, ע' בתפא"י סי' ל"ג ובתוס' חדשים דמשנה הקודמת ובבועז למס' מקואות פ"ג סי' ב'.

מ"ז מי שישב ברה"ר ובא אחד ודרס על בגדיו או שרקק ונגע ברוקו על רוקו שורפים את התרומה ועל בגדיו הולכין אחר הרוב. ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ב ובבועז פרה פי"א סי' א' וסי' ח' ושם פי"ב סי' ט' וע"ע בתוי"ט ומשנ"א פ"ז מ"א ובחידושי מהרי"ח שם.

שם ישן ברה"ר ועמד כליו טמאים מדרס דברי ר"מ וחכמים מטהרין, ע' אור שמח פי"ח ה"ו מאבות הטומאות ובמשנ"א לקמן פ"ח מ"ג ובתפא"י שם

ובבועז סי' ה' וסי' וי"ו שם וע"ע בת' חמדת שלמה חאה"ע סי' ט"ל ובמשנ"א מכשירין פ"ו סמ"ב.

שם נגע באחד בלילה ואין ידוע אם חי אם מת ובשחר עמד ומצאו מת ר"מ מטהר וחכמים מטמאים שכל הטומאות כשעת מציאתן. ע' אור זרוע ח"א סי' תרנ"ז ובת' מהרי"ט ח"א סי' י"א ובבועז אהלות פ"ז סי' ז' וע"ע בתוס' סוטה כ"ח ע"ב ד"ה ברה"ר ובמשנ"א לקמן פ"י מ"א ובת' פנים מאירות ח"א סי' ט"ו וע"ע בר"ש לעיל פ"ג מ"ה.

בר"ב ד"ה נגע באחד בלילה, ברה"ר דוקא מיירי, ע' במשנ"א לעיל פ"ג ריש מ"ה ולקמן פ"ו מ"א.

בר"ב ד"ה וחכמים מטמאין. אם ראוהו חי מבערב אע"פ שבא שחרית ומצאו שמת מודים חכמים לר"מ שהוא טהור כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ד סוף מ"ב ובתפא"י פ"ג סי' כ"ז

בתוי"ט ד"ה ועל בגדיו. ולפמש"כ לעיל פ"ג מ"ט (צ"ל מ"ח) כו', ע' בתוס' רע"ק כאן סי' ז' ובמס' דמאי פ"א אות ח' ובס' חזקה רבה חא"ח סי' וי"ו.

מ"ח סוטה אחת בעיר או כנענית או כותית כל הרוקים שבעיר טמאין, ע' בתוי"ט כאן ד"ה כל הרוקין ובא"ר לעיל פ"ד מ"ה ובתוי"ט פ"ז מ"ו.

שם מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו בספינה אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה כליו טהורין ואם לאו ישאלנה, ע' בתפא"י פרה פ"ז סי' ע' ובמשנ"א דמכילתין פ"ז מ"ו ובפ"ח מ"ב ובבועז שם סי' ד' ובפ"ט ס"ס וי"ו ובתפא"י פ"י סי' י"ד ובמשנ"א שם מ"ב ובזבים פ"ד מ"א.

בר"ב ד"ה אם מכירתו דאם היתה נדה או זבה לא היתה דורסת על בגדיו ולא נכנסת עמו בספינה ע"כ, ולפ"ז צ"ל דהא דתנן הכא שישבה עמו בספינה איירי בספינה קטנה כהא דתנן במס' זבים רפ"ג, דאילו בספינה גדולה אפילו ישבו מצד אחד טהורין כדתנן התם מ"ג.

מ"ט שנים אומרים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי ר"מ מטמא וחכ"א הוא נאמן ע"י עצמו, ע' בת' הגאון מהרי"ל דיסקין ז"ל חאה"ע סי' מ"ב דף ל' ע"ב.

שם עד אומר נטמא ועד אומר לא נטמא אשה אומרת נטמא ואשה אומרת לא נטמא ברה"י טמא ברה"ר טהור. ע' ש"ש שמעתא א' פ"ח ובת' אגודת אזוב חי"ד סי' וי"ו.

פרק שישי

מ"א מקום שהיה רשות היחיד ונעשה רה"ר חזר ונעשה רה"י כו', ע' ח"ס חי"ד סי' של"ז.

שם המסוכן ברה"י והוציאוהו לרה"ר והחזירוהו לרה"י כו', ע' בבועז לעיל פ"ד ס"ס י"ח ובש"ש שמעתא ד' פ"ד ובעונג יו"ט סי' מ"ו וסי' ע"א קמ"ב ובס' שערי ישר ח"א פרק י"ד.

מ"ב ארבע ספיקות ר' יהושע מטמא וחכמים מטהרין כו', ע' בתוי"ט לעיל פ"ד סוף מ"ב ושם מ"ו ד"ה בזמן ובמלאכ"ש שם ובמל"מ ספ"י מטומאת צרעת,

שם הטמא עומד והטהור עובר הטהור עומד והטמא עובר, ע' במשנה נגעים פי"ג מ"ז ובמפרשים שם ובתוי"ט לעיל פ"ד מ"ז ד"ה ספק נזירות.
שם הטומאה ברה"י וטהרה ברה"ר טהרה ברה"י וטומאה ברה"ר ספק נגע ספק לא נגע, ע' במשנה לעיל פ"ד מ"ו ובתפא"י שם סי' ל"ג ובפרקין לקמן מ"ג סי' י"ט ובבועז פ"ה סי' י"ג.
מ"ג הכניס ידו לחור שיש בו טומאה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא, ע' במשנה פרה פ"ה מ"א ובמשנ"א שם ד"ה פותח את הכבשן ובמכילתין פ"ז ריש מ"ז.
שם חנות שהוא טמא ופתוח לרה"ר ספק נכנס ספק לא נכנס ספיקו טהור, ע' בתפא"י לעיל פ"ד סי' ל"ג ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' ח'.
מ"ד כל שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברה"י טמא ברה"ר טהור, ע' בתוי"ט דפרקין מ"ג ובמשנ"א אהלות פי"ז מ"ה ושם במכילתין פ"ג מ"ו ובבועז דפרקין מ"ב סי' ה' ובת' פמ"א ח"ב סי' י"ד ובמלאכ"ש לעיל פ"ד מ"ה ובשאר מפרשים שם ובתפא"י לקמן פ"י סי' ג' ובס' שערי ישר ח"א פי"ט וע"ע תוס' ב"ק י"א ע"א ד"ה דאין ובמפרשים שם ובתפא"י כלים פי"א סי' ל"א.
שם ספק שיש בה כשיעור ספק שאין בה כשיעור ואפילו שיש בה ספק טמאה ספק טהורה כו', ע' בת' אחיעזר חאה"ע ס"ס ב'.
שם ר"א אומר ספק ביאה טהור ספק מגע טומאה טמא. ע' בתוי"ט לעיל סוף מ"ב ובמשנ"א לקמן פ"ז מ"א ופ"י סוף מ"ו.
מ"ה נכנס לבקעה בימות הגשמים כו' ר"א מטהר וחכמים מטמאין הנה משנה זו מחוברת למשנה הקודמת כדכ' התוס' בבכורות כ"ז ע"ב ד"ה וכי הזאה.
מ"ו ספק רשות היחיד טמא עד שיאמר לא נגעתי כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ג מ"ה ושם סוף מ"ו ובפ"ט מ"ח.
שם איזו היא רה"ר שבילי בית גלגול כו', ע' דורות הראשונים המשנה ביסודה פכ"א **בר"ב** ד"ה עד שיאמר לא נגעתי. לאו דוקא שיאמר ברי לי שלא נגעתי דה"ה היכא דאיכא מידי למיתלי ביה שלא נגע. ע' במשנ"א לקמן פ"ח ריש מ"ג.
מ"ז הבקעה בימות החמה רשות היחיד לשבת ורה"ר לטומאה ובימות הגשמים רה"י לכך ולכך, ע' ר"ש ותוי"ט אהלות פי"ח מ"ג ובתפא"י ובבועז שם ובבועז דפרקין מ"א ובמשנ"א מ"ה.
מ"ח בסילקי רה"י לשבת ורה"ר לטומאה כו', ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' קנ"ב,

שם ר"י אומר אם עומד הוא בפתח הזה ורואה את הנכנסין ואת היוצאין בפתח הלז רה"י לכך ולכך ואם לאו רה"י לשבת ורה"ר לטומאה, ע' בבועז לקמן פ"י סי' ג'.
מ"ט הפרן רה"י לשבת ורה"ר לטומאה כו', וכ' הר"ב שיש לו שני פתחים זו כנגד זו. הנה זהו פי' הרמב"ם, וע' בערוך ערך פרן.
מ"י האסטוונית רשות היחיד לשבת ורה"ר לטומאה כו', ע' במפרשי המשנה לאהלות פי"ח מ"ט.

פרק שביעי

מ"א הקדר שהניח את קדרותיו וירד לשתות הפנימיות טהורות והחיצונות, טמאות א"ר יוסי בד"א במותרות כו', ע' במשנה פרה פ"ה מ"א ובמשנ"א שם וע"ע במשנ"א דמכילתין פ"ו מ"ו ובתפא"י פ"ח סי' ט"ו.
שם המוסר מפתחו לע"ה הבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת המפתח, בתוספתא מסיק עלה ור"ש מטמא וע' ירושלמי קידושין פ"א ה"ד ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בתפא"י לקמן פ"ח סי' י"א.
מ"ב המניח ע"ה בתוך ביתו ער ומצאו ער ישן ומצאו ישן ער ומצאו ישן הבית טהור, ע' לקמן בפרקין מ"ט ובתפא"י שם סי' נו"ן ובפ"ח סי' כ'.
שם ישן ונמצא ער הבית טמא. ע' בבועז לקמן מ"ו סי' וי"ו ובפ"ח סי' ח'.
מ"ג המניח אומנים בתוך ביתו הבית טמא דר"מ וחכ"א אין טמא אלא עד מקום שהן יכולין לפשוט את ידם וליגע הנה לטעמייהו אזלי כמו במשנה הקודמת גבי ישן ומצאו ער. דר"מ מתחשב עם אפשרות הנגיעה לכלי או לאוכלין ע"י כסא או סולם ולהכי מטמא כל אשר בבית, וחכמים לא חשו רק עד מקום שהן יכולין לפשוט את ידם וליגע. וממקום שאין יכולין לפשוט את ידם וליגע. דינם כמו הפנימיות לגבי החיצונות דריש פרקין. וע' בבועז פ"ח סי' ח' ובתפא"י פ"י סי' ג'.
מ"ד אשת חבר שהניחה לאשת ע"ה טוחנת בתוך ביתה פסקה הרחים הבית טמא לא פסקה הרחים אין טמא אלא עד מקום שהיא יכולה לפשוט את ידה וליגע כו', והנה לדידן דאית לן רחיים שאינן צריכין לגלגול ידה התמידית רק כח ראשון של המגלגל ואח"כ תתגלגל מעצמה ע"י זרם החשמלי וכדומה א"כ אין נ"מ בזה ואפילו לא פסקה הרחים נחשבת כפסקה והבית טמא.
ומה שהביא הר"ש הא דתניא בתוספתא אשתו של ע"ה טוחנת עם אשתו של חבר בזמן שהיא טמאה כו', ע' בתוס' גיטין ס"א סוף ע"ב ובחולין ד"ו ע"ב ובמה שהארכתי בחידושי שם.

מ"ה המניח ע"ה בתוך ביתו לשמרו בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין האוכלים והמשקים וכלי חרס הפתוחים טמאים, ע' תפא"י לקמן פ"ח סי' ח' ובבועז שם סי' ג'.
שם אבל המשכבות והמושבות וכ"ח המוקפין צ"פ טהורין. ע' במשנ"א פרה פ"י מ"א ולעיל פ"ה מ"ז ובתפא"י דפרקין מ"ב סי' יו"ד ובבועז לקמן סי' וי"ו.
בר"ב ד"ה האוכלין. אבל המשכבות והמושבות טהורין שאין עם הארץ עושה משכב ומושב ואינו מטמא בהיסט, ע' בתוי"ט ובחידושי מהרי"ח לעיל ריש פרקין.
מ"ו הגבאים שנכנסו לתוך הבית הבית טמא עם יש עמהן כנעני נאמנים לומר לא נכנסנו אבל אין נאמנים לומר נכנסנו אבל לא נגענו ע' במשנ"א דפרקין לעיל סוף מ"א ובתפא"י פ"ה סי' מ"ח ובבועז שם סי' ב' ושם במשנ"א מ"ב ובפ"י מ"ב ובתפא"י שם סי' י"ד.
שם הגנבים שנכנסו לתוך הבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים כו' וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורים אם יש עמהם נכרי או אשה הכל טמא ע"כ, והיינו דאמרינן בנדה ד"ה ע"ב דמוקף צ"פ אע"ג דניצול באהל המת אינו ניצול במעת לעת שבנדה וע' חגיגה כ"ה ע"א תוד"ה שונין, וה"נ פריך הש"ס בגיטין ס"א ע"ב אהא דכלי חרס המוקף צ"פ וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה, וע"ש בתוד"ה וליחוש ובסוטה כ"ט ע"ב רש"י ד"ה ובכל הספרים וצ"ע כעת, וע"ע באור זרוע ח"א סי' תשע"ד.
שם אבל המשכבות והמושבות כו', ע' תוס' חגיגה י"ט ע"ב ד"ה בגדי ע"ה ובגיטין ס"א ע"ב ד"ה וליחוש ובב"ק ס"ו ע"ב ד"ה דגזל משכב ובר"ש לעיל פ"ה מ"ז ובמלאכ"ש שם.
מ"ז המניח את כליו בחלון של אודיארין ראב"ע מטהר וחכ"א עד שיתן לו את המפתח כו' והנה במשנ"א האריך להבין טעם מחלקותם בזה ע"ש, ולעד"נ דכבר איפלגו ר"א וחכמים לעיל פ"ו מ"ה דר"א סבר ספק ביאה טהור וחכמים סברי כל ספק טומאה ברה"י טמא בין שיהיה ספק ביאה או ספק נגיעה כדביאר שם הרמב"ם ע"ש וניהי דאפשר דראב"ע לא ס"ל כר"א במקום פתוח כבקעה דהתם, אבל הכא שחלונו נעול ס"ל בספק ביאה כזו דטהור, וחכמים אף דהתם מטמאו בהחלט כל ספק אבל בספק נגיעה דהכא שנתוסף לדלת שבחלון מסירת מפתח או חותם או סימן מטהרים.
מ"ח מי שהיה טהור והסיע את לבו מלאכול ר' יהודא מטהר שדרך טמאין פורשין ממנו וחכמים מטמאים, הנה הר"ב והתוי"ט נמשכו בפירושם אחרי דעת הרמב"ם דטומאה וטהרה זו קאי אגברא, משמע דדייקו לשון המשנה שדרך טמאין פורשין ממנו, אבל הגר"א ז"ל בא"ר מפרש האי טומאה וטהרה גם על תרומתו של מסיח הדעת, ולכן הוסיף על לשון המשנה שדרך טמאין פורשין ממנו וממאכליו ע"ש.

שם אע"פ שאמר יודע אני שלא נטמאו ידיו ידיו טמאות שהידים עסקניות, ע' זבים פ"ה מי"ב ובמפרשים שם.

מ"ט האשה שנכנסה להוציא פת לעני ויצאת ומצאתו עומד בצד ככרות של תרומה וכן האשה שיצאת ומצאת את חברתה חותה גחלים תחת קדרה של תרומה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין, ויל"ד מדוע הזכירו בסיפא ענין חתיית הגחלים. ולא תני כמו ברישא גבי עני, ומצאת את חברתה עומדת בצד קדרה של תרומה, ולכן נראה דברישא אשמעינן רבותא דאע"פ שמצאתו עומד בלי שום פעולה אפ"ה מטמא ר"ע. ובסיפא הרבותא דאע"ג דמצאה חברתה חותה גחלים תחת הקדרה הרי שתתעניין עם הבשול מ"מ מטהרי רבנן.

שם אמר ר"א בן פילא וכי מפני מה ר"ע מטמא וחכמים מטהרין מפני שהנשים גרגרניות הן שהיא חשודה לגלות את הקדרה של חברתה לידע מה היא מבשלת, הנה הגר"א ז"ל מוחק תיבות וחכמים מטהרין בדברי ר"א ב"פ ע"ש, ולולא דבריו זיל היה נלע"ד דר"א ב"פ הוסיף ביאור וטעם למחלקותן דר"ע וחכמים, וקאמר דר"ע מטמא אפילו בקדרה מכוסה מפני שחשודה גם לגלות, וחכמים מטהרין אע"פ שהוא מגולה, וס"ל דמ"מ לא נגעה כמו בעני העומד בצד הככרות.

פרק שמיני

מ"א הדר עם עם הארץ בחצר ושכח כלים בחצר אפילו חביות מוקפות צ"פ או תנור מוקף צ"פ הרי אלו טמאין כו', ע' תוס' חגיגה י"ט ע"ב ד"ה בגדי ע"ה.

בר"ב ד"ה ר' יהודא מטהר בתנור משום דאי אפשר להסיטו דסתמו מחובר קצת ש שעושין לו טפלה לחברו בארץ, ע' במשנ"א אהלות פי"ב מ"א.

מ"ב המפקיד כלים אצל עם הארץ טמאים טמא מת כו', ע' במשנה דלקמן בפרקין מ"ה ובתפא"י שם ובכלים פ"ט סי' כ"ה.

שם ר' יוסי אומר אם מסר לו תיבה מלאה בגדים בזמן שהיא רוצצת טמאין מדרסו אם אינה רוצצת טמאין מדף. הנה ר' יוסי משתמש בלשון רוצצת ג"כ בפרקין לקמן מ"ח.

מ"ג המאבד ביום ומצא ביום טהור, וכ' הר"ב מתניתין ברה"ר דספיקו טהור איירי כו' אבל ברה"י דספיקן טמא בין ביום בין בלילה טמאים, ע' במשנ"א לעיל פ"ו מ"ו.

שם זה הכלל כל שיעבור עליו הלילה או מקצתו טמא, ע' בתוס' חדשים לעיל פ"ז מ"א.

שם השוטח כלים ברה"ר טהורין. ע' בבועז לעיל פ"ז ריש מ"א.

שם נפל דליו לתוך בורו של ע"ה והלך להביא במה יעלנו טמא מפני שהונח ברשות ע"ה שעה אחת, במשנ"א פרה פ"ה מ"א ובבועז דמכילתין פ"ח סי' ח'.

בר"ב ד"ה המאבד ביום. דמסתמא אם היה אדם מוצאו ונוגע בו היה מגביהו כדרך מוצא אבידה, ע' בת' הגאון מהרי"ל דיסקין ז"ל סי' מ"ב דף ל"א סע"א.
מ"ד המניח את ביתו פתוח ומצאו פתוח נעול ומצאו נעול פתוח ומצאו נעול טהור, פי' דלספק ביאה לא חיישינן, וע' במשנ"א לעיל פ"ז מ"ה ובבועז פ"ח סי' ח' וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שלישי סי' שפ"ט.
שם נעול ומצאו פתוח ר"מ מטמא וחכמים מטהרין שהיו גנבים ונמלכו והלכו להן, ע' במשנ"א לעיל פ"ז מ"ז וע"ע בתרומת הדשן סי' ר"ה.
מ"ה אשת ע"ה שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא בנו או בתו או בהמתו הבית טהור מפני שנכנסה שלא ברשות, ע' בתוי"ט לעיל פ"ז מ"ה ושם במשנ"א מ"ב ובבועז שם סי' ד'.
מ"ו כלל אמרו בטהרות כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מאוכל הכלב כו', ע' במשנ"א פ"ב מ"א ובתפא"י אהלות פי"ג סי' ל"ט ובבועז שם פ"ו סי' ג' ובתפא"י דמכילתין לקמן פ"ט סי' מ"ב וע"ע בתוי"ט כלים ספכ"ה ובמשנ"א עוקצין פ"ב מ"ב ושם פ"ג מ"א ובמלאכ"ש מ"ב.
שם חשב עליו חש"ו טהור אם העלהו טמא שיש להם מעשה ואין להן מחשבה, ע' כלים פי"ז מט"ו ובמכשירין ספ"ג ושם רפ"ו ובמפרשים שם.
מ"ז אחורי כלים שנטמאו במשקים ר"א אומר מטמאין את המשקין ואין פוסלין את האוכלין ר' יהושע אומר מטמאין את המשקין ופוסלין את האוכלין, ע' במשנ"א פרה פי"א ריש מ"ה ובמכילתין פ"י מ"ב ושם בכלים פכ"ה מ"ג ובידים פ"ג מ"ב.
מ"ח עריבה שהיא קטפרס והבצק מלמעלן ומשקה טופח מלמטן כו', ע' תוי"ט לעיל ספ"א ובמשנ"א שם מ"ה ד"ה נפלו ובפ"ב מ"א ד"ה והכל טהור.
שם ואם היה משקה עומד אפילו כעין החרדל מצטרף ר' דוסא אומר אוכל פרוד אינו מצטרף, הנה האי ר' דוסא הוא בן הרכינס דס"ל הכי בעדיות פ"ג מ"ב, וע' תוס' זבחים ק"ה ע"ב ד"ה חיבור אוכלין ובמנחות כ"ד ע"א ד"ה צירוף כלי ובמל"מ פ"ד ה"ג מה' טומאת אוכלין ובמשנ"א לעיל ספ"א ולקמן פ"ט מ"ח ובטבו"י פ"ב מ"ג ושם פ"ג רמ"ב ורמ"ה ובעוקצין פ"ג מ"ג וע"ע בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"ז ה"ה מטומאת אוכלין.
מ"ט מקל שהיא מלאה משקין טמאין כיון שהשיקן למקוה טהורה דברי ר' יהושע וחכ"א עד שיטביל את כולה, ע' תוס' חגיגה י"ט ע"ב ד"ה בתחתונה
שם הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינן חבור לא לטומאה ולא לטהרה. ע' תוי"ט לעיל ספ"א ובמשנ"א דפרקין ריש מ"ח ובבועז פ"ג סי' א' וע"ע בת' הריב"ש סי' רצ"ב ובאבקת

רוכל סי' נ"ד נ"ה ובבועז מקואות פ"ג סי' ב' ופ"ה סי' י"ב ופ"ו סי' י"ג ובתפא"י שם סי' נ"ח ובתוי"ט מ"ח שם ד"ה אפילו כשערה ובמפרשי המשנה מכשירין פ"ה מ"ט ובטבו"י פ"ב מ"ז וע"ע אור זרוע ריש ה' מקואות.

פרק תשיעי

מ"א זיתים מאימתי מקבלין טומאה משיזיעו זיעת המעטן, פי' דזיעה זו ניחא ליה, וע' במשנ"א לקמן סוף מ"ח ובמה שהארכתי בחידושי למעילה כ"א ע"א.

שם בה"א משיתחברו ג' זה לזה כו', ע' בתוי"ט ומשנ"א לקמן מ"ה ובאור שמח פ"ו ה"ב מה' כלים.

בר"ב דיה אבל לא זיעת הקופה. דקופה אינה מחזקת המשקין, ע' בתוי"ט לקמן בפרקין מ"ד.

מ"ב גמר מלמסוק אבל עתיד ליקח כו' טהורין, ע' בבועז לעיל פ"ב סי' י"ד.

בר"ב ד"ה אין טמא, אלא מקום נפילת המשקה פי' אחר נפלו על הזיתים הללו כו', ע' בתוי"ט בסמוך מ"ג.

מ"ג נגמרה מלאכתן הרי אלו מוכשרין נפלו עליהן משקין טמאין, ע' בתוי"ט בסמוך לעיל מ"ב.

שם המוחל היוצא מהן ר"א מטהר וחכמים מטמאין, ע' במשנ"א לעיל מ"א ד"ה זיתים ובתוי"ט מקואות פ"ז מ"ג ד"ה ומוחל ובמלאכ"ש שם מ"ד ובא"ר ומשנ"א מכשירין פ"ו מ"ה.

שם אר"ש לא נחלקו על המוחל היוצא מן הזיתים שהוא טהור כו', ע' במשנ"א לעיל מ"א ד"ה רש"א.

בר"ב ד"ה נפלו עליהן משקין טמאין לאחר שנגמרה מלאכתן והוכשרו לקבל טומאה הרי כל הזיתים טמאין כו', ע' בר"ב ובתוי"ט לקמן מ"ח.

מ"ד הגומר את זיתיו ושייר קופה אחת יתננה לעני הכהן דר"מ, והנה בר"ב ותוי"ט הביאו גרסת לעיני כהן, והוא מדברי רש"י ותוס' בחגיגה כ"ה ע"א ע"ש, ולע"ד בלתי מובן הלא ממקור לשון המשנה מוכרע דהוא שבוש, דאם היתה כוונת ר"מ לאמר לעני שהוא כהן. הי"ל לאמר לכהן עני. דעיקר החיוב לתת לכהן ואיך יפול הלשון לעני הכהן כדגריס במשנתנו, וע"כ דבתיבת עני חסר יו"ד וצ"ל לעיני הכהן, וע"ע בטורי אבן לחגיגה שם.

שם ר' יהודא אומר יוליך את המפתח מיד, בתוספתא מבואר בדברי ר' יהודא דהאי מיד הוא כל אותו היום כמובא בר"ש, וע' בת' שבות יעקב ח"א חא"ח סי' ל"ד.

מ"ה המניח זיתים בכותש שימתונו שיהו נוחין לכתוש הרי אלו מוכשרים שימתונו שימלחם בש"א מוכשרים ובה"א אינן מוכשרים, ע' במשנ"א דפרקין לעיל סוף מ"א ולקמן מ"ו.

מ"ו המניח זיתיו בנג לגרגרם אפילו הן רום אמה אינן מוכשרים, כ"ה גרסת הרמב"ם והגר"א ז"ל, וגרסת הר"ש והרא"ש הרי אלו מוכשרים, וע' בתוי"ט במשנה הקדומה ד"ה ובה"א ובכ"מ פי"א הט"ו מטו"א.

מ"ז רצה ליטול מהן בד אחד או שני בדין בש"א קוצה בטומאה ומחפה בטהרה בה"א אף מחפה בטומאה, וכ' הר"ב והלכה כב"ה, ולכאורה מאי קמ"ל הלא כבר נפיק בת קול דהלכה כב"ה עירובין י"ג ע"ב, ואפילו לר' יהושע שם ד"ז ע"א דלא משגח בב"ק, אבל כבר החליטו בש"ס ברכות ל"ו ע"ב ובש"מ דב"ש במקום ב"ה אינה משנה, ואפשר משום דר' יוסי פליג במשנתנו ובגיטין ס"ז ע"א אמרו עליו דנימוקו עמו, ולהכי כתב דהלכה כב"ה לאפוקי גם מדעת ר' יוסי, אולם על ר' יוסי גופיה איכא למידק איך פליג ע"ד ב"ה וצ"ע כעת.

מ"ח השרץ שנמצא ברחים אין טמא אלא מקום מגעו, פי' משום דאין מחזיקין טומאה ממקום למקום ואע"ג שהוא ברה"י וע' בתפא"י לעיל פ"ו סי' ד' ובבועז פ"ד ס"ס י"ח ובתפא"י לקמן פ"י סי' י"ב.

שם נמצא ע"ג העלים ישאלו הבדדים לאמר לא נגענו, ע' בר"ב ותוי"ט לקמן פ"י מ"ב ובמשנ"א שם בד"ה הבדדין והבוצרין ובבועז שם סי' א'.

שם אם היה נוגע באום אפילו בשערה טמא. וכ' הר"ב אפילו שער אחד מן השרץ כו', ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ב ד"ה אין טמא וע"ע בתוי"ט ובתוס' אנשי שם לנגעים פ"ד מ"א ובמשנ"א עוקצין פ"א מ"א.

מ"ט נמצא על גבי פרודים, ע' בתוי"ט כאן ולעיל פ"ג מ"ב ופ"ח סוף מ"ח.

שם נמצא במעטן הגג טמא. ע' במשנ"א לעיל פ"ד מ"ד בד"ה הממלא ובד"ה העליון.

שם שכל הטומאות כשעת מציאתן, ע' לעיל פ"ג מ"ה ובמפרשים שם ובמשנ"א פ"ד מ"ח ד"ה ולכן נראה ובתפא"י פ"ז סי' ח' ובבועז פ"ד ס"ס י"ח ושם במקואות פ"ח סי' א'

פרק עשירי

מ"א הנועל בית הבד מפני הבדדין והיו שם כלים טמאין מדרס כו', ע' תוס' חגיגה י"ט ע"ב ד"ה בגדי ע"ה ובבועז דפרקין סי' ב'.

מ"ב הבדדין שהיו נכנסין ויוצאין ומשקין טמאין בתוך בית הבד אם יש בין משקין לזיתים כדי שינגבו את רגליהם בארץ הרי אלו טהורין, ע' במשנ"א לעיל ספ"ג.

שם הבדדין והבוצרין שנמצאת טומאה לפניהם נאמנין לאמר לא נגענו כו', ע' בר"ב ותוי"ט לעיל פ"ט מ"ח ובבועז דריש פרקין ובתפא"י פרה פ"ז סי' ע'.
בר"ב ד"ה הבדדין והבוצרין. לפי שגזרו על הבצירה שתעשה בטהרה ולא גזרו על המסיקה כו', ע' בתוי"ט ל לעיל רפ"ט.
מ"ג הבדדין והבוצרין כיון שהכניסן לרשות המערה דיו דר"מ ר' יוסי אומר צריך לעמוד עליהן עד שיטבולו רש"א כו', ע' בבועז דפרקין לעיל סי' א' ובמשנ"א מקואות רפ"ב.
מ"ד הכל שוים שהוא נותן בידים טהורות ואם נתן בידים טמאות טמאן, יל"ד מדוע בכ"מ שנחלקו ב"ש וב"ה במשנה ונשתוו בד בדעותיהם במחלקותן בפרט אחד קאמר מסדר המשנה ומודים כו' כמו לקמן בזבים פ"א מ"ב ובטבו"י פ"א מ"א וכן בכמה וכמה מקומות והכא קאמר בלשון הכל שוים וצע"ק,
בר"ב ד"ה הנותן מן הסלים. שבצרן מתחלה לאכילה ולא הוכשרו לקבל טומאה כו' ואח"כ נמלך עליהן כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ג מ"ג בד"ה כביצה ושם במכשירין ספ"ו.
בא"ד דלא גזרו אלא על הבוצר מתחלה לגת, ע' תוי"ט אהלות פי"ח סוף מ"א.
מ"ה האוכל מן הסלים כו' הגת טהורה מן העבט ומן המשטיח של עלים ונפל ממנו גרגר יחידי אם יש לו חותם טהור כו', ע' משנ"א במשנה הקודמת ד"ה בש"א.
בר"ב ד"ה כביצה מכוון. ואין אוכל מטמא אחרים בפחות מכביצה נמצא דאין טומאה לטיפה זו אלא מחמת טומאה שקבלה כשהיתה אוכל כו', ע' לעיל רפ"ג בר"ב ד"ה חזרו ונמוחו ובמשנ"א שם ד"ה כביצה מכוון.
בר"ב ד"ה אבל יותר מכביצה טמא שהביצה מטמאה טפה ראשונה כדין משקה וחזרה הטפה וטמאה את הגת כו', ע' לעיל פ"ב מ"א ובתוי"ט שם ד"ה חזר לקדרה.
מ"ו מי שהיה עומד ומדבר על שפת הבור ונתזה צינורא מפיו ספק הגיעה לבור ספק לא הגיעה ספקו טהור. ע' בר"ש ותוי"ט לעיל פ"ז מ"ה.
מ"ז הזולף את הבור כו', ע' במשנה פרה פ"ו מ"ג ובמפרשים שם.
שם נמצא שרץ בראשונה כולן טמאות באחרונה היא טמאה וכולן טהורות, ע' לעיל פ"ד מ"ד ובתוי"ט שם ד"ה הממלא ובפ"ט מ"ט ד"ה נמצא במעטן ובמשנ"א שם.
שם אימתי בזמן שהוא בודק ולא מכסה או מכסה ולא בודק היה בודק ומכסה ונמצא שרץ בחבית הכל טמא כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ד מ"ד ד"ה הממלא.
מ"ח כלי של בית הבד ושל גת העקל בזמן שהן עץ מנגבן והן טהורין בזמן שהן של נמי מיישנן כל יב"ח או חולטן בחמין ר' יוסי אומר אם נתנן בשבולת הנהר דיו, ע' במס' ע"ז ע"ה ע"א, ובראב"ן סי' ח' וסי' יו"ד ובמשנ"א פרה פ"ה סוף מ"ג.

מקואות

פרק ראשון

מ"א שש מעלות במקואות זו למעלה מזו מי נבאים ברמב"ם ה' מקואות רפ"ט הוסיף לזה ומי בורות. שיחין ומערות וכיוצא בהן כו', וע' לקמן בפרקין מ"ד ובת' הרא"ש כלל ל"א סי' ט'.

שם שתה טמא ושתה טהור טמא כו', ע' במשנ"א מכשירין פ"ב סמ"ג,

בר"ב ד"ה מי גבים חפירה שבקרקע כו', ע' בתוי"ט כאן ובמס' פרה פ"ו מ"ה ובמלאכת שלמה טהרות פ"ח מ"ט.

מ"ב מלא בכלי טמא ונפל ככר של תרומה אם הדיח טמא, וכ' הרמב"ם ברפט"ו מטו"א אם הדיח ידו והוציא הככר נטמא הככר במים שבידיו כו', והראב"ד פי' שם אם הדיח בהן את ידו או הככר שנפל ע"ש והר"ב לעיל במשנה הקודמת פי' אם הדיח הככר ע"ש, והוא דלא כרמב"ם ולא כראב"ד וצ"ע כעת.

מ"ג נפלו מים טמאים כו', ברמב"ם פט"ו ה"א מטו"א הוסיף לזה דהנפילה היתה ברצון, וע"ש באור שמח ובתוס' רע"ק דמשנתנו ובמשנ"א פרה פי"א מ"ח.

מ"ד נפל לתוכן מת או שהלך בהן הטמא ושתה טהור טהור, ע' בתפא"י דפרקין סי' ל' וע"ע באור שמח רפט"ו מטומאת אוכלין ובתוס' רע"ק לעיל אות א' ובתפא"י ידים פ"ד סי' ס"ו.

שם מי תמצית שפסקו כו', ע' בת' עונג יו"ט סי' פ"ה.

שם פסקו הגשמים הקרובים לעיר ולדרך טמאים והרחוקים טהורין עד שיהלכו רוב בני אדם, ע' בבועז לקמן פ"ו סי' י"ב וברפ"ח ובמשנ"א שם סוף מ"א

בר"ב ד"ה מי תמציות שפסקו גשמים היורדים על ההרים ומתמצין המים ומבעבעין מן ההרים כו', ע' בר"ב ותוי"ט בפרקין מ"ו ובמכשירין פ"ב מ"ג.

מ"ה מאימתי טהרתן בש"א משירבו וישטופו ובה"א רבו אע"פ שלא שטפו, ע' במשנ"א במשנה הקודמת ד"ה בשעת הגשמים ובבועז למס' פרה ספ"ח וע"ע בתוי"ט מכשירין פ"ד רמ"י.

שם רש"א שטפו אע"פ שלא רבו כשרין לחלה, המפרשים האריכו בזה אולם הגר"א ז"ל בא"ר גריס כשרין לחולין ע"ש.

מ"ו למעלה מהן מי תמציות שלא פסקו שתה טמא ושתה טהור טהור, ע' בת' עונג יו"ט סי' פ"ה.

שם כשרים לתרומה, ע' מה שכתבו המפרשים במשנה הקודמת ובמשנ"א לעיל סוף מ"א.
מ"ז למעלה מהן מקוה שיש בו ארבעים סאה, ע' בכ"מ פ"ט ה"ב מה' מקואות ובמשנ"א לקמן פ"ה מ"ו ד"ה כל מקום וע"ע בת' הרשב"א ח"ד סי' שי"ח ובמהרי"ק סי' נ"ו.
שם למעלה מהן מעין שמימיו מועטין ורבו עליו מים שאובין כו', ע' באור זרוע ח"א סי' תשע"ג ובת' הרא"ש כלל ל' סי' ג' ד' ובכלל ל"א סי' ט' ובת' אבקת רוכל סי' סמ"ך ס"א וע"ע במיוחסות סי' רל"א ובתוי"ט לקמן רפ"ה ושם מ"ג ובמלאכ"ש שם ובחידושי הגר"ח הלוי פ"ט ה"ו מה' מקואות
שם שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא. ע' בבועז לקמן פ"ה סי' ה' וסי' ו'.
מ"ח למעלה מהן מוכין, ברמב"ם פ"ט ה"ז ממקואות מימיו מוכים כו', והוא כלשון המשנה פרה פ"ח מ"ט וע"ש במשנ"א.
שם למעלה מהן מים חיים שבהן טבילה לזבים, פי' לזכרים דוקא, וע' רש"י שבת ס"ה ע"ב ד"ה וסבר שמא ובתוי"ט במשנה הקודמת בד"ה טובלין.

פרק שני

מ"א הטמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל אפילו טבל ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו כו' ספיקו טמא, ע' בת' פנים מאירות ח"א סי' ט"ו ובמשנ"א פרה פ"ט מ"א ובבועז פרה פי"ב סי' ט' וע"ע במשנ"א ידים פ"ב רמ"ד.
מ"ב מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברה"י בין ברה"ר טמאות, ע' בתפא"י דריש פרקין סי' ד' וע"ע באור שמח ה' מקואות פ"א ה"ח אות ח',
שם שני מקואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו טבל באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן טבל ספיקו טהור, ע' מה שהקשה בזה בבועז על הרי"ף והרמב"ם, ומה שתמה על דבריו בס' תשובות לשואל סי' י"ב.
שם ר' יוסי מטמא שר"י אומר כל דבר שהוא בחזקת טומאה לעולם הוא בפסולו עד שיודע שטהור, ע' תוס' חדשים לעיל פ"א מ"א ובמשנ"א טהרות פ"י מ"ב ומ"ג ובפרקין לקמן מ"ג ובת' אגודת אזוב סוף חא"ח בחידושיו לעירובין ל"ה ע"א.
בר"ש שני מקואות של ארבעים ארבעים סאה אחד שאוב ואחד כשר וטבל באחד מהם כו' בטומאה קלה אלו ואלו תלויות, ע' באור שמח פט"ז ה"ז ממאכלות אסורות. ם
בר"ב ד"ה בין ברה"ר בין ברה"י טמאות אע"ג דספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור האי ספק טהרה הוא ולא ספק טומאה, ע' במשנ"א פרה פי"א מ"ב.

בר"ב ד"ה אכל אוכלים טמאים וכולן משמונה עשר דבר שגזרו בו חכמים, ע' במשנ"א פרה פי"ב מ"ב ושם בטהרות ספ"ג.
מ"ג ספק מים שאובין שטהרו חכמים ספק נפלו ספק לא נפלו כו' ספיקו טהור מפני שיש לו במה יתלה, ע' בתפא"י טהרות פ"ד סי' ט"ל וע"ע בס' יראים סי' קצ"ב ובאבקת רוכל סי' ס"א ובמשנ"א טהרות פ"ד מ"ז ושם בפרקין לעיל סוף מ"ב ובבועז דמכילתין לקמן פ"ד סי' ד' ובפ"ו סי' כ"א ובמשנ"א שם סוף מ"ג ובבועז פ"ז ס"ס ז' ובתפא"י פ"ח סי' יו"ד.
שם היו שניהם פחותים מארבעים סאה ונפל לאחד מהם ואינו יודע לאיזה מהן נפל ספקו טמא שאין לו במה יתלה. ע' במשנ"א טהרות פ"א מ"ה ושם פ"ה מ"ג ובתפא"י פ"ג סי' ח'.
בר"ב ד"ה שאין לו. והא דתניא בתו"כ אך מעין ובור מקוה מים מה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים אסמכתא בעלמא היא, ע' במשנ"א לעיל פ"א סוף מ"ז.
בתוי"ט ד"ה שיש לו, ובכלי עצמו לא שרי לטבול דבעינן מקוה דומיא דמעין שהוא בקרקע כו', ע' בתוי"ט לקמן רפ"ה.
מ"ד ר"א אומר רביעית מים שאובין בתחלה פוסלין את המקוה ושלשה לוגין על פני המים וחכ"א בין בתחלה בין בסוף שיעורו שלשה לוגין הנה במשנ"א הכא הסביר פלוגתייהו דר"א סבר דכולו שאוב פסול מדאורייתא ורביעית הוי שיעור מקוה למחטין וצנוריות כו'. ועמש"כ הוא עוד לקמן מ"ז בד"ה אם יש וע"ע בתפא"י שם סי' מ"ט ובח"ס חי"ד סי' ר"ט וע"ע במיוחסות סי' ר"ל ובמשנ"א לקמן פ"ג מ"א ובפ"ח מ"א וע"ע אור זרוע ח"א סי' של"ד.
מ"ה מקוה שיש בו שלש גומות של מים שאובין של לוג לוג אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאין מים כשרין עד שלא הגיעו לגומא השלישית כשר ואם לאו פסול, וכ' התוי"ט בשם הרא"ש דמשנה זו ס"ל כשיטת הסוברים דכולו שאוב פסול מדאורייתא כו' ע"ש. וא"כ לפמש"כ במשנ"א דמשנה הקודמת דר"א סבר דכולו שאוב פסול מדאורייתא וחכמים סברי דמדאורייתא כשרה רק גזירת חכמים הוא ע"ש, א"כ אתי משנה זו כר"א נגד החכמים דפליגי עליה. והוא דלא כהלכתא דהלכה כחכמים לגבי ר"א כדכ' הר"ב לעיל מ"ד, זולת אם נפרש פסול דמשנתנו דהוא פסול מדרבנן, אולם כ"ז הוא רק לשיטת הרא"ש אבל הרמב"ם בלא"ה דמפרש פסול דמשנתנו שהוא מדרבנן, לפי שיטתו רפ"ד מה' מקואות דכולו שאוב כשר מה"ת ופסולו רק מד"ס, וע' בבועז לקמן רפ"ג וספ"ו ובמשנ"א שם ריש מ"י וע"ע באור זרוע ח"א סי' של"ה.

מ"ו המסנק את הטיט לצדדין וכ' הר"ש המאסף את הטיט לצד המקוה מלשון סונקין אותן בצדי המזבח בפ"ב דתמיד ע"כ, אולם בערוך פי' כמו הכא כן התם דהוא מלשון ממלא וכ"כ הראב"ד בפירושו לתמיד שם רפ"ב והאריך בזה ע"ש וע"ע באור זרוע ח"א סי' של"ו.

שם היה תולש ומשכו ממנו שלשה לוגין פסול כו', ע' במשנ"א לקמן פ"ד מ"ב ופ"ז מ"ו.

בתוי"ט ד"ה פסול. אבל אם היו בו ארבעים סאה אין כל מים שאובים שבעולם פוסלים אותו אפילו לדסברי דכולו שאוב פסול מן התורה כו', ע' בתוס' חדשים פ"ו מ"ח ד"ה מביא.

מ"ז המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ר"א אומר אם עונת גשמים היא אם יש בו כמעט מים בבור ישבר ואם לאו לא ישבר ריי"א בין כך ובין כך ישבר או יכפה אבל לא יערה, לביאור משנתנו ע' במש"כ הגר"א ז"ל בא"ר לקמן מ"ח ומ"ט ובבועז טהרות פ"ד ס"ס יו"ד וע"ע בת' הריב"ש סי' פ"ג וסי' קכ"ה ובמלאכ"ש לקמן פ"ד מ"א ובמשנ"א ותפא"י שם ובפ"ו סי' ע"ז וע"ע בתוי"ט לקמן פ"ז מ"ג ד"ה ימתין ובמשנ"א מכשירין פ"ד רמ"ד וע"ע באור זרוע ח"א סי' של"ה וסי' של"ו.

ברי"ב ד"ה ר' יהושע אומר. דקסבר שאיבה שהמשיכה כולה טהורה ואין הלכה כר"א, ע' בתוי"ט לקמן פ"ח מ"א.

מ"ח הסייד ששכח עציץ בבור ונתמלא מים אם היו המים צפים על גביו כל שהו ישבר ואם לאו לא ישבר דברי ר"א ריי"א בין כך ובין כך ישבר, הנה הכא ל"ק ר' יהושע או יכפה כמו במשנה הקודמת, ועמש"כ בזה במשנ"א לעיל סוף מ"ז בשם הרא"ש ז"ל.

מ"ט המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים אע"פ שבלע הבור את מימיו ה"ז ישבר, ע' בתוי"ט כאן ובתוס' חדשים לעיל מ"ז סד"ה ריי"א.

מ"י מקוה שיש בו ארבעים סאה מים וטיט ר"א אומר מטבילין במים ואין מטבילין בטיט ר' יהושע אומר במים ובטיט כו'. ע' בס' יראים סי' קצ"ב ובמפרשי המשנה לקמן רפ"ז ובמ"ז שם ובמשנ"א פ"ט מ"ב.

פרק שלישי

מ"א ר' יוסי אומר שני מקואות שאין בהם ארבעים סאה ונפלו לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה ונתערבו כשרים, ע' בבועז לקמן ספ"ו.

שם אבל מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו בו שלשה לוגין ונחלק לשנים פסול מפני שנקרא עליו שם פסול, ע' בתוי"ט לעיל פ"ב מ"ד,

שם וחסר אפילו קרטוב. ע' במפרשי המשנה לקמן פ"ז מ"ב.

שם וחכ"א לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד, ע' במשנ"א לעיל פ"ב מ"ד ובתוי"ט לקמן פ"ה סמ"א ובמשנ"א פ"ז סוף מ"ו ובתפא"י פ"ח סי' יו"ד.

מ"ב כיצד הבור שבחצר ונפלו לו שלשה לוגין לעולם הוא בפסולו עד שיצא ממנו מלואו ועוד או עד שיעמיד בחצר ארבעים סאה ויטהרו העליונים מן התחתונים כו', וכ' הרב דאמרינן גוד אסיק וכש"כ אם הכשר למעלה והפסול למטה דאמרינן גוד אחית, והנה התוי"ט הקשה מהא דלקמן פ"ז מ"ו פסק דלא כר' יהודא דס"ל אמרינן גוד אחית וא"כ כש"כ דגוד אסיק לא אמרינן כו' והאריך בזה וע"ע בכ"מ בפ"ה ה"ו מה' מקואות ובת' הרא"ש כלל ל"א סי' ב' ולולא דבריהם ז"ל היה נלע"ד דדוקא בחיבור מים העומד שייך גוד אחית ואסיק, כמו לקמן פ"ז מ"ו בהטביל בו את הסגוס והעלהו מקצתו נוגע במים, או בחגיגה י"ט גבי שלש גממיות בנחל העליונה התחתונה והאמצעית דהמים המחוברין קוו וקיימי והויין בדוגמת מחיצות דאמרינן בהו גוד אחית או אסיק, משא"כ במשנתנו דקתני עד שיצא ממנו מלואו ועוד, הרי מטעם דחיפת המים האחרונים הכשרים לעליונים הפסולין אתינן עלה וע' בועז פרה ספ"ח, והלשון גוד אחית ואסיק הכא איננו רק שם המושאל מפני שהם דוחפים מלמטה למעלה או להיפוך, ומשו"ה ס"ל לכו"ע הכא דאמרינן אחית ואסיק, והא דגם הכא בהכרח נשאר תערובות מן הפסול בכשר דאין לך טפה מזה שלא יהא בה מחבירו קצת כדכ' התוס' בזבחים ד"פ ע"א ד"ה בשלמא ע"ש, מזה כבר נשמר התוי"ט במשנה הקודמת וכתב דאפילו שמא כל הג' לוגין נשארו באלו הנשארים איכא למימר דכולי האי לא חשו ע"ש ובע"כ דכל ענין גוד אחית ואסיק דהכא הוא רק שם המושאל, דבכל הש"ס יש הפסק אויר בינתים, וכל החיבור בין שני צדדי האויר הוא רק ע"י מה דאמרינן גוד אחית או אסיק, משא"כ במקואות דמחוברין וקיימין. ובהכרח דהכוונה היא על ההצטרפות דלמעלה למטה וכן להיפוך, כן נראה דנ"מ גם בתרגום התיבה, דגוד שאמרו גבי מחיצות הכוונה כותל כדפירש"י ריש ב"ב גבי מאי מחיצה גודא, וגוד דמקואות פירושו משוך כדפי' רשב"ם שם קי"א ריש ע"ב, וכן פי' רגמ"ה בב"ב י"ג ע"א גבי גוד או אגוד משוך ע"ש, וע"ע בח"ס חי"ד סי' ר"י ובמפרשי המשנה לקמן פ"ז מ"ו ובתפא"י פ"ו סי' נ"ח ובתשב"ץ ח"ג סי' י"ב.

מ"ג בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשתייר מן הראשונים שלשה לוגין, ע' בת' אבקת רוכל סי' ס"א ובמשנ"א לעיל פ"א מ"ה ובתפא"י דפרקין סי' ח' וסי' ט"ו וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"א סי' ד' ובאו"ז ח"א סי' של"ה של"ו.

שם הסוחט את כסותו ומטיל ממקומות הרבה והמערה מן הצרצור ומטיל ממקומות הרבה ר"ע מכשיר וחכמים פוסלין כו', ע' בת' אבקת רוכל סי' ס"א ובתפא"י לקמן פ"ח סי' יו"ד.

מ"ד מכלי אחד משנים ומשלשה מצטרפין ומארבעה אין מצטרפין, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קצ"ג ובמיוחסות סי' רל"א ובבועז לקמן פ"ו סי' כ"א.

שם בעל קרי החולה שנפלו עליו תשעה קבין מים כו', ע' במלאכ"ש לקמן פ"ח מ"ה.

שם וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובין, ע' במס' זבים ספ"ה ובראב"ן סי' כ"ח.

שם בד"א בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון כו', ע' משנ"א דפרקין ריש מ"א ובבועז לעיל פ"ב סי' ד'.

שם אבל נתכוין לרבות אפילו קרטוב בכל השנה מצטרפין לשלשה לוגין, ע' בבועז לקמן ספ"ו ובתפא"י שם סי' פ"ח.

פרק רביעי

מ"א המניח כלים תחת הצנור כו', וכ' הר"ב והכא מיירי בצנור של עץ שקבעו ולבסוף חקקו דהואיל ולא היה תורת כלי עליו כשקבעו, ובתוי"ט הורה לעיין לקמן מ"ג וע' מה שהאריך בכ"ז בח"ס חי"ד סי' קצ"ח.

שם אחד כלים גדולים ואחד כלים קטנים ואפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה פוסלין את המקוה, ע' נובי"ת חי"ד סי' קל"ט וע"ע בת' הרא"ש ריש כלל ל"א ובתשב"ץ ח"ב סי' נ"ו.

שם ומודים בשוכח בחצר שהוא טהור כו', ע' בס' העתים ה' ערבי שבתות סי' ד' מה שהביא בשם רבינו חננאל גאון ז"ל ובעתים לבינה שם וע"ע בתוי"ט לקמן פ"ו מ"ז וע"ע בדורות הראשונים תקופת ב"ש וב"ה פ"ט.

בר"ב ד"ה וב"ה מטהרין, ואם הניחן בשעת פזור עבים דברי הכל טהורים כו', ע' בתוי"ט לעיל פ"ב סוף מ"ז ובשארי מפרשי המשנה שם.

מ"ב המניח טבלא תחת הצנור אם יש לה לבזבז פוסלת את המקוה וכ' הר"ב דהאי לבזבז לפסול הוא רק אם השפה סביב הוא מד' רוחותיה. משמע דעתו דמג' רוחות אין זה בית קבול, ובתוי"ט הביא בשם הב"י דעת הרוקח דדוקא בב' רוחות כשרה ובג' פסולה, ועמש"כ בזה במשנ"א פרה ספ"ה אולם בת' הרא"ש כלל ל"א סי' ח' כתב בהדיא ארבעה לבזבזין מד' רוחותיה וע"ע בתפא"י לקמן פ"ה סי' מ"ג ובבועז שם סי' א' ובפ"ו סי' י"ח ובמפרשי המשנה כלים פ"ב מ"ז.

שם זקפה לידוח בין כך ובין כך אינה פוסלת את המקוה. ע' בבועז לקמן פ"ו סי' כ"ף.
מ"ג החוטט בצנור לקבל צרורות בשל עץ כל שהוא ובשל חרם רביעית כו', ע' ח"ס חי"ד סי' ר"א וע"ע בת' הרא"ש כלל ל' סי' ב' ובתפא"י לקמן פ"ו סי' פ"ד ובבועז שם סי' כ"א ובמפרשי המשנה כלים פ"ב מ"ב.
שם היו צרורות מתחלחלים בתוכו, ע' אהלות פ"ט מ"ג ובמשנ"א שם וברע"ש כלים פ"ב מ"ג.
שם ירד לתוכו עפר ונכבש כשר, ע' בס' יראים סי' קצ"ב.
שם סלון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה, ע' בתוס' חדשים לקמן פ"ו מ"ח ד"ה סלון.
בר"ב ד"ה החוטט. וכשחקקו ולבסוף קבעו איירי ע"כ, וכ"כ בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קצ"ג ובאור זרוע ח"א סי' תשע"ג וע' בתוי"ט ריש פרקין ובמשנ"א ותפא"י שם,
מ"ד מים שאובין ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקה ועל מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול כו' ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קצ"ג ובתוי"ט לעיל פ"ב מ"ז ד"ה רי"א ובת' אבקת רוכל סי' נ"ד וע"ע משכ"כ התוי"ט והגר"א בא"ד לקמן פ"ו סוף מ"ג ובא"ר שם ספ"ו ובבועז שם סי' כ"א וע"ע תוס' יבמות פ"ב ע"ב ד"ה דלא נישקל.
בר"ב ד"ה ואם לאו פסול דג' לוגין מים שאובין פוסלים כשנפלו למקוה שלא כדרך המשכה אבל דרך המשכה אין פוסלין עד שיהיו הרוב מים שאובים כו', ע' בתוי"ט לקמן פ"ז מ"ג ד"ה ימתין וע"ע במיוחסות סי' רכ"ו.
בתוי"ט ד"ה אם רוב מן הכשר. דלענין הדין במשהו יותר מכ' סגי כו', ע' בתוס' אנשי שם לקמן פ"ו סוף מ"ג.
מ"ה השוקת שבסלע אין ממלאין ממנה ואין מקדשין בה ואין מזין ממנה ואינה צריכה צמיד פתיל כו', ע' מה שהאריך במשנה זו בת' אבקת רוכל סי' נון וע"ע במפרשי המשנה פרה פ"ה מ"ז ובס' המנהיג שער המקוה ובת' פמ"א ח"ג סי' מ"א.
שם היתה כלי וחברה בסיד ממלאין בה ומקדשין בה כו', ע' משנ"א דפרקין לעיל מ"ג.
שם וכמה יהיה בנקב כשפופרת הנוד כו', ע' בתוס' אנשי שם לקמן רפ"ו.
שם אר"י בן בתירא מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלים והיתה נקובה כשפפורת הנוד כו', ע' בת' הרא"ש סוף כלל ל' ובח"ס חי"ד סי' רט"ו.
שם ושלחו ב"ש ופחתוה שבש"א עד שיפחת רובה, ע' בר"ש לקמן פ"ו מ"ז.

פרק חמישי

מ"א מעין שהעבירו ע"ג השוקת פסול העבירו ע"נ שפה כל שהוא כשר חוצה לה כו' ע' בת' אבקת רוכל סי' נו"ן ובח"ס חי"ד סי' רט"ז ובמלאכ"ש בסמוך מ"ב ובמשנ"א פרה פ"ו מ"ד ובפרקין מ"ג ובבועז לעיל פ"ד סי' ב' ובפרקין סי' ד' ולקמן פ"ו סי' י"ח ובתפא"י שם סי' פ"ב ובאור זרוע ה' מקואות סי' של"ה.

שם העבירו ע"ג בריכה והפסיקו הרי הוא כמקוה, ע' אור זרוע ח"א סי' תשע"ג ובח"ס חי"ד סי' ר"ט וע"ע במיוחסות סי' רכ"ח ובאבקת רוכל סי' ס"א.

שם חזר והמשיכו פסול לזבים ולמצורעים ולקדש מהן מי חטאת עד שידע שיצאו הראשונים, ע' במשנ"א לעיל פ"א מ"ז ובפ"ג מ"ג.

מ"ב העבירו ע"ג כלים או ע"ג ספסל ר' יהודא אומר הרי הוא כמו שהיה ר' יוסי אומר הרי הוא כמקוה כו', ע' במשנ"א ובבועז פרה ספ"ו ובת' מהר"ם פדוואה סי' ל"א.

שם ובלבד שלא יטביל ע"ג הספסל, ע' בת' הרא"ש כלל ל"א סי' ג' ובת' פמ"א ח"ב סי' קל"ב וע"ע בת' הרשב"א סי' תתכ"ח.

מ"ג מעין שהוא משוך כנחל ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה, ע' אור זרוע ח"א סי' תשע"ג ובמיוחסות סי' רל"א ובת' אבקת רוכל סי' סמ"ך וע"ע בר"ן נדרים מ"א ע"א ובת' מהר"ח או"ז סי' ר"ד.

שם היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו כל שהוא, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קצ"ג ובבועז לעיל ספ"א.

מ"ד כל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים דר"מ ריי"א הים הגדול כמקוה כו', ע' ראב"ן סי' כ"ח ובמפרשי המשנה פרה פ"ח מ"ח.

שם ר' יוסי אומר כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבין ולמצורעים ולקדש מהם מי חטאת, ע' משנ"א לעיל ספ"א ולקמן פ"ו ריש מ"ה ובפרה פ"ח מ"ח.

מ"ה הזוחלין כמעין והנוטפים כמקוה ע' ראב"ן סי' שכ"ז ובאור זרוע ח"א סי' תש"פ ובת' הרא"ש כלל ל"א סי' י"א.

שם העיד ר' צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפים שהם כשרים, ע' במשנ"א דפרקין לעיל סוף מ"א ובבועז מ"ג סי' ה' וצ"ע במשנ"א כלים פי"ג סמ"ה.

שם ונוטפים שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל אפילו קנה אפילו זב וזבה יורד וטובל ד"ר יהודא ר' יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו, ע' מה שהאריך בזה בח"ס חי"ד סי' קצ"ט וע"ע במיוחסות סי' רכ"ז ובת' הרא"ש כלל ל"א סי' ז' ובבועז לקמן פ"ו סי' ד'.

בר"ב ד"ה אין מזחילין. וטעמא דר' יוסי דא"ק מקוה מים יהיה טהור הוייתן תהא ע"י טהרה, ע' בתוי"ט לעיל פ"ד מ"ב ובמשנ"א פרה פ"ו מ"ד ובמש"כ בחידושי לזבחים כ"ה ע"ב וע"ע בתוי"ט לקמן פ"ו מ"ח ובמשנ"א שם ריש מ"ג.

מ"ו גל שנתלש ובו ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים, עמש"כ בחידושי לחולין ל"א ע"ב וע"ע בת' מהרי"ק סי' קט"ו וסי' קנ"ו ובבועז לקמן ספ"ז וע"ע באו"ז ה' נדה סי' שס"ג אות ט"ו ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"ט ה"ו מה' מקואות.

שם מטבילין בחריצין ובנעצים ובפרסת החמור, ע' במשנ"א לקמן רפ"ו ובתוי"ט שם מ"ב ובמלאכ"ש שם ובתפא"י שם סי' ד' ובבועז שם סי' ד'.

שם ומודים שהוא גודר כלים וטובל בהם וכלים שגדר בהם לא הוטבלו, ע, בבועז במשנה הקודמת ס"ס ח' ושם לקמן פ"ו סי' י"ד וסי' י"ח ובפ"ז סי' י"א וע"ע באור זרוע ח"א סי' של"ז.

בתוי"ט ד"ה ובו ארבעים סאה. ובמקוה לא שייך לאמר חלחולי מחלחלא כו', ע' לקמן פ"ז מ"ז בתוי"ט סד"ה אפילו חבילי.

בתוי"ט ד"ה שגודר כלים. דדרשה דיהיה טהור ארישא דקרא קאי אאך מעין ולא על בור ומקוה דסמיך ליהיה טהור, ע' ח"ס חי"ד סי' קצ"ט.

פרק ששי

מ"א כל המעורב למקוה כמקוה חורי המערה וסדקי המערה מטביל בהם כמה שהם כו', ע' ח"ס חי"ד סי' קצ"ח אות י"א.

שם עוקת המערה אין מטבילין בה אא"כ היתה נקובה כשפופרת הנוד, ע' בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"ו ה"ד מה' מקואות.

שם א"ר יהודא אימתי בזמן שהיא מעמדת עצמה אבל אם אינה מעמדת עצמה מטבילין בה כמה שהיא ע' לקמן בפרקין מ"ט ובתפא"י שם סי ע"ב.

בר"ש ד"ה עוקת המערה. צור שמששת ימי בראשית או שקבעו ולבסוף חקקו כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ד מ"ה.

מ"ב דלי שהוא מלא כלים והטבילן הרי אלו טהורים כו', ע' בר"ש ותוי"ט לעיל רפ"ה ובתפא"י שם סי' ד' ובמשנ"א לקמן פ"י מ"א.

שם ואם לא טבל אין המים מעורבין עד שיהיו מעורבין כשפופרת הנוד, ע' במשנ"א דפרקין לקמן מ"ה.

מ"ג שלשה מקואות בזה כ' סאה ובזה כ' סאה ובזה כ' סאה מים שאובין והשאוב מן הצד וירדו שלשה וטבלו בהן כו', ע' מה שהאריכו בזה בת' הריב"ש סי' רצ"ב ובמהרי"ק סי' קנ"ו ובח"ס חי"ד סי' ר"ט ובת' שדה יצחק סי' ל"ט.

שם המקואות טהורין, ע' בתוי"ט דפרקין לקמן מ"ז ד"ה רשב"ג וע"ע בת' הרא"ש כלל ל"א סי' ב'.

שם היה השאוב באמצע וירדו שלשה וטבלו בהם ונתערבו המקואות כמות שהיו והטובלים כמות שהיו, ע' בבועז דפרקין סי' י"ט וסי' כ"א.

מ"ד הספוג והדלי שהיו בהן שלשה לוגין מים ונפלו למקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו ע' במשנ"א לעיל פ"ב מ"ו ובתפא"י סי' מ"ג שם ובבועז פרה פ"ו סי' ב' ולקמן בשילהי פרקין.

מ"ה השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהם אא"כ היו נקובים כשפופרת הנוד, ע' תוס' פסחים ק"ט ע"ב ד"ה בים שעשה שלמה ובת' הגרע"א סי' מ"ם ובתוי"ט ותוס' רע"ק לעיל רפ"ה ובתפא"י שם סי' ד' וברוקח סי' שע"ז.

שם אם היה שק או קופה מטבילין בהם כמה שהם מפני שהמים מעורבין היו נתונים תחת הצנור כו', ע' במלאכ"ש לעיל פ"ד מ"א ובמפרשי המשנה לקמן פ"ז מ"ו ובת' ח"צ סי' מ"ם ובמשנ"א כלים פכ"ח מ"ו ובמכשירין פ"ד מ"ו.

מ"ו גסטרא שבמקוה והטביל בה את הכלים טהרו מטומאתן כו', ע' בתפא"י דפרקין לקמן מ"י סי' ע"ז.

מ"ז ערוב מקואות כשפופרת הנוד כעוביה וכחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קצ"ג ובתוי"ט פרה פ"ה מ"ח ופ"ו מ"ג ובטהרות פ"ח מ"ט.

שם ספק כשפופרת הנוד ספק שאינה כשפופה"נ פסולה מפני שהיא מן התורה ע' בפי' הרמב"ם והר"ש ומה שהאריכו בדבריהם בזה בנובי"ת חי"ד סי' קי"ח ובסי' קמ"ו ובבאר יצחק חי"ד סי' א' ובתוי"ט אהלות פ"ז סוף מ"ג.

שם כל שיעמוד כשפופרת הנוד ממעטה, ע' משנ"א אהלות פ"ו מ"ב,

שם רשב"ג אומר כל שהוא מבריית המים טהור, ע' במשנ"א אהלות פי"ג מ"ה ובבועז למס' פרה ספ"ח ובמכילתין פ"ז סי' א'.

מ"ח מטהרים את המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב כיצד מביא סלון של חרס או של אבר כו' ע' ח"ס חי"ד סי' ר"י ובתוי"ט לעיל פ"ג מ"ב ובמשנ"א פרה ספ"ח ובמכילתין פ"ד סוף מ"ג ובבועז דפרקין לקמן סי' כ"א ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"ז ה"ה מטו"א.

שם ומניח ידו תחתיו עד שהוא מתמלא מים ומושכו ומשיקו אפילו כשערה דיו, ע' במשנ"א לעיל פ"ב מ"ו ובתפא"י פ"ה סי' ה' וע"ע במיוחסות סי' רכ"ז ובאור זרוע ח"א סי' של"ה.

שם היה בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון ארבעים סאה, ע' ח"ס חי"ד סי' רי"ד ובתוי"ט לעיל פ"ג מ"ג ד"ה עד שיתחשב ובתפא"י לקמן פ"ז סי' כ"ו.

בתוי"ט ד"ה ממלא בכתף. כ' הר"ב דמאחר שיש במקוה ארבעים סאה אפילו כל מים שאובין שבעולם אין פוסלין אותו כו', ע' בתוס' אנשי שם לעיל פ"ג סוף מ"ג.

מ"ט כותל שבין שתי מקואות שנסדק לשתי מצטרף ולערב אין מצטרף עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד כו', ע' במשנה פרה פ"ה מ"ח ובמפרשים שם וע"ע בתוס' גיטין ט"ז ע"א ד"ה הנצוק.

שם נפרצו זה בתוך זה על רום כקליפת השום ועל רוחב כשפה"נ. ע' משנ"א לעיל מ"ג ומ"ז.

מ"י האביק שבמרחץ בזמן שהוא באמצע פוסל מן הצד אינו פוסל מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה כו', ע' בת' פמ"א ח"ג סי' מ"א ובח"ס חי"ד ס"ס קצ"ח ושם סי' ר"ה וסי' רי"ח ובמשנ"א לעיל פ"ב סוף מ"ה ובבועז שם סי' ד' ובפרקין סי' כ"א.

בר"ב ד"ה אם מקבלת. משום דרביעית שיעור מקוה הוא מדאורייתא להטביל בה מחטים וצנורות, ע' בתוי"ט ומשנ"א ל לעיל פ"ב מ"ד ולקמן ספ"ז.

מי"א המטהרת שבמרחץ התחתונה מליאה שאובין והעליונה מליאה כשרין אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין פסול, פי' ומכש"כ אם היו השאובין בעליונה בודאי פסול כדכ' הכ"מ בפ"ו הי"ב מה' מקואות ע"ש, ועפ"ז שפיר מסיק ר"א ואמר דאפילו התחתונה מליאה כשרים והעליונה מליאה שאובין ג"כ כשר.

שם שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו, ע' לעיל פ"ג סוף מ"ג.

פרק שביעי

מ"א אלו מעלין ולא פוסלין השלג והברד והכפור והגליד והמלח והטיט הנרוק, ע' נובי"ת חא"ח סי' נ"ז ובח"ס חי"ד סי' רי"ש ובמפרשי המשנה לעיל פ"ב מ"ו ומ"י וע"ע בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' קצ"ג ובמש"כ בחידושי לזבחים כ"ב ע"א וע"ע בר"ש טהרות פ"ג מ"ב ובאור זרוע ח"א סי' של"ז אות יו"ד.

מ"ב אלו פוסלין ולא מעלין המים בין טמאין בין טהורין ומי כבשים ומי שלקות כו', ע' אור זרוע ח"א סי' של"ה.

שם היו בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה הרי זה כשר, ע' בתוס' יבמות פ"ב ע"ב ובזבחים כ"ב ע"א ד"ה נתן ובת' פנים מאירות ח"א סי' ל"א ובמלאכ"ש לעיל פ"ה מ"ה וע"ע בראב"ן סי' כ"ח.

מ"ג הדיח בו סלי זיתים וסלי ענבים ושנו את מראיו כשר, ע' במשנה פרה ספ"ח ובמשנ"א שם.

שם מי הצבע פוסלין אותו בג' לוגין ואינם פוסלין אותו בשינוי מראה, ע' במשנ"א ידים פ"א מ"ג ובתפא"י שם סי' כ"ב.

שם נפל לתוכו יין ומוחל ושנו את מראיו פוסל כו', ע' בת' מהר"ם ב"ב סי' קצ"ג.

מ"ד נפל לתוכו יין או מוחל ושנו מקצת מראיו אם אין בו מראה מים ארבעים סאה ה"ז לא יטבול בו, ע' בס' האשכול ה' מקואות סי' נ"ה ובנחל אשכול שם וברי"ש טבו"י פ"ב מ"ב.

מ"ה שלשה לוגין מים ונפל לתוכן קרטוב יין והרי מראיהן כמראה היין ונפלו למקוה לא פסלוהו, ע' תוי"ט נגעים רפי"ד ובבועז דפרקין לעיל סי' ג' וע"ע בת' מהר"ם ב"ב סי' קצ"ג.

שם ר' יוחנן בן נורי אומר הכל הולך אחר המראה, הארכתי בזה בחידושי לחולין כ"ו ע"א, ושם ק"ז ע"א.

מ"ו מקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות ירדו שנים וטבלו זה אחר זה הראשון טהור והשני טמא ר' יהודא אומר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף השני טהור, ע' בת' הריב"ש סי' רצ"ב ובתוי"ט ל לעיל פ"ג מ"ב ד"ה ויטהרו ובבועז שם סי' ב' ובמלאכ"ש טהרות פ"ח מ"ט.

שם הטביל בו את הסגוס והעלהו מקצתו נוגע במים טהור, ע' במיוחסות סי' רל"א ובת' אבקת רוכל סי' נ"ה.

שם הכר והכסת של עוד כיון שהגביה שפתותיהם מן המים המים שבתוכן שאובין כו', ע' בר"ב לעיל פ"ו מ"ה

בר"ב ד"ה סגוס. בגד צמר עב כו', ע' במפרשי המשנה אהלות פי"א מ"ג.

מ"ז הטביל בו את המטה אע"פ שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמין, ע' בר"ב ותוי"ט ומשנ"א לעיל פ"ב מ"י ובמשנ"א דפרקין מ"א ומ"ו ופ"ט מ"ב.

שם מחט שהיא נתונה על מעלות המערה היה מוליך ומביא במים כיון שעבר עליה הגל טהורה, ע' בת' פנים מאירות ח"ב סי' קפ"ב ובבועז לעיל פ"ו סי' ד'.

פרק שמיני

מ"א ארץ ישראל טהורה ומקואותיה טהורים, ברמב"ם פ"י ה"ה ממקואות מסיק עלה שהן בחזקת טהרה שחזקתן מן הגשמים עכ"ל. וקשה הלא בירושלמי ע"ז פ"ה ה"ד קאמר ומקואותיה טהורין ר' לעזר בי ר' יוסי הדא דאת מר להאמינן שאינן שאובין הא למידת ארבעים לא דדרשי אך מעין ובור מקוה מים מה מעין מטהר כל שהוא אף מקוה מטהר כל שהוא ע"ש, הרי דמטעם נאמנות אתינן עלה ובזה גופא חלוקות נאמנות השאובין מנאמנות השיעור, והרמב"ם עם כל המפרשים דהכא ודהתם השמיטו כל זה וצ"ע כעת.

שם מקואות העמים שבחו"ל כשרים לבעלי קריין כו' ופסולים לכל הטמאים, ע' במשנ"א לעיל פ"א ריש מ"ז וע"ע בר"ש אהלות פי"ח מ"ט ובתוי"ט ידים פ"א מ"ג וע"ע כפתור ופרח פ"י.

מ"ב אלו בעלי קריין שהם צריכין טבילה כו', יל"ד קצת על סדר המשנה הלא לפ"מ דפתח באלו שהם צריכים טבילה הי"ל להקדים אלו הצריכים, היינו ראה מים חלוקים או עכורים באמצע ובסוף או לבנים ונמשכים טמאים אבל בתחילה או אפילו מתחלה ועד סוף טהורים וצ"ע. וע' במלאכ"ש זבים פ"ב מ"ב,

שם באמצע ובסוף טמא, הנה מלשון זה משמע דדוקא בשניהם ביחד, ולא אתא לאפוקי רק בתחילה, אבל ברמב"ם פ"ה ה"ו מאבה"ט גריס באמצע או בסוף.

מ"ג המטיל טפין עבות מתוך האמה טמא דברי ר"א חסמא, בדמב"ם פ"ה ה"ו מאבה"ט צריף בבא זו להדינים של המשנה הקודמת ופסק דלא כר"א חסמא וע"ש בכ"מ וברי"ב ותוי"ט לעיל ריש מ"ב.

שם המהרהר בלילה ועמד ומצא בשרו חם טמא, ע' במשנ"א זבים פ"א מ"א.

מ"ד עובדת כוכבים שפלטה ש"ז מישראל טמאה בת ישראל שפלטה ש"ז מעכו"ם טהורה, ע' אור שמח פ"ה הט"ז מאבות הטומאות ובמשנ"א נגעים רפ"ג.

שם האשה ששמשה ביתה וירדה וטבלה ולא כבדה את הבית כאילו לא טבלה, ע' בס' התרומה ה' נדה סי' צ"ה ובת' מהר"ם ב"ר ברוך ס"ס תרל"ב ובת' הגרע"א סי' ע"ב ובאור שמח פ"ו הט"ז מאיסורי ביאה.

שם בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא ד' יוסי אומר בחולה ובזקן טמא בילד ובבריא טהור, ע' בנחל אשכול לס' האשכול ח"א סי' א' ובמש"כ בחידושי לתמיד דף כ"ו ע"א וע"ע בת' חמדת שלמה ס"ס כ"א ובמשנ"א זבים פ"ב מ"ב.

מ"ה נדה שנתנה מעות בפיה וירדה וטבלה טהורה מטומאתה אבל טמאה היא על גב רוקה, ע' נובי"ת חי"ד סי' קל"ה ובמקנה לקידושין כ"ה ע"ב.

שם נתנה שערה בפיה קפצה ידה קרצה שפתותיה כאילו לא טבלה, ע' בספר התרומה ה' נדה סי' ק"ב
שם האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין ואם הדיח את ידו במים טהורים רש"א ירפה כדי שיבאו בהם מים, ע' בתוי"ט לעיל פ"ב מ"י ובת' שיבת ציון סי' מ"ב ובבועז דפרקין סי' י"ב וע"ע בת' הגרע"א סי' סמ"ך ובת' משיב דבר ח"ב סי' ל"ז
שם בית הסתרים בית הקמטים אינן צריכין שיבאו בהן מים, ע' ח"ס חי"ד סי' קצ"ג ובמשנ"א נגעים פ"ב ריש מ"ד וע"ע אור זרוע ח"א סי' שס"ג ובר"ש שילהי מכילתין
בר"ב ד"ה בית הסתרים כגון תוך האוזן ותוך החוטם ותוך הפה, ע' בת' הגרע"א סי' סמ"ך
בר"ב ד"ה אין צריך. דנהי דאין צריכין לבא בהן מים מקום הראוי לביאת מים בעינן. ע' במשנ"א לקמן פ"י סמ"א.

פרק תשיעי

מ"א אלו חוצצין באדם חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שבראשי הבנות כו', ע' תוס' שבת ר"פ במה אשה ובשאילתות פ' אחרי סי' צ"ו ובמפרשים שם ובס' התרומה סי' רל"ט ובאור זרוע ח"ב סי' פ"ד.
שם ר' יהודא אומר של צמר ושל שער אינם חוצצין מפני שהמים באין בהם, ע' באור זרוע ח"ב סי' ע"ח.
מ"ב קלקי הלב והזקן ובית הסתרים באשה, ע' במשנ"א לקמן מ"ג.
שם וגלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן כו', ע' בס' התרומה ה' נדה סי' ק"ג ובראבי"ה סי' קפ"ה ובס' המנהיג ה' סעודה סי' א'.
שם וטיט היון וטיט היוצרים, ע' תוי"ט לעיל פ"ב מ"י ובמשנ"א פ"ז מ"ז ובבועז שם ס"ס יו"ד וע"ע באור זרוע ה' מקואות סי' של"ז אות יו"ד.
שם ולא יטבול באבק שעל רגליו לא יטבול את הקומקומוס בפחמין אא"כ שפשף, ע' אור זרוע סוף ה' נדה ובמשנ"א לקמן פ"י מ"ה ושם מ"ח.
מ"ג אלו שאין חוצצין קלקי הראש ובית השחי ובית הסתרים באיש רא"א אחד האיש ואחד האשה כל המקפיד עליו חוצץ ושאין מקפיד עליו אין חוצץ, ע' בת' חכם צבי סי' ס"ב ובמפרשי המשנה דשילהי פרקין ובמשנ"א לעיל פ"ח מ"ה ובס' גר אהרן סי' וי"ו וע"ע באור זרוע ח"א סי' שס"ב שס"ג ובר"ש שילהי מכילתין ובא"ר כלים פכ"ט מ"א.
מ"ד לפלוף שבעין וגלד שעל המכה כו', ע' בספר התרומה ה' נדה סי' ק"ג.

שם וצואה שתחת הצפורן כו', ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ע"ח ובשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך ח"א סי' תקל"ח ובאור זרוע ח"א סי' שס"ג ובראבי"ה סי' קפ"ה ובס' המנהיג ה' סעודה סי' א' ובת' מהר"ם לובלין סי' ע"א.

שם כשות של קטן לא טמא ולא מטמא, ע' במשנ"א זבים פ"ה מ"ד וע"ע באור זרוע ח"א סי' שס"ג אות י"א.

מ"ה אלו חוצצין בכלים הזפת והמור בכלי זכוכית כו'. הנה בתוי"ט דריש פרקין כ' דלהכי נקט שם אלו חוצצין באדם משום משנה דהכא דתני אלו חוצצין בכלים. וע' מה דתפיס על דבריו שם בתוס' אנשי שם ובמשנ"א כלים ריש פ"ל.

מ"ו על הבגדים מצד אחד אינו חוצץ מב' צדדים חוצץ כו', וכ' הר"ש דמתניתין דוקא בשאינו מוכר רבב דאי מוכר רבב הוא אינו חוצץ כו', וכ"כ בס' האשכול ה' מקואות סי' ס"ב ומסיק לפיכך נשים הצובעות עצמן ונשתייר בשעת טבילה אינו חוצץ, לפי גרסת הנחל אשכול שם, וע"ע בס' התרומה ס"ה איסור והיתר.

שם ר' יוסי אומר של בנאים מצד אחד ושל בור משני צדדין. ע' אור זרוע ח"א סי' שס"ב.

מ"ז זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ, ע' רש"י זבחים ס"פ דם חטאת ד"ה חוצץ וד"ה ואם טבח ובמה שהארכתי בחידושי שם וע"ע במיוחסות סי' קכ"ד ובאור זרוע ח"א סי' שס"ג.

בר"ב ד"ה של קייצין. השוטחים לחמה ליבש פירות של קיץ פירוש אחר מלקטי קוצין, ע' בתוס' אנשי שם כלים פכ"ד מט"ו ובמשנ"א שם פכ"ו סוף מ"ג.

פרק עשירי

מ"א כל ידות הכלים שהכניסן שלא כדרכן או שהכניסן כדרכן ולא מרקן או שמרקן ונשברו הרי אלו חוצצין, ע' אור זרוע ח"א סי' שס"ב ובס' נר אהרן סי' וי"ו.

שם כלי שהטבילו דרך פיו כאילו לא טבל. ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ס"ד.

מ"ב הכר והכסת של עור הרי אלו צריכין שיבאו בהם המים, ע' פ"ז מ"ו ובתוי"ט שם.

שם זה הכלל כל שאין דרכו להכניס ולהוציא טובלין סתומין, ע' במשנ"א כלים פכ"ג מ"א.

מ"ג אלו שאינם צריכים שיבאו בהם המים קשרי העני כו'. הנה מה שאמרו עני הוא לאפוקי קשרי בגדי בעלי בתים שבהן חוצצין כמבואר ברמב"ם פ"ג הכ"א מה' מקואות, אולם גם בבגדי עניים עצמם מחלק שם בין מקפידין לשאינם מקפידין וע"ש בכ"מ.

שם ותפלה של ראש בזמן שהיא חוצה. ע' במלאכ"ש מכשירין פ"ג מ"ח.

מ"ד אלו שהם צריכים שיבאו בהן המים הקשר שבפרקסים שבכתף ע' בפיה"מ להרמב"ם ובספרו היד פ"ג הכ"ב מה' מקואות ובטורי אב' לחגיגה כ"ו ע"א.
שם ותפלה של ראש בזמן שאינה חוצה ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת ושניצן של סנדל כו'. ע' בתוס' אנשי שם לעיל מ"ג בד"ה חבט ובד"ה ואזני.
שם הטבילן נגובין עד שיבעבעו וינוחו מבעבוען. ע' ברוקח סי' ת"פ ה' טהרת כלים.
מ"ה כל ידות הכלים שהם ארוכין ועתיד לקצוץ מטבילן עד מקום המדה ר' יהודה אומר עד שיטביל את כולו, והנה בחולין ע"ג ע"א גריס בפלוגתא דמשנתינו דברי ר"מ וחכ"א כו', וקאי אהא דקאמר התם עובר לחתיכה קאי וכל העומד לחתוך כחתוך דמי, ועלה קאמר כמאן כר"מ, פי' דבשביל שעתיד לקוצצן נחשבות כקצוצות וא"צ להטביל יותר, ולכאורה אמאי תלי האי כל העומד לחתוך דוקא בדר"מ, ולא בדר"ש דס"ל שם דפ"ב ובכמה מקומות כה"ע לזרוק כז"ד וכה"ע לפדות כפ"ד, וי"ל דסברת ר"ש הוא רק במקום מצוה, בזה סבר דבשביל המצוה עומד הדבר להעשות כך כמש"כ התוס' בסוטה כ"ה ע"ב, משא"כ ר"מ איירי בדבר העומד להעשות כן רק מטעם רשות כדהכא, ולפ"ז עולה שם הדמיון שפיר. דאם בדבר הרשות התלוי ברצונו שהחליט לקצצן, ואפשר נמי שיחזור מהחלטתו, מ"מ ס"ל לר"מ דהן כקצוצות, ומטביל רק עד מקום מדה, מכש"כ עובר דלחתיכה קאי מצד הכרח הטבע בודאי דהוא כחתוך, וע"ע באו"ז ח"א סי' שס"ב ובמשנ"א אהלות פט"ו סוף מ"ח ובכלים פ"ו מ"ג ושם פ"ה מ"ב ובפכ"ט מ"ב ובבועז שם פי"ט מ"ב.
שם החבל שהוא קשור בקופה אינו חבור אא"כ תפר. הנה המג"א ר"ס ט"ו כתב דקשירה חבור מעליא לענין חוט של ציצית, והביא ראיה מהא דנגעים פי"א מ"ח דקשירה חשיב חוט אחד לגבי נגעים דהלכה כת"ק, וע"ז יצא בארצות החיים שם להקשות ממשנה דהכא דקשירה לא הוי חבור אא"כ תפרה ע"ש, ולע"ד ל"ד כלל לבד מה דקשירת חוט מיהדק טפי מקשירת חבל, כן ההשתמשות במשא הקופה הקשורה מביא ג"כ לידי התרת הקשר, וזהו רק בנוגע לדינא של המג"א, אכן להא דנגעים בלא"ה ל"ד, דהתם בא החוט הנקשר להיות נארג, והאריגה הסובבת את הקשירה בודאי מהדקת את הקשר, וכמו שיעיד החוש דדבר הנארג חזק יותר גם מדבר התפור. וע' במשנ"א פרה פי"ב מ"ח ובכלים פכ"ו מ"ד.
בר"ב ד"ה מטבילן הראשון. ובית הסתרים דכלים אפילו ראוי לביאת מים לא צריכי דאין אדם מקפיד שם, ע' במשנ"א דפרקין סוף מ"א.

מ"ו בש"א אין מטבילין חמין בצונן ולא צונן בחמין לא יפים ברעים ולא רעים ביפים בה"א מטבילין ע' תוי"ט לעיל פ"ב מ"ו ובמשנ"א פ"א מ"ו ובח"ס חי"ד סי' רי"ד.
שם כלי שהוא מלא משקין והטבילו כאילו לא טבל, ע' חזון נחום למכשירין פ"ד מ"ח.
מ"ז כל האוכלין מצטרפין לפסול את הגויה בכחצי פרס, ע' נוביי"ק חא"ח סי' ל"ז ל"ח ובברכי יוסף חא"ח סי' תע"ה סק"ה
שם כל המשקין מצטרפין לפסול את הגויה ברביעית, ע' תוס' פסחים י"ד ע"א ד"ה דאיכא ובת' חמדת שלמה חי"ד סי' ט"ו ט"ז ובס' מקור חיים לכריתות דף י"ג.
ברי"ב ד"ה שעשו בו. א"נ אין שאר משקין משלימין שיעור מקוה למ' מאה כמים דכתיב מקוה מים ולא מקוה של שאר משקין ע' בתוי"ט לעיל פ"ז סוף מ"ב.
מ"ח אכל אוכלין טמאים ושתה משקים טמאים טבל והקיאן טמאים, ע' משנ"א מכשירין פ"ו מ"ה.
שם שתה מים טמאים טבל והקיאם טהורים. ע' בתפא"י פרה פ"ה סי' י"ט
שם בלע טבעת טהורה נכנס לאהל המת הזה ושנה וטבל והקיאה הרי היא כמות שהיתה. ע' במפרשי המשנה אהלות פ"ז מ"ה ובתפא"י שם פט"ו סי' ע"ג.
שם בלע טבעת טמאה טובל ואוכל בתרומה כו', ע' ראב"ן סי' שי"ג ובאהלות פי"א מ"ז ובמפרשים שם ובמלאכ"ש ומשנ"א כלים פ"ט מ"ה
שם חץ שהוא תחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ ואם אינו נראה טובל ואוכל בתרומתו, ע' אור זרוע ח"א סי' שס"ב שס"ג ובת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' תפ"ב ובבועז אהלות פ"ג סי' ז'.

מכשירין

פרק ראשון

מ"א כל משקה שתחילתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון או שסופו לרצון אע"פ שאין תחלתו לרצון ה"ז בכי יותן, ע' במשנ"א טהרות פ"י מ"ב וע"ע באור שמח פי"א ה"א מטו"א ובחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"ב ה"ד שם וע"ע בתוי"ט לקמן פ"ד רמ"ג ופ"ו רמ"ח.
שם משקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון, ע' במשנ"א פרה פ"ט מ"ב ובטהרות פ"ט מ"ב ובמקואות פ"א מ"ג ובתפא"י שם פ"ז סי' ט"ו וע"ע בר"ב לקמן פ"ד ריש מ"ב ובא"ר שם ובתוס' חדשים שם מ"ו ובמשנ"א לקמן פ"ו רמ"ו ושם בטבו"י ספ"ג ובכלים פ"י מ"ב.

בר"ב ד"ה מטמאין לרצון ושלא לרצון כיון דטמאין הן טומאתן והכשרן באין כאחת כו', ע' בתוי"ט פרה פי"א מ"ו ובתפא"י שם סי' י"ח ובבועז שם ס"ס י"א ובמפרשי המשנה לקמן פ"ו רמ"ז.

בא"ד דלא בעינן דניחא ליה אלא כשבא המשקה קודם לטומאה כו', ע' במשנ"א פרה פי"א מ"ח.

מ"ב המרעיד את האילן להשיר ממנו אוכלין או את הטומאה אינן בכי יותן ע' במשנ"א דשילהי פרקין.

שם להשיר ממנו משקין בש"א היוצאין ואת שבו בכי יותן בה"א היוצאין בכי יותן כו', ע' במשנ"א דפרקין מ"ג ובפ"ג מ"ח ובפ"ד מ"ב ומ"ה וע"ע במשנ"א פ"ה מ"ב ובא"ר ותוס' חדשים שם ובמפרשי המשנה שם ובמשנ"א כלים ספכ"ה.

מ"ג המרעיד את האילן ונפל על חבירו או סוכה ונפלה על חברתה כו', ע' בראב"ד ומפרשים פי"ג הט"ז מטומאת אוכלין ובאור שמח שם פי"א ה"א,

מ"ד הנוער אגודה של ירק וירדו מצד העליון לתחתון בש"א בכי יותן בה"א אינם בכ"י כו', וכ' בתוי"ט דב"ש סברי כיון דהשתא בשעת ניעור הוה ניחא ליה שירדו המים מצד העליון לצד התחתון ומתוך כך יפלו המים מן האגודה חשיב הכשר ובה"א אינן בכי יותן כיון דהיה חפץ שלא יהיו מים על זאת האגודה בצד העליון נהי דבצד התחתון ניחא ליה שירדו דרך שם מ"מ כל האגודה אחת היא ותחתונה שוה לעליונה כו' עכ"ל, וקשה הלא בספכ"ה דכלים קיי"ל דמעשה מוציא מיד מעשה ומיד מחשבה ומחשבה אינה מבטלת לא מיד מעשה ולא מיד מחשבה ובזה אין שם פלוגתא, והשתא נחזי אנן הלא בניחותא שירדו מצד העליון היתה ג"כ מעשה דניעור, ובניחותא שירדו דרך התחתון היתה רק ניחותא דמחשבה ופשיטא דניחותא דמעשה אלימה מניחותא דמחשבה, ומכיון דמצד המעשה לא היתה ראויה להכשר מה מקום לצד המחשבה להכריעה להכשר.

ועוד איך נוכל להפריד בין הדבקים ולומר דבעליון ליכא ניחותא ובתחתון איכא ניחותא הלא כלל המים לא ניחא ליה שם, וכל פעולת הניעור היתה לזה, והא דמצד הטבע ירדו המים מן העליון לתחתון אין זה שייך לרצון. דמצד רצונו הוה ניחא ליה ספי אם מים אלו שירדו ע"פ ניעורו לא היו שם כלל מתחלה, וניחותא בזה הוה שייך אם רצונו היה שישארו המים על התחתון משא"כ כשהמים לא היו כלל לרצונו וצ"ע כעת, וע"ע במשנ"א לקמן פ"ה מ"ג.

שם הרי המעלה שק מלא פירות ונתנו על גב הנהר כו', ע' בר"ש לקמן פ"ד מ"ו.

מ"ה הממחק את הכרישה והסוחט שערו בכסותו ר' יוסי אומר היוצאין בכי יותן ואת שבו אינן בכי יותן כו', וכ' הכ"מ בפי"ג הי"ד מטו"א דהרמב"ם פסק כר' יוסי משום דאתי כב"ה גבי מרעיד את האילן להשיר ממנו משקין ע"ש ולע"ד בלתי מובן מדוע צריך לחפש טעמים לפסק הרמב"ם הרי ליכא דפליג עליה, והא דמסדר המשנה לא קבעה כסתם משנה אפשר דר' יוסי חידש עצם הדין להכי קבעה בשמיה. אבל עכ"פ כיון שהוא באין חולק ודאי דהלכה כמותו וצ"ע כעת, וע"ע במשנ"א דפרקין לעיל מ"ב ולקמן פ"ד מ"ב.
מ"ו והאוכל שומשמין באצבעו משקין שעל ידו רש"א אינן בכי' וחכ"א בכ"י ע' במשנ"א לקמן פ"ג מ"ה.
שם הנותן פירותיו בשבולת הנהר להביאן עמו אינן בכי יותן, ע' במשנ"א דפרקין מ"ה ולקמן פ"ה מ"ב.

פרק שני

מ"א זיעת בתים בורות שיחין ומערות טהורה, והנה הרמב"ם בפ"י ה"י מטו"א הוסיף על לשון משנתנו, ואפילו הן טמאין זיעתן טהורה, ודייק על דבריו במשנ"א הכא מה שייך באלו שם טומאה ומפרש דר"ל שיש בהן שרצים טמאין ונגעה הזיעה בשרצים אפ"ה טהורה ע"ש, ולע"ד אפ"ל כוונת הרמב"ם על זיעה דנגעי בתים שהם טמאים, ואין להקשות הכשר למה להו הלא בלא"ה מטמאין בנגיעה די"ל דמשכ"ל בבית המוסגר דאינו מטמא רק מתוכו כדתנן בנגעים פי"ג מ"ד והאוכלין נגעו בזיעה דמאחוריו, ואשמעינן דזיעה זו אינה מכשרת לטומאה, וע"ע במשנ"א לקמן פ"ג רמ"ד.
שם שתה מים טמאים והזיע זיעתו טהורה, ע' בת' שדה יצחק ח"א סי' כ'
בר"ב ד"ה זיעתו טמאה דאע"ג דהשתא מיהא תלושים נינהו לא לרצון נתלשו, ע' במשנ"א לעיל ספ"א.
מ"ב מרחץ טמאה זיעתה טמאה וטהורה בכי יותן. והנה הרמב"ם פ"י ה"י מטו"א צירף משנה זו לרישא דמשנה הקודמת של זיעת בתים דטהור בהחלט ואפילו הן טמאין, ועלה מסיק אבל זיעת המרחץ במים אם היתה המרחץ טמאה זיעתה טמאה ואם היתה טהורה והכניס בה פירות הוכשרו, פי' כדתנן במשנתנו וטהורה בכי יותן, ולפ"ז נמצא לדידיה החילוק אצל המים גופייהו, דזיעת מים טמאים מטמאים בהחלט מעצמם. וזיעת מים טהורים הן רק מכשירים לקבל טומאה אח"כ.
והנה הר"ש מפרש מרחץ טמאה של מים שאובין וכן העתיק הר"ב ויהיב התוי"ט פירוש לפירושן שהיו שאובין וטמאים ע"ש. והשתא קשה אם היו טמאים למה להו תוספות דשאובים, האם יפלוג הר"ש על הרמב"ם בזה לאמר דזיעת מים טמאים לא יספיק לטמא

בזולת שאובין, ומה שייך דין מים שאובין למכשירין וצ"ע כעת, וע"ע בת' הריב"ש סי' רנ"ה ובתוי"ט לקמן פ"ה מ"י ובת' שדה יצחק ח"א סי' כ'.

מ"ג גסטריות שישראל ועכו"ם מטילין לתוכה אם רוב מן הטמא טמא אם רוב מן הטהור טהור, ע' בבועז טהרות פ"ב סי' ב' ובמקואות פ"א סי' ב' ובמשנ"א שם פ"י מ"ו ובחזון נחום לקמן פ"ד מ"י ובמפרשי המשנה כלים פי"א מ"ד.

שם מי שפיכות שירדו עליהן מי גשמים אם רוב מן הטמא טמא אם רוב מן הטהור טהור, ע' בר"ב מקואות פ"א מ"ד ובמשנ"א שם רפ"א ולקמן פ"ד רמ"י ובפ"ה רמ"י.

שם אימתי בזמן שקדמו מי שפיכות אבל אם קדמו מי גשמים אפילו כל שהן למי שפיכות טמא, ע' בתפא"י פרה פ"ה סי' י"ט ושם פי"ב סי' ל"ו ובטהורת פ"ט סי' י"ג ובמקואות פ"א סי' כ"ד ובבועז טהרות פ"י סי' ח' ובמשנ"א לקמן ספ"ד ובתפא"י ידים פ"ב סי' כ"ב.

בתוי"ט ד"ה אבל. והק' הכ"מ דאדרבה הול"ל כשנפלו מי שפיכות למי גשמים קמא קמא בטל כו', ע' ח"ס חי"ד סי' רי"א ובבועז פרה פ"ח סי' ז'.

מ"ד הטורף את גגו והמכבס את כסותו וירדו עליה גשמים אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה למחצה טמא כו', וכ' בתוס' חדשים וז"ל הרמב"ם פ"ב מטו"א הכ"ז לא הביא להך דינא דמחצה על מחצה כו', ולע"ד בלתי מובן קושיתו, דבשלמא במשנתנו דיש דין דרוב ומיעוט שייך למיתני בתר הכי דין דמע"מ, משא"כ הרמב"ם שהשמים גם דין דרוב ומיעוט, רק בלשונו הקצר כייל שם פי' משנתנו יחד עם הכרעת פסק ההלכה לפי התוספתא, ולהכי שינה כל צורת משנתנו ע"ש ובפיה"מ להרמב"ם כאן ומלשונו משמע דאם רק ירדו עליהן גשמים בהכרח שירבו המי גשמים וממילא בטלה המציאות דמחצה על מחצה ע"ש.

מ"ה עיר שישראל ונכרים דרים בה והיה בה מרחץ מרחצת בשבת אם רוב נכרים רוחץ מיד ואם רוב ישראל ימתין כדי שיחמו החמין מחצה למחצה ימתין כדי שיחמו החמין רי"א באמבטי קטנה אם יש בה רשות רוחץ בה מיד, ע' תוס' שבת קנ"א סוף ע"א ובס' התרומה ה' שבת סי' רס"ט ובתורת האדם להרמב"ן ענין ההספד.

מ"ו מצא בה ירק נמכר אם רוב עכו"ם לוקח מיד אם רוב ישראל ימתין כדי שיבאו ממקום קרוב כו', ע' בתמים דעים להראב"ד ר"ס ק"כ ובאותו סי' אות ו'.

מ"ז מצא בה תינוק מושלך אם רוב עכו"ם עכו"ם ואם רוב ישראל ישראל מחצה למחצה ישראל כו', ע' בת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ס"א.

מ"ח מצא בה מציאה אם רוב עכו"ם א"צ להכריז ואם רוב ישראל צריך להכריז מחצה למחצה צריך להכריז, בב"מ כ"ד ע"א גריס חייב בכל מקום דנקיט במשנתנו צריך. דבזה אפשר לפרש שהוא רק רשות, וברמב"ם פי"א ה"ו מגזילה השמיט לכל רישא דמשנתנו דרוב עכו"ם או רוב ישראל, ונקט רק דין דמחצה על מחצה אע"ג דזה הרבה יותר רחוק מן המציאות, ובבבא זו במקום צריך להכריז דתנן הכא, כתב הוא נוטל ומכריז, ובזה נ"מ לדינא דיכול להביא המציאה לרשותו קודם ההכרזה, וע"ע בחו"מ סי' רנ"ט ס"ג ובביאור הגר"א שם.

מ"ט מצא בה בשר הולכין אחרי רוב הטבחים אם היה מבושל הולכים אחר רוב אוכלי בשר מבושל, ע' במפרשי השו"ע יו"ד סי' ס"ג וסי' ק"י ס"ג וביש"ש פ' גיה"נ סי' כ"ב וע"ע באור זרוע ח"א סי' תנ"א ובחמדת שלמה חאה"ע סי' כ"ד וע"ע בת' הר"ן סי' מ"ה.

מ"י המוצא פירות בדרך אם רוב מכניסין לבתיהן פטור ולמכור בשוק חייב מחצה למחצה דמאי, ע' מל"מ פ"ק ה"א מה' מעשר ובס' חזון איש למס' שביעית סי' א' סק"ל.

שם אוצר שישראל ועכו"ם מטילין לתוכו אם רוב עכו"ם ודאי ואם רוב ישראל דמאי כו', ע' בת' ר"ב אשכנזי סי' א' ובכפתור ופרח פ"ד.

שם וחכ"א אפילו כולם עכו"ם וישראל אחד מטיל לתוכו דמאי, ע' חזון איש למס' שביעית סי' א' סקכ"ט ובת' ר"ב אשכנזי סי' ב'.

מי"א פירות שניה שרבו על של שלישית ושל שלישית על של רביעית כו' הולכין אחר הרוב, ולכאורה קשה הלא כולה מתניתין יתורא היא דבודאי הולכין אחר הרוב כדאמרינן בנזיר מ"ב ע"א דרובו ככולו דאורייתא, ובהוריות ד"ג ע"ב הלשון דבכל התורה כולה קיי"ל רובו ככולו, ואפשר דרישא נקט הכא משום סיפא דבעי לאסוקי מחצה למחצה להחמיר, או משום דבאלו איכא נמי דיני טבל ודיני ממון דלא אזלינן בהו בתר רובא, וע"ע בכפתור ופרח פמ"ג.

בר"ב ד"ה מחצה למחצה. ולענין ספיקא דמ"ש ומ"ע יפריש מעשר אחד ויחלל הפירות על המעות ויחלק הפירות לעניים והמעות יאכל בירושלים כו', ע' במשנ"א ידים פ"ד מ"ג.

פרק שלישי

מ"א שק שהוא מלא פירות, וכ' הרמב"ם בפיה"מ ר"ל זרעים כי רוב הזרעים מושכין המים וכ"ש החטה ע"כ, ע' בתוי"ט דפרקין מ"ג.

שם ר' יהודא אומר כל שהוא כנגד המים בכי יותן כו', ע' משנ"א דפרקין לקמן מ"ג.

בר"ב ד"ה כל ששאבו הפירות. שמתוך כך הן נראין גסים ונפוחים, ע' במשנ"א דפרקין לקמן ריש מ"ד.

מ"ב חבית שהיא מלאה פירות ונתונה לתוך המשקין או מלאה משקין ונתונה לתוך הפירות ושאבו כל ששאבו בכי יותן, ע' בר"ש ותוי"ט ומשנ"א דפרקין מ"ג.
מ"ג הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של יין ר"מ מטמא ר' יהודא מטהר ר' יוסי מטהר בשל חטים ומטמא בשל שעורים מפני שהשעורים שואבות, ע' בפיה"מ להרמב"ם לעיל בריש פרקין ובתוי"ט שם.
מ"ד המרבץ את ביתו ונתן בו חטים וטגנו אם מחמת המים בכי יותן ואם מחמת הסלע אינו בכ"י, והק' במשנ"א מאי קמ"ל ואי משום סיפא מחמת הסלע אינם בכ"י הא נמי פשיטא דזיעת הבתים אינו מכשיר כדתנן רפ"ב כו' ע"כ, ולכאורה היה מקום לחלק ולאמר דהא דזיעת הבתים אפשר דהוא רק זיעת הכתלים דאין להם שייכות עם נביעת המים רק מגופן מתמצה זיעתן, משא"כ סלע דהכא דהוא רצפת הבית אולי נטפחו מן הקרקע דלחלוחית שבה באה מנביעת המים שתחת הרצפה, להכי קמ"ל דגם בזה אינה בכ"י, אולם האמת יורה דרכו דאין לחלק בין כותלי הבית לרצפתו, דהא עם זיעת הבתים כיילו שם במשנה זיעה דבורות שיחין ומערות ואלו בהכרח דיש להם שייכות עם הקרקע ואפ"ה זיעתן טהורה, וע"ע בחזון נחום לקמן פ"ד מ"ג.
מ"ה המטגן בטיט הנגוב רש"א אם יש בו משקה טופח בכי יותן ואם לאו אינו בכי יותן, ע' בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל פ"ז ה"ה מטו"א.
שם המרבץ את גרנו אינו חושש שמא נתן בה חטים וטגנו. ע' במשנ"א לעיל פ"א מ"ד ד"ה חוששין.
שם המוליך חטין לטחון וירדו עליהן גשמים אם שמח בכי יותן ר' יהודא אומר אי אפשר שלא לשמוח אלא אם עמד. ולכאורה קשה דהכא חזינן לדעת ר' יהודא דשמחה לחוד לא סגי אלא שצריך ג"כ שיעמוד כדביאר בתוי"ט וע' בא"ר ובמשנ"א, ואילו במו"ק ד"ט ע"ב ובע"ז ד"ו ע"ב גבי הא דאשה לא תסוד במועד מפני שניוול הוא לה קאמר דמודה ר' יהודא בסיד שיכולה לקפלו במועד אע"פ שמצירה עכשיו שמחה היא לאחר זמן ע"ש, הרי דמתחשב עם השמחה העתידה לבא אפילו במקום דלשעה איכא צערא מכש"כ הכא דליכא צער רק שמחה לכלל אנשים בזה, מדוע אינו מתחשב עם השמחה אלא עם עשה פעולת העמידה, די"ל דהתם כיון דהיא בעצמה עשתה פעולת הסיד על פניה אע"ג דבהאי שעתא גרמה לה צער, הרי ניכר דכל פעולתה מראשיתה היתה בשביל שמחתה המאוחרת, משא"כ הכא דהגשמים באו ממילא ולהכשר בעינן כי יותן דומיא דכי יתן דניחא ליה, להכי ס"ל לר' יהודא דניחותא בזה לא נחשב עד דעביד איהו לזה פעולת העמידה, ורק ע"פ מעשה זו גילה רצונו בזה. וע"ע בא"ר פרה פ"ב מ"ד ובתוי"ט ומשנ"א

לקמן רפ"ו ושם מ"ב ד"ה ר"י מטהר ובמ"ג ד"ה וכל זה ובחזון נחום פ"ו מ"א וע"ע בר"ש דמכילתין לקמן רפ"ה.

מ"ו היו זיתיו נתונים בגג וירדו עליהן גשמים אם שמח בכי יותן ר"י אומר אי אפשר שלא לשמוח אלא אם פקק את הצנור או אם חלחל לתוכן, וכ' הר"ב דס"ל לר"י שאין המחשבה מועלת להכשיר עד שיעשה מעשה לגלות המחשבה שבלבו ע"כ, משמע מדבריו דבזה גופה פליגי במתניתין, ולת"ק סגי לניחותא דהכשר מחשבה בלי מעשה, ואיכא למידק קצת אמאי לא מפרש הר"ב כן במשנה הקודמת דגם שם פליגי כה"ג ר"י וחכמים, וע"ע במשנ"א דריש מכילתין ודריש פ"ג.

מ"ז היו רגליו מלאות טיט וכן רגלי בהמתו עבר בנהר אם שמח בכ"י ר"א א"א שלא לשמוח אלא אם עמד והדיח באדם ובבהמה טמאה לעולם טמא, בא"ר יש לו במשנה גרסא חדשה, ובאור שמח פי"ג מטו"א כתב פירוש חדש במשנתנו. וע"ע במשנ"א לקמן פ"ד מ"ה.

מ"ח הוריד חש"ו אע"פ שחישב שיודחו רגליה אינן בכ"י שיש להן מעשה ואין להן מחשבה כה"ג במשנה כלים פי"ז מט"ו ובטהרות פ"ח מ"ו ולקמן רפ"ו ובחזון נחום שם ד"ה ע' תוי"ט.

פרק רביעי

מ"א השוחה לשתות המים העולים בפיו ובשפמו בכי יותן, וכ' הר"ב טעמא לפי שאין המים נכנסים לפיו אא"כ נוגעים בשפמו תחלה הלכך אחשבינהו ע"כ, ולכאורה מה מקום לאמור אחשביה בדבר שאי אפשר בלא"ה והמעשה נעשתה גם בהעדר הרצון, ומכאן מוכח דפסיק רישא דניחא ליה עושה הכשר לטומאה, וע' טהרות פ"ט מ"ו ובתפא"י שם ובמקואות פ"א סי' ח'.

שם הממלא בחבית המים העולים אחריה כו' ה"ז בכ"י, ע' במפרשי המשנה לקמן פ"ה מ"ד.

מ"ב מי שירדו עליו גשמים אפילו אב הטומאה אינו בכי יותן ואם נער בכ"י עמד תחת הצנור להקר או לידוח בטמא טמאין ובטהור בכ"י, ע' בתוי"ט לעיל פ"א מ"א ובמשנ"א שם מ"ב ובבועז טהרות פ"ד סוף סי' יו"ד ובאור שמח פט"ו ה"א מטומאת אוכלין וע"ע במשנ"א לקמן פ"ה מ"ז ושם ספ"ו.

מ"ג הכופה קערה על הכותל בשביל שתודח ה"ז בכי יותן אם בשביל שלא ילקה הכותל אינן בכ"י, ע' במפרשי המשנה לעיל רפ"א ושם מ"ה ובמשנ"א מקואות רפ"א ולקמן בפרקין מ"ז ומ"ח.

בתוי"ט ד"ה הכופה קערה, וה"מ כי אחשבינהו בירידתן לצורך דבר תלוש אבל אי אחשבינהו לצורך מחובר לא מכשרי דהכי תני בתו"כ כו', ע' במשנ"א לעיל פ"א מ"ג ובפ"ג סוף מ"ז.

מ"ד חבית שירד הדלף לתוכה בש"א ישבר בה"א יערה, ע' במשנ"א מקואות פ"ב מ"ז ושם פ"ד מ"א ובפרקין לקמן מ"ו.

שם ומודים שהוא מושיט את ידו ונוטל פירות מתוכה והם טהורים. כה"ג במשנה הסמוכה לקמן אלו ואלו מודים כו', וע' בס' העתים ה' ערבי שבתות סי' ד' מה שהביא בשם רבינו חננאל גאון ז"ל ובעתים לבינה שם, אולם חילוק גדול בין שתי הלשונות דבלשון סתם מודים, הכוונה היא מודים לב"ה, כדפי' הר"ב הכא והתוי"ט בפאה פ"ג מ"א, ולשון אלו ואלו מודים מורה דמודים להדדי.

מ"ה עריבה שירד הדלף לתוכה הנתזין והצפין אינן בכי יותן נטלה לשפכה בש"א בכ"י בה"א אינן בכ"י, ע' במשנ"א לעיל פ"א מ"ב ובפרקין מ"ג ומ"ד ולקמן מ"ו ושם בכלים פ"ח מי"א.

שם רא"א אם א"א לו שירד אא"כ נטנפו רגליו אף העולין ברגליו בכ"י, ע' במשנ"א לעיל פ"ג מ"ח ובפרקין מ"א.

מ"ו קופה שהיא מלאה תורמסין ונתנוה לתוך מקוה מושיט ידו ונוטל תורמסין מתוכה והם טהורים כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ג מ"ז ובפרקין מ"ד ולקמן מ"ט.

שם העלם מן המים הנוגעים בקופה טמאים כו', וכ' הרב דהוכשרו התורמסין לקבל טומאה במים התלושים ע"כ, וזהו דלא כמש"כ התוס' בפסחים ד"כ ע"א ד"ה ובשעת, דתלושין לא מכשירין. וכבר העיר בזה בתוי"ט לעדיות פ"ב מ"ג, ועמש"כ בחידושי שם.

שם צנון שבמערה נדה מדיחתו והוא טהור העלתו כל שהוא מן המים טמא, ע' תוס' פסחים ט"ז ע"א ד"ה חד בתלושין ובחולין ל"א ע"ב ד"ה ופירות וע"ע בתפא"י טהרות פ"ט סי' מ"ג ובמשנ"א לקמן פ"ה מ"ב ומ"ה ובחזון נחום פ"ו מ"ג ובתפא"י עוקצין ספ"ב.

מ"ז פירות שנפלו לתוך אמת המים פשט מי שהיו ידיו טמאות ונטלן ידיו טהורות והפירות טהורים, ע' תוס' חדשים לעיל בריש מכילתין וע"ע בת' הרשב"א סי' תק"י ובמיוחסות סי' קנ"א.

שם ואם חשב שיודחו ידיו ידיו טהורות והפירות בכ"י, ע' במשנ"א דפרקין לעיל סוף מ"ד ובאור שמח פי"ב מטו"א.

מ"ח קדרה שהיא מלאה מים ונתונה לתוך המקוה ופשט אב הטומאה את ידו לתוכה טמאה מגע טומאות טהורה בו', ע' בתפא"י מקואות פ"ב סי' נ"ז.

מ"ט הממלא בקילון עד ג' ימים טמאין, ע' בתוי"ט מקואות פ"ח מ"א
שם ר"ע אומר אם נגבו מיד טהורים ואם לא נגבו אפילו עד ל' יום טמאים, והנח בסנהדרין פ"ו ע"א אמרינן דכולהו סתימתאי אליבא דר"ע ע"ש, ועפ"ז שפיר מקשה הש"ס בפשיטות בב"מ פ"ב ע"א אי הכי קמה לה מתניתין דלא כר"ע כדפירש"י שם, ולפ"ז יש להעיר בסתם משנה היכא דר"ע גופיה פליג עלה כמו הכא, מי שנאה לסתם משנה זו.
מ"י עצים שנפלו עליהם משקין וירדו עליהם גשמים אם רבו טהורים ע' בתפא"י פרה פ"ה סי' י"ט ובמשנ"א דמכילתין לעיל פ"ב סוף מ"ג ולקמן רפ"ה ובת' משיב דבר ח"א סי' ל"א.
שם הוציאם שירדו עליהם גשמים אע"פ שרבו טמאים. ע' במשנ"א מקואות פ"א מ"ה ושם פ"ה ריש מ"ו ובתפא"י ידים פ"ב סי' כ"ב.
שם רש"א אם היו לחין והסיקן ורבו המשקין היוצאין מהן על המשקין שבלעו טהורים, עמש"כ הגר"א ז"ל בא"ר לקמן פ"ו מ"ג ובתפא"י כלים פ"ט סוף מ"ד ובמשנ"א שם מ"ה.

פרק חמישי

מ"א מי שטבל בנהר והיה לפניו נהר אחר ועבר בו טהרו שניים את הראשונים כו', ע' בתוי"ט לעיל פ"ב סוף מ"א ובמשנ"א מקואות פ"א מ"ד ובפרקין ריש מ"ז.
מ"ב השט על פני המים הניתזין אינן בכי יותן כו', ע' בתוס' חדשים לעיל פ"ד מ"ה.
שם העושה צפור במים הניתזין ואת שבה אינן בכי יותן, ע' לקמן מ"ה ובמשנ"א שם.
מ"ג פירות שירד הדלף לתוכן ובללן שינובו רש"א בכי יותן וחכ"א אינן בכי יותן, עמש"כ המפרשים בביאור פלוגתתם, ולעד"נ דלכאורה דמיא מחלקותם להא דמו"ק ד"ב ע"ב במנכש ומשקה מים לזרעים דרבה סבר מתרינן ליה משום חורש ורב יוסף אמר משום זורע. ומפרשי התוס' שם דרבה סבר דבתר המעשה מדמינן לה ולא אחר המחשבה ור"י סבר בתר מחשבה אזלינן כו' ע"ש, וה"נ ר"ש אזיל בתר פעולתו ומצד המעשה דעביד בידים הוי בכי יותן דניחא ליה, וחכ"א אינן בכ"י דס"ל דמצד המחשבה לא באו כלל לפי רצונו, אולם אפשר לחלק דהתם יש מקום לשני חלקי הספיקות, משא"כ גבי הכשר דכל עיקרו נוסד אהא דניחא ליה היא המחשבה, ואין לה התקשרות עם צד המעשה, ואפשר דמשו"ה החליטו כאן הפוסקים דהלכה כחכמים ולא אמרינן דמעשה מוציא מיד מחשבה כמו בקידושין נ"ט, ובמק"א הארכתי בזה.
מ"ד המודד את הבור בין לעמקו בין לרחבו ה"ז בכי יותן דברי ר"ט רע"א לעמקו בכי יותן לרחבו אינו בכ"י, ע' בתוי"ט לקמן מ"ה, והנה הוחלט דהלכה כר"ע רק המפרשים נחלקו

אי משום דר"ט חזר בו כמבואר בתוספתא או משום דהלכה כר"ע מחבירו, ובתוי"ט שדא ביה נרגא מפני סוגיא דכתובות פ"ד דאיכא דאמרי דר"ט רבו הוה ומסיק דהרי"ף והרא"ש לא העתיקו אלא כמ"ד דחבירו הוה ע"כ, וע"ע באור זרוע סוף ה' בכורות ובת' חו"י סי' צ"ד ד"ה הלכה כר"ע מחבירו.

מ"ה פשט ידו או רגלו או קנה כו', וכ' במשנ"א לא זו אף זו קתני כו' ע"כ, ולדעתי אפשר ג"כ לפרש בדרך זו ואצ"ל זו קתני כמו בריש הוריות ובכ"מ, היינו ידו או רגלו דאפשר שנהנה קצת בטבילתן במים שנטהרו עי"ז, או בימות החמה ש שמתקררין ע"י הטבילה ואפ"ה אינן בכי יותן, ואצ"ל קנה שאין בטבילתו במים שום הנאה בודאי דאינו בכ"י, אמנם ברמב"ם פי"ג ה"ט מטו"א השמיט תיבת קנה.

שם ואת שבאבן טהורים ברמב"ם שם הלשון ושעל האבן אינן כתלושין וע"ש בראב"ד וכ"מ.

מ"ו ר' יוסי אומר אף לתוך המים בכי יותן מפני שהוא מתכוין שיצאו עם הצואה, עמש"כ בזה בתוי"ט ובא"ר, ואפ"ל נמי עפמש"כ התוס' בכריתות ט"ו ע"ב ד"ה היוצאין ממנו וז"ל כיון שהוא עצמו דוחקו להוציא מהם המים אחשבינהו, וע' במשנ"א לעיל פ"ד מ"ב.

מ"ז ואם ניער בכי יותן, ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ב ד"ה העושה צפור וע"ע לעיל שם פ"א מ"ב ובמפרשי המשנה לקמן פ"ו מ"ג ובמלאכ"ש ספ"ו.

מ"ח קסיא של שלחנות והשיפא של לבנים אינן בכי יותן ואם נער בכי יותן, ע' במשנה הקודמת ובמש"כ שם במשנ"א וע"ע מה שהאריכו בזה מפרשי הרמב"ם פי"ג הי"א מטו"א וע"ע בתוי"ט כלים פט"ז מ"ו.

מ"ט כל הנצוק טהור כו', ע' במפרשי המשנה טהרות פ"ח מ"ט ובבועז מקואות פ"ג סי' ב' ובמשנ"א לעיל פ"ד מ"ב ד"ה עמד תחת הצנור וע"ע ידים פ"ד מ"ז ובמפרשים שם.

מ"י המערה מחם לחם ומצונן לצונן ומחם לצונן טהור. ע' בתוי"ט במשנה הקודמת.

בר"ב ד"ה מצונן לחם שהענן העולה מן החם כמשקה הוא חשוב, ע' בתוי"ט כאן ולקמן מי"א ובמשנ"א לעיל רפ"ג.

מי"א האשה שהיו ידיה טהורות ומניסה בקדרה טמאה אם הזיעו ידיה טמאות כו', ע' בת' הריב"ש סי' רנ"ה ובמפרשי המשנה עוקצין פ"ב רמ"ו.

פרק ששי

מ"א המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהם טל אינם בכי יותן אם נתכוין לכך ה"ז בכ"י, ע' במשנ"א לעיל פ"א מ"א ושם ספ"ה.

שם העלן חש"ו אע"פ שחשב שירד עליהן הטל אינן בכי יותן שיש להן מעשה ואין להן מחשבה, כה"ג לעיל ספ"ג ובטהרות פ"ח מ"ו וע"ש במפרשים ובת' מקום שמואל סי' כ"ה ובמש"כ בחידושי לחולין י"ב ע"ב וי"ג ע"א וע"ע בח"ס חי"ד סי' ר"א.

מ"ב המעלה את האגודות ואת הקציעות ואת השום לגג בשביל שימתינו אינן בכ"י כו', ע' בתוי"ט טהרות פ"ט מ"ה ובמשנ"א שם ד"ה בש"א.

מ"ג כל הדגים בחזקת טומאה ע' במשנ"א לעיל פ"ג מ"ה ד"ה אלא אם עמד.

שם ועל כולם עם הארץ נאמן לומר טהורים הן כו', כה"ג במשנה אהלות פ"ה מ"ה וע"ש במלאכ"ש ובבועז סי' ג'.

שם ראב"י אומר ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהן טמא, ע' במשנ"א לעיל ספ"ד.

בר"ב ד"ה ציר טהור שידוע בו שלא הוכשר ע"י משקה. ע' בתפא"י טהרות רפ"ג.

מ"ד שבעה משקין הן הטל והמים היין והשמן והדם והחלב ודבש דבורים דבש צרעים טהור ומותר באכילה, ע' תוס' ב"ב ד"פ סע"א ובאור זרוע למס' ע"ז סי' קס"ה ובס' המכריע חי"ד סי' כ' דפוס לובלין ובתפא"י טהרות רפ"ג וע"ע בשטמ"ק לבכורות ד"ז ע"ב ובמה שהארכתי בחידושי שם ובמשנ"א למס' פרה פ"ט מ"א וע"ע באור זרוע ח"א סי' תפ"א.

מ"ה תולדות למים היוצאין מן העין מן האוזן מן החוטם מן הפה, ע' נוביי"ת חא"ח סי' נ"ז וע"ע בר"ש דמכילתין לעיל פ"א מ"ו.

שם מי רגלים בין גדולים בין קטנים כו', ע' במשנ"א דפרקין לקמן מ"ז ולעיל פ"ב מ"ג ושם בטבו"י פ"ג רמ"ו.

שם ומי חלב כחלב, ע' ח"ס חי"ד סי' ע'.

שם והמוהל כשמן, ע' בר"ש ובתוס' שבת י"ז ע"א ד"ה גוזרני ושם קמ"ד ע"ב ד"ה אמר ובחגיגה כ"ה ע"א ד"ה יתננה וביבמות ט"ו ע"ב ד"ה צריכה ובתוי"ט מקואות פ"ז מ"ג וע"ע במפרשי המשנה שם פ"ט מ"ג ובמשנ"א שם מ"א ולטהרות פ"ט מ"ג.

שם דם השרץ כבשרו מטמא ואינו מכשיר ואין לנו כיוצא בו, עמש"כ בחידושי למס' בכורים פ"ב מ"ז.

מ"ו אלו מטמאין ומכשירין זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו ורביעית מן המת, ע' במשנ"א אהלות פ"ב מ"ה.

מ"ז אלו לא מטמאין ולא מכשירין הזיעה והליחה סרוחה והראי, ע' במשנ"א לעיל רפ"ב ובתפא"י למס' פרה סי' ט"ל.

שם והשותה מי טבריא אע"פ שיוצאין נקיים, ע' בתוי"ט לעיל בפרקין מ"ה.

שם דם שחיטה בבהמה בחיה ובעופות הטמאים ודם הקזה לרפואה ר"א מטמא באלו, ע' באור שמח פ"י ה"ג מטו"א.
מ"ח חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון כו', ע' לעיל בפרקין מ"ה ובתוי"ט שם ד"ה לדעתו וע"ע בתוס' שבת קמ"ג ע"ב ד"ה חלב האשה ובכריתות י"ג ע"א ד"ה אמר רבא ובמשנ"א כלים פ"ח מי"א ובמלאכ"ש שם.
שם אמרו לו סלי זיתים וענבים יוכיחו שהמשקין היוצאין מהן לרצון טמאים ושלא לרצון טהורים, ע' לעיל ספ"ה ובמשנ"א טהרות פ"י ריש מ"ד ובחזון נחום דריש פרקין ובמפרשי המשנה כלים פ"ט מ"ו ובדורות הראשונים מאמר המשנה ביסודה פכ"ט.
שם מי גשמים יוכיחו שתחילתן וסופן משקה ואינן מטמאין אלא לרצון, ע' ן במשנ"א דריש מכילתין.

זבים

פרק ראשון

מ"א הרואה ראיה אחת של זוב בש"א כשומרת יום כנגד יום בה"א כבעל קרי ע' מקואות פ"ח מ"ב וג' ובמפרשים שם.
שם או אחת מרובה כשתים, ע' לקמן מ"ד ובמשנ"א מ"ה.
בר"ב ד"ה הרואה. זוב בא מבשר המת ודומה ללובן ביצה המוזרת, ע' תוי"ט לקמן פ"ב מ"א ד"ה ובלובן.
בר"ב ד"ה ובה"א כבעל קרי. ואין הראיה מטמא במשא אלא במגע. ע' משנ"א לקמן פ"ב מ"ב ד"ה וש"ז.
מ"ב הרואה קרי ביום השלישי לספירת זובו בש"א סותר שני ימים שלפניו ובה"א לא סתר אלא יומו, ע' אור שמח פ"ו הט"ז מאיסורי ביאה וע"ע דורות הראשונים תקופת ב"ש וב"ה פ"ו.
שם ר' ישמעאל אומר הרואה בשני סותר את שלפניו, ע' אור שמח פ"ה ה"ה ממטמאי מו"מ.
שם ומודים ברואה ברביעי שלא סתר אלא יומו כו', ע' בס' העתים ה' ערבי שבתות סי' ד' מה שהביא בשם רבינו חננאל גאון ז"ל ובעתים לבינה שם.
בר"ב ד"ה ומודים ב"ש. והאי דקרי סותר בזב נפקא לן מקרא דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז מה זוב סותר אף ש"ז סותר כו', ע' במשנ"א דמשנה הקודמת.

מ"ג ראה אחת היום ושתים למחר שתים היום ואחת למחר שלש לשלשה ימים או לשלשה לילות ה"ז זב גמור, ע' בר"ב כאן ולעיל מ"א ובמשנ"א שם.
מ"ד ראה אחת והפסיק כדי טבילה וסיפוג, מהכא מוכח דהסיפוג הוא חיובי כדכ' במשנ"א פרה פ"ג מ"ח.
שם ואח"כ ראה שתים או אחת מרובה כשתים כו', כה"ג לעיל במ"א.
מ"ה ראה אחת מרובה כשלש כו', אין לדקדק הלא סתם משנה ר"מ ואיהו קאמר בפסחים ד"ג ובחולין ס"ג לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה, ולפ"ז הו"מ למימר במשנה הקודמת כשתים או כשלש, די"ל דא"כ לא הוה ידעינן על איזו מהן קאי האי סימנא כמן גד יון לשילוח על השתים או השלש או על שתיהן ביחד.
מ"ו ראה אחת היום ואחת בין השמשות כו', וכ' בתוי"ט ובהכי אף ר' יוסי מודה דתניא בתוספתא כו', ע' בראב"ן סי' צ'.
שם ראה שני ימים בין השמשות ספק לטומאה ולקרבן אחת ביה"ש ספק לטומאה, ע' במעין החכמה דף מ"ד ע"א.

פרק שני

מ"א הכל מיטמאין בזיבה, ע' במפרשי המשנה לעיל רפ"א וע"ע מש"כ בחידושי לערכין ד"ג ע"א ושם ד"ה ע"ב.
שם אף הגרים אף העבדים כו', ע' בר"ב ומשנ"א וחזון נחום ובמש"כ בחידושי למנחות ס"א ע"ב ולערכין ד"ב ע"א.
שם טומטום ואנדרוגינוס נותנין עליהן חומרי האיש וחומרי האשה מטמאין בדם כאשה ובלובן כאיש וטומאתן בספק, ע' בתוי"ט ומלאכ"ש טהרות פ"ד מ"ה ומ"ז וע"ע בתוס' יבמות פ"ג ריש ע"א ובנדה כ"ח סוף ע"ב ובירושלמי שבועות פ"ב ה"א ובש"ק שם.
מ"ב בשבעה דרכים בודקין את הזב עד שלא נזקק לזיבה כו', ע' מהרי"ט ח"א סי' פ"ב ובמש"כ על דבריו בש"ש שמעתא ה' פ"ב
שם ר' יהודא אומר אפילו ראה בהמה חיה ועוף מתעסקין זה עם זה אפילו ראה בגדי צבע האשה, הנה לפ"מ דת"ק חשיב הרהור בין השבעה דרכים ור' יהודא הוסיף באלו, משמע דלא ס"ל לת"ק להא תוספות דר' יהודא, ולפ"ז יל"ד דבע"ז ד"כ ריש ע"ב חשיב בהדיא בגדי צבע של אשה להרהור והיא סתמא דברייתא וע"ש ברש"י וצע"ק.
שם אמר להם אין אחריות זבים עליכם, ע' ח"ס חי"ד ר"ס קנ"ד וס"ס קס"ה.

בר"ב ד"ה ראה ראיה. אבל ראשונה אתקש לש"ז דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז מה ש"ז מטמאה באונס אף ראיה ראשונה של זב מטמאה באונס, ע' משנ"א לעיל פ"א מ"א.

מ"ג הרואה קרי אינו מטמא בזיבה מעל"ע, ומפרש הר"ש דמשנתנו איירי אפילו משנזקק, וע"ל במ"ב ובמשנ"א שם ד"ה אונסו וספקו.

בר"ב ד"ה אינו מטמא. וכשם שתולין לקרי מעל"ע כך ל למראה ולהרהור תולין מעל"ע אבל למאכל ולמשתה למשא ולקפיצה תולין לו כל זמן שהוא מצטער כו', ע' בר"ב לעיל מ"ב ד"ה ובהרהור ובתוס' חדשים שם.

מ"ד הזב מטמא את המשכב בה' דרכים לטמא אדם לטמא כגריס כו', ע' טהרות פ"ח מ"ב ובמפרשים שם ובא"ר למס' פרה פ"י מ"ו ובמשנ"א לקמן ספ"ג.

שם עומד יושב שוכב נתלה, ע' בא"ר לקמן פ"ד מ"ה ובר"ב ותוי"ט כלים פי"ח מ"ה ושם פכ"ג מ"ב ובר"ב ובמשנ"א שם פי"ז מט"ו.

פרק שלישי

מ"א הזב והטהור שישבו בספינה או באסדא, ע' באור זרוע ח"א סי' מ"ט ושם ח"ב סי' תכ"ה ובת' הרשב"א ח"א סי' כ"ח וסי' תקנ"ט ובר"ב טהרות פ"ה סוף מ"ח ובמשנ"א לקמן רפ"ד וע"ע בשערי תשובות למהר"ם ב"ר ברוך שער שני סי' ק"ח.

שם עלו באילן שכחו רע בסוכה שכחה רע, כה"ג במכשירין פ"א מ"ג.

שם באילן יפה, ע' לקמן פ"ד מ"ג ובתוי"ט שם ד"ה על אילן ובמלאכ"ש ומשנ"א שם.

בר"ב ד"ה או שרכבו ע"ג בהמה. סתם בהמה נכפפת תחת הרוכב הלכך ל"ש כחה רע ול"ש כחה יפה כו', ע' אהלות פי"ח מ"ו ובמפרשים שם.

מ"ב מניפין או פותחין, הנה הרמב"ם הר"ש והר"ב מפרשים דמגיפין או פותחין ביחד טהור, ובתוי"ט בשם מהר"ם מפרש דטמא, ולכאורה קשה איך נפרש טמא הלא לשון מגיפין או פותחין משמע דמותרין לעשות כן גם לכתחילה, אמנם גם להיפוך קשה דבשלמא אם נפרש טמא שפיר נופל אח"כ הלשון וחכ"א עד שיהא זה מגיף וזה פותח. היינו דרק אז טמא, משא"כ להמפרשים דמגיפין או פותחין טהור מה שייך לאמר וחכ"א כו', הרי ת"ק נמי הכי קאמר דדוקא אם מגיפין או פותחין ביחד טהור, אבל אם זה מגיף וזה פותח טמא וצ"ע כעת.

מ"ג הזב והטהור שישבו בספינה גדולה כו', פי' דקאי אהא דפתח בריש פרקין הזב והטהור שישבו בספינה קטנה. והיינו דמכאן מתחיל לענין טהרה, וזהו מאי דמסיק אפילו מצד אחד טהורין, כמש"כ באור זרוע ה' אבילות סי' תכ"ה.

שם על הכבש על הקורה ועל הדלת בזמן שהן עשויין בטיט כו', ע' במשנ"א טהרות רפ"ח.

פרק רביעי

מ"א ר' יהושע אומר נדה שישבה עם הטהורה במטה כפה שבראשה טמא מדרס, ע' במשנ"א לעיל פ"ג מ"א וע"ע במפרשי המשנה כלים פכ"ח מ"ה.
שם נוטלת עריבה מלאה בגדים בזמן שמשאן כבד טמאין בזמן שמשאן קל טהורין, באור שמח פ"ט ממטמאי מו"מ נטה מדרך כל מפרשי המשנה ומפרש באופן אחר היותר פשוט, וע"ע בר"ש לקמן רפ"ה.
שם זב שהקיש על כצוצרא ונפל ככר של תרומה טהור, ע' בתוספתא כאן ובר"ש פרה פי"א מ"ב.
מ"ב הקיש על המריש על המלבן על הצנור ועל הדף אע"פ שהוא עשוי בחבלים על התנור כו' טהור, ע' טהרות פ"ח מ"א ובמשנ"א שם.
שם ועל חמור של רחים של יד, ע' תוס' ב"ב ד"כ ע"ב ד"ה ושל חמור.
מ"ג הקיש על הדלת על הנגר כו'. הנה בפי' הרא"ש הקשה מדוע תנא בסיפא דלת אחרי דכבר נשנית הכא ברישא. ומשו"ה מחק להא דבסיפא וכ' דתנא לה אגב כבש וקורה כמו דתנא בפרקין דלעיל ע"ש. אמנם ברמב"ם רפ"ט ממטמאי מו"מ משמע דמחק לדלת דרישא ושנה דלת עם כבש וקורה דסיפא. כן הא דקתני במשנתנו ועל סוכה שכחה רע על אילן יפה, שנדחקו המפרשים לפרש שהסוכה שכחה רע עומדת באילן שכחה יפה ע"ש, גם זה ברמב"ם שם משמע דלא גריס כלל על אילן יפה ע"ש.
בר"ב ד"ה קלת, עגול של עץ שסביב לרחים התחתונה ע' תוי"ט כלים ספי"ד.
מ"ד זב שהיה מוטל על ה' ספסלים או על ה' פונדיות לארכן טמאין לרחבן טהורין, ע' בתפא"י אהלות פי"ב סי' י"ג ובבועז שם פ"ו סי' ב' ובמשנ"א כלים פכ"ח מ"ה.
שם ספק שנתהפך עליהן טמאין, ע' שבת צ"ג ע"א תוד"ה וכיון דזמנין ובמשנ"א כלים פ"כ מ"א.
שם רש"א אם רחוקין זה מזה טהורין, ע' במשנ"א דפרקין מ"ה
מ"ה הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב כנגדו כרע הזב טהורין כרעו הן טמאין, ע' תוי"ט לעיל פ"ג מ"א ד"ה טמאים מדרס וע"ע תוס' שבת פ"ג סע"א ובתוי"ט לקמן פ"ה מ"ב.
שם רש"א ביחידי טמא ובמרובין טהור שאין אחד נושא את רובו. ע' שבת צ"ג ע"א תוד"ה ור"ש ובד"ה לאורכן ובמשנ"א דפרקין מ"א סד"ה נוטלת עריבה.

מ"ו הזב בכף מאזנים ואוכלין ומשקין בכף שניה טמאין ובמת הכל טהור חוץ מן האדם, ע' אור זרוע ח"ב סי' תכ"ה.
שם ועל גביו מדף לטמא אוכלין ומשקין, ע' במפרשי המשנה טהרות פ"ח מ"ב ובפרה רפ"י.
בר"ב ד"ה מה שאין המת מטמא. דמתחתיו אפילו תהא טומאה בוקעת ויורדת כו', ע' בתוי"ט לקמן פ"ה מ"ג בד"ה כל הנושא ונישא ע"ג המת.
בר"ב ד"ה ועל גביו מדף. אם היה המת בעליה ומשכבות ומושבות בבית עד שמי הקורה והנסרים, נכפפים מכובד המת כו', ע' בבועז אהלות פ"ח ס"ס ג'.
מ"ז היה יושב ע"ג המטה וארבע טליות תחת ארבע רגלי המטה טמאות מפני שאינה יכולה לעמוד על שלש ר"ש מטהר, ע' תוס' שבת צ"ג ע"א ד"ה ור"ש מטהר ובתוי"ט לעיל מ"ד ושם סוף מ"ה ובמשנ"א מ"ו ד"ה מה שאין ושם בכלים פכ"ב מ"י וע"ע בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל ס"ה מטמאי מו"מ.
שם היה רוכב ע"ג בהמה וארבע טליות תחת ארבע רגלי בהמה טהורות מפני שהיא יכולה לעמוד על שלשה, ע' במשנ"א לעיל פ"ג מ"א ובפרקין שם סמ"ד.

פרק חמישי

מ"א הנוגע בזב אז שהזב נוגע בו המסיט את הזב או שהזב מסיטו מטמא אוכלים ומשקים וכלי שטף במגע אבל לא במשא כלל א"ר יהושע כו', ע' אהלות פ"א סמ"ה ובר"ב ותוי"ט שם ד"ה ואין אדם ובמשנ"א שם מ"ב ד"ה וכלים בכלים ובא"ר פרה פ"י מ"ו ד"ה ריא ובמשנ"א שם פ"ח ריש מ"ה ושם בנגעים פי"ג מ"ט ובמכילתין רפ"ג וספ"ג.
בר"ב ד"ה ואת הידים. אבל גופו של אדם אינו מטמא כו' ע"כ, ע' ידים רפ"ג ושם בתוי"ט ד"ה כל המטמא.
מ"ב ועוד כלל אחר אמרו כל הנישא ע"ג הזב טמא וכל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ומושב והאדם ע' בתוי"ט דפרקין לקמן מ"ה ד"ה בין מלמעלן ובא"ר לעיל פ"ד מ"ה ובמשנ"א שם מ"ו ושם פרה פ"י מ"א ופי"א רמ"ו ושם בפרקין רמ"א וע"ע בר"ש כלים פ"א מ"ג,
שם הטמא מלמעלן והטהור מלמטן מטמא שנים ופוסל אחד, ע' אהלות פ"א סמ"ה ובתפא"י שם סי' כ"ח.
שם האוכלין והמשקין המשכב והמושב והמדף מלמעלן מטמאין שנים ופוסלין אחד, ע' במפרשי המשנה פרה פ"י מ"ב.

בר"ב ד"ה כל הנישא. והנוגע בכל אשר יהיה תחתיו מאי תחתיו אילימא תחתיו דזב היינו משכב כו', ע' במשנ"א לעיל פ"ד סמ"ז.
מ"ג מפני שאמרו כל הנושא ונישא ע"ג משכב טהור חוץ מן האדם, ע' תוי"ט לקמן בפרקין מ"ה ד"ה בין מלמעלן.
שם כל הנושא ונישא ע"ג הנבילה טהור חוץ מן המסיט, ע' בתוי"ט לעיל פ"ד מ"ו ד"ה ובמת הכל טהור ובמשנ"א לקמן בפרקין סמ"ח.
שם כל הנושא ונישא ע"ג המת טהור חוץ מן המאהיל ואדם בזמן שהוא מסיט. ע' בתוי"ט לעיל פ"ד מ"ו ד"ה הכל טהור ובד"ה חוץ מן האדם ובמשנ"א שם ובפרה פ"י מ"א ובתפא"י טהרות פ"ח סי' ו'.
בר"ב ד"ה טהור חוץ. דנושא את הנבילה ולא זז ממקומו כו' טהור עד שיסיטנה, ע' תוי"ט כלים פ"א מ"ב ד"ה במשא.
מ"ד מקצת טמא על הטהור ומקצת טהור על הטמא חבורי טמא על הטהור וחבורי טהור על הטמא טמא רש"א מקצת טמא על הטהור טמא ומקצת טהור על הטמא טהור, ע' בתוי"ט לעיל פ"ד מ"ד ד"ה טהורים ובמה שהאריך בביאור משנתנו באור שמח פ"ח ממטמאי מו"מ ושם בחידושי הגר"ח הלוי ז"ל.
מ"ה הטמא על מקצת המשכב והטהור על מקצת המשכב טמא מקצת טמא על המשכב ומקצת טהור על המשכב טהור כו', ע' תוי"ט לעיל פ"ד מ"ד ד"ה טהורים ושם בפרקין מ"ב ד"ה אצבעו.
שם וכן ככר של תרומה שהוא נתון ע"ג משכב והנייר בינתים בין מלמעלן בין מלמטן טהור כו', ע' בתוי"ט ותוס' רע"ק פ"ב מ"ה ובת' שיבת ציון סי' ל"ט וע"ע נובי"ת חי"ד סי' ק"ה וע"ע בתוי"ט דפרקין מ"ג ד"ה כל הנושא הראשון ולקמן מ"ז ובמשנ"א נגעים פי"ג מ"ג ד"ה אבניו.
שם וכן באבן המנוגעת טהור ר"ש מטמא בזו. ע' משנ"א נגעים פי"ג מ"ז סד"ה הטמא ושם מי"א ד"ה רש"א.
מ"ו הנוגע בזב ובזבה ובנדה וביולדת ובמצורע במשכב ומושב מטמא שנים ופוסל אחד כו', ע' במשנ"א דפרקין מ"ג ד"ה חוץ מן המסיט.
שם אחד הנוגע ואחד המסיט ואחד הנושא ואחד הנישא. ע' משנ"א דפרקין מ"א ומ"ב ומ"ח ובת' בית אפרים חי"ד סי' נו"ן.
בר"ב ד"ה ואחד המסיט. ובמצורע ויולדת נפק"ל מלזכר ולנקבה לזכר לרבות את המצורע נגעים פי"ד מ"ב סד"ה ונ"ל שזהו ששנינו בת"כ.

מ"ז הנוגע כזובו של זב כו' אחד הנוגע ואחד המסיט רא"א אף הנושא, ע' בתוי"ט דפרקין סוף מ"ה ובמשנ"א מ"ג ד"ה רא"א.
מ"ח הנושא את הנבלה ואת מי חטאת שיש בהם כדי הזייה כו', פי' דאם אין בהם כדי הזייה אז דין טומאתו במגע ולא במשא כדתנן ריש כלים וע"ש בר"ש מ"ב ובמפרשי המשנה דפרקין לקמן מ"י.
מ"ט האוכל מנבלת עוף טהור והיא בבית הבליעה כו', ע' במשנה פרה פ"ח מ"ד ובמפרשים שם.
בר"ב ד"ה הקיאה. וכשיהיה לתוך פיו אין לה טומאה דלא יאכל כתיב אכילה בבית הבליעה. ע' בר"ב ותוי"ט טהרות פ"א מ"א ד"ה בבית הבליעה.
מ"י הנוגע בשרץ ובש"ז ובטמא מת ובמצורע בימי ספרו כו', ע' אור זרוע ח"א סי' קי"ח.
שם זה הכלל כל הנוגע באחד מכל אבות הטומאות שבתורה מטמא אחד ופוסל אחד חוץ מן האדם. ע' מה שהאריך בזה במל"מ פ"ו ה"ו ממטמאי מו"מ וע"ע במשנ"א דפרקין לעיל מ"א ד"ה המסיט את הזב ובתפא"י שם.
בתוי"ט ד"ה ובמי חטאת. וכ' הר"י קורקוס דנ"מ לאם היו קרושים כגליד דליכא היסט כו'. ע' במשנ"א טהרות רפ"ג.
מי"א בעלי קרי כמגע שרץ ובועל נדה כטמא מת כו', ע' אור זרוע ח"א סי' קי"ח.
בר"ב ד"ה בעל קרי כמגע שרץ. וטומאתו שוה לטומאה הנוגע בש"ז, ע' תוס' פסחים ס"ז ע"ב ד"ה ואיתקש.
מי"ב אלו פוסלים את התרומה האוכל אוכל ראשון כו', ע' במפרשי המשנה טהרות פ"ב מ"ב ופ"ד מי"א ובר"ש שם פ"א מ"ג וע"ע דורות הראשונים תקופת ב"ש וב"ה פ"ט.
שם והשותה משקין, ע' במפרשי המשנה רפ"א דמס' מקואות.
שם וטהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין, ע' ראב"ן סי' כ"ח ובמלאכ"ש ל מקואות פ"ה מ"ה.
שם והספר, ע' במפרשי המשנה למס' פרה פ"י מ"ג.
שם והכלים שנטמאו במשקים, ע' משנ"א טהרות פ"י מ"ב.

טבול יום

פרק ראשון

מ"א המכנס חלות על מנת להפריש, ע' במשנ"א דפרקין ריש מ"ב.
שם מקרצות נושכות זו בזו, ע' במפרשי המשנה טהרות פ"א מ"ז.

שם וקולית של מים המחולחלת, ע' במשנ"א מכשירין פ"ה סוף מ"ב ושם לקמן פ"ג רמ"ב.
שם ומודים בשאר כל הטומאות בין קלות בין חמורות, ע' בס' העתים ה' ערבי שבתות סי' ד' מש"כ בשם רבינו חננאל גאון ז"ל ובעתים לבינה שם.
בר"ב ד"ה בין קלות בין חמורות קלות ראשון לטומאה חמורות אב הטומאה, ע' לקמן רפ"ב ובתוי"ט שם ד"ה בין קלין.
מ"ב המכנס חלות על מנת שלא להפריש כו', ע' בא"ר ובחזון נחום לעיל מ"א וע"ע בר"ש לקמן פ"ב מ"ג.
מ"ג מסמר שאחר הככר וגרגר מלח קטן וחרחור פחות מכאצבע נראה דאע"ג דתני מסמר שאחר הככר, אפ"ה צריך למיתני נמי גרגר מלח קטן דזהו ודאי לא הניח בידים אף אם הוא קטן. כיון דחלק זה לאו בר אכילה הוא ומ"מ צריך למיתני נמי חרחור פחות מכאצבע, דאף דמפני קטנות שיעורו אפשר לאכלו ואינו דומה לגרגר מלח, אפ"ה כיון דלא דמי נמי למסמר שאחר הככר דהא נעשה ממילא, והוה אמינא דלא הוה חבור משו"ה אשמעינן דגם זה חבור לגבי טבו"י, ומשנתנו בזו ואצ"ל זו קתני וצריכי כולהו. ועפמש"כ נסתלקו הרבה דקדוקי האחרונים בלשון משנתנו ע"ש, וע"ע בת' חכם צבי סי' ס"ב.
מ"ד הצרור שבככר, במשנ"א דייק דגבי מסמר לעיל תני שאחר הככר, וזהו שהכריחו לחלק ומפרש דבמסמר איירי שעשאו לסימן בכוונה ומשנתנו דצרור איירי בתערובות שלא בכוונה ע"ש, ומלבד שהוא כמו סכינא חריפא דמפסיק רישא מסיפא. הרי נטה בזה ג"כ מדעת כל הראשונים דברמב"ם פ"ח ה"ב מטו"א משמע שהבין דשניהם היו שלא בכוונה, ובר"ב שנטה לפירוש הר"ש הלא מפרש בהדיא בשניהם שעשה בכוונה לסימן ע"ש.
ולכן נראה לדעתי שאין להפריד בין הדבקים, רק כיון דשניהם יצאו לחוץ כמו המסמר כן הצרור, אמנם החילוק שביניהם הוא דמסמר להיותו מן הבצק גופה עליו נופל לאמר שאחר הככר, היינו הבצק שיצא מגוף הככר לאחוריו וכמו דדייק שם הרמב"ם ע"ש, משא"כ גבי צרור דאתא מעלמא גביה שייך לאמר הצרור שבככר, היינו שנמצא בככר, וזהו לפי הבנת הרמב"ם ששניהם היו שם שלא בכוונה, ולהר"ב דמפרש ששניהם היו בכוונה בודאי ניחא, דגבי מסמר נקט שאחר הככר, היינו שסימן זה מן הבצק עשה אחר הככר, משא"כ גבי צרור עליו נופל הלשון בככר. היינו שתחב אותו בככר לסימן, וכ"ז הוא פשוט.

מ"ה השעורה והכוסמת בזמן שאינן קלופין כו', והנה חטה לא נזכר כאן כלום רק בסיפא קתני החטה בין שהיא קלופה בין שאינה קלופה, ומזה מוכה דברייתא דמנחות ד"ע ע"א דכוסמין מין חיטין שיבולת שועל ושיפון מין שעורין, לא לכל הדברים הוקש שם דמיונם, ועמש"כ בזה ברי"ט אלגזי לה' חלה סי' ט'.

שם והחטה בין שהיא קלופה בין שאינה קלופה, ע' בתפא"י אהלות פ"ח סי' כ"א.

פרק שני

מ"א משקה טבול יום כמשקין שהוא נוגע בהן, וכ' הר"ב כמשקים של תרומה שהוא נוגע בהן והתוי"ט כתב דהיינו אליבא דאבא שאול דלא כחכמים דמשנה ה' פי"א דפרה דפליגי והכי סתים לן תנא ברפ"ב דמעילה כו' ע"כ. ע' נדה ע"א ע"ב דקאמר מתניתין מני אבא שאול כו' ובתוס' חולין פ"ח ע"א ד"ה משקה טבו"י.

מ"ב קדרה שהיא מלאה משקים ונגע בה טבו"י אם היה משקה תרומה המשקין פסולין והקדרה טהורה, לכאורה הא דטבו"י פוסל בתרומה כבר ידעינן ממשנה הקודמת. והא דקדרה אינה נטמאת במגעו ג"כ ידעינן דאפילו אוכלים לא מטמאים וכש"כ כלי, אמנם הא קמ"ל כיון דמשקין דתרומה היו בתוך הכלי נמצא דהקדרה היתה שומרת את המשקין והוה אמינא שאין לחלק בפסלותן דלא דמי לסתם כלים שנגעו בהן טבו"י, וע' במשנ"א טהרות פ"ב מ"א ושם פ"ג סמ"ב.

שם ואם היו ידיו מסואבות הכל טמא, ע' במשנ"א מכשירין פ"ה מי"א ד"ה הקדרה טמאה.

מ"ג המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין שנגע טבו"י במקצתו פסל את כולם כו', בסוגיא דפסחים מ"ד ונזיר ל"ו האריכו בביאור משנתנו, וע' בשעה"מ פ"א ה"ו מה' חמץ ובתפא"י עוקצין פ"ב סי' ב' ובמשנ"א לקמן פ"ג רמ"ב.

שם המקפה של חולין והשום והשמן של תרומה שנגע ט"י במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו, ע' חזון נחום למס' מכשירין פ"ו מ"ב וע"ע בתוי"ט לקמן פ"ג סמ"ד ובמשנ"א שם.

שם ואם היה השום מרובה הולכין אחר הרוב. ע' במשנ"א אהלות פ"ו מ"ז.

שם א"ר יהודא אימתי בזמן שהן גוש בקערה אבל אם היה מפוזר במדוכה טהור כו', ע' טהרות פ"ט מ"ט.

בר"ש ד"ה המקפה. וא"ת ולאביי היכי לקי בכזית הא משרת בנזיר כתיב ואי בעית למילף שאר איסורין מנזיר בק"ו כו' הא אין מזהירין מן הדין כו', ע' מה שתירץ בזה בבאר יצחק הא"ח ס"ס ח' וע"ע בחמדת שלמה חי"ד סי' י"ד.

בא"ד וצ"ל דהאי ק"ו לא הוי אלא גלוי מילתא בעלמא כו', ע' נובי"ת חאה"ע סי' ג'.

מ"ד המקפה והחמיטה של חולין והשמן של תרומה צף על גביהן ונגע טבו"י בשמן לא פסל אלא השמן, ע' בר"ש ותוי"ט ומלאכ"ש דפרקין מ"ג ובמשנ"א לקמן פ"ג רמ"ב.
מ"ה בשר הקדש שקרם עליו הקיפה נגע טבו"י בקיפה חתיכות מותרות כו', ע' ירושלמי חלה רפ"ד ובמה שהאריך בזה בחזון נחום לעיל פ"א מ"א וע"ע טהרות פ"א מ"ד ובתפא"י שם סי' ל"ח ובמשנ"א לקמן פ"ג רמ"ב ורמ"ג.
שם מעשה קדרה בקטניות בזמן שהן פרודים אינן חבור בזמן שהן גוש חבור, ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ג ד"ה בזמן שהן.
שם שמן שהוא צף ע"ג היין ונגע ט"י בשמן לא פסל אלא השמן ריב"נ אומר שניהם חבור זל"ז. ע' תוס' ע"ז ד"ס ע"א ד"ה מצידיה.
מ"ו חבית ששקעה לתוך בור של יין ונגע בו טבו"י מן השפה ולפנים חבור משפה ולחוץ אינו חבור, והנה הר"ש והר"ב מפרשים דהיין של חולין שבתוך הבור צפה למעלה מפי החבית הפתוחה שבתוכה היין של תרומה, וא"כ קשה מדוע אם לא הכניס ידו לתוך פי החבית אינו חבור הלא עכ"פ נגע ביין של בור שכנגד פי החבית, ומ"ש מהא דע"ז נ"ט ע"ב גבי חביתא דחמרא דאישתקל לברזא ונכרי אנח ידיה עילוה וא"ר פפא כל דלהדי ברזא חמרא אסור כו' אלמא דכלל היין נחשב כמחובר, אע"ג דנגיעת הנכרי היתה רק בחלק קטן זה של הברזא, ומכש"כ הכא דכלל היין של החולין ותרומה והיד של הטבו"י כולם מחוברים ביחד, ושם ד"ס ע"א מדמה הש"ס נגיעת טבו"י בתרומה לנגיעת נכרי ביי"נ וע' בר"ש במשנה הסמוכה לקמן, ובבועז פרה סוף סי' ו'.
ואפשר דמה"ט נאיד הגר"א ז"ל מפירושם ומפרש דיין של בור היתה תרומה והחבית הריקנית שנפלה לבור נכנס לתוכה יין מן הבור ע"ש, אולם לפ"ז ג"כ קשה מה חידש התנא דמשנתנו דאם נגע הטבו"י בפנים החבית פסל מה שבחבית ושל הבור טהור, פשיטא הלא ודאי דהחבית מחבר כל מה שבתוכה להפסל. והיא גופה המחיצה להציל מטומאה מה שבבור דשם הרי לא נגע.
ובהאי ענינא נתקשיתי ג"כ בתמים דעים להראב"ד סי' ק"ז שהקשה אהא דר"פ גבי ברזא מ"ש ממקוה דאמרינן עירוב מקואות כשפופרת הנוד וגבי ברזא אסרינן רק מה שלמעלה מן הנקב ולא אמרינן דכולו חבור כמו במקוה, ותירץ דהתם לאו בחבור הוה אלא משום עירוב הוא כו', ולע"ד בלתי מובן מה שהפריד בין הדבקים הלא העירוב בא מטעם החבור והחבור הוא המערבם יחד, והדק"ל מ"ש דגבי מקוה די כשפופרת הנוד לחברם וגבי יין אמרינן דעד הברזא חמרא אסור ואידך שרי וצ"ע כעת.

מ"ז חבית שנקבה בין מפיה בין משוליה בין מצדיה ונגע בו ט"י טמאה רי"א מפיה ומשוליה טמאה מן הצדדין מכאן ומכאן טהורה, ע' ראב"ן סי' ש"ח.
שם המערה מכלי לכלי ונגע ט"י בקילוח אם יש בו יעלה באחד ומאה, ע' בא"ר טהרות פ"ח מ"ט.
בר"ב ד"ה מפיה. ומשוליה נמי הואיל וכל היין נמשך אחרי הנקב הוי חבור, ע' במשנ"א פרה פ"ה מ"ז ד"ה ופקקה.
מ"ח בעבוע שבחבית שניקב כו', הנה אחרי כל פירושי המפרשים איכא למידק על מסדר המשנה הלא עיקרה דמשנתנו לענין אב הטומאה וטומאת מת נשנית דחמירי, ומדוע סידר אותה במס' טבו"י דטומאתו קלישא, עד דמשו"ה פסול משוי טמא לא משוי כדאמרינן במעילה ר"פ חטאת העוף, וי"ל משום דבמשנה הקודמת תני בפיה שוליה וצדיה שהן מעלה מטה וצדדין. להכי סמיך לה הא דמשנתנו דאירי נמי בטומאה דפנים וחוץ שהן צדדין ובין מלמעלן ובין מלמטן.

פרק שלישי

מ"א אוכל שנפרס ומעורה מקצת רמ"א אם אוחז בגדול והקטן עולה עמו הרי הוא כמהו רי"א אם אוחז בקטן והגדול עולה עמו הרי הוא כמהו, ע' במשנ"א פרה פ"ה מ"ז ובטהרות פ"א מ"ז ובמכילתין לעיל פ"ב מ"ה ובחזון נחום פ"א מ"א ובמשנ"א כלים פכ"ח מ"ח ובעוקצין פ"ב רמ"ה ושם פ"ג מ"ג. שם ושאר כל האוכלים את שדרכו ליאחז בעלה אוחז אותו בעלה, ובקלח אוחזין אותו בקלח, ע' במשנ"א עוקצין פ"א מ"א ושם רפ"ב.
מ"ב ירק של תרומה וביצה טרופה נתונה על גביו ונגע טבו"י בביצה לא פסל אלא הקלח שכנגדו ר' יוסי אומר כל הסדד העליון אם היה כמין כובע אינה חבור, והנה משנה דעדיות פ"ב מ"ד מתאמת רק עם סיפא דמשנתנו דאם היה כמין כובע, אבל לא הובא שם פלוגתא דת"ק ור' יוסי, והרמב"ם בפ"ח ה"ד מטו"א נמשך אחר לשון ודין משנתינו ע"ש. והשתא קשה הלא בברכות כ"ז ע"א א"ר כהנא הלכה כר' יהודא הואיל ותנן בבחירתא כוותיה ופירש"י עדיות קרי בחירתא שהלכה כאותן עדיות ע"ש, ואילו הכא חזינן דהרמב"ם נאיד ממשנה דעדיות ונקיט הך דהכא. זולת אם נימא דבדוקא נקט רש"י בברכות שהלכה כאותן עדיות, היינו היכא דתנן בלשון העיד, ויש סמך לכוונה זו, ממה שפירש"י בחולין י"ח ע"ב, דז"ל שם והכי הלכתא דכל עדות הלכה היא ועמש"כ בחידושי לחולין שם, ועפ"ז ניחא דבעדיות שם לא נקיט במשנה זו לשון העיד כמו בשאר המשניות ואהא דברכות שם. ומשו"ה אינו משועבד הרמב"ם למשנה זו אע"ג דנשנית

במס' עדיות, ודוחק וצ"ע, וע"ע במשנ"א מכשירין פ"ה מ"ב ושם במכילתין פ"א מ"א ובדורות הראשונים ח"א במאמר המשנה ביסודה פכ"ז.

מ"ג חוט של ביצה שקרם על דפנות של לפס ונגע בו טבו"י מן השפה ולפנים חבור מן השפה ולחוץ אינו חבור ר' יוסי אומר חוט וכל שנקלף עמו כו', והק' במשנ"א הלא מדברי ר' יוסי מוכח דס"ל לת"ק דאפילו אינו נקלף עמו ואמאי הא בעינן בריש פרקין דוקא עולה עמו ע"ש, ול"נ דל"ד כלל דהתם איירי באוכל שנפרס ומעורה מקצת והוא כמו ככר שפורסין ממנו להמוציא דמייתי מיניה הרא"ש בפ"ו דברכות סי' י"ט ע"ש, הרי דאם היה נפרס לגמרי והטבו"י היה נוגע בהפרוסה האם היתה שייכת הנגיעה אל הככר, רק משום שהיה מעורה במקצת משו"ה דיינינן על פרוסה כזו להיות כמוה, וס"ל לר"מ דנחשבת כמחובר אם אוחז בגדול וקטן עולה עמו ור"י סבר אם אוחז בקטן כו', משא"כ הכא דהחוט של ביצה עם התבשיל כשהוא נקרם הרי הם גוש אחד והאילפס מחברם יחד עם הקרימה, ומה שייך בזה לאמור דאוחז באחד והשני עולה עמו, ואין נ"מ רק אם החבור הוא מבפנים או מבחוץ לדעת ת"ק.

מ"ד עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה אינה נפסלת בטבו"י ר' יוסי ור"ש פוסלין, ע' משנ"א לעיל פ"ב ריש מ"ג ושם סוף מ"ו ובמלאכ"ש שם.

שם עיסה שהוכשרה במשקה ונילושה במי פירות ונגע בהן טבו"י ר"א בן יהודא איש ברתותא אומר משום ר' יהושע פסל את כולה רע"א משמו לא פסל אלא מקום מגעו, ע' לעיל פ"ב סמ"ד ובא"ר שם ובתוי"ט ומשנ"א טהרות פ"ח מ"ח ובמשנ"א שם פ"ט סמ"ב ולעיל פ"ב מ"ג ד"ה ושאר ובפרקין ריש מ"ב ובאור שמח פ"ו הי"ב מה' בכורים ובשעה"מ פ"ו מה' ברכות.

בר"ב ד"ה לא פסל. והלכה כר"ע, ע' תוי"ט לקמן מ"ה.

מ"ה ירק של חולין שבשלו בשמן של תרומה ונגע בו טבו"י ר"א בן יהודא איש ברתותא אומר משום ר' יהושע פסל כולה רע"א משמו לא פסל אלא מקום מנעו, ע' במלאכ"ש אהלות פ"ג מ"ה.

מ"ו טהור שנגס מן האוכל ונפל על בגדיו ועל ככר של תרומה טהור כו', ע' חזון נחום מכשירין רפ"ב.

שם היה אוכל זיתים פצועים ותמרים רטובות כל שהוא רוצה למוץ את גרעינתו ונפל על בגדיו ועל ככר של תרומה טמא כו', ע' במשנ"א מכשירין פ"ו מ"ה ושם במקואות פ"ח מ"ה ובאור שמח פ"ז ה"ב מה' שאר אה"ט.

שם רמ"א אלו ואלו טמאין בטבו"י שמשקין של טמא מכשירין לרצונו ושלא לרצונו וחכ"א אין טבו"י טמא, ע' תוי"ט ומשנ"א מכשירין פ"א מ"א ושם פ"ו מ"ו ובאור שמח פט"ו ה"א מטומאת אוכלין. מ"א

פרק רביעי

מ"א אוכל מעשר שהוכשר במשקה ונגע בו טבו"י או ידים מסואבות מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה מפני שהוא שלישי והשלישי טהור לחולין, ע' במשנ"א טהרות פ"ב ריש מ"ח ושם פ"י מ"ד ובמכילתין לעיל פ"א מ"א וע"ע בדורות הראשונים מאמר המשנה ביסודה פי"ט.

מ"ב האשה שהיא טבולת יום לשה את העיסה וקוצה לה חלה כו' וכי הרמב"ם בפיה"מ לפי דטבו"י במדרגת שני והשלישי בחולין טהור ע"כ, ואע"ג דדין זה דאין שני עושה שלישי בחולין חשיב רב בסוטה ד"ל ע"א בין כולהו דס"ל הכי, וכלל בידינו מכל הראשונים דכל היכא דאמרו בש"ס כולהו ס"ל לית הלכתא הכי דהו"ל שיטה, כמש"כ ברי"ף ובעה"מ ומלחמות פ"ק דסוכה. והארכתי בזה בחידושי למנחות נ"ז ע"ב ולחולין קכ"ד ע"ב, מ"מ בנידון זה נקט הרמב"ם כן הכא ובפי"א ה"ב מאה"ט, ע"פ אוקימתא דרב מרי בריה דר"כ בסוטה שם דכו"ע ס"ל הכי, וכ"ה סתימת הש"ס בברכות נ"ב ע"ב ובנדה ד"ז ע"א, וע' טו"א לחגיגה י"ח ע"ב.

שם ומקפת וקורא לה שם, ע' בחידושי מהרי"ח לקמן בסמוך מ"ג.

שם והשלישי טהור לחולין. ע' אור שמח פ"ח הי"ז מטו"א.

מ"ג עריבה שהיא טבולת יום לשין בה את העיסה וקוצין ממנה חלה ומקפת וקורין לה שם כו', וכ' בתוי"ט אהא דמקפת דלפי לשון המשנה הול"ל הכא נמי ומקיפין. ובמלאכ"ש כ' די"ס דגרסי בהו ומקפת וקוראה לה שם וכ"כ נמי בחזון נחום. ומסיק דהא דמסיים בלשון יחיד אין קפידא בזה ע"ש, ולא יהיב טעמא מדוע אין קפידא, וע' במשנ"א מה שהאריך בזה.

ולעד"נ דאין בזה שום קושי או שינוי לשון ומשנה זו עם הקודמת שתיהן עולות בקנה אחד וכדכייל להו הרמב"ם בפ"ח הי"ז מטו"א, דאחרי שהביא משנתנו הקודמת כמו שהיא מסיק נמי בתר הכי וכך היא עושה אם לשה בעריבה שהיא טבולת יום ע"ש. הרי במש"כ כך היא עושה, א"כ שפיר מדוייק לשון ומקפת ולא כמש"כ בתוי"ט דצ"ל ומקיפין כנ"ל. אמנם במשנה הקודמת דנושא הענין היא האשה שם שפיר שייך לשון התנא לשה את העיסה וקוצה לה חלה, משא"כ הכא דנושא הענין היא העריבה נקט לשין בה וקוצין ממנה, אבל מי עושה זאת הלא האשה, כדכ' הרמב"ם וכך היא עושה,

ומשו"ה תני במשנה ומקפת. ומשום דלפ"ז לא יתכן אח"כ הלשון וקורין לה שם, משו"ה גרסי בסדר המשנה וקוראה לה שם כדהובא במלאכ"ש וחז"נ שם.

מ"ד לגין שהוא טבול יום ומלאוהו מן החבית מעשר טבל אם אמר ה"ז תרומת מעשר משתחשך ה"ז תרומת מעשר, והנה בעמק יהושע סי' ט' חקר אהא דתנן בביצה ל"ו ע"ב לא מקדשין ולא מקדישין ביו"ט כו', אם עשה כן מעיו"ט ע"מ שיחול ביו"ט אם יש בה משום שבות או לא ע"ש, וכבר הקדימו בכעין זה בת' הגרע"א סי' קנ"ט ע"ש, אולם בעמ"י שם פשיט מהא דמשנתנו דקאמר דאם אמר ה"ז תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימין וז"ל אלמא אע"ג דאסור להפריש תרומות ומעשרות ביו"ט או בשבת אפ"ה מותר להתנות שתהא חלה ההפרשה בשבת ע"כ. ולע"ד אינני רואה שום ראיה דאפ"ל דהכא בחול אירי, ואי משום דמסיק במשנה אם אמר ה"ז עירוב לא אמר כלום, ומזה הבין דבערב שבת או יו"ט אירי, הרי כ' הרמב"ם בפיה"מ וז"ל ואם יזדמן שיהיה המעשה ההיא יום ששי אומר כי הלגין הזה כשחוזר תרומה משתחשך הוא עירוב כו' ע"ש, הלא בהדיא דהרמב"ם הבין דרישא אירי בחול.

ולע"ד טפי הי"ל להביא ראייתו דוקא מסיפא דמשנתנו דאם אמר ה"ז עירוב לא אמר כלום. וקאמר עלה רבא בעירובין ל"ו זאת אומרת סוף היום קונה עירוב דאס"ד תחילת היום קונה עירוב אמאי לא אמר כלום ע"ש, והשתא לפי חקירת הגאון בעל עמ"י י"ל דמשו"ה לא אמר כלום משום דאסור להתנות מע"ש לשבת ואפשר דאפילו התנה אינו מועיל גם בדיעבד כדחקר הגרע"א ז"ל, כן מתירוצו דר"פ דקאמר בעירובין שם טעמא משום דבעינן סעודה הראויה מבעו"י וליכא ע"ש, ולפ"ד הגאונים הנ"ל דאפשר דאיכא בזה משום שבות או דגם עצם הקנין אינו מועיל מע"ש לשבת, א"כ תיפ"ל דעצם ההפרשה לא תפשה, ובע"כ דכמו רבא כן ר"פ תרווייהו ס"ל דמועיל קניינו מע"ש לשבת ואין בזה גם איסור לכתחילה, רק או משום דסוף היום קונה עירוב או משום דבעינן סעודה הראויה מבעו"י וליכא, וע"ע בחזון נחום למכשירין פ"ב מ"י.

מ"ה בראשונה היו אומרים היוצא בקולר ואמר כתבו נט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חזרו לאמר אף המפרש והיוצא בשיירא, ע' בת' הרשב"א ח"ד סי' רמ"ו.

שם ר"ש שזורי אומר אף המסוכן, ע' בת' מהר"ם ב"ר ברוך סי' ר"נ.

בר"ב ד"ה המסוכן חולה הנוטה למות ע"כ, והוא מפי' הר"ש, וכן בכתובות נ"ה ע"א פירש"י גוסס, והרשב"ם בב"ב קמ"ו ע"ב פי' קרוב למיתה, אבל בגיטין ס"ה סוף ע"ב פירש"י חולה, ויל"ד דנ"מ הוא בין חולה לגוסס, דרוב חולים לחיים ורוב גוססים למיתה כדאמרינן בגיטין כ"ח ע"א, וע' ברש"י חולין ע"ה ע"ב.

מ"ו הכרומן האשקלונים שנשברו ואנקלי שלהם קיימת הרי אלו טמאין כו' ועל כולן א"ר יהושע דבר חדש חדשו הסופרים ואין לי מה להשיב. וכ' הר"ב בתוספתא מוכח דאכל הנך מילי דמתניתין קאי ר' יהושע כו' דבר חדש חדשו הסופרים שאין הדעת נותנת שיהיה הדבר כן ואין לי מה להשיב מפני מה אמרו כן עכ"ל, ובפיה"מ להרמב"ם במס' כלים פי"ג סמ"ז הלשון שלא אוכל להשיב על זה המאמר ולא לקבלו כפשוטו אבל הוא מסופק עכ"ל, וקשה אמאי אין הדעת נותנת שיהיה הדבר כן, הלא הרמב"ם בפי"א ה"ה מה' כלים מפרש דלהכי טמאין שהרי אפשר להוציא בהן הדלי מן הבאר כשהיו מקודם ע"ש. א"כ הרי מילתא בטעמא הוא ומדוע לא היה לר' יהושע מה להשיב, וכן להיפוך אם אין זה טעם מספיק לדעת ר' יהושע מדוע קבע אותו הרמב"ם בפשיטות כזו כטעם מספיק וצ"ע.

מ"ז התורם את הבור ואמר ה"ז תרומה על מנת שתעלה שלום, שלום מן השבר ומן השפיכה אבל לא מן הטומאה, וכ' במשנ"א ומיירי שהתנה שלום סתם אבל אם אומר שדעתו היה גם על הטומאה פשיטא שהולכין אחר תנאו כו' ע"כ, וכבר הקדימו בזה הרדב"ז על הרמב"ם פ"ד הי"ח מה' תרומות ע"ש, וקשה כיון דרק מטעם אומדן הדעת אתינן עלה מדוע ישללו החכמים ממנו ג"כ חשש דטומאה, הרי בשעת ההרמה ודאי יחפוץ שלא יטמאו תרומותיו וכמו דאמדינן דעת האדם לעיל במ"ה דכתבו ותנו היתה דעתו, וכן בכל אומדנות שבש"ס, וע' בת' הרא"ש כלל ל"ד סי' א' שהאריך בדיני אומדנא שסמכו חכמים על אומדנא דמוכח לדון ע"פ אומד הדעת כאילו עדים מעידים על זה וה"נ אנן סהדי שבשעת ההרמה היה אדיר חפצו שהתרומה תשאר בטהרתה וצע"ק.

ידים

פרק ראשון

מ"א מי רביעית נותנין לידים לאחד אף לשנים מחצית לוג לשלשה או לארבעה מלוג לחמשה ולעשרה ולמאה ר' יוסי אומר ובלבד שלא יפחות לאחרון שבהם מרביעית מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קל"ה ובס' חזקה רבה חח"מ סי' כ"ה וע"ע בתמים דעים להראב"ד סי' מ"ו מ"ז ובתוי"ט לקמן רפ"ב ושם מ"ג.

מ"ב בכל הכלים נותנין לידים אפילו בכלי גללים בכלי אבנים כו', ע' אור זרוע ח"א סי' ס"ב ובס' האשכול ח"א סי' ט"ז ובתשב"ץ ח"א סי' קכ"א.

שם ואין נותנים לידים אלא בכלי, ע' במשנ"א מקואות פ"ד מ"ה.

בר"ש ד"ה חמת וכפישה מיני נודות של עור שפחותין ובלבד שיחזיקו רביעית כו' ע' בת' מהר"ח או"ז ס"ס קל"ה.
בר"ב ד"ה לא בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ משום דשברי כלים נינהו, ע' במפרשי המשנה פרה פ"ה מ"ה ובברכי יוסף חא"ח מי' קנ"ט סק"ו
מ"ג המים שנפסלו משתית הבהמה בכלים פסולים ובקרקעות כשרים, ע' חולין ק"ו ע"א ובתוס' זבחים כ"ב ע"א ד"ה אפילו לרביעית ובמש"כ בחידושי שם וע"ע בס' התרומה ה' או"ה סי' ע"ח.
שם נפל לתוכן דיו קומוס וקנקנתום ונשתנו מראיהן פסולין, ע' תוס' חולין ק"ז ע"א ד"ה קפדיתו ובת' פמ"א ח"א סי' ל"א ובמשנ"א מקואות פ"ז מ"ג.
מ"ד הדיח בהם את הכלים או שמיחה בהם את המדות פסולים, המפרשים טרחו להבין אמאי תרווייהו ע"ש, ולעד"נ דהרמב"ם ז"ל בנעימת פירושו במשנתנו הבליע תירוצו במש"כ במיחה בהם את המדות שלא ישאר בהן ריח הדבר המדוד ע"ש דלפ"ז באמת שני דברים נפרדים הם ואיצטריכו תרווייהו דע"י הדחת הכלים נשארו המים מלוכלכים מן שיורי התבשיל שבכלים ואפשר שאין בזה ריח רע, משא"כ במיחוי המדות אף אם הם נקיים עכ"פ נשאר בהם הריח מן הדברים המדודים, ואשמעינן דאפילו הם נקיים פסולים מפני הריח רע וכן בפ"ו ה"ט מה' ברכות חשב הרמב"ם מים עכורין ושיש בהם ריח רע לשני דברים נפרדים הפוסלים לנטילת ידים.
שם הדיח בהם כלים מודחים או חדשים כשרים ר' יוסי פוסל בחדשים, ע' תפא"י לקמן פ"ב סי' ל"ד.
מ"ה המים שהנחתום מטביל בהם את הגלוסקין פוסלים וכשהוא מדיח את ידיו בהן כשרים, ע' במשנ"א דפרקין לעיל מ"ב בד"ה ולא יתן וע"ע בספר התרומה ה' איסור והיתר סי' ע"ח ובתפא"י לקמן פ"ב סי' כ"ד וסי' כ"ז.
שם מטה חבית על צדה ונוטל והקוף נוטל לידים ר' יוסי פוסל בשני אלו, ע' בס' האשכול ח"א סי' ט"ז ובת' מהר"ח או"ז סי' קל"ה וע"ע בת' הרשב"א סי' תק"ט ותק"י ובס' התרומה ה' או"ה סי' ע"ז ובמיוחסות סי' קנ"א.

פרק שני

מ"א נטל לידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה לשני ידיו משטיפה אחת ר"מ מטמא עד שיטול מרביעית ע' בר"ב ובתוי"ט לעיל פ"א מ"א ד"ה אף לשנים ובמשנ"א שם ד"ה מוסיפין.
שם נפל ככר של תרומה טהור ר' יוסי מטמא, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' קל"ה

בר"ב ד"ה נטל בסה"ד ואין הלכה כר"מ, ע' בתוי"ט לקמן מ"ב.
מ"ב נטל את הראשונים ונמצא על ידיו קיסם או צרור ידיו טמאות שאין המים האחרונים מטהרים אלא המים שע"ג היד רשב"ג אומר כל שהוא מכריית המים טהור, ע' בת' מהר"ח או"ז סי' ע"ח ובמשנ"א לעיל פ"א מ"א ד"ה ואין מוסיפין.
בר"ב ד"ה נטל. שנטל את הראשונים בפחות מרביעית כגון דאתו משירי טהרה, ע' בתיו"ט לעיל פ"א מ"א ד"ה אף לשנים ובד"ה אין מוסיפין.
מ"ג הידים מיטמאות ומיטהרות עד הפרק כו', ע' בת' הרא"ש כלל מ"ח סי' י"א.
שם נטל לידו אחת ושפשפה בחברתה טמאה, ע' בת' הרא"ש שם סי' י"ב.
שם נוטלין ד' וה' זה בצד זה או זה ע"ג זה ובלבד שירפו שיבואו בהם המים, ע' אור זרוע ח"א סי' ס"ד ובתוי"ט לעיל פ"א מ"א ד"ה לשלשה ובמלאכ"ש שם ובמשנ"א זבים פ"ד מ"ה ובפרקין שם מ"א ובמקואות שם פ"ח מ"ה.
בר"ב ד"ה חזרו. לפי שנטמאו השניים בראשונים שחוץ לפרק כו', ע' במשנ"א לעיל בפרקין מ"ב.
מ"ד ספק נעשה בהם מלאכה ספק לא נעשה בהם מלאכה כו' ספיקן טהור, ע' במשנה טבו"י פ"ב סוף מ"ב.
שם ר' יוסי אומר ליטהר טמא, ע' מקואות פ"ב מ"ב ובא"ר ותוס' רע"ק שם.
שם ספק נגע ספק לא נגע כו', ע' ר"ש טבו"י פ"ב מ"ב.
שם היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו ב' ככרים טהורים כו', ע' מלאכ"ש לקמן פ"ג מ"ב.

פרק שלישי

מ"א המכניס ידיו לבית המנוגע ידיו תחילות דר"ע וחכ"א ידיו שניות, ע' בתוי"ט ותפא"י נגעים פי"ג מ"י ובמשנ"א שם מ"ח ובתוי"ט טהרות פ"י מ"ד ובר"ש טבו"י פ"ב מ"ב.
שם כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא את הידים להיות תחילות דר"ע וחכ"א להיות שניות, הנה בב"מ פ"ב ע"א פריך הש"ס בפשיטות אי הכי קמה לה מתניתין דלא כר"ע, ופירש"י ואנן קיי"ל בסנהדרין פ"ו ע"א דכולהו סתמי הן אליבא דר"ע ע"ש, ולפ"ז תקשה אמשנה דזבים פ"ה מ"א דסתים כחכמים דהכא הלא במשנתנו פליג ר"ע בהדיא, ומזה מוכח דכל האי כללא דכולהו סתימתאי אליבא דר"ע הוא רק היכא דלא פליגי רבים עליה, משא"כ כמו הכא הדרינן לכללין דעירובין מ"ו ע"ב הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו.

שם האוכלין והכלים שנטמאו במשקין מטמאין את הידים להיות שניות ד"ר יהושע וחכ"א את שנטמא באב הטומאה מטמא את הידים בולד הטומאה אינו מטמא את הידים, ע' בבועז טהרות פ"י סי' ד' ושם במקואות פ"א סי' ג' ובתפא"י טהרות פ"ב סי' כ"ב ובמשנ"א מכשירין פ"ה מי"א

שם אמר רשב"ג מעשה באשה אחת שבאת לפני אבא אמרה לו נכנסו ידי לאויר כלי חרש כו', ע' דורות הראשונים ח"ב פ"ד.

מ"ב כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות, ע' תוס' שבת י"ד ע"א ד"ה תנא הראשון ובחגיגה כ"ד ע"ב ד"ה דתנן ובחולין ל"ד ע"א ד"ה מצינו ובר"ש לעיל פ"ב מ"ד.

שם היד מטמא את חברתה ד"ר יהושע וחכ"א אין שני עושה שני כו', ע' שבת י"ד ע"א תוד"ה תנא השני ובמשנ"א לעיל פ"ב מ"ד ד"ה ולפניו.

שם אמר להם והלא כתבי הקדש שניים מטמאין את הידים כו', ע' בתוי"ט טהרות פ"ב מ"ב ד"ה ואוכל שני ובפרה פ"י מ"ג ובמפרשי המשנה כלים פט"ו מ"ו.

שם אמרו לו אין דנין ד"ת מד"ס ולא ד"ס מד"ת ולא ד"ס מד"ס, ע' טהרות פ"ח מ"ז ובא"ר שם ובתפא"י אהלות פ"ב סי' מ' ובת' כנסת יחזקאל סי' מ"א ובבאר יצחק חאה"ע סי' ט"ז וע"ע בת' הרא"ש כלל נ"ד סי' א' ובת' מקום שמואל סי' פ"ב ובת' חמדת שלמה חא"ח סי' ל"ה ובמשך חכמה פ' שפטים בפסוק לא תסור.

מ"ג רצועות תפילין עם התפילין מטמאות את הידים רש"א רצועות תפילין אינן מטמאות את הידים, ודוקא ברצועות פליג ר"ש ובנוגע לתפילין גופה ע' שבת ע"ט ע"ב וע"ע במשנה מקואות פ"י מ"ג ובמשנ"א שם.

מ"ד גליון שבספר שמלמעלן ושמלמטן שבתחלה ושבסוף מטמאין את הידים ר"י אומר שבסוף אינו מטמא עד שיעשה לו עמוד, והנה התוס' בערכין ד"ו ע"א ד"ה יגוד כ' דיש ליזהר כשכותבין ס"ת או תפילין וגררו מקום השם שאין לכתוב במקומו ע"ש, הלא דאע"ג דהשם נגרר מ"מ אין לכתוב על מקומו ובע"כ שכל המקום גם שלמטה ממנו נתקדש, אמנם אין זה ענין לכאן. דהתם הכוונה דכתיבת השם מקדש את מקומו מעבר לעבר במפולש, אבל אין וה שייכות לצדדי הקלף מן הכתב דלמעלה ולמטה וע' בנובי"ת חי"ד סי' קע"ג, אבל אכתי יש מקום עיון קצת לכאורה עפ"מ דהקלף צריך עיבוד לשמה, ואי הזמנה מילתא היא הרי נתקדש כל הקלף ע"י העיבוד ומה מקום לר' יהודא דמשנתנו לחלוק על סוף הדף וע' במג"א סי' מ"ב סק"ו, ואפשר דקדושת העיבוד מועיל רק לכתוב עליו ס"ת אולם המקום שלא נכתב עליו לא אלים קדושתיה, והא ראיה דקמבע"ל בשבת

קט"ז ע"א על הגליונין אי מצילין אותן מן הדליקה, הרי דעכ"פ לא אהני להו קדושת העיבוד להצילן מהפסד וה"ה לענין טומאת ידים.

ואגב הנני להזכיר דבר פלא שראיתי בס' התרומה ה' ס"ת סי' ר"א שהביא דברי ר' יהודא דמשנתנו כסתם משנה והשמיט דעת ת"ק לגמרי, אולם אח"כ מצאתי ספר התרומה מדפוס אחר בסי' ר"ב שהביא כל המשנה כמו שהיא לפנינו, ולא מחקתי דאולי יזדמן להמעיין מדפוס המוטעה ידע דט"ס הוא.

מ"ה ספר שנמחק ונשתייר בו פ"ה אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון מטמא את הידים, הנה משמע דשיעור פ"ה אותיות עם הסימן כגון פרשת ויהי בנסוע הארון לגבי הצלת הספר מן הדליקה בשבת קט"ו ע"ב המציאו ממשנתנו דהכא, ובלה ונמחק חד הוא כמבואר שם קט"ז ע"א, ולפ"ז איכא למידק מדוע לא פשטו שם ממשנתנו דהכא דמטמא את הידים הרי דאכתי לא פרח קדושתה מינה וממילא מצילין אותה מן הדליקה נמי, וי"ל דטומאת ידים היא מגזירת י"ח דבר ואיכא למימר דידוע היה להם בקבלה דגם על שיור פ"ה אותיות חלה הגדיזה, אבל הצלה מן הדליקה נוגע לחילול שבת ומקורה מדאורייתא ולהכי קמבע"ל.

פרק רביעי

מ"א בו ביום נמנו וגמרו על עריבת הרגלים שהוא משני לוגין ועד תשעה קבין שנסדקה שהיא טמאה מדרס שר"ע אומר עריבת הרגלים כשמה, ויל"ד כיון דכל עיקר ההחלטה שהוצרכו בזה הוא משום שר"ע חולק, ומשום דהלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו לכן נמנו בזה כדי שיתברר דין זה ע"פ המרובים. א"כ מדוע לא קבע מסדר המשנה דעת ר"ע במקור הדברים בכלים פ"כ מ"ב כמו שהביא דעת ר"ע שם מ"ד גבי עריבה גדולה וצ"ע כעת וע"ע במפרשי המשנה כלים שם.

מ"ב בו ביום אמרו כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים כו', הארכתי בזה הרבה בחידושי ריש זבחים ע"ש.

שם אר"ש בן עזאי מקובלני מפי שבעים ושנים זקן כו', והנה בא"ר כ' דצ"ל מפי ע"ב זקנים ע"ש, וקשה הלא בזבחים י"ב ע"ב דייק הש"ס גופה על תיבת זקן, ותירצו דהוא להורות דכולהו בחדא שיטתא הוו קיימי ע"ש, הרי דגרסת זקן היא בדוקא וצ"ע, ועמש"כ בחידושי שם י"א ע"ב וי"ב ע"ב

מ"ג בו ביום אמרו עמון ומואב מה הן בשביעית נזר ר"ט מעשר עני ונזר ראב"ע מעשר שני, ע' בס' יראים ס"ס קפ"ג ובת' אבקת רוכל סי' כ"ב כ"ג ובטורי אבן ר"ה ד"ט ע"א.

שם מצרים מעשה זקנים ובבל מעשה נביאים, ע' רמב"ן לסה"מ שרש שני.

שם נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית כו', ע' בס' יראים סי שכ"ה ומה שהאריך בזה בס' כלכלת שביעית בחידושיו למס' חגיגה ולמס' ידים וע"ע בכפתור ופרח פ"ה ופמ"ג ופמ"ז ובפאת השלחן סי' ד' סי"א

מ"ד בו ביום בא יהודא נר עמוני ועמד לפניהם בביהמ"ד אמר להם מה אני לבא בקהל כו' כבר עלה סנחריב ובלבל את כל האומות כו', ע' בר"ש דמשנתנו ובתוס' ר' יהודא חסיד לברכות כ"ח ע"א ובתוס' יבמות ע"ו ע"ב סוטה ד"ט ע"א מגילה י"ב ע"ב ובס' יראים סי' ר"ג ובגבורות ארי ליומא נ"ד ע"א במלואים

מ"ה תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמא את הידים תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום וכתב עברי אינו מטמא את הידים כו', ע' שבת קט"ו ע"ב ובתוס' שם ד"ה מגילה.

בר"ב ד"ה כתב עברי. אבל הכתב שאנו כותבים בו ספרים היום כתב אשורי הוא נקרא והוא הכתב שהיה בלוחות ונקרא אשורי שהוא המאושר שבכתיבות כו', ע' סנהדרין כ"ב ע"א ובת' הרמב"ם דפוס ירושלים סי' ה' ובת' בשמים ראש וכסא דהרסנא סי' כ"ד.

מ"ו אומרים צדוקים קובלין אנו עליכם פרושים שאתם אומרים כתבי הקדש מטמאין את הידים כו', ע' דורות הראשונים תקופת ב"ש וב"ה פ"י.

שם הרי הם אומרים עצמות חמור טהורים, הנה סתם משנה היא בר"פ העור והרוטב דעצמות אינן מטמאין טומאת נבלות, והתוי"ט שהביא מברייתא דס"פ בהמה המקשה משום דשם נדרש מקרא, וע' בת' פמ"א ח"ג ס"ס ל"ג.

מ"ז אמרו להם לא אם אמרתם בשור וחמור שאין בהם דעת תאמרו בעבדי ואמתי שיש בהם דעת שאם אקניטם ילך וידליק גדישו של אחר ואהא חייב לשלם הנה מלשון תשובת הפרושים משמע, דכל חילוקא דדעת שיש בעבד ואמה הפוטר תשלומין דבעלים, הוא רק מפני דבדעת זה יוכלו לעתיד להרע לבעליהם ולהכי נפטרין, משא"כ בהיזק דבהמה, והוא כעין טעמא דקרא או תקנת חכמים שלא יצטרכו לשלם עבורם, ולכאורה יספיק הבדל הדעת שיש בעבד ואמה שאין בבהמה, לחלק בתכונת היזקן, ועל מה שכבר הזיקו, שעי"ז יפטרו בעליהם, דבהמה שאין בה דעת וכל מעשיה הן רק ע"פ טבעה, הוטל חיוב השמירה על בעליה, משא"כ אדם שיש בו דעת לשמור א"ע רמי רחמנא חיוב התשלומין עליו גופיה, וכדאמרינן בב"מ ד"י ע"ב אשה ועבד בני חיובא נינהו והשתא מיהא לית להו לשלומי דתנן נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם, ולהכי אין מקום לחייב את הבעלים, ועמש"כ בחידושי לב"ק ד"ד ע"א וצ"ע, וע' ראב"ן סי' קט"ו ובתוס' ב"ק שם ד"ה לאו אע"ג וע"ע דורות הראשונים ח"א דף ר"ז ע"ב.

בר"ב ד"ה אמת המים הבאה מן הקברות מודו בה צדוקים דטהורה דכתיב מקוה מים יהיה טהור, ע' במשנ"א פרה פ"ו מ"ד.
מ"ח אמר צדוקי גלילי קובל אני עליכם פרושים שאתם כותבין את המושל עם משה בגט, ופי' הר"ב גנאי הדבר למשה, ויהיב במשנ"א פירוש לפירושו דהגנאי הוא שאם לא כתב שם משה פסול כמו שם מושל ע"ש, ולע"ד בלתי מובן האם רק בהעדר שתי תיבות אלו נפסל הגט עד שנאמר שדמיונן שוה, הלא גם בשאר תיבות פוסל חסרון, ובע"כ שזהו רק משום משנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין ולאו דוקא משום צד ההשתוות בשני תיבות אלו.
ולולא דבריהם ז"ל אמינא דהצדוקים ודאי דמפרשים את הפסוק וכתב לה ספר כריתות באופן אחר, וכמו דלא ניחא להו שאר דרשות ותקנות חז"ל בכתובים כמ"כ לא ניחא להוא בטופסי גיטין שתקנו החכמים, ולא מצאו טענה יותר חזקה על נוסח הגט כזה במה שהם כותבין את המושל עם משה, ומתכוין בזה להקניטם שהנוסח בלתי מנומס, ועל זה שפיר השיבום החכמים הפרושים הרי בלשון הכתוב בתורה גם אתם מחזיקים, ובפסוק ג"כ אשכחן ויאמר פרעה מי ה', ובע"כ דבנוסח המסופר כמו שהוא אין קפידא על המוקדם ומאוחר, אמנם על עצם שתי תיבות אלו אין מקום לשום אדם לטעון כי הם עיקרי ויסודות הגט, בטופס נחוץ לכתוב. שגט זה הוא כדת משה וישראל, ולא סתם שטר, ובתורף נחוץ הזמן, שנהוג לכתוב בו שם המושל, וא"כ למה גרע משטרי הדיוטות דאם חסר שום תיבה נחוצה לעיקר השטר אז נפסל מפני חסרון הידים מוכיחות.
בר"ב ד"ה וכשלקה פרעה. משום אל תעמוד בדבר רע השלים בה' הצדיק, ע' בתוס' שילהי נדה.

עוקצים

פרק ראשון

מ"א כל שהוא יד ולא שומר מיטמא ומטמא ולא מצטרף, ע' מג"א סי' תרכ"ט סקי"ב וע"ע בר"ש טהרות פ"א מ"ב,
שם שומר אע"פ שאינו יד מיטמא ומטמא ומצטרף, ע' ביכין ובועז טהרות פ"י מ"ה.
בר"ב ד"ה ומטמא אם נגעה. לכם לכל שבצרכיכם כלומר כל דבר הצריך לאוכל כו', הארכתי בזה בחידושי לחולין קי"ח ע"א
בר"ב ד"ה מיטמא ומטמא ומצטרף. אשר יזרע כדרך שב"א מוציאין אותן לזריעה חטין בקליפתן כו', ע' בתוי"ט טבו"י פ"א ריש מ"ה ובמש"כ בחידושי לחולין קי"ט ע"א.

מ"ב והשררה של שבולת והלבוש שלה רא"א אף הסיג של רצפות הרי אלו מיטמאין ומטמאין ומצטרפין ע' בחזון נחום דפרקין לקמן מ"ה ד"ה ר' יוסי
מ"ג אלו מיטמאין ומטמאין ולא מצטרפין שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהם יבשים והעמוד שאינו מכוון כנגד האוכל ויד הפרכיל כו', ע' במשנ"א לקמן מ"ד.
שם ויד המכבד של תמרה, הנה אין זה שרביט של תמרה דתנן לקמן מ"ה. דהתם איירי באחד מן השבטים הדקים והכא איירי בקצה הענף המחבר את כל השבטים ביחד וע"ש בתוי"ט.
מ"ד אלו לא מיטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפין שרשי קולסי הכרוב וחלפות תרדין והלפת את שדרכם ליגזז, ד' יוסי מטמא בכולן כו', ע' במשנ"א לקמן מ"ה ובתפא"י לקמן פ"ב סי' ד'.
מ"ה כל ידות האוכלין שבססן בגורן טהורים ר' יוסי מטמא, הא דבסוכה י"א ע"א אית ספרים דלא גרסי ור' יוסי מטמא, הוא משום דכל קושיתם שם הוא מדברי ת"ק, ובעו למימר בתר הכי דטעמייהו דאחרים כר' יוסי דהכא, ומשו"ה אין מקום בקושיתם להביא דעת ר' יוסי, עד דיש מקום טפי לדקדק על הני דגרסי בקושית הש"ס שם ור' יוסי מטמא ע"ש.
מ"ו עוקצי תאנים כו', הנה תיבת עוקץ הובא במשנה נדה מ"ז ע"א ופירש"י שם וז"ל עוקץ כמו עוקצי האגסים כו'. ובלשון זה כ' נמי באור זרוע ה' חליצה סי' תרע"ב, ויל"ד הלא תיבות עוקצי האגסים לוקח ממשנה שלפנינו דקתני בתר הכי, ומדוע דלגו על עוקצי תאנים דרישא וצע"ק.
בר"ב ד"ה והכלוסין מין קטניות, ע' בר"ב ותוי"ט לקמן פ"ג מ"ב ד"ה כלוסין.

פרק שני

מ"א זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים לפי שלא כבשן אלא למראה ע' ברש"י ותוס' ברכות ד"כ ע"א ובתוס' ר"י חסיד ותוס' הרא"ש ובצל"ח שם וברש"י סנהדרין ק"ו ע"ב וביד רמה ובבאר שבע שם וברש"י תענית כ"ד ריש ע"ב ובר"ש טהרות רפ"ב.
שם כשות של קשות והנץ שלה טהורה, ע' בחזון נחום לעיל רפ"א וע"ע באור זרוע ח"א סי' שס"ג אות י"א ובר"ש טהרות פ"ט מ"ד.
מ"ב כל הגלעינין מיטמאות ומטמאות ולא מצטרפות כו'. הנה הרבה טרחו מפרשי הראשונים והאחרונים בחילופי הגרסאות שבמשנתנו, אולם הגר"א ז"ל בא"ר גריס ומצטרפות. והשמיט תיבת לפיכך, ובמקום כגון הסיאה, גריס הוא ז"ל וכן הסיאה, וע"ע בביאור הגר"א שבש"ס ווילנא החדשה.

מ"ג הפטמא של רמון מצטרפת והנץ שלו אינו מצטרף ע' רש"י ברכות ל"ו ע"ב ובתוס' סוכה ל"ו ע"א ובר"ן שם ובאור זרוע ח"ב סי' ש"ט.
בר"ב ד"ה הפטמא. וסביב הפטמא כמין פרח ירוק שיש בו חוטים דקים והן קרויין נץ, ע' בר"ב דפרקין לעיל מ"א.
מ"ד כל הקליפין מיטמאות ומטמאות ומצטרפות, וכ' הר"ש וז"ל ומיהו קליפת אגוזים העליונה שיש להן בשעת לקיטתה ההוא לא חשיבא דאין שומר ע"ג שומר ומטעם זה פי' בקונטרס פ' העור ורוטב דהנץ של רמון אין מצטרף משום דאין שומר ע"ג שומר ע"כ, והנה לפ"ד הר"ש יש לקליפת אגוזים העליונה דין אחד עם הנץ של רמון דבשניהם הם שומר עג"ש, וכן פירש"י להדיא בחולין קי"ח ע"ב וז"ל והנץ שומר אחר ע"ג הפיטמא כמו שיש על אגוזים שומר ענ"ש ע"ש, ולפ"ז איכא למידק ברש"י ברכות ל"ו ע"ב שכ' וז"ל אע"ג דקיי"ל בהעור והרוטב שומרים מצטרפין כו' ה"מ קליפת האגוז והרמון אבל הנץ שומר ע"ג שומר הוא ואין מצטרף כו' ע"ש, הרי דאינו מחלק באגוז בין קליפה לקליפה רק מחלק בין קליפת האגוז לנץ, זולת אם נימא דדברי הר"ש הוא פירוש על משנתנו וגם על פירש"י לחלק בין קליפה לקליפה ועדיין צ"ע.
בר"ב ד"ה החיצונה. ואין הלכה כר' יהודא, ע' בתוי"ט ובמש"כ בזה בחידושי לחולין קי"ט ע"ב.
מ"ה המחתך לבשל אע"פ שלא מירק אינו חבור לכבוש ולשלוק ולהניח על השלחן חבור, ע' משנ"א טבו"י פ"א מ"א ושם רפ"ג ושם בכלים פכ"ח מ"ח.
שם האגוזים והשקדים חבור עד שירסס, ע' בת' מהרש"ם ח"ב סי' ע"ד.
מ"ו ביצה מגולגלת עד שינוס, ע' במשנ"א דפרקין מ"ד.
שם ושלוקה עד שירסס, ע' במפרשי המשנה לעיל בפרקין מ"ה.
שם עצם שיש בו מוח חבור עד שירסס, ע' בר"ב ותוי"ט דריש מכילתין
שם שלל הכובסין והבגד שהיא תפור בכלאים חבור עד שיתחיל להתיר, הנה לעיל במס' פרה פי"ב מ"ט כתב הר"ש דלהכי מייתי בשבת מ"ח ע"ב ברייתא דשלל כובסים והוה מצי לאתויי ממשנה דפרה שם אלא ברייתא ניחא ליה לאתויי משום דקתני עד שיתחיל להתיר וכ"כ התוס' בשבת שם ע"ש, והוא פלא, דאי רק משום תיבות עד שיתחיל להתיר הי"ל להביא ממשנתנו דעוקצין דקתני הכי בהדיא ומדוע הביא מברייתא.
ועו"ק לפמש"כ התוס' בסוטה כ"ה ע"ב דלהכי גבי ידות הכלים אין מטבילין אלא עד מקום מדה כדאמרינן בחולין ע"ג ע"א, משום דאין עומדים לקצץ ע"ש, משמע דבדבר העומד להתפרד בטלה חבורן ונחשבין כמפורקין. והלא הכא עומדים ודאי להתפרק

ואפ"ה כל כמה דלא נתפרדו נחשבים כמחוברים עד שיתחיל להתיר, ואף דבמקוואות פ"י מ"ה כן בסוגיא דחולין שם משמע דהוא רק דעת ר"מ ולפ"ז כל דברי התוס' בסוטה מוסבים אליבא דר"מ, אבל גם הכא סתם משנה היא ור"מ היא וצ"ע כעת, ואחז"ר בעמדי בלימוד המשנה בעיון יותר מצאתי קושיתי הראשונה בתוס' רע"ק במס' פרה שם ונשאר בצע"ג וע"ע במשנ"א לעיל פ"א מ"א.

בר"ב ד"ה חבור לטומאה. ואם נטמא האחד נטמא חבירו עד שיתחיל להתיר ואע"פ שלא גמר להתיר כו', ע' במשנה הקודמת בר"ב ותוי"ט ד"ה אוכל שהתחיל וע"ע בראבי"ה סי' ר"ו.

מ"ז עלי ירקות ירוקים מצטרפין ולבנים אינן מצטרפין, ומסיק הרמב"ם בזה ספ"ה מטו"א שהרי אינן כלום ע"ש, ולשון זה בלתי מובן דבשלמא לפי' הר"ש משום דלא חזו לאכילה אפשר לפרש צירוף דמתניתין אל האוכל שעמו, היינו דאם בעצם המאכל חסר השיעור אז מצורפים העלים הירוקים להשלימו, אבל לא הלבנים, אבל עכ"פ יד או שומר הוויין, משא"כ לפי לשון הרמב"ם שהרי אינן כלום, משמע דכל חשיבותן נתבטלה, וזה קשה אמאי הרי התנא ביטל מהן רק דין צירוף ולא דין יד וצע"ק.

מ"ח עלי בצלים ובני בצלים אם יש בהן ריר משתערין בכמות שהן אם יש בהן חלל ממעך את חללן כו', ע' בבועז טהרות פ"ג סי' ה'.

שם בשר העגל שנתפח ובשר זקנה שנתמעט משתערין בכמות שהן, במנחות נ"ד ע"א פליגי אמוראי אי משערינן כמות שהן עכשיו או לכמות שהיו מעיקרא עד דמסקו דפלוגתתם היא אי יש דיחוי באיסורין. וע' מה שהארכתי שם בחידושי.

מ"ט קשות שנטעה בעציץ והגדילה ויצאה חוץ לעציץ טהורה כו', במחלוקת הרמב"ם והראב"ד בזה ע' בת' הרדב"ז קונטרס ללשונות הרמב"ם סי' ר"ב וע"ע מה שהאריך בזה בת' דבר אברהם סי' כ"ד כ"ה.

מ"י כלי גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולין לצאת בהן אינם מכשירים את הזרעים, ע' מל"מ פ"ב ה"ט מה' בכורים.

שם מלאהו עפר עד שפתו הרי הוא כטבלא שאין לה לזביז, כה"ג במשנה מקואות פ"ד מ"ג. וע"ש בתפא"י סי' כ"ב ובמשנ"א דפרקין לעיל מ"ט.

בר"ב ד"ה עציץ נקוב. שאין המים מכשירין כשהן במחובר כו', ע' במשנ"א מקואות פ"א מ"א ושם במכשירין פ"א מ"א ומ"ג.

פרק שלישי

מ"א יש צריכין הכשר ואינו צריכין מחשבה מחשבה והכשר כו', ע' בר"ש ריש מס' טהרות.

שם כל האוכלים המיוחדים לאדם צריכין הכשר ואינן צריכין מחשבה, ע' בר"ב טבו"י פ"א מ"ה ובמשנ"א דפרקין לקמן מ"ב וע"ע בתוי"ט טהרות פ"ח מ"ו.

מ"ב החותך מן האדם כו', בזה ג"כ החידוש דאע"ג דאוכל זה אי אפשר רק לעכו"ם אפ"ה צריכה מחשבה והכשר. וע' בתוי"ט כאן ובמשנ"א מכשירין פ"ו מ"ג.

בר"ש ומוקי לה בשהוכשר וכר"מ דאמר טומאת בית הסתרים מטמא כו', ע' בתוס' שבת קי"ב ע"ב ובעירובין כ"ד ע"א ובפסחים פ"ה ע"א ובמנחות כ"ד ע"ב.

מ"ג נבלת בהמה טמאה בכ"מ כו' צריכין מחשבה כו', ע' במשנ"א אהלות פי"א מ"ז ושם בטהרות פ"א מ"ד.

שם ונבלת העוף הטהור בכפרים צריכין מחשבה ואינן צריכין הכשר כו' ונבלת העוף הטהור והחלב בשווקים אינן צריכין מחשבה ולא הכשר, ע' אהלות פי"ג מ"ה ובמפרשים שם.

שם נבלת בהמה טהורה בכ"מ כו' אינן צריכין מחשבה ולא הכשר, ע' במשנ"א ריש טהרות.

שם והחלב בשווקים אינן צריכין מחשבה ולא הכשר, ע' בתוי"ט ובמשנ"א דפרקין לקמן מ"ט ובתפא"י לעיל מ"ב סי' ח'.

מ"ד השבת משנתן טעמו בקדירה אין בו משום תרומה ואינו מטמא טו"א, הנה לשון הרמב"ם בפ"א ה"ז מטו"א השבת סתמו לאכילת גופו כשאר ירקות השדה כו' ע"ש, אולם בע"ז ד"ז ע"ב אמרינן דתרי מיני שבת איכא דשדה ודגינה ע"ש, ואע"ג דהר"ש כ' לקמן מ"ה דאין כל התבלין שוין לענין טו"א. מ"מ משמע דהכא אין לחלק בשני המינין, ובסתם מין שבת איירי, וע"ע בתוס' נדה נ"א ע"ב ד"ה והא שבת ובריטב"א שם ובמהרש"א שבת קי"ט ע"א ד"ה תבלין אחד.

מ"ה הקושט והחמס וראשי בשמים התיאה והחלתית כו', ע' במפרשי המשנה טבו"י ספ"א.

שם א"ל ריב"נ אם נלקחים בכסף מעשר מפני מה אינן מטמאין טו"א כו', ע' בתוי"ט לקמן ריש מ"ז.

מ"ו הקצח ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין, הנה לענין טומאה בטבול יום תני במס' טבו"י ספ"א הקצח והשמשום והפלפל והכא לא תני רק קצח. והרמב"ם בפ"ז ה"ח מטו"א השמיט גבי טבו"י פלפל ע"ש, וכ"ז טעמא בעי וצ"ע.

מ"ז הקור הרי הוא כעץ לכל דבר אלא שהוא נקח בכסף מעשר, וקשה איך נופל לאמר על קור שהוא כעץ לכל דבר הלא לרב מברכין עליו בפה"א ולשמואל שהנ"ב כדאמרינן בעירובין כ"ח ע"ב הלא עכ"פ לכו"ע אין זה כעץ לברכה וצע"ק.
שם כפניות אוכלין, פי' דוקא לטמא טו"א אבל אין מערבין עליו כדאמרינן בעירובין כ"ח ע"א וע"ש ע"ב.
מ"ח דגים מאימתי מקבלין טומאה בש"א משיצוצו ובה"א משימותו רע"א אם יכולין לחיות, ע' בתפא"י כאן ובלב אריה לחולין ע"ה ע"א ובמשנ"א מכשירין פ"ו מ"ג.
מ"ט חלב בהמה טהורה אינו מטמא טומאת נבלות, וכ' הר"ב דכתיב וחלב נבלה יעשה לכל מלאכה כו', ע' בתוי"ט דפרקין לעיל מ"ב ומ"ג.
שם דגים טמאים וחגבים טמאים צריכין מחשבה בכפרים, וכ' הר"ב אבל הכשר צריכין בכל מקום, וע' במשנ"א פרה פ"ט מ"ב.
מ"י כוורת דבורים רא"א הרי היא כקרקע כו', ע' ברשב"ם ותוס' ב"ב ס"ה סוף ע"ב ובת' מהרש"ם ח"א סי' קל"ד ובפאת השלחן דפוס ירושלים דף נ"ו ע"א.
בר"ב ד"ה כורת דבורים. אם היא מחוברת בטיט הכל מודים שהוא כקרקע כו', ע' במשנ"א כלים פט"ו מ"ב.
מי"א חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקה בש"א משיחרחר בה"א משירסק, והנה לפ"ז מש"כ התוס' בב"ב ד"פ סע"א דדבש נעשה משקה אחר שהופרש מן השעוה, הוא לאו דוקא, אלא גם שם כוונתם משירסק. ומדוייק לשון המשנה בשבת ר"פ חבית חלות דבש שריסקן מע"ש ויצאו מעצמן אסורין ור"א מתיר, היינו דריסוקן עביד להו משקה וזב מאליו מן השעוה ולהכי מתיר ר"א ואפילו רבנן לא אסרי אלא משום גזירה אטו שאינן מרוסקין דילמא מרסק להו, אבל מטעם הדין לכו"ע מותר, משום דפעולת הריסוק נעשתה מע"ש, ודמי להא דסנהדרין ע"ז ע"ב דזרק צרור בכותל וחזרה לאחוריה והרגה דחייב, ולא אמרינן התראת ספק היתה, משום דע"פ תכונת הזריקה היתה מוכרחת לחזור לאחוריה ולהרוג ולהכי נחשבת פעולת ההריגה מזמן הזריקה, וה"נ זיבת הדבש מן השעוה בשבת נחשבת ע"י פעולת הריסוק מע"ש. דמאז נשלמה מחשבתן לעשותה למשקה. ועמש"כ בחידושי לסנהדרין שם וע"ע במפרשי המשנה מכשירין פ"ו מ"ד.
מי"ב אריב"ל עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, ע' ביד רמה ובבאר שבע לסנהדרין ד"ק ע"א ובנובי"ת חי"ד ס"ס קס"א.

שם אר"ש בן חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, הנה אם תשפוך יין שמן דבש או כל דבר שחל עליו שם פירוד, אז בהכרח שצריך לזה כלי לכלכלם יחד ובזולת הכלי ילכו לאיבוד, ולכן ברכת כהנים שהיא מעולה שבברכות שהשי"ת מיחד שמו על ברכה זו כמש"א ואני אברכם, סיים בחתימתם וישם לך שלום, שהיא הכלי המחזקת את כל הברכות, דאם אין שלום אף אם יהיה לו כל הטובות שבעולם, רעה זו של העדר השלום תבטל ממנו כל הטובות, ונחיצות השלום היא להגוף ולהנשמה כ"א לעצמו שיהיה בשלמות, וג"כ שלמותן המשותפת באשר הם נפרדים זה ארציי וזה שמיימי, כן להיות שלום בין איש לרעהו, וזה כולל ג"כ כל מין האנושי, ושלימות כל אלו יביאו שלום אמתי בינו לבין אביו שבשמים, ולכן כשרעשו כל יושבי תבל בשעת מתן תורה ושאלו מבלעם הרשע האם ה' למבול ישב, השיבם ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, היא נתינת התורה, כדאמרינן בזבחים קט"ז ע"א, מפני שעוזה וכחה של התורה היא ליישר את דרכי בני אדם ולהביאם לכל מיני השלמות הנ"ל.

ומעתה מה מאד מובן מה שחז"ל מצאו כאן המקום הנכון, אחרי סיום ששה סדרי משנה, הכולל כל התורה הכתובה והמסורה, להציג מאמרו של ר"ש בן חלפתא, אחרי שהשלום הוא הכלי המחזיק כל הברכות לישראל, וכל השלמות נשיג אלא ע"י לימוד וקיום זאת התורה.